

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**DENETİMLİ SERBESTLİK HİZMETİ ALAN
GENÇLERİN VE HİZMET SUNAN UZMANLARIN
DENETİMLİ SERBESTLİK
UYGULAMALARINA İLİŞKİN
DEĞERLENDİRMELERİ**

Münevver ERYALÇIN

**SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
DOKTORA TEZİ**

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Veli DUYAN**

**ANKARA
2020**

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**DENETİMLİ SERBESTLİK HİZMETİ ALAN
GENÇLERİN VE HİZMET SUNAN
UZMANLARIN DENETİMLİ SERBESTLİK
UYGULAMALARINA İLİŞKİN
DEĞERLENDİRMELERİ**

Münevver ERYALÇIN

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN

Prof. Dr. Veli DUYAN

**ANKARA
2020**

Etik Beyan

Ankara Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Doktora tezi olarak hazırlayıp sunduğum “Denetimli Serbestlik Hizmeti Alan Gençlerin ve Hizmet Sunan Uzmanların Denetimli Serbestlik Uygulamalarına İlişkin Değerlendirmeleri” başlıklı tez; bilimsel ahlak ve değerlere uygun olarak tarafımdan yazılmıştır. Tezimin fikir/hipotezi tümüyle tez danışmanım ve bana aittir. Tezde yer alan klinik çalışma tarafımdan yapılmış olup, tüm cümleler ve yorumlar bana aittir. Yukarıda belirtilen hususların doğruluğunu beyan ederim.

Doktora Öğrencisinin Adı Soyadı: Münevver ERYALÇIN

Tarih :

İmza :

İÇİNDEKİLER

Etik Beyan	ii
Kabul ve Onay	iii
İçindekiler	iv
Önsöz	ix
Simgeler ve Kısaltmalar	x
Şekiller	xi
Çizelgeler	xii
1: GİRİŞ	1
1.1 Kavramsal Çerçeve	3
1.2 Suç ve Suça Sürüklenme ile İlgili Kuramsal Çerçeve	4
1.2.1 Suç, Cezalandırma ve Denetim Üzerine	4
1.2.2 Tarihsel Perspektiften Çocuk ve Suça Sürüklenme	6
1.2.3 Çocuk-Genç Adalet Sisteminin Gelişimi: Onarıcı Adalet Perspektifi	7
1.2.4 Çocuk-Genç Suçluluğunu Açıklayan Kuramsal Yaklaşımlar	9
1.2.4.1 Ekosistem Kuramı	10
1.2.4.2 Sosyal Süreç Kuramları	11
1.2.4.3 Psikodinamik Kuramlar	13
1.2.4.4 Sosyal Yapı Kuramları	14
1.2.4.5 Sosyal Etkileşimci Kuramlar	14
1.2.4.6 Gelişimsel Yaklaşımlar	15
1.2.5 Aile-Okul-Akran Grubu ve Diğer Dinamikler	17
1.2.6 Suçun Önlenmesi İhtiyacı ve Denetimli Serbestlik Sistemi	21
1.2.6.1 Denetimli Serbestliğin İkili Doğası Üzerine	24
1.2.7 Sosyal Hizmet Değerleri Bağlamında Denetimli Serbestlik	26
1.2.8 Denetimli Serbestlik Sistemi: Ulusal ve Uluslararası Müdahale Programları	27
1.2.8.1 Türkiye'deki Denetimli Serbestlik Uygulamaları	28
1.2.8.2 Dünyadaki Denetimli Serbestlik Uygulamaları	35
1.2.9 Bir Değişim Ajanı Olarak Denetimli Serbestlik Uzmanı	37
1.2.9.1 Denetimli Serbestlik Uzmanlarının İhtiyaç Alanları	41
1.2.9.2 Araştırma Odaklı Çalışma	43
1.2.9.3 Mesleki Etik İlke ve Sorumluluklar	45

1.2.9.4 Kurumsal Destek ve İş Birliği	47
1.2.10 Denetimli Serbestlik Uygulamalarının Etkililiği	47
1.2.10.1 Denetimli Serbestlik Sisteminde Etkili Müdahale Boyutu	55
1.2.10.2 Risk İhtiyaç Uygunluk	56
1.2.10.3 Denetimli Serbestlikte Sosyal Hizmet Uygulamalarının Etkililiği	62
1.2.10.4 Etkili Müdahale Programları	65
1.2.10.4.1 Bilişsel Davranışçı Yaklaşım	66
1.2.10.4.2 Madde Bağımlılığı Tedavileri	68
1.2.10.4.3 Aile Temelli Müdahale Programları	69
1.2.11 İlgili Araştırmalar	74
1.2.11.1 Genç Bireylerin Görüşleri ve Deneyimlerine İlişkin Araştırmalar	74
1.2.11.2 Meslek Elemanlarının Görüşleri ve Deneyimlerine İlişkin Araştırmalar	76
1.2.12 Araştırmanın Problemi	77
2. GEREÇ VE YÖNTEM	79
2.1 Araştırmanın Amacı	79
2.2 Araştırmanın Önemi	80
2.3 Araştırmanın Sınırlılıkları	80
2.4 Araştırmanın Sayıltıları	82
2.5 Materyal ve Metot	82
2.5.1 Araştırmanın Modeli	82
2.5.2 Araştırmanın Deseni	83
2.5.3 Çalışma Grubu	84
2.6 Veri Toplama Araçları	86
2.7 Veri Toplama Süreci	88
2.7.1 Görüşme Süreci	89
2.7.2 Araştırmacı Deneyimlerinin Araştırmaya Katkısı	93
2.7.3 İnanırlılık, Aktarılabirlik, Güvenilebilirlik, Onaylanabilirlik	94
2.8 Verilerin Analizi	95
2.9 Süre ve Olanaklar	99
3.BULGULAR	100
3.1 Araştırmaya Katılan Genç Bireylere İlişkin Tanıtıcı Bilgiler	100
3.1.1 Gençlerin Sosyo-Demografik ve Ekonomik Özellikleri	102

3.1.2 Gençlerin Ailelerini Tanıtıcı Bilgiler	103
3.1.3 Gençlerin Suç Geçmişi ve Denetimli Serbestlik Sürecine İlişkin Bilgiler	103
3.1.4 Ailelerin ve Akran Gruplarının Madde Kullanımı ve Sabıka Durumuna İlişkin Bilgiler	104
3.2 Nasıl Biri: Önünde Güzel Bir Gelecek Olduğunu Düşünen Genç	105
3.3 Aile Dinamiği	107
3.3.1 Denetimli Serbestlik Sisteminde Kayıp Parça: Aile	110
3.3.2 Ailede Suç Davranışı	112
3.3.3 Aile ve Sosyal Çevredeki Değişimler	113
3.4 En Masum Çağlar: Çocukluk Süreci	116
3.5 Arkadaş Ortamı: Ortak Suç Deneyimleri	118
3.5.1 Arkadaşlık İlişkilerini Koparma	120
3.6 Eğitim Sistemi ile Bağ Kopan Gençler	121
3.6.1 Denetimli Serbestlik Sürecinin Eğitim Sistemine Etkisi	125
3.7 Sosyal Çevrenin İzleri	127
3.7.1 Temiz Olmayan Bir Yer	129
3.8 Denetimli Serbestlik Süreci: Hayata Kaldığı Yerden Devam Etmek	131
3.8.1 Yükümlülük ve Sorumluluk Arasında Kalmak	133
3.8.2 Madde Kullanımına İlişkin Farkındalık	136
3.9 Denetimli Serbestlikte Gençlerin İhtiyaçları	138
3.9.1 Etkili Bir Tedavi ve İyileştirme Mümkün Mü?	141
3.9.2 Denetimli Serbestlikte Neler Değişmeli?	144
3.9.3 Eğitim İyileştirme Programlarının Etkisi	147
3.9.4 En Temel İhtiyaç: Aile Desteği	151
3.10 Denetimli Serbestlik Uzmanları İle İletişim	153
3.11 Suçtan Uzak Hayaller	156
3.12 Denetimli Serbestlik Uzmanlarına İlişkin Tanıtıcı Bilgiler	162
3.12.1 Denetimli Serbestlik Uzmanlarının Sosyo-Demografik Özellikleri	162
3.13 Denetimli Serbestlikte Mesleki Uygulama Süreci	162
3.13.1 Üç Temel Yapıtışı: Bilgi-Beceri-Değer	165
3.14 Mesleki Problemler	168
3.14.1 Elverişsiz Çalışma Ortamı	168

3.14.2 Dört Farklı Alan Aynı Görev: Denetimli Serbestlik Uzmanı Olmak	170
3.14.3 İnfaz ve İyileştirme: İkili Yapı	172
3.14.4 Tükenmişlik	174
3.14.5 Vaka Yönetimi ve İzleme Sorunsalı	175
3.14.6 Farklılıklara Yönelik Müdahale	178
3.14.7 Her Görüşmeye Farklı Uzman	181
3.15 Denetimli Serbestlikte Bir İş Günü	182
3.15.1 İş Tatmini	186
3.16 Genç Yükümlü Profili	187
3.16.1 Beden Burada Ama Akıl Değil	190
3.16.2 Değişime Karşı Tutum	192
3.17 Denetimli Serbestlik Genç Bireylere Ne Kazandırıyor?	193
3.17.1 Temas Edilen Yaşamlar	194
3.17.2 Olumsuz Çevresel Etki	197
3.18 Aile Denetimli Serbestlik Sisteminin Neresinde?	200
3.18.1 Yasal Yaptırım	203
3.19 Personel Yetkinliği	206
3.19.1 Cezaevinde Çalışma Deneyimi	207
3.19.2 Meslek Elemanının Saygınlığı	209
3.19.3 İletişim Hataları	210
3.19.4 Özeleştirme İhtiyacı	212
3.20 Personel İhtiyaçları	213
3.20.1 Eğitim İhtiyacı	214
3.20.2 Mesleki Yetkilerin Sınırlılığı	218
3.20.3 Süpervizyon İhtiyacı	219
3.21 Denetimli Serbestlik Uygulamalarının Etkililiği	222
3.21.1 Etkililiğin Değerlendirilmesi	223
3.21.2 Envanter-Ölçek Kullanımı	225
3.21.3 Altyapı Desteği	229
3.21.4 Başarı Göstergesi	231
3.21.5 Risk İhtiyaç ve Uygunluk Odağında Müdahale	232
3.21.6 Terapötik Etki	235

3.22 Kanıt Temelli Uygulama	237
3.22.1 Kanıt Temelli Uygulamaya İlişkin Bilgi tki	238
3.22.2 Literatür-Araştırma Sonuçlarından Faydalanma	239
3.22.3 Kanıt Temelli Uygulama Önündeki Engeller	242
3.23 Mükerrer Suçun Önlenmesi	244
3.23.1 Caydırıcı Etki	248
3.23.2 Hesap verebilirlik	249
3.23.3 Mükerrerliğe Yönelik Alternatif Müdahaleler	251
3.24 Toplumun Koruyamadığı Gençler: Kırık Testi	253
3.24.1 İş birliği Geliştirme	255
4. TARTIŞMA	257
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	295
ÖZET	307
SUMMARY	308
KAYNAKLAR	309
EKLER	319
Ek-1. Bilgilendirilmiş Onam Formu	319
Ek-2. Genç Birey-Derinlemesine Görüşme Formu	320
Ek-3. Denetimli Serbestlik Uzmanı-Derinlemesine Görüşme Formu	322
Ek-4. Etik Kurul Kararı	323
Ek-5. Kurum İzni	324
Ek-6. Ek Çizelgeler	325
ÖZGEÇMİŞ	329

ÖNSÖZ

Uzun bir yolculuğun sonunda ortaya çıkan bu çalışma aslında hayatlarını yeniden düzene koymaya çalışan adli sistem içindeki binlerce genç için nasıl daha yetkin bir toplum temelli sistem oluşturulabilir? sorusunun cevabını araştırmamla başladı. Sonuçta sistemde yer alan gençlerin ve meslek elemanlarının sisteme ilişkin görüş ve değerlendirmeleri ile etkili bir denetimli serbestlik sisteminin geliştirilmesi için nelere ihtiyaç olduğu keşfedilmeye çalışıldı.

Bu süreçte tezimin her bir bölümünü ayrı ayrı revize ederek, üzerinde düşünmemi sağlayan destekleri ile bütünleşmiş haline ulaştıran değerli danışman hocam Prof. Dr. Veli DUYAN'a çok teşekkür ederim. Değerli görüşleri ile tezimin şekillenmesine katkı sunan değerli Tez İzleme Komitesi üyesi hocalarım Prof. Dr. Elif GÖKÇEARSAN ve Prof. Dr. Ercüment ERBAY'a ve değerli tez sınav jürisi üyesi hocalarım Prof. Dr. Emine ÖZMETE ve Prof. Dr. Kasım KARATAŞ'a çok teşekkür ederim.

Bu yolculukta bana eşlik eden ve destekleri ile güç veren, çay ve kahve molaları, güzel sohbetleri, adaçayı tütsüsü ve reiki ile odanın enerjisini artıran güzel oda arkadaşlarım Arş. Gör. Gamze KUTLU, Arş. Gör. Ezgi FINDIK, Arş. Gör. Meryem TURGUT, Arş. Gör. Sevgi KUTLU, Arş. Gör. Sena ÖZ' e çok teşekkür ederim, iyi ki varsınız. Doktora programı ders süreci, yeterlilik ve tez savunma sürecine kadar çoğu süreci birlikte deneyimlediğim değerli arkadaşım Mustafa KARATAŞ'a desteği için çok teşekkür ederim.

Tezin tamamlanması sürecindeki kaygılarımı benimle birlikte göğüsleyen ve her daim desteğini hissettiğim değerli aileme ve hayat arkadaşım, eşim Talip ERYALÇIN'a minnettarım.

Teşekkürün en büyüğünü bu çalışmayı oluşturan verilerin toplanmasında katkı sunan denetimli serbestlik sistemindeki değerli gençlere ve meslek elemanlarına iletmek istiyorum. Gençlerin yaşamlarına temas edebilecek etkili bir toplum temelli sistemin geliştirilebilmesini diliyorum.

SİMGELER VE KISALTMALAR

ARDEF	Araştırma ve Değerlendirme Formu
AMATEM	Alkol ve Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezi
CEP	Avrupa Denetimli Serbestlik Konfederasyonu
CGİTHK	Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanun
CMK	Ceza Muhakemesi Kanunu
ÇKK	Çocuk Koruma Kanunu
DENGE	Denetimli Serbestlik Gençlik Programı
DS	Denetimli Serbestlik
HAYDE	Hayat İçin Değişim
İKM	İnfaz Koruma Memuru
KOSGEP	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
MST	Multisistemik Aile Terapisi
NASW	Amerikan Ulusal Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği
OJJDP	Çocuk Adaleti ve Çocuk Suçluluğunu Önleme Ofisi
RİPT	Rehberlik ve İyileştirme Takvimi
SAMBA	Sigara Alkol ve Madde Bağımlılığı Tedavi Programı
SHU	Sosyal Hizmet Uzmanı
TCK	Türk Ceza Kanunu
UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
UYAP	Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi

ŞEKİLLER

Şekil 3.1 Araştırmaya Katılan Gençlere İlişkin Kod Haritası	106
Şekil 3.2 Aile Boyutuna İlişkin Tema-Alt Tema Kod Haritası	108
Şekil 3.3 Arkadaş Boyutuna İlişkin Tema-Alt Tema Kod Haritası	118
Şekil 3.4 Eğitim Boyutuna İlişkin Tema-Alt Tema Kod Haritası	122
Şekil 3.5 Sosyal Çevre Boyutuna İlişkin Tema-Alt Tema Kod Haritası	128
Şekil 3.6 Denetimli Serbestlik Boyutuna İlişkin Tema ve Alt Tema Kod Haritası	131
Şekil 3.7 Sağlık Boyutuna İlişkin Tema ve Alt Tema Kod Haritası	141
Şekil 3.8 Eğitim-İyileştirme Programlarının Etkisine İlişkin Tema ve Alt Tema Kod Haritası	148
Şekil 3.9 Denetimli Serbestlik Uzmanları ile İlişkiler Tema ve Alt Tema Kod Haritası	154
Şekil 3.10 Geleceğe İlişkin Beklentiler Tema ve Alt Tema Kod Haritası	157
Şekil 3.11 Mesleki Uygulamaya İlişkin Tema ve Alt Tema Kod Haritası	163
Şekil 3.12 Denetimli Serbestlik Uzmanlarının Bir İş Gününe İlişkin Tema ve Alt Tema Kod Haritası	183
Şekil 3.13 Denetimli Serbestlik Uzmanlarının Bir İş Gününe İlişkin Tema ve Alt Tema Kod Haritası	194
Şekil 3.14 Ailenin Katılımına İlişkin Tema ve Alt Tema Kod Haritası	201
Şekil 3.15 Personel Yetkinliğine İlişkin Tema ve Alt Tema Kod Haritası	207
Şekil 3.16 Personel İhtiyaçlarına İlişkin Tema ve Alt Tema Kod Haritası	214
Şekil 3.17 Denetimli Serbestlik Uygulamalarının Etkililiğine İlişkin Tema ve Alt Tema Kod Haritası	222
Şekil 3.18 Kanıt Temelli Uygulamaya İlişkin Tema ve Alt Tema Kod Haritası	237
Şekil 3.19 Mükerrer Suçun Önlenmesine İlişkin Tema ve Alt Tema Kod Haritası	245
Şekil 3.20 Toplumsal Etkiye İlişkin Tema ve Alt Tema Kod Haritası	254
Şekil 4.1. Kanıta Dayalı Denetimli Serbestlik Müdahalesi	283

ÇİZELGELER

Çizelge 1.1 Denetimli Serbestlik Sisteminde Etkili Uygulamanın 5 Boyutu	40
Çizelge 1.2 Sekiz Temel Kriminojenik Risk-İhtiyaç	59
Çizelge 1.3 Suçluluk ve Diğer Anti-Sosyal Davranış Risk Faktörleri	60
Çizelge 1.4 Suçluluk ve Diğer Anti-Sosyal Davranış Koruyucu Faktörler	61
Çizelge 2.1 Denetimli Serbestlik Müdürlüklerinde Görüşülen Denetimli Serbestlik Uzmanı ve Genç Sayısı	84
Çizelge 2.2 Gençlerle Görüşmelerden Elde Edilen Verilere İlişkin Tema- Alt Temalar	97
Çizelge 2.3 Meslek Elemanları ile Yapılan Görüşmelerden Elde Edilen Verilere İlişkin Tema ve Alt Temalar	98
Çizelge 3.1 Denetimli Serbestlik Sistemine Dâhil Olan Gençleri Tanıtıcı Özellikler	101
Çizelge 3.2 Denetimli Serbestlik Uzmanlarına İlişkin Tanıtıcı Bilgiler	161

1. GİRİŞ

Adalet sistemine dâhil olan çocuk ve gençlere ilişkin yargılama, soruşturma, kovuşturma, ilgili yaptırım süreçleri ve standartlarının ulusal ve uluslararası yasal sözleşmeler ve ilkelerle tanımlandığı görülmektedir. Bununla birlikte çocuk koruma mekanizmasının yeterince işlemediği durumlarda çocuk ve gençlerin adalet sistemine dâhil olması söz konusu olabilmektedir. Çocuk ve gençlerin refahı ve yüksek yararı görüşü çerçevesinde özgürlüğünden yoksun bırakmanın son çare olması, izlenecek yaptırımın hem suç hem de çocuk ve gençlerin içinde bulunduğu bireysel-çevresel koşullarla orantılı olması öngörülmektedir. Bu bağlam, çocuk-genç koruma mekanizmasının işleyişindeki ve ilkelere bağlı bir çocuk-genç adalet sisteminin işletilmesi önündeki engellerin yeniden düşünülmesi ve buna yönelik koruyucu önleyici eylem planlarının hayata geçirilmesi gerekliliğini hatırlatmaktadır. Klasik ceza adalet sistemindeki anlayışın temelini oluşturan bedeni cezalandırma ve hürriyeti bağlayıcı cezaların ne birey ne de toplum lehine bir yaklaşım olmadığı bilimsel olarak ortaya koyulmuş ve onarıcı adalet ilkesi doğrultusunda cezanın infazında toplum temelli rehabilitasyon anlayışı benimsenmeye başlanmıştır.

Türk Ceza Kanunu'nun 1989 tarihli tasarısında çocuklar için de erteleme ve koşullu salıverilme gibi seçenek yaptırımlar düzenlenmiştir. Buna göre, 'denetim' başlığı altında çocuğun denetim sürecinde yükümlülüklerini yerine getirmesi, mahkeme sürecinde çocuk adına kanuni temsilci ve karar verici organlar ile işbirliği kurulması, çocuk-genç hakkında gerekli bilgilerin ve sürecin raporlanması konusunda bir meslek elemanı görevlendirilmekte; denetimli serbestlik sürecinde de eğitim ve iyileştirme faaliyetlerinin yürütülmesi sağlanmaktadır.

Denetimli serbestlik sistemi, kurumsallaşma ihtiyacı doğrultusunda yasal düzenlemeler ile Türk yargı sistemine dâhil olarak kurumsallaşmıştır. Denetimli serbestlik sisteminin Türkiye'de kurumsallaşma sürecinde kanıt ve araştırma temeline dayalı uygulama yöneliminin eksik kaldığı, her ne kadar buna ilişkin

projeler ve eylem planları geliştirilse de standart programların etkililiğinin bilimsel olarak değerlendirilmediği görülmektedir. Bu bağlamda, müdahale programlarının etkililiğine ilişkin görüşlerin ortaya koyulması, müdahale programlarının etkililiğinin sürekli olarak geliştirilmesi ve güncel ihtiyaçlara uygun şekilde uyarlanması, çocuk adalet sistemi uygulamalarında kanıt temelli uygulamaların benimsenerek geliştirilmesi önemli ihtiyaç alanları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Genel olarak denetimli serbestlik sistemine ilişkin görüşlerin ele alındığı bu araştırma beş bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın birinci bölümünde kuramsal çerçeve ve literatürdeki ilgili çalışmalar; ikinci bölümünde yöntem ve veri toplama süreci; üçüncü bölümünde Türkiye'deki denetimli serbestlik sistemi içindeki çocuk ve gençler ile denetimli serbestlik uzmanlarının denetimli serbestlik uygulamalarına ilişkin görüşleri hakkındaki bulgular; dördüncü bölümünde tartışma ve yorum; beşinci bölümünde sonuç ve öneriler yer almaktadır.

Bu araştırma, adalet sistemine çocuk iken dâhil olan ve ergenlik-genç yetişkinlik döneminde de bu sistemin içinde olmaya devam eden gençlerin ve denetimli serbestlik sisteminde görev yapan meslek elemanlarının sisteme ilişkin görüşlerini derinlikli bir şekilde inceleme ve anlama kaygısı gütmektedir. Bu araştırma,

- 1) Denetimli serbestlik sisteminin amacına ne düzeyde hizmet eden bir araç olduğunun bilinmesi,
- 2) Denetimli serbestlik uzmanlarının kanıt temelli uygulama ve müdahalelerin etkililiğine ilişkin görüşlerinin ortaya koyulması,
- 3) Denetimli serbestlik sisteminde müdahale programlarının etkililiğinin değerlendirilebilmesi için ihtiyaç alanlarının belirlenmesi,
- 4) Denetimli serbestlik sistemine ilişkin hem denetimli serbestlik uzmanları hem de genç yükümlü bireylerin öneri ve beklentilerin neler olduğunun ortaya koyulması açısından bu araştırmanın önemli katkıları olacağı düşünülmektedir.

1.1 Kavramsal Çerçeve

Çalışmanın kuramsal çerçevesinin netleşmesi adına bazı önemli kavramların açıklanması gerekmektedir. Bu kavramlar: suça sürüklenen- denetimli serbestlik altındaki çocuk-geç, denetimli serbestlik, denetimli serbestlik uygulamaları, denetimli serbestlik uzmanı ve kanıt temelli uygulamadır.

Suça sürüklenen ve denetimli serbestlik altındaki çocuk-geç: Çocuklarda suç davranışının tanımlanması ve kavramsallaştırılmasında literatürde ‘kanunla ihtilaf halindeki çocuk’, ‘ suça sürüklenen çocuk’ ve ‘ adalet sistemine dâhil olan çocuk’ gibi kavramların kullanıldığı görülmektedir. Bu çalışmada kullanılan suça sürüklenen çocuk-geç kavramı ile cezai sorumluluk yaşı olarak tanımlanan dönemde (12-18 yaş) suça sürüklenen ve genç yetişkinlik döneminde de (19-25) denetimli serbestlik sisteminde olan gençler ifade edilmektedir. Bu araştırmaya dâhil edilen gençlerin hem 18 yaş altındaki ergenlik dönemleri hem de genç yetişkinlik (19-25 yaş) dönemleri ele alındığı için araştırma boyunca çocuk ve genç kavramları birlikte kullanılmaktadır.

Mükerrer suç: Denetimli serbestlik sistemindeki gençlerin denetimli serbestlik sürecinde ya da süre sona erdikten belli bir süre içinde yeniden aynı suça ya da farkı bir suça yönelmesini ifade etmektedir.

Denetimli serbestlik: Şüpheli, sanık veya hükümlünün toplum içinde denetim ve takibinin yapıldığı, iyileştirilmesi ve topluma kazandırılması için ihtiyaç duyulan her türlü hizmetin program ve kaynakların sağlandığı alternatif bir ceza ve infaz sistemini ifade etmektedir.

Denetimli serbestlik uygulamaları: Denetimli serbestlik hizmetleri kapsamında, şüpheli, sanık ve hükümlülerin denetim ve takibinin yürütülmesi, salıverilme sonrası destek hizmetlerinin sunulması, denetim sürecinde sosyal

inceleme raporu ile adli sürecin değerlendirilmesi, yükümlülerin risk ve ihtiyaçlarının belirlenmesi, bireysel görüşme, grup çalışması, seminer programlarının yürütülmesi ile sosyo-ekonomik kaynaklarının desteklenmesi ve geliştirilmesi gibi uygulamaları içermektedir.

Denetimli serbestlik uzmanı: Denetimli serbestlik sistemine dâhil olan yükümlülerin denetim sürecindeki takibi, kontrolü, ihtiyaçları doğrultusunda denetim planının hazırlanması, tedavi süreci ile uygun eğitim-iyileştirme programının yürütülmesinden sorumlu olan meslek elemanlarını (psikolog, sosyal hizmet uzmanı, sosyolog, öğretmen) ifade etmektedir.

Kanıt temelli uygulama: Denetimli serbestlik sistemindeki sosyal hizmet uygulamalarının etkililiğinin bilimsel olarak ortaya koyulması, elde edilen ‘kanıtlar’ temelinde müracaatçıların yararı doğrultusunda en uygun ve etkili uygulamaların geliştirilmesi sürecini ifade etmektedir.

1.2 Suç ve Suça Sürüklenme ile İlgili Kuramsal Çerçeve

1.2.1 Suç, Cezalandırma ve Denetim Üzerine

Normalden sapan, antisosyal tutum ve davranış kalıbı olarak ‘suç’ farklı kuramsal perspektifte sahip ve farklı alanlardan gelen pek çok bilim insanı tarafından incelenmiş ve üzerine çok sayıda farklı hipotezler geliştirilmiş dinamik bir olgudur. Suç antikçağda bir tür ruh hastalığı, ortaçağda kötü ruhların neden olduğu bir eylem, bazen bir semptom, ruhsal bir problem bazen ise doğum ve ölüm kadar doğal ve toplum için gerekli bir sosyal fenomen olarak değerlendirilmiştir (Yavuzer, 2009). Karmaşık ve evrensel bir olgu olarak suç ve suçluluğa ilişkin tarihsel geçmişte farklı anlayışlar ve tepkiler sergilenmiştir.

1588 yılında, hırsızlık nedeniyle mahkemede yargılanan 16 yaşından küçük bir çocuğun devlet eliyle eğitilmesi ve iyileştirilmesi hükmü verilmesi ve bunu takip eden yıllarda çalışma ve iyileştirme kurumu olarak kiliselerin aktif rol alması “modern hapisane” kavramının gelişimine yol açmıştır. Bedenin nesneleştirilmesi, eziyet çektirme, kapatma ve infaz anlayışının evrilerek düzeltme ve iyileştirme anlayışının gelişmesini sağlamıştır. Önce hapsedilen sonra salıverilen eski hükümlüler toplum içinde damgalama ve ötekileştirme gibi tutumlarla karşılaştıkları için yeniden suça yönelme eğiliminde olmuştur. Bu durum, hapsetmek yerine bireylere toplum içinde kısıtlı bir serbestlik halinin verildiği ve bir rehber denetiminde izlendiği bir deneme sürecini beraberinde getirmiştir (Demirbaş, 2013; Foucault, 2005).

Foucault (2005), anonim bir iktidar biçimi olarak panoptikonu, bilgisine sahip olunan şeyin disiplin ve denetim yoluyla egemenlik altına alınabilmesi olarak tarif etmektedir. Ona göre panoptizm, sürekli bir denetim, gözetim, cezalandırma ve ıslah yöntemi, aslında kurallara göre bireylerin şekillendirilmesi ve dönüştürülmesine dayalı bir iktidar biçimidir (Foucault, 2005). Foucault’ya göre (2005) panoptikon, 19. yüzyıl başındaki her çeşit kurumda (bireylerin bir üretim aygıtına, makineye, mesleğe, atölyeye, fabrikaya ya da eğitim aygıtına ya da cezalandırıcı, hizaya getirici ya da sıhhi bir aygıtı bağlı tutuldukları kurumlar) yaygınlaşmış ve oldukça işlerlik kazanmış bir ilkedir. Ona göre “panoptikon teması aynı anda hem gözetim hem de gözlem altında tutma; hem güvenlik hem de bilgi; hem bireyselleştirme hem de toplumsallaştırma; hem soyutlama hem de şeffaflık- en ayrıcalıklı gerçekleşme yerini hapisanede bulmuştur”. Suç nesnesi tamamen değişmiş, soyut hale gelmiştir. Yasa tarafından tanımlanan hukuki nesnelerin yanında, anormallikler, tutkular, ortam ve kalıtım etkileri gibi şeyler de yargılanmaktadır.

Panoptizmde suçlu bireyler cezalandırılan bir kişi olmaktan ziyade çocukluğu, deneyimleri, genetik yapısı, ilişkileri ile tanımlanan ve dönüştürülen kişiler olmaktadır. Hükümlüler sürekli olarak disiplinci iktidarın gözetimi altındadır. Sadece işlenilen suçun tanımı değil suçu oluşturan nedenler de önem kazanmıştır.

Bu süreç suçluya karşı nasıl önlem alınacağını ve iyileştirmenin nasıl sağlanacağını bilgisine ihtiyaç duyulmasına neden olmuştur. Bu bağlamda hapisane bu bilginin edinilmesinde bir araç görevi görmüştür (Foucault, 2006). Suça sürüklenen çocuk ve genç bağlamını ele alırken öncelikle ‘çocukluk’, ‘çocuk ve genç suçluluğu’ kavramlarının ve tarihsel süreçte bu sorun alanının nasıl ele alındığı incelenmelidir.

1.2.2 Tarihsel Perspektiften Çocuk ve Suça Sürüklenme

“Çocukluk” kavramı 15. yüzyılda matbaanın gelişimi ile enformasyonun hızlı gelişiminin sonucu ile şu an ergenlik çağını da içine alan bir yaşa uzamıştır. Çocuklara özgü bir adalet sistemi gelişmediği için toplumlar küçük yetişkinler olarak gördükleri çocukları yetişkinler gibi yargılama ve cezalandırma eğiliminde olmuştur. Bunun en çarpıcı örneği, 18. yüzyılda 9 yaşındaki bir çocuğun mahkeme tarafından ölüm cezasına çaptırılmasıdır (Shoemaker, 2009). Çocuk suçluluğu, 1899 yılında Illinois eyaletinde çocukların suç davranışlarına ilişkin ilk yasa geçtiğinden bugüne yasal bir terim olarak kullanılmaktadır (Bartollas ve Schmallegger, 2017).

Yüzyılda çocukların suç eylemlerinin engellenmesi ve toplumdan uzaklaştırılmaları adına “sığınma evleri” bir çözüm olarak sunulmuş, devlet reform okullarının kuruluşuna zemin hazırlayan anlayış ile zaman içinde gençlerin rehabilitasyonu ile mesleki eğitim ve yaşam becerilerinin öğretilmesi hedef alınmıştır (Price, 2009). Günümüzde adalet sisteminde 18 yaş altında olan her birey “çocuk” olarak nitelendirilmekle birlikte 11 yaşın altındakiler için çocuk, 12-15 yaş arasında olanlar için küçük, 15- 18 yaş aralığında olanlar için genç kavramı kullanılmaktadır (Coşar, 2005). Çeşitli ülke örneklerine bakıldığında bu yaş aralıkları değişmekle birlikte, gelişim boyutu dikkate alınarak genç suçluluğu (juvenile delinquency) kavramı tercih edilmektedir. Türkiye’de suça sürüklenen çocuk ile ilgili kavramlar ergenlik dönemindeki gençleri de kapsayacak biçimde kullanılmaktadır.

Çocuk ve gençlere özgü yasal düzenlemelerin ve mahkemelerin gelişmesi, çocuk suçluluğunun yetişkin suçluluğundan ayrı olarak ele alınması ile (Shoemaker, 2009), suça sürüklenen çocuklara ilişkin müdahale süreçlerinde sosyal, psikolojik ve psikiyatrik dinamiklerin de değerlendirildiği ve yaptırımlarda iyileştirme anlayışının vurgulanmaya başlandığı görülmektedir (Eryalçın ve Duyan, 2017). Bu anlayış ile birlikte onarıcı adalet felsefesi, cezalandırma anlayışına ve cezalandırıcı uygulamalara ilişkin bir alternatif olarak değil, bir adalet mekanizması olarak gelişmiştir.

1.2.3 Çocuk ve Genç Adalet Sisteminin Gelişimi: Onarıcı Adalet Perspektifi

İlk defa 1958 yılında Albert Eglash'ın makalelerinde kullanılan, Howard Zehr tarafından temellendirilen bir kavram olarak ‘‘Onarıcı Adalet’’, Yeni Zelanda, Avustralya ve Kanada başta olmak üzere pek çok ülkede yaygınlaşmaya başlamıştır. Onarıcı adaletin teorik temelini oluşturan üç temel ilkesi, zararın giderilmesi, paydaşların katılımı ve toplumun ve hükümetin rolünün dönüştürülmesidir (Van Ness ve Strong, 2010). Onarıcı adalet felsefesi, risk altındaki gençleri ve toplum arasındaki ilişkiye yeni bir bakış getirmiştir. Bu perspektife göre, suç kuralları çiğnemekten fazlasıdır ve adalet yalnızca suçlu bireyin cezalandırılması ve iyileştirilmesi ile sağlanamaz. Onarıcı adalet, risk altındaki gençler için hesap verebilirlik, risk altındaki gençlerin yeterliklerinin artırılması ve kamu güvenliğinin sağlanması çıktılarına eşit derecede ağırlık veren bir yapıya sahiptir (Bazemore ve ark., 2000). Onarıcı adalet, faillerin değişimini teşvik ederek tekrar suç işleme eğiliminin azaltılmasına ve onların yeniden topluma kazandırılmasına vurgu yapmaktadır. Onarıcı adalet, telafi etme, kamu hizmeti gibi programlara yönlendirmeyi içermekte, mağdur ve failin yeniden entegrasyonunu sağlamayı amaçlamaktadır (Uludağ, 2010).

Onarıcı adalet anlayışında, suça sürüklenen çocuk ve genç sadece suça yönelen olarak değil suçtan zarar gören olarak da ele alınmaktadır. Çocuk adalet

sistemi, kanunla ihtilafa düşmüş gençlerin kontrol edilmesi ve suç davranışının iyileştirilmesi sorumluluğuna sahiptir (Bartollas ve Schmallegger, 2017). Çocuk ve gençler özellikle yoğun bir gelişimsel değişim dönemi içinde oldukları için pedagojik ve rehabilite edici bileşenleri içeren yaptırımlara ihtiyaç duyduğu düşünülmektedir. Başka bir deyişle, gençlere 'ikinci bir şans' ve hatalarından öğrenme fırsatı verilmelidir. Bu nedenle, onarıcı adalet, daha az ciddi suçlar işleyen gençler için mahkemeye alternatif müdahaleler sağlayan çocuk adaletine yönlendirme (diversion) ve yeni yaklaşımlar ilkesi ile yakından ilişkili olmuştur (Chan, 2005).

Diversiyon, çocuk ve gencin adalet sistemine dâhil olmadan sadece salıverilmesini ya da alternatif bir programa yönlendirilmesini içermektedir. 73 farklı diversiyon programını içeren 45 çalışma incelenmiş ve geleneksel süreçlere oranla alternatif diversiyon programlarına yönlendirilen suça sürüklenen gençlerin yeniden suça karışma oranları daha düşük bulunmuştur (Wilson ve Hoge, 2012).

Onarıcı adalet felsefesi, adalet sistemine dâhil olan gençlerin kapalı ceza kurumlarının “kriminojenik” ortamından ve suç alt kültüründen uzak kalmalarını ve toplumla ilişkilerini düzenleme yoluna gidebileceklerini öngörmektedir (Bailey, 2007; Van Ness ve Strong, 2010). Sosyal öğrenme kuramına göre, özellikle genç nüfus grubu cezaevlerinde suç alt kültürü ile yakın ilişki kurabilmekte, bu kültürü içselleştirebilmekte, farklı suç işleme tekniklerini öğrenerek bu davranışları rasyonelleştirebilmektedir (Wilson ve Hoge, 2012). Smith ve diğerleri (2002) tarafından yürütülen hapis cezasının mükerrer suça etkisinin incelendiği bir çalışmada, hapsedilen çocukların toplum içinde denetimi yapılan çocuklara göre %9 oranında daha fazla yeniden suça sürüklenme riski olduğunu ortaya koyulmuştur.

Yasal sistemin, özgürlükten yoksun bırakma unsurunun yanısıra karmaşık ve iyileştirmede etkili olmayan bir yapıya sahip olduğu bilinmektedir (Bartollas ve Schmallegger, 2017). Çocuk ve genç adalet sistemindeki gelişmeler ve değişimler her ülkenin kendi yasalarını yeniden gözden geçirmeye zorlamakta ve yeni yaklaşımların yanısıra yeni kurumsal yapıları da gerekli kılmaktadır (Tekin, 2005). Onarıcı adalet

felsefesini temel alan yaklaşımlar adalet sistemine dahil olan gençlerin davranışları hakkında farkındalık geliştirmesini; pro-sosyal davranışlarının gelişmesini, kolektif bir çaba ile gençlerin gönüllü katılım ve değişim inisiyatifi almalarını desteklemektedir. Günümüz çocuk- genç adalet sisteminin temeli, çocuğun yüksek yararı odağında çocuğun korunmasının ve temel ihtiyaçlarının karşılanarak yeniden toplumsallaşabilmesinin amaçlandığı bir yapıya dayanmaktadır.

Çocuk ve gençlerin suça sürüklenmelerinde aile, yakın sosyal çevre ve özellikle akran gruplarıyla etkileşimin ve öğrenme süreçlerinin büyük oranda rol oynadığı (Bartollas ve Schmalleger, 2017) dikkate alındığında, bu araştırmada birden fazla kuramsal temelden faydalanılmıştır. Bu noktada suça ilişkin dinamikler ele alınırken kapsamlı bir bakış açısı sunması bakımından sosyal öğrenme (Akers ve Sellers, 2004), ekosistem kuramı (Bronfenbrenner, 1994), alt kültür kuramı; suça yönelik müdahale ve sosyal politikalar bağlamı ele alınırken sosyal süreç kuramları (Bartollas ve Schmalleger, 2017) çerçevesinde değerlendirmeler yapılmaktadır.

1.2.4 Çocuk ve Genç Suçluluğunu Açıklayan Kuramsal Yaklaşımlar

Toplumlar uzun süredir farklı kuramsal dayanaklar ile çocuk ve genç suçluluğunu açıklama; suç davranışını oluşturan dinamikleri anlama çabasında olmuştur. Suç ve çocuk-geç olgularını bir arada ele alırken suçun dinamik yapısı, suç davranışının çocuğun-gencin bireysel özelliklerinin yanı sıra aile, okul, sosyal çevre ve farklı makro yapıdaki dinamiklerin etkisinde olması nedeniyle suç davranışını açıklayan pek çok psikolojik ve sosyolojik temelli kuram bulunmaktadır. Suç davranış kalıpları pek çok farklı sosyal süreç, etkileşim ve dinamiklerle açıklanmaya çalışılmakta ancak bütüncül ve kapsayıcı bir kuramdan söz edilmemektedir. Suç davranışı ve suçun önlenmesine ilişkin dinamiklerin çok boyutlu olması nedeniyle bu araştırmada birden fazla kuramsal çerçeveden faydalanılmaktadır.

1.2.4.1 Ekosistem Kuramı

Ekosistem kuramı, problemlerin ele alınmasında bireyin içinde bulunduğu çevredeki bütün değişkenlerin bütüncül bir bakış ile dikkate alınmasını savunmaktadır. Ekosistem kuramı, gençlerin karıştığı suçların nedenlerinin ve genç adalet sisteminin buna nasıl yanıt verdiğinin; ilişkilerin ve sosyal süreçlerin, gençlerin davranışlarını nasıl şekillendirdiğini ve kimlik gelişimlerini nasıl desteklediğinin incelenmesini sağlamaktadır (Johns ve ark., 2017). Ekosistem kuramı, gençleri aile, arkadaş, okul, komşu, yakın sosyal çevre ve daha geniş sosyo-kültürel, politik-ekonomik bağlamlarla ilişkileri açısından değerlendirmektedir (Bronfenbrenner, 1994).

Ergenlik dönemindeki riskli davranışları anlamak için gençlerin etkileşime geçtikleri sosyal sistemler içindeki risk ve koruyucu faktörlerin anlaşılması gerekmektedir (Coatsworth ve ark., 2002). Aile mikro-sistemi gençlerin sosyalleşmesinde ve diğer yakınsak sosyal sistemler tarafından (gençlerin akran grubu ve mezo-sistem olarak bilinen mikro-sistemlerin etkileşimi gibi) etkilenme ve bu sistemleri etkileme noktasında önemli bir role sahiptir. Bununla birlikte aile sosyal desteği ve kültür gibi sistemlerin de gençlerin riskli davranışları üzerinde rolü olduğu kabul edilmektedir. Ekosistem yaklaşımı, gençlerin pozitif kimlik gelişiminde, düzenli, derin ve anlamlı etkileşimlerin önemli olduğunu ve bu yeni etkileşimlerin gençlerin olumlu davranışlarını geliştirebileceğini kabul etmektedir (Szapocznik ve Coatsworth, 1999; Johns ve ark., 2017).

Ekosistem perspektifinde çocuğun ve gencin ihtiyaçları bütüncül bir yaklaşım ile mikro, mezzo ve makro sistemler bağlamında değerlendirilir. Bu bağlamda, denetimli serbestlik uzmanı, gencin dâhil olduğu sosyal çevre, sağlık, adalet, çalışma, sosyal güvenlik ve sosyal refah sistemlerine ilişkin tüm kuruluşlar ile de bir şekilde temas halinde olmalıdır. Denetimli serbestlik uzmanı gençlerin ve ailelerinin toplumsal kaynaklara ulaşmaları için bir ilişki ağının oluşturulmasını sağlar; araştırma ve planlama ile yeni program ve politikalar üretilmesinde inisiyatif alır;

sosyal eylem yoluyla toplumun bu konuda duyarlılığını artırmaya çalışır (Uluğtekin, 2012). Ekosistem yaklaşımında, gençlerin mükerrer suça sürüklenmesine neden olan temel dinamikler, ilişkili olduğu sistemler çerçevesinde açıklanmaktadır. Benzer şekilde sosyal süreç kuramları gençlerin ilişkili olduğu sistemlerle etkileşimlerinin ve sosyalizasyon süreçlerinin suça sürüklenmedeki etkisinin açıklanması bakımından geniş bir perspektif sunmaktadır.

1.2.4.2 Sosyal Süreç Kuramları

Sosyal süreç kuramları (ayırıcı birleşmeler, sürüklenme ve sosyal kontrol kuramı), suçluluğu açıklarken birey ve çevresi arasındaki ilişkiye odaklanmaktadır. Ayırıcı birleşmeler kuramında, suçluluğun bireyin etkileşimde bulunduğu kişilerden öğrenilerek oluştuğu belirtilmektedir (Bartollas ve Schmalleger, 2017; Gus, 2005).

Sürüklenme kuramına göre gençler toplum içinde sosyal normlara uygun olan ve olmayan davranışlar arasında gidip gelebilmekte ve ayrımcı tutumlar ile karşılaşabilmektedir. Sürüklenme kuramı, gençlerin suç davranışı sonucunda karşılaştıkları ayrımcı muameleler nedeniyle hissettikleri adaletsizlik duygularına yoğunlaşmaktadır. Bu kurama göre gençler, kendilerini toplumun dışına itilmiş olarak görmekte, yoğun adaletsizlik duyguları yaşayabilmekte ve bu nedenle kontrol ya da gücü hissedebilmek adına suça yönelmektedir (Bartollas ve Schmalleger, 2017).

Sosyal öğrenme ve davranış teorileri “Ayrıcı Birleşimler Teorisi”, “Ayrıcı Pekiştirme Teorisi” ve “Nötrleştirme Teorisi” olmak üzere üç önemli teoriyi içermektedir. Ayrıcı birleşim kuramı da, suç davranışının yakın ilişkilerden öğrenildiği önermesine sahiptir. Buna göre, suç tamamıyla toplumsal etkileşim sonucunda bir “öğrenme faaliyeti” olarak ortaya çıkmaktadır (Siegel, 1989).

Çeşitli suç davranışlarının açıklanmasında sosyal öğrenme teorisi, “sosyal yapı, etkileşim ve durum bağlamında aynı öğrenme sürecinin hem uyumlu hem de sapkın davranışlar ürettiği fikrine odaklanmaktadır. Sosyal öğrenme teorisi, suç davranışının öğrenilmesine ve daha sonra kabul edilmesine katkıda bulunan durumun başkalarıyla (aile ve arkadaşlar) ilişkili olduğu fikrine dayanır. Bu kurama göre, genç bireyler suç davranışlarını uygun olan davranışlara göre daha fazla gözlemlemekte ve uygulamaktadır. Sosyal öğrenme teorisinin çocukluk ve ergenlik döneminde saldırganlık, partner şiddeti, uyuşturucu ve alkol kullanımı ve diğer şiddet içeren ve şiddet içermeyen tipik suç davranışlarını açıklamaktadır (Akers ve Sellers, 2004). Gençlerin ebeveynleri ile bağlarının zayıf olması, gerekli rol model kaynağını bulamaması ve olumlu davranış standartlarını içselleştirmek için çok az fırsata veya isteğe sahip olması, içselleştirilmiş kontrollerin yokluğunda gençlerin kendisini sosyal açıdan onay görmeyen bir şekilde ifade etmesi olasıdır (Meena, 2016).

Suç davranışının yoğunlukla gözlemlendiği, uygulandığı ve gençlerden de beklendiği bir yakın sosyo-kültürel çevre etkisi gençlerin kaçınılmaz olarak suça sürüklenmelerine neden olabilmektedir. Literatürde pek çok araştırmada, suç davranışı sergileyen akran grupları ile etkileşim kurmanın gençlerin suça sürüklenmesinin başlıca nedenlerinden biri olduğu vurgulanmaktadır. Yaşam seyri boyunca suç davranışı açıklamalarında da erken gelişim süreçlerinde ve ergenlik dönemindeki suç davranışı ile ilerleyen dönemlerdeki suç davranışı arasındaki ilişkinin en güçlü yordayıcılarından biri sosyal öğrenmedir (Bartollas ve Schmallegger, 2017).

Nötrleştirme kuramına göre ise, gençler suç davranışını kabul edilebilir olarak tanımlama ve bunları rasyonelleştirmelerine yarayan bir dizi savunma mekanizması kullanmaktadır. Bu bağlamda gençler; sorumluluğu inkâr etme (“Bu işi bilerek yapmadım”); zarar verdiğini inkâr etme (Hiç kimseyi incitmedim”); mağduru inkâr etme (“Onlar sebebini oluşturdular”); kendini suçlayanları şikayet etme (“herkes benimle uğraşıyor”); daha üst makamlara başvurma (“Bu işi kendim için yapmadım”) gibi haklı çıkarma teknikleri kullanırlar (Sykes, ve Matza, 1957).

Gençlerde suç davranışını sürüklenme, öğrenme ve pratiğe dönüştürme döngüsünde açıklayan sosyal süreç kuramlarının bir diğeri, suç davranışından kaçınmada içsel mekanizmaya odaklanan sosyal kontrol kuramıdır.

Bu kurama göre, gençleri kontrol eden bir güç olmaması ya da bu gücün eksikliği suça yönelmeye neden olmaktadır. Suç eğilimlerinin bastırılması için gençleri kontrol altında tutan ve denetleyen bir mekanizma olmalıdır (Shoemaker, 2009). Sosyal kontrol kuramının geliştiricisi Hirschi (2002)'ye göre, gençlerin toplumla bağları zayıf ya da kopuk ise bu onu doğal olarak suç eylemine götürmekten uzak tutamaz. Aile, okul, başarılı akranlardan oluşan pro-sosyal bir grup ortamına bağlanan gençlerin suç işleme düzeyi daha düşük olacaktır. Sosyal kontrol kuramına göre, sosyal bağlanma, geleneksel aktivitelere, değerlere adanmışlık ve katılım gibi olumlu tutumlar bireyleri suç davranışından koruyan dinamiklerdir. Her bir kuramın kendi temel argümanları ve değerlendirmeleri bulunmakla birlikte eksik kaldığı ve eleştirildiği noktaları bulunmaktadır. Bu açıdan adalet sistemine dâhil olan gençlerin değerlendirilmesi bakımından diğer önemli kuramsal açıklamalardan bazılarına aşağıda değinilmektedir.

1.2.4.3 Psikodinamik Kuramlar

Psikodinamik kurama göre, suç davranışı yeterince gelişmemiş ego ve süper egoyu işaret ederken, psikopatoloji görüşü suçlu kişileri insanlarla ilişkilerinde ciddi işlevsiz ve temelde bencil, öngörülemeyen, saygısız ve dengesiz davranış sergileyen kişiler olarak tanımlamaktadır (Gus, 2005). Kişilik gelişiminin belirli dönemlerinde yaşanan travmatik değişimler, ihmal, istismar, ailevi ve sosyal çevre kaynaklı problemler çocukların süper ego gelişiminde başarısızlığa; dürtüsel davranışların gelişimine neden olabilmektedir (Akers ve Sellers, 2004). Ergenlik dönemi antisosyal davranışları, baskı duygularıyla başa çıkamamanın bir sonucudur. Suç davranışı gençlere, özgür ve bağımsız hissetme, heyecan duyma, yeteneklerini ve hayal güçlerini kullanabilme; kendi durumları için başkalarını suçlama ve kendi başarısızlık duygularını rasyonalize edebilme ("Başım belaya girmeseydi, başarılı

olurdum”) gibi bazı psişik kazanımlar sağlamaktadır. Psikodinamik görüş, yıkıcı davranışların bazılarının gencin bilinçaltında yatan cezalandırılma dürtüsünün motive ettiği ve bir yardım çağrısı olarak değerlendirilebileceğini belirtmektedir (Meena, 2016).

1.2.4.4 Sosyal Yapı Kuramları

Suçluluğu açıklamaya çalışan pek çok biyolojik, sosyolojik ve psikolojik kuram ve yaklaşım bulunmaktadır. Sosyal yapı kuramcıları sosyal ve kültürel yapıların suçluluğa etkisi dikkate alındığında bunu salt bireysel özellikler ve genetik aktarımlar ile açıklayan kuramları yetersiz bulmaktadır. “Sosyal Yapı ve Anomi” kuramları temelde sosyal güçler ve sosyal organizasyon olmak üzere iki temel kavrama vurgu yapmaktadır (Akers ve Sellers, 2004). Sosyal yapı kuramcıları, suçluluğu sosyal düzensizlik, kültürel sapma, statü engellenmesi ve sosyal hareketlilik gibi güçlerin etkisiyle açıklamaktadır. Suçluluk, gerilim kuramında “engellenmiş fırsat”; alt kültür kuramında kısa süreli hedonizm ve çeteleşme ile karakterize edilen “karşıt tepki oluşturma”; ayırıcı fırsat kuramında başarı hedefleri için meşru fırsatlardan yoksun gençlerin gayri meşru yollara yönelmesi, şeklinde açıklanmaktadır (Bartollas ve Schmallegger, 2017).

1.2.4.5 Sosyal Etkileşimci Kuramlar

Etiketlenme kuramı, suçluluğun toplumsal bir reaksiyon ile ortaya çıktığını ileri sürerek, özellikle çocuk adalet sistemine çoğu kez dâhil olan çocuk ve gençlerin neden yetişkinlik yılları boyunca suç edimine devam ettiğine ilişkin bir açıklama getirmektedir. Buna göre, etiketlenme, kişinin hayat fırsatları açısından kümülatif dezavantajlara yol açmakta ve yetişkinlik sürecinde de suça karışma olasılığını artıran bir unsur olmaktadır. Toplumsal reaksiyon kuramında ise toplum, sapma davranışı sergileyen bireye karşı ahlaki bir tepki göstermekte aynı zamanda tedavi, iyileştirme ve cezalandırma şeklinde toplumsal kontrol mekanizmalarıyla

organizasyonel bir süreci de işletmektedir (Bartollas ve Schmallegger, 2017). Sembolik etkileşim perspektifine göre, bireyler kendilerini çevreleyen sosyal ortamı ve benliklerini ötekilerinin bakış açılarını da katarak tanıma ve değerlendirme eğiliminde olmakta ve bu yansıtımlı değerlendirmeler davranışlara etki etmektedir. Suça dair pratiklerin ve değerlerin aktarıldığı ortamlar, bireylerin davranışsal tercihlerine etki etmektedir (Siegel, 1989).

1.2.4.6 Gelişimsel Yaklaşımlar

Ergenlik dönemi, pek çok bedensel, hormonal, duyuşsal, cinsel değişimler ile birlikte başlayan, bilişsel, tinsel ve toplumsal olgunlaşmayla birlikte devam eden (Onur, 2015) çoğunlukla 12-18 yaş arası bir süreci kapsayan (Lerner ve Steinberg, 2009); erken ergenlik (10- 12 yaş) ve erken yetişkinlik (18-25 yaş) dönemlerini de kapsayan bir süreç (Arnett, 2000) olarak ifade edilmektedir. Çocuk-genç suç davranışını, yetişkin suç davranışından ayıran özellik bu dönemin ‘geçiş evresi’ olarak bilinen ergenlik çağına rastlamasıdır (Yavuzer, 2009). Ergenlik dönemi; suç davranışına eğilimin arttığı, pek çok kriminojenik risk faktörünün aktif rol oynadığı, kritik bir gelişim dönemi olarak değerlendirilmektedir (Loeber ve Farrington, 2003). Suç davranışını gelişimsel olarak ele alan kuramlar, üç ana konuyla ilgilenmektedir. Bunlar: anti-sosyal davranışların gelişimi, farklı yaşlarda risk ve koruyucu faktörler ve yaşam olaylarının gelişim sürecine etkileridir (Casey, 2011). Bu bağlamda, suç davranışı ile ilişkili bir boyut olarak gençlerin gelişimsel süreçlerinin (fiziksel, bilişsel, duyuşsal, sosyal ve tinsel boyut) değerlendirilmesi önem taşımaktadır.

Bu dönemde gencin suça sürüklenmesinde hızlı bedensel, ruhsal değişimler, kalıtsal sebepler ile yetersiz ve yanlış eğitim, yetersiz sevgi ve destek, beden algısı ve kimlik gelişimi sürecindeki krizler (Yavuzer, 2009) de suça sürüklenmenin en önemli yordayıcıları olarak karşımıza çıkmaktadır. Ergenlik dönemi psikopatisi üzerine yapılan bazı araştırmalar psikopatinin (sorumsuzluk, benmerkezcilik, planlama ve öngörü eksikliği gibi) gençlerde normatif olabileceğini; bunların etiketleyici olabileceğini vurgulamaktadır. Yaş ve suçluluk arasındaki ilişkiye

odaklanan pek çok kriminolojik araştırma sonucunda, suç davranışının 10 yaşın altındaki çocuklarda daha nadir görüldüğü, ergenlik çağının ortalarında (14 yaş) suç davranışının zirve yaptığı ve geç ergenlik döneminde (17 yaş- 20'li yaşların başları) ise hızlı bir düşüş görüldüğü belirlenmiştir (Farrington, 2005; Moffitt, 1993). Ergenlik döneminde psikopati yapısının araştırılması gelecekteki antisosyal, cezai ve şiddet içeren davranışları tahmin etme noktasında büyük önem taşımaktadır (Smith ve ark., 2002). Erken çocukluk döneminde beliren anti-sosyal davranışların yetişkinlik döneminde de suça karışma ve ısrarlı suç işleme olasılığını artırdığı belirtilmektedir (Bartollas ve Schmallegger, 2017; Farrington, 2000; Patterson, 1994; Patterson, DeBaryshe ve Ramsey, 1989).

Ergenlik döneminde hayal edilen seyirci, biricik olma gibi bilişsel yanılsamalar (Lerner ve Steinberg, 2009) ile psiko-sosyal gelişim sürecinin doğal bir sonucu olarak özerklik, ayrışma ve yakınlık kurma gibi ihtiyaçlar gelişmektedir. Bu ihtiyaçlar, kurallar ve sınırlar noktasında ergenler ile ebeveynler arasında çatışmaların yaşanmasında (Arnett, 2000) ve çeşitli riskli davranışların gelişmesinde tetikleyici bir rol oynayabilmektedir.

Kolberg'in hükümlülerle yürüttüğü çalışmalarda hüküm giyenlerin çoğunluğunun ahlaki olgunlaşmamışlık durumunda takılı kaldığını ifade etmektedir. Ahlaki gelişim düzeyi daha yüksek olan gençlerin toplumsal sürece uygun davranışlar sergilerken, ahlaki gelişim düzeyi düşük olanların ise daha anti-sosyal davranışlar gösterme eğilimindedir. Kohlberg'e göre, gençlerin ahlaki muhakeme düzeyi ile davranışları arasında sıkı bir bağ bulunmaktadır (Bee ve Boyd, 2009).

Ergenlik döneminde suç alt kültürünün hakim olduğu, şiddet, suç gibi yıkıcı davranışların normalleştirildiği bir dezavantajlı çevrede büyüyen gençler, çevrenin değer yargılarını ve normlarını içselleştirme ve buna uygun roller geliştirme eğiliminde olmaktadır. Bu gelişim döneminde genç birey, kendi sorunlarını çözme, problemlerini kendi başına çözme ve toplum içindeki rollerini (cinsel, mesleki, politik vb.) tanımlama ve içselleştirmeye başlamaktadır. Kimlik arayışında olan

genç, aile içinde de bir özerk alana sahip olma, kendi değerleriyle kabul ve onay görme, aileye daha mesafeli durma eğiliminde olabilmektedir (Coşar, 2005). Gelişimsel açıdan ergenlik çağı suç davranışına yönelmede çoğu zaman kırılma noktası olarak değerlendirilmektedir. Bu kritik dönemde suç davranışının açıklanmasında en önemli sosyal kurumlar arasında aile, okul ve akran grupları gelmektedir.

1.2.5 Aile- Okul-Akran Grubu ve Diğer Dinamikler

Çocuk suçluluğu bireysel ve gelişimsel bağlamların yanısıra, hukuki, sosyo-kültürel, ekonomik ve politik bağlamları ile de ele alınması gereken çok boyutlu bir olgudur. Çocuk suçluluğu, sosyal ve ekonomik yönden risk altında olma, dezavantajlı sosyal çevrede büyüme, pek çok boyutta ihmal, istismar deneyimi, eğitim ve sosyal kaynaklardan yoksun kalma, alkol ve maddenin kötüye kullanımı, işlevsel olmayan aile ve topluluklarda sosyalize olma ve suça sürüklenme riskine açık olma gibi çok boyutlu olumsuz koşulların neden olduğu bir sosyal sorun olarak tanımlanmaktadır.

Çocuk suçluluğunu açıklayan çalışmaların çoğunda suçluluğun en önemli yordayıcısının anti-sosyal davranış bozuklukları olduğu belirtilmektedir (Patterson ve ark., 1989). Farrington'a göre (2005), çocukluk ve ergenlik dönemindeki anti-sosyal davranışlar, davranış bozuklukları, dürtüsellik, hırsızlık, vandallık, fiziksel ve psiko-sosyal agresyon, akran zorbalığı, ev ve okuldan kaçma gibi davranışları içermektedir. Siegel (1989)'e göre, iyi aile ilişkilerinin varlığı, eğitim kurumlarına bağlılık düzeyi, gençlerin olumlu değerleri kazanması ve toplumsal bağlılığının gelişmesinde etkili unsurlardır.

Yaşamın ilk 5 yılı boyunca büyük etkisi olan ailevi özelliklerin çocuk suçluluğunun en önemli yordayıcısı olduğu saptanmıştır. Normlar, değerler, davranış modelleri ve diğer izler aile içinde doğar ve bu faktörler çocuğun kişiliği, inançları

ve tutumları için içsel bir “plan” yaratır (Gus, 2005). Aile, çocuğun ‘benliğinin oluşmasında kritik önem taşıyan ve ilk sosyal deneyimlerin yaşanmasında güvenli bir alan sağlayabilecek en önemli yapıyı ifade etmektedir.

Çocuk suçluluğunu açıklamaya çalışan sosyal düzensizlik, alt kültür, sosyal kontrol, yaşam seyri gibi kuramların temelinde aile yapısının ve ebeveynlik becerilerinin suç davranışı üzerindeki etkisine vurgu yapılmaktadır. Abigail ve arkadaşları (2011) tarafından 18.512 öğrenci ile yapılan çalışmada, ailedeki yapısal-gelişimsel-sosyal faktörlerin suçluluk ve uyuşturucu kullanımı ile önemli ölçüde ilişkili olduğu bulunmuştur.

Boylamsal araştırmalar sonucunda gençleri suç davranışına iten pek çok ailevi neden belirlenmiştir. Bu ailevi nedenlerin, ailenin parçalanması, antisosyal ebeveyn tutumları, aile içinde ruhsal bozukluklar, evlilik problemleri, düşük sosyo-ekonomik düzey, zayıf bağ ve güven ilişkisi (aile, okul, akran), sıcaklık ve ilgi eksikliği, olumlu pekiştirme becerilerinin eksikliği, tutarsız kontrol, ebeveyn gözetiminin yokluğu ya da yoğun gözetim, aile içinde ceza adalet sistemine dâhil olma gibi sorunları kapsadığı görülmektedir (Farrington, 2005; Gaik ve ark., 2010). Ebeveynlik uygulamalarının çocukluk döneminde başlayan anti-sosyal davranışların gelişimine yol açabilen kilit bir yönü bulunmaktadır (Loeber ve Farrington, 2003). Patterson ve diğerleri (1989), ailelerin yaşadıkları ekonomik sorunlar, ruhsal rahatsızlıklar, suçluluk ve sabıka deneyimi ile evlilik problemleri gibi stresli koşulların ebeveynlik problemlerine zemin hazırladığını ifade etmiştir. Erken çocukluk döneminde anti-sosyal davranış gösteren çocukların ebeveynleri tutarlı sınırlar koyarken zorluk çekmekte, eleştirel ve cezalandırıcı olabilmekte ve çocuklarıyla daha az pozitif ilişki kurma eğiliminde olabilmektedir. Bunun yanı sıra aşırı koruyucu tavır ya da aşırı hoşgörölü tavır sergilenmesi çocuk-gencin sosyal uyumunu zedelemektedir.

Aile ortamındaki duygusal ve toplumsal etkileşim yetersizliği, olumsuz rol modelin varlığı olumsuz bir uyarım kaynağı olmaktadır. Özdeşleşme sürecinde

ebeveynlerin olumsuz rol ve tutumlarının, gençlerin duygu, düşünce, tutum, değer yargıları ve davranışları üzerinde kuvvetli bir etkisi bulunmaktadır (Yavuzer, 2009). Özdeşleşme, ergenlik çağındaki genç bireyin kimliğini, kişiliğini, duygu ve düşünce yapısını şekillendiren ve sonuç olarak yaşam seyrini belirleyen önemli bir süreçtir.

Genç bireyler sosyal etkileşim, davranışsal katılım, sosyal bağ kurma ihtiyacı ile sosyalleşme süreçlerinde edinilen değer ve bağlarla aşına oldukları davranışları özümseme ve savunma tepkisi göstermektedir (Siegel, 1989). Aile içinde bireylerin ya da yakın akran gruplarının suç davranışı sergilemesi, çocuk ve genç için suçun sosyal ilişki ağları içinde ve iletişim sürecinde öğrenilen bir yapıya sahip olduğu şeklinde değerlendirilmektedir. Ergenlik döneminde çocukların suça sürüklenmesinde içinde bulunduğu grup tarafından ‘kabul edilme’ ve ‘onay alabilme’ gibi iki önemli motivasyonun rol oynadığı bilinmektedir (Yavuzer, 2011). Sosyal öğrenme kuramı da ergenlik dönemindeki gençler için pro-sosyal olmayan akranların, suç davranışının öğrenilmesinde birincil olarak etkili bir grup bağlamı sunduğunu ifade etmektedir. Ergenlik döneminde akran grubu gençler için suça eğilimli diğer gençlerle temas halinde olma, suç davranışını öğrenme, pratik etme ve içselleştirme gibi riskleri de içerebilmektedir.

Pro-sosyal olmayan akran grubu içerisinde benlik duygusunu şekillendiren ve grubun diğer üyelerine uyum sağlayarak bağımsız bir birey olma yolunda bireysel gelişimini sürdürmesine ve toplumsallaşmasına yardımcı olan bir geçiş süreci yaşamaktadır. Akran grubu baskısı henüz yeterince sosyal ve ahlaki olgunluğa erişememiş olan gençlerin suça eğilim gösteren davranışlar sergilemesine yol açabilmektedir. Bu grup aidiyeti çocuğun/gencin sosyal yaşama uyumunu kolaylaştıran bir etken olabileceği gibi madde kullanımına ve suça yönelmesine de neden olabilmektedir (Ögel, 2010).

Yine çevresel faktörlerin de suç davranışı üzerinde belirleyici etkileri olduğu bilinmektedir. Çevresel faktörler çocuğun fiziksel, duygusal, sosyal, tinsel gelişimini ve özdeğer duygusunun gelişimini etkileyen yakın sosyal çevre, akran grupları ve

okul ortamlarını içermektedir (Moffit, 1993; Patterson, 1994; Gus, 2005). Okul gençler için akran grupları ile etkileşim kurma, toplumsal değerlerin içselleştirilmesi için temel bir alan sunmaktadır (Uluğtekin, 2012). Bir risk faktörü olarak okul boyutu, okul devamsızlığı, düşük akademik başarı gibi göstergeler suça sürüklenmede başta gelen risk faktörleridir.

Düşük akademik performans, okulda düşük statüde olma, okul başarısızlığı ve okulu bırakma suça sürüklenme ile ilgili en çok alıntılanan faktörler olarak değerlendirilmektedir. Bir meta analiz çalışmasında akademik performansı daha düşük olan çocukların daha ciddi suç eylemine karıştığı tespit edilmiştir. Suça karışma beraberinde öğrencilik rolünün reddedilmesine, okuldan uzaklaşmaya ve suça yönelmeye neden olan etkileşimsel-döngüsel bir süreci yaratmaktadır (Bartollas ve Schmallegger, 2017).

Benzer şekilde Yamaç (2014)'ın çalışmasında belirtildiği gibi aileler tarafından küçük yaşlarda çalışmaya yönlendirilen ve ekonomik bir getiri kaynağı olarak görülen gençlerin bu süreçte kaçınılmaz olarak okuldan koptuğu, çalışmanın madde temini için maddi kaynağa erişebilme yolu olarak görüldüğü belirtilmektedir.

Riyad ilkelerinde okul devamına ilişkin güçlük yaşayan ve öğrenimlerini yarıda bırakan çocuklara özel bir önem gösterilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Çocuk koruma sistemindeki çocukların yolunun bir şekilde çocuk adalet sistemi ile kesiştiği söylenebilir. Aile içinde korunamayan çocuklar eğitim sistemine dâhil olamamakta, dâhil olsalar bile zayıf performans nedeniyle okuldan uzaklaştırılma ya da atılma nedeniyle eğitim olanaklarından yoksun bırakılmaktadır (Bartollas ve Schmallegger, 2017).

Çocuğun suça sürüklenmesine neden olan etkenler sistem ve ekolojik sistem kuramları çerçevesinde ele alındığında, çocuğun suça sürüklenmesinde kendisini çevreleyen mikro mezzo ve makro düzeydeki sistemlerle olumsuz etkileşimlerinden

kaynaklanan sorunların etkili olduğu gör÷lmektedir (Uluğtekin, 2012). Genęlerin g÷nl÷k faaliyetlerinin iğeriğinin belirsiz olması, sosyal ęevresinde y÷ksek-riskli davranış kalıpları olan bir akran grubunun olması, bu gruplarla yapılandırılmamış faaliyetlerde denetimsizce harcanan s÷re, suça karışma riskini artırmaktadır (Bernasco ve ark., 2013). Suç davranışı nedeniyle adalet sistemine dahil olan genęlerin önemli bir kısmı denetimli serbestlik sistemi ile de temas etmektedir. Aşağıda yeniden suça s÷r÷klenme ve m÷kerrer suç riski olan genęlerin korunması, suç davranışının önlenmesi için toplum temelli bir mekanizma olarak denetimli serbestlik sisteminin T÷rkiye’deki gelişimi incelenmektedir.

1.2.6 Suçun nlenmesi İhtiyacı ve Denetimli Serbestlik Sistemi

Erken gelişim dönemlerinde ortaya ęıkan ve yetişkin dönemde s÷rme eğiliminde olan suç davranışına erken m÷dahalenin gerekliliği vurgulanmaktadır. Çocukluk döneminde suça s÷r÷klenen genęlerin kendilerine sonraki dönemlerinde bir suç kariyeri inşa etmesi muhtemel olabilmektedir (Loeber ve Farrington, 2003). Hapis cezasının kriminojenik sonuçları olabildiği, uzun s÷reli hapis cezası alan bireylerin gelecekte suç işleme riskinin arttığı vurgulanmaktadır (Smith ve ark., 2002). Bu bakımdan özellikle ocuk yaşta adalet sistemine dahil olan ve genę yetişkinlik döneminde de sistemde kalmaya devam eden genęler için m÷kerrer suç riskinin değerlendirilmesi ve buna uygun m÷dahalelerin geliştirilmesi ihtiyacı belirginleşmiştir. Bu ihtiyaç, ocuk adalet sisteminde denetimli serbestlik gibi ara yaptırımların ve m÷dahale programlarının geliştirilmesinde g÷ęl÷ bir dayanak oluşturmuştur.

Denetimli serbestliğin uluslararası boyutta tarihsel gelişim s÷recine bakıldığında, pek çok Avrupa ÷lkesinde toplumun d÷zeltilmesinde kiliselerin aktif rol aldığı, ceza infaz usul÷nde eğitme, d÷zeltme ve ıslah etme (correction) anlayışının g÷ęlendięi bilinmektedir. Amerika Birleşik devletlerinde d÷zeltme (correction) kavramı, denetimli serbestlik (probation) ve koşullu salıverme (parole) gibi sistemleri de içeren şemsiye bir kavram olarak kullanılmaya başlanmıştır

(Whitehead ve ark., 2018). Çağdaş ceza adalet mekanizmasının tersine denetimli serbestliğin kesin bir doğuş tarihi yoktur. 19 yüzyıl ortalarında yerel ve resmi olmayan uygulamalar yükümlü kişilerin süpervizyon altında iyi davranış vaatleri üzerine mahkemeden salıverilmesini sağlamaktaydı (Vanstone, 2004).

Denetimli serbestlik tanımı ve uygulamaları ülkeden ülkeye farklı olmakla birlikte ‘insancıl’ ve etkili bir ceza infaz sistemi olarak gelişimini sürdürmüştür (Çolak ve Altun, 2006). İngiltere’de 17. yüzyılda ölüm cezası yerine gözetimin ilk örnekleri olarak mahkûmlara ölüm cezası yerine sürgün cezasının verildiği; daha sonra mahkumların ‘izin kağıdı’ verilmek suretiyle İngiltere’ye geri döndüğü ve polis kontrolünde hareket edebilmelerine olanak sağlandığı bilinmektedir (Erbaş, 1996). Amerika Birleşik Devletlerinde 1820’lerin başında çocuk ve gençler tahliye sonrası bakım programları ile toplum içinde denetim altında tutulmaya başlanmıştır. 1840’lı yıllarda şartlı tahliye uygulamasını bireysel çabaları ile destekleyen John Augustus pek çok çocuk ve genç ile çalışarak toplum içinde denetim, eğitim, destek, istihdam gibi hizmetlerin geliştirilmesini sağlamıştır (Bartollas ve Schmallegger, 2017). Yetişkin suçlu bireyler için denetimli serbestlik çalışmaları yapılandırılmasına rağmen denetimli serbestlik suça sürüklenen ergenler için daha çok desteklenmiştir. 20. yüzyılın sonlarına doğru cezalandırmaya alternatif olarak denetimli serbestlik çağdaş suçlu yönetim modeli olarak değerlendirilmiştir. Bu yüzyılda, Belçika, Fransa, Almanya’da suça sürüklenen küçükler hakkında ‘gözetim’ uygulaması gelişmiştir (Canton, 2011).

Denetimli serbestlik sistemi, suça sürüklenen çocuk ve gençler için spesifik risk ve ihtiyaçlarına uygun yaptırım ve tedbirlerin izlendiği; gençlerin risk ve ihtiyacına uygun eğitim ve iyileştirme programlarının yürütüldüğü; yeniden suça sürüklenmenin önlenmesi için denetim ve iyileştirme mekanizmalarının eşgüdümlü olarak yürütüldüğü bir mekanizmayı ifade etmektedir. Toplum temelli yaptırımlar, maliyetleri düşürmekte; genç bireylere aileleri, sosyal çevresi ve toplum ile üretken ilişkilerini sürdürme şansı vermektedir.

Ülkemizde ceza infaz sisteminin yasal çerçevesini oluşturan 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK), 5271 Ceza Muhakemesi Kanunu, 5275 Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanun (CGİTHK) ve 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında 2005 yılında 5402 sayılı Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu yürürlüğe girmiştir.

Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü bünyesinde merkez ve taşra teşkilatlanmasını tamamlamıştır. Denetimli serbestlik hizmetleri, merkez teşkilatında Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı, taşra teşkilatında adalet komisyonunun bulunduğu **143** merkezde kurulan denetimli serbestlik müdürlükleri ve koruma kurulları tarafından yürütülmektedir. Denetimli serbestlik müdürlüklerinde:

- Gelen evrak bürosu,
- Kayıt kabul bürosu,
- Değerlendirme ve planlama bürosu,
- İnfaz bürosu,
- Eğitim ve iyileştirme bürosu,
- Denetim bürosu,
- Mağdur destek hizmetleri bürosu,
- Koruma kurulları bürosu,
- İdari ve mali işler bürosu olmak üzere 9 büro bulunmaktadır.

Gelen evrak bürosu yazı ve evrak işlerinin yürütülmesi, **kayıt ve kabul bürosu**, yükümlülerin kayıt ve kabul işlemlerinin yapılması; **değerlendirme ve planlama bürosu**, yükümlülerin risk ve ihtiyaçlarının belirlenerek denetim planının hazırlanması, denetim-takip sürecinin planlanması; **infaz bürosu**, denetimli serbestlik kararlarının infazının takibinin yapılması; **eğitim ve iyileştirme bürosu**, denetim planındaki eğitim-iyileştirme çalışmalarının yürütülmesi; **denetim bürosu**, yükümlülerin toplum içinde elektronik izlem yöntemi ile takibini yapılması; **mağdur destek hizmetleri bürosu**, mağdurlara yönelik hizmetlerin koordine edilmesi;

koruma kurulları bürosu, yükümlülerin taleplerinin değerlendirilmesi, **idari ve mali işler bürosu**, idari işlerin, mal ve hizmet alımlarının gerçekleştirilmesi sorumluluklarını üstlenmektedir (Adalet Bakanlığı, 2013).

Başlangıçta hakkında mahkumiyet hükmü verilmeden salıverilme kararı verilen ciddi olmayan suçlar için uygulanan denetimli serbestlik, zamanla ceza infaz kurumlarındaki tutuklu ve hükümlü sayısındaki artışın engellenmesi amacıyla 'Denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezanın infazı (CGTİHK 105/A)' düzenlemesi ile koşullu salıverilmesine 1 yıl kalan kişiler için de uygulanmaya başlanmıştır (Yavuz, 2012). Bununla birlikte CGTİHK'da yapılan değişiklik neticesinde Türkiye'de 16 Temmuz 2016'dan önce suç işleyenler için bu süre 2 yıla çıkarılmıştır.

Denetimli serbestlik tedbir kararlarının çoğunlukla cezaevlerindeki nüfus yoğunluğunun azaltılmasını hedefleyen pragmatik bir amaca hizmet ettiği ve sistemin bir tür af olarak algılandığı belirtilmektedir. Denetimli serbestliğin birincil hedefinin yeniden suç işlemenin önlenmesi ve bireylerin suçtan uzaklaşarak toplumun korunması olduğu açıktır. Bununla birlikte günümüzde denetimli serbestlik sistemi hafif suçlar için alternatif yaptırım olması dışında kapalı ceza infaz kurumların yükünün azaltılması için tercih edilen bir ceza infaz sistemi olarak da işlev görmektedir (Yavuz, 2015). Gençlerin bireyselleştirilmiş müdahaleler ile davranışlarının iyileştirilmesini ve mükerrer suçun önlenmesini hedef alan denetimli serbestlik sisteminin bunu 'infaz' anlayışı ile birlikte sunması da kendi içinde bir ikilemi doğurmaktadır.

1.2.6.1 Denetimli Serbestliğin İkili Doğası Üzerine

Denetimli serbestlik, kurumlarda bir çalışma disiplini içinde, yasaların tutarlı ve sistematik olarak uygulanmasını gerektirir. Farklılıklara saygı, bireylerin farklılıklarına keyfi hareket ya da değişkenlik göstermeden adaletli bir biçimde

yaklaşabilmek denetimli serbestlik sürecindeki önemli dinamikleri oluşturmaktadır. Denetimli serbestlik sistemi cezaya alternatif bir yaptırım olarak cezaevindeki nüfusun azaltılması için tampon bir mekanizma olarak görülmektedir. Bu açıdan suça sürüklenen genç bireylerin toplumun geri kalanına karşı savunuculuğunun yapılıyor olması, toplumun tehlikeye atılıp atılmadığının sorgulanmasına yol açmıştır. Denetimli serbestlikte içirme ve dışlama fonksiyonları açısından hedef grup, ‘kurtarılabilir ya da değişmez’, ‘tedavi edilebilir ya da söz dinlemez’, ‘güvenli ya da riskli’, ‘motive ya da demotive’ şeklinde değerlendirilebilir. Bununla birlikte kendilerini bu bölünmenin yanlış tarafında bulanların da aynı insanlar olduğuna dikkat edilmelidir (Canton, 2011). Denetimli serbestlik disiplin ve kontrol fonksiyonlarını birlikte uygulamaktadır. Sistem bir değişim potansiyeli olduğunu kabul eder ancak uygulamalar bu iyimserliği farklı şekillerde sınırlamaktadır (Vanstone, 2004).

Denetimli serbestlik tedbirleri denetim sürecinin gerekliliklerine uygun olarak başarılı bir hayatın sürdürülmesi ve uygun davranışların kazandırılmasına yönelik olarak yapılandırılmıştır. Sistemde hedef grubun hem suça sürüklenen hem de müracaatçı olarak tanımlanması; rıza boyutunun bir parça göz ardı edilmesi ve zorlama ile sisteme dâhil edilmesi, ilişki kurma ve profesyonel metotların kullanımı açısından da ikilikler taşımaktadır. İyileştirme sürecinin yasal bir çerçeve ile yaptırımlar aracılığıyla verilmesi bireylerin özdenetim hissini baskılayabileceği gibi değişime karşı direnç geliştirmesine de neden olabilmektedir.

Bireylerin kendi problemlerini tanımlama ve bununla ilgili eyleme geçme noktasında aktif olması çok önemlidir. Bununla birlikte en etkili denetim biçimi özdenetimdir. Peki, insanlar kendi iradeleri dışından değişime zorlanabilir mi? Bazı araştırmalar denetimli serbestlik kaynaklarının değişim motivasyonu olan kimseler için ayrılması gerektiğini savunurken, bazı araştırmalar katılımcıların zorla dahil oldukları müdahalelerin de etkili olabileceğini belirtmektedir. Bu noktada, genç bireylerin motivasyonundaki dalgalanmalarının ve değişim yönündeki kararsızlıklarının etkili bir şekilde ele alınması önemlidir (Canton, 2011). Denetimli

serbestlik kararı bir seçenek değil, suça sürüklenen genç bireylere hizmetlerin sunulabilmesi için bir gereklilik olarak düşünülmektedir. Denetimli serbestliğin sosyal kontrolden çok adalet sisteminin bir parçası olarak değerlendirilmesi, genç bireylerin kendi yaşamlarının sorumluluğunu aktif olarak üstlenebilmesi için güçlendirilmesi bakımından sosyal hizmetin temel değerleri ile bağdaşan bir bakış açısı sunmaktadır.

1.2.7 Sosyal Hizmet Değerleri Bağlamında Denetimli Serbestlik

Sosyal hizmet mesleği, sosyal adaletin sağlanması için çalışmakta; onarıcı adalet felsefesine uygun altyapısı ile adaletin düzenleyici geleneği ve katılımcı adalet anlayışı arasında köprü görevi üstlenmektedir (Gumz ve Grant, 2009). Denetimli serbestlikte sosyal hizmet müdahaleleri eğitsel bir çabanın ürünü olarak, yeni düşünce biçimi ve davranış yolları kazandırmak için bireylere destek veren ve seçim yapabilme kapasitelerini artırmayı sağlayan bir süreci kapsamaktadır (Canton, 2011). Sosyal hizmet mesleğinin değer temelinde ve etik kodlarında vurgulanan güçlendirme, empati, koşulsuz kabul, saygı ve toplum katılımı ilkeleri denetimli serbestlik uygulamalarında da dayanak alınmaktadır. Denetimli serbestlik vaka yönetimi, planlı müdahale, grup çalışması, işbirliğine dayalı çalışma, risk değerlendirme ve yönetimi gibi sosyal hizmet becerilerinin pek çoğunu içermektedir. Gumz (2009), adli alanda çalışan sosyal hizmet uzmanlarının suçluluğa, suça sürüklenen çocuk ve gençlere, suç mağduru ailelere, suçun psiko sosyal etkileri ile baş edebilmesi, suç davranışının nedenleri, etkileri, koruyucu önleyici müdahale yöntemlerinin geliştirilmesi açısından profesyonel bir pozisyona sahip olduğunu ifade etmektedir. Zastrow (2013)'a göre, destekleyici, aracı, grup kolaylaştırıcısı, savunucu, ara bulucu, görüşmeci, eğitimci, güçlendirici, koordinatör, araştırmacı, sözcü gibi rolleri bulunan sosyal hizmet uzmanları adli alanda önemli ve geniş bir sorumluluk alanına sahiptir. Denetimli serbestlik sisteminde mesleki çalışmalar sosyal hizmet disiplini içinde olduğu gibi sosyoloji, psikoloji, hukuk, sosyal politika disiplinlerinden alınan ortak bilgi temelinden beslenmektedir.

Sosyal hizmet uygulamalarında müracaatçının kendi kararını kendisinin vermesi hakkının gözetilmesi önemli bir gereklilik iken denetimli serbestlik sisteminde kişilerin yasal yaptırım ile sürece dâhil edilmeleri söz konusudur. Bu süreçte bireylerin değişime yönelik dirençlerinin azaltılması ve pro-sosyal davranışların geliştirilmesine yönelik bilişsel-davranışsal teknikler ve motivasyonel yaklaşımlar ile gönüllü katılımları sağlanmaya çalışılmaktadır.

Sosyal hizmet disiplini, “insan hakları ve sosyal adalet ilkeleri temelinde, insanların sosyal gelişimini, iyilik halini destekleyen, insanların davranışlarını değerlendiren ve diğer sistemlerle etkileşim noktalarına müdahale eden bir disiplin olarak tanımlanmaktadır (Duyan, 2012). Bireyin çevresi ve sosyal bağlamı içinde değerlendirilmesi yaklaşımı bireyi çoğunlukla -risk-ihtiyaç ve bireyselleştirme bağlamında ele alan denetimli serbestlik sisteminde göz ardı edilebilmektedir. Denetimli serbestlik uzmanlarının işlerinin sosyal bağlamını tanımlaması; yoksulluk, yoksunluk, yerel, ekonomik ve sosyal durumların ortak çıkmazlarının farkında olması önemlidir. Toplumsal adaletin sağlanmasına yönelik çalışan denetimli serbestlik sistemi, sosyal hizmetin temel amaçlarından olan sosyal adaletin sağlanması sürecinde önemli bir mekanizma sunmaktadır (Canton, 2011). Sistem, suçun önlenmesi ve suçun neden olduğu zararın azaltılması boyutunda sadece suça sürüklenen çocuk ve gençlerin suçtan uzaklaşma ve kendini onarma sorumluluklarını yerine getirmekle kalmaz, toplumun da bu süreçteki sorumluluklarına dikkat çeker. Toplum içinde gençler hem aşına olduğu bir çevre içinde özgür kaldığı hem de belirli yaptırımlarla sınırlandırıldığı bir süreci deneyimler.

1.2.8 Denetimli Serbestlik Sistemi: Ulusal ve Uluslararası Müdahale Programları

Denetimli serbestlik hizmetlerinde çocuk ve gençler, infaz ve iyileştirme sürecinin bir parçası olarak eğitim ve iyileştirme faaliyetlerinin yürütüldüğü programlara katılma yükümlülüğü üstlenmektedir. Bu nedenle eğitim ve iyileştirme programları ile hedeflenen ‘iyilik hali’ ile neyin kastedildiğinin anlaşılması önemli

görülmektedir. Denetimli serbestlik sisteminde yürütülen uygulamalar, temelde genç bireyin suç davranışının tekrarının önlenmesini; genç bireyin bilinçli farkındalığının artırılarak pro-sosyal davranışlar geliştirilmesini; topluma uyum sürecinin desteklenmesini hedef alan bir danışmanlık sürecini içermektedir.

Etkili bir rehabilitasyon süreci, gençlerin topluma yeniden dahil olma sürecini kolaylaştıracak aynı zamanda tekrarlayan süreçlerin ortadan kalkmasına yardımcı olacak kaynaklar sunmaktadır. İyileşme sürecinde hedeflerin yasal bir şekilde gerçekleştirilmesi sağlayacak mesleki araçlar bulunmaktadır. Suça sürüklenen çocuk ve gençlerin adalet sistemi içinde daha hassas olarak değerlendirilmesi gereken bir grup olması nedeniyle; denetimli serbestlik sisteminde çocuklara özgü programlar geliştirilmiştir. Kriminojenik risk ve ihtiyaçlarına göre yükümlü gençlerin haklarında hazırlanan denetim planındaki eğitim ve iyileştirme uygulamaları, bireysel görüşmeler, psiko-eğitim olarak yapılandırılmış grup çalışmaları ve seminer gibi eğitim ve iyileştirme programlarından oluşmaktadır.

1.2.8.1 Türkiye’deki Denetimli Serbestlik Uygulamaları

Türkiye’de suça sürüklenen çocuk ve gençlerin denetimli serbestlik altına alınmalarını içeren karar maddeleri şu şekildedir:

- Tedavi ve Denetimli Serbestlik (TCK 191),
- Çocukların Denetim Altına Alınması (ÇKK 5 ve 36),
- Şarta Bağlı Erken Tahliye (CGTİHK 105/A),
- Kısa Süreli Hapis Cezalarına Seçenek Yaptırımlar (TCK 50),
- Adli Kontrol (ÇKK 20 ve CMK 109),
- Erteleme, Denetimli Serbestlik Altına Alma (TCK 51),
- Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması (CMK 231),
- Etkin Pişmanlık (TCK 221),
- Tahliye Sonrası Denetimli Serbestlik (CGTİHK 107).

Bu araştırmaya, CGHİHK 105/ A (Denetimli Serbestlik Tedbiri Uygulanarak Cezaların İnfazı), ÇKK 36 (Çocuğun denetim altına alınması); TCK 191 (Tedavi Denetimli Serbestlik Kararı) maddelerince hakkında hüküm verilen gençler dâhil edildiği için burada yalnızca bu karar türleri açıklanmaktadır. Adalet Bakanlığı Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı 2020 Mart ayı istatistiklerine göre belirtilen karar türlerinde çocuk denetimli serbestlik dosya sayısı 3.753'tür.

Denetimli Serbestlik Tedbiri Uygulanarak Cezanın İnfazı: Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 105/A maddesi kapsamında yer alan bu karar ile, koşullu salıverilmesine bir yıl veya daha az süre kalan iyi halli hükümlülerin toplumsal uyumlarını sağlamak; aile ve yakın çevreleriyle bağlarını sürdürmelerini sağlamak için cezanın bir kısmını denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak infaz edilmesidir.

Çocuğun Denetim Altına Alınması: 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 36'ncı maddesi gereğince, hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilen, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı onanan, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilen çocuğun denetim altına alınmasına karar verilebilmektedir.

Tedavi ve Denetimli Serbestlik: TCK'nin 191'inci maddesi gereğince; uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan ya da kullanmak için bu maddeleri satın alan veya üzerinde bulunduran kişilerin, madde kullanımına neden olan etkenlerin değerlendirilerek bireylerin özdenetiminin artırılması, yaşam kalitesinin yükseltilmesi için rehberlik çalışmaları, denetimli serbestlik müdürlüklerince ilgili kurumlarla işbirliği içinde yerine getirilmektedir.

Bireysel Görüşmeler: Eğitim ve iyileştirme programlarının ilk aşaması 3 bireysel görüşmeden oluşmaktadır. Bireysel görüşme sürecinde genç bireylerin risk ve ihtiyaçları değerlendirildikten sonra bireysel görüşme olmasına ya da grup çalışmasına devam etmesine karar verilir. Görüşmelerin sıklığı en fazla üç hafta arayla olacak şekilde planlanmaktadır. Değerlendirme görüşmelerinde, denetim planının

yükümlüye uygunluğunun ve yükümlülüklerin değerlendirildiği çalışmalar planlanmaktadır. Risk ve ihtiyaçların belirlenmesinden sonra kendine zarar verme, intihar eğilimi ve şiddet öyküsü bulunan yükümlüler için yoğun bireysel görüşmeler planlanmaktadır. Sağlık problemi, suç öyküsü gibi nedenlerle çalışması planlanmamış ve değerlendirme görüşmeleri sonrasında infaz işlemi ilgili çalışma için grup çalışmasına katılması uygun olmayan bazı yükümlüler için uzun süreli bireysel görüşmeler tercih edilmektedir (Adalet Bakanlığı, 2013).

Grup Çalışmaları: Grup çalışmaları, meslek elemanları tarafından grup çalışmasına katılımı uygun görülen yükümlü bireylerin risk- ve ihtiyaç alanlarına uygun şekilde yapılandırılmış psiko-eğitim programlarıdır. Bu programlar:

- Sigara, Alkol ve Madde Bağımlılığı Tedavi Programı (SAMBA),
- Öfke Kontrolü Programı,
- Hayat İçin Değişim Programı (HAYDE),
- Adım Adım Değişim,
- Denetimli serbestlik gençlik programı (DENGE),
- Seminer programlarını kapsamaktadır.

Grup çalışmaları, geniş ölçüde suça sürüklenmeyi azaltan en güçlü kanıtlara sahip olan bilişsel davranışçı ilkelere (Canton, 2011) dayalı olarak psiko-eğitim şeklinde yapılandırılmıştır.

Öfke Kontrol Programı: Öfke Kontrol Programı: programın amacı öfke kontrol sorunu olan yükümlülerin öfkesini kontrol edebilme becerisi geliştirmesi, davranışını izleme ve öfkelenme durumunda baş etme teknikleri hakkında bilgi sahibi olmasını sağlamaktır.

Seminer Programları: Yükümlülerin iletişim, aile, toplumsal kurallar, stres yönetme gibi benzeri kişisel gelişimlerini destekleyecek içerikte konuları kapsayan

programlardır. Müdürlük bünyesinde ayrıca İŞKUR, hukuk bürosu vb. kurumlar aracılığıyla bilgilendirme ve yönlendirme seminerleri de verilmektedir.

Hayat İçin Değişim (HAYDE): Yetişkin yükümlülerde suç davranışına ilişkin farkındalık oluşturmayı amaçlayan, on oturumdan oluşan bir grup çalışmasıdır. Program suç davranışına yol açan işlevsel olmayan düşünce ve davranış kalıplarını düzenlemeyi amaçlamaktadır.

Adım Adım Değişim: Bu program bilişsel davranışçı terapi odaklı, 15-18 yaş grubundaki gençlerin hatalı düşünce duygu ve davranışlarının farkında olması, işlevsel duygu, düşünce ve davranışların gelişimini sağlamayı amaçlayan bir programdır.

DENGE (Denetimli Serbestlik Gençlik Programı): Bu program, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin ve UNICEF'in eş finansmanı; ve UNICEF teknik desteği ve Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü ile yürütülmekte olan Türkiye'de Denetimli Serbestlik Hizmetlerinde Çocuklar İçin Etkili Bir Risk Değerlendirme Sisteminin Geliştirilmesi Projesi kapsamında geliştirilmiştir. Çocuk denetimli serbestlik kararlarının infazında Denetimli Serbestlik Gençlik Programı Kılavuzu'nda (2018) belirtildiği üzere, etkili, önleyici ve iyileştirici bir müdahale sistemi oluşturularak Türkiye'deki çocuk adaleti sisteminin verimliliğinin ve etkililiğinin artırılması ve denetimli serbestlik hizmetlerinden faydalanan çocukların topluma yeniden kazandırılması amacıyla çocuklara yönelik etkili müdahale programları ve uygulamaları için risk ve ihtiyaç değerlendirme araçlarının geliştirilmesi amaçlanmıştır. Gencin hakkındaki denetimli serbestlik karara öncelikle denetim planında yer verilir ve reform sürecinde genç ile bireysel görüşmelere devam edilir. Denetim planı bu görüşmeler sonrasında revize edilebilir. DENGİ projesi kapsamında çocuklar için geliştirilen müdahale yöntemlerinde veri madenciliği çalışmaları, akademik kurul değerlendirmeleri, müdahale programlarının çocuk-gençler üzerindeki etkisinin araştırılması gibi kanıt temeline dayalı bir uygulama planı ortaya koyulmuştur. Bu program kapsamında denetimli serbestlik

uzmanlarının inisiyatif almasını sağlayan yarı yapılandırılmış bir müdahale süreci benimsenmeye başlanmıştır. Bununla birlikte DENGGE kapsamında 13-18 yaş aralığındaki çocuklara yönelik uygulamalar bulunmaktadır. 18 yaşın üstündeki gençler DENGGE programından faydalanamamaktadır.

Tedavi ve Denetimli Serbestlik Uygulamaları: TCK'nin 191. maddesi kapsamında, uyuşturucu kullanımı ve/veya uyuşturucu bulundurma ya da satışı suçlarının herhangi birinden şüpheli olan genç bireyler hakkında savcılık tarafından denetimli serbestlik kararı veya tedavi ve denetimli serbestlik kararları alınabilmektedir. Denetimli serbestlik kararında genç bireyin aktif şekilde uyuşturucu madde kullanıcısı olduğu belirlenmesi durumunda tedavi ve denetimli serbestlik kararı eğer aktif kullanım durumu tespit edilmemişse denetimli serbestlik kararı verilmektedir. Denetimli serbestlik tedbirinde kişiye rehberlik ve iyileştirme takvimi (RİPT) planı hazırlanır. Bu plana göre genç bireyler öncelikle 3 ya da daha fazla bireysel görüşmeye; sonrasında genç bireyin risk ve ihtiyaç durumları da göz önüne alınarak SAMBA programına ve seminerlere dâhil edilir.

Tedavi ve denetimli serbestlik kararında ise genç bireyler, Sağlık Bakanlığı'na bağlı ilgili psikiyatri polikliniklerine sevki yapılarak, 6 haftalık tedavi programına dahil edilir ve tedavi programını tamamlamasını takiben hakkında RİPT hazırlanır ve uygulanır. Yükümlünün tedavi ve denetimli serbestlik altında iken uyması gereken yükümlölükleri ihlal etmesi durumunda hakkında uyarı işlemi yapılır; ihlalin devamı durumunda yükümlünün dosyası kapanarak savcılığa iade edilir; savcılık yükümlü hakkında uyuşturucu kullanımı sebebiyle kamu davası açma talebiyle dosyayı mahkemeye iletir; mahkeme ise bu dosyayı yeniden değerlendirerek 2 yıldan 5 yıla kadar hapis cezasına hükmedebilir.

Denetimli serbestlik sisteminde uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımını önlemeye yönelik çalışmalar, merkezi düzeyde Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı, yerelde denetimli serbestlik müdürlükleri, tedavi boyutunda Sağlık Bakanlığı kuruluşlarının koordineli çalıştığı bir süreci kapsamaktadır. Tedavi ve

denetimli serbestlik uygulamaları kapsamında risk-ihtiyaç ve uygunluk bağlamları gözetilerek bilişsel davranışçı teknikler ile yapılandırılmış olan sigara, alkol ve madde bağımlılığı tedavi programı yürütülmektedir.

Sigara, Alkol ve Madde Bağımlılığı Tedavi Programı (SAMBA):

SAMBA programı, tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri verilen yükümlülere yönelik olarak düzenlenmektedir. Ayrıca 5275 sayılı yasanın 105/A maddesi gereğince koşullu salıverilme tarihlerine kadar denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezasının infazına karar verilen yükümlüler için yapılan değerlendirme (ARDEF) sonucunda, alkol ve madde kullanımı olduğu anlaşılan yükümlüler bu programa dahil edilmektedir. SAMBA, alkol ve uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılık konusunda farkındalık oluşturulmasını amaçlayan bir psiko-eğitim programıdır. 15-18 yaş grubundaki gençler için de Genç SAMBA programları düzenlenmektedir. SAMBA programının amaçları:

- Alkol, sigara ve uyuşturucu madde kullanımı ile ilgili yükümlü bireylerin bilgi sahibi olması ve değişim için iş birliği geliştirmek
- İşlevsel olmayan duygu durumları ve dürtüsellik ile baş etme becerileri kazandırmak;
- Öfke ve stresle baş edebilme becerileri kazandırmak ve kişinin madde kullanımına ilişkin işlevsel olmayan düşüncelerini değiştirmesini sağlamaktır.

Bu bağlamda, SAMBA programı madde kullanımı ve bağımlılık sürecine ilişkin kritik öneme sahip bilişsel-davranışçı kazanımları sunmaktadır. SAMBA programı, tedavi için yapılandırılmış bir sistem sunmasının yanı sıra psiko-eğitim ve tedavi sürecine katılımın yasal yaptırım ile zorunlu tutulması, programların uzun vadede etkililiğinin araştırılmaması, grup çalışması yapısının pro-sosyal olmayan etkileşimlere fırsat tanıması gerekçeleriyle de eleştirilmektedir. Sisteme dâhil olan genç bireylerin kriminojenik risklerini azaltmaya ve hedeflenen değişimleri sağlamaya yönelik programlar dışında bu risklerle yakından ilişkili olarak eğitim,

sağlık, sosyal ihtiyaçları için kaynak sağlanmasında görev alan koruma kurulları, sosyal destek sağlamaya çalışan bir yapı oluşturmaktadır.

Koruma Kurulları: Koruma kurulları, salıverilme sonrası toplumsal sürece uyum sağlamaya çalışan hükümlü bireylerin ve suçtan zarar gören bireylerin istihdam, psiko-sosyal destek ve eğitim gibi taleplerinin karşılanmasını, mükerrer suçun önlenmesini; suçun neden olduğu sosyo- ekonomik yıpranmaların onarılması için, ilgili kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği kurarak yerel ve ulusal kaynakların harekete geçirilmesini hedeflemektedir.

Koruma kurulları, Cumhuriyet savcısının başkanlığında; baro temsilcisi, belediye başkanı veya yardımcısı, bir ceza infaz kurumu müdürü, denetimli serbestlik müdürü, Milli Eğitim İl/İlçe Müdürü, Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl/İlçe Müdürü, Ziraat ve Halk Bankası müdürleri, sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının il/ilçe temsilcisi, ticaret ve sanayi odaları, ziraat odaları, borsalar, esnaf ve sanatkarlar birliği yöneticileri ile kamuya ait fabrikalar, dernek veya vakıflar ve özel bankaların yönetici seviyesindeki temsilcilerinden Cumhuriyet başsavcısı tarafından uygun görülenlerin katılımından oluşmaktadır (Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı, 2018).

Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği'nin 17. maddesi gereğince; ceza infaz kurumundan salıverilen hükümlülerin yeniden suç işlemesinin önlenmesi, topluma kazandırılması; kendi işini kurabilmesi amacıyla koruma kurulları tarafından uygulamalı girişimcilik, sertifikalı mesleki eğitim ve iş kurma gibi konularda projeler geliştirilmekte ve uygulanmaktadır. Koruma kurulları ve Türkiye İş Kurumu'nun oluşturduğu protokoller ile eski hükümlülerin devlet kurumlarında istihdamının sağlanması ve istihdam durumlarının takibi; sanat sahibi olan eski hükümlü bireylere araç ve kredi desteğinin sağlanması; işyeri açmak isteyenlere imkan sağlanması için ortak projeler yürütülmektedir. Koruma kurulları ayrıca eski hükümlülerin karşılaştıkları diğer güçlüklerin çözümünde yardımcı olma, çocuk ve

genç hükümlülerin öğrenimlerine devam etmelerini sağlama gibi görevleri de üstlenmektedir.

Koruma kurullarının çalışmalarının önemli bir kısmını, mesleki eğitim projeleri ve istihdam sağlamaya yönelik çalışmalar oluşturmaktadır. Eski hükümlü bireylere istihdam alanı oluşturmak için başta Türkiye İş Kurumu olmak üzere çeşitli kurum, kuruluş ve sivil toplum kuruluşlarıyla da iş birliği yapılarak iş ve meslek edindirme projeleri hazırlanmaktadır. Eski hükümlülerin kendi işini kurmaları için oluşturacakları proje için hibe sağlanmaktadır (Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı, 2016). Koruma kurulları, çoğunlukla istihdam odaklı proje faaliyetleri yürüten ve yönlendirme rolünü devam ettiren bir yapıya sahiptir. Bununla birlikte, yükümlüler için yeterince kaynak geliştirememesi; sosyo-ekonomik sorunlara yeterli çözüm olanağı sunamama gibi nedenlerle yükümlülerin başvurma eğiliminde olmadığı bir mekanizmaya dönüşmüştür (Savaş ve Eryalçın, 2020).

1.2.8.2 Dünyadaki Denetimli Serbestlik Uygulamaları

Denetimli serbestlik, 1800'lerin ortalarından bu yana cezai eylemlerin değerlendirilmesinde tarihsel olarak önemli bir seçenek olmuştur. Almanya, İrlanda, İngiltere ve Galler, Lüksemburg ve İsviçre gibi pek çok ülke için, denetimli serbestliğin tohumları hayır kurumları tarafından tutukluların ve eski tutukluların kaderlerini maddi ve maddi olmayan destek vermeye başlamaları ile atılmıştır. İngiltere ve Galler, Hollanda gibi bazı ülkelerde denetimli serbestlik görevlerinin yerine getirilmesinde tamamen özel kuruluşlara bırakılırken; Çek Cumhuriyeti, İspanya, İrlanda, İsveç gibi ülkelerde ise denetimli serbestlik hizmetleri her zaman devletin yönetiminde olmuştur. Bununla birlikte çoğu ülkede devletler özel kurumların sağladığı denetimli serbestlik hizmetlerinden faydalanmaktadır (Kalmthout ve Durnescu, 2008). Başlangıçta daha az ciddi suçluların iyileştirilmesini hedef alan bir yapılanma olarak gönüllülük ve toplum katılımı ile gerçekleşen bir süreci kapsayan denetimli serbestlik, ceza adalet sisteminin önemli bir bileşeni olarak dünya çapında hızla kurumsallaşmıştır (Nursal ve Ataç, 2006). Avrupa'da gözetim

ve denetimli serbestlik sistemine zamanla elektronik izleme gibi çeşitli devlet yaptırımları ile yükümlülükler dahil edilerek güçlendirilmiştir. Denetimli serbestlik hizmetlerinin daha sonra geliştiği komşu ülkelerde (Çek Cumhuriyeti, Slovenya, Hırvatistan) mağdur ve suçlu arabuluculuğu hizmetlerine büyük önem vermektedir (Durnescu, 2013).

Çoğu ülke suça sürüklenen çocuk ve gençlere yetişkin suçlulardan farklı bir şekilde muamele etmektedir. İrlanda ve İtalya'daki denetimli serbestlik hizmetinde gençlerle denetimli serbestlik uygulamaları alanında uzmanlaşmış personel görev yapmaktadır. Avustralya, Danimarka, İrlanda, İtalya, Malta, Hollanda, Kuzey İrlanda, Norveç, İskoçya, İspanya gibi ülkelerde eğitim durumu açısından, denetimli serbestlik görevlilerinin genellikle sosyal hizmet alanında lisans diploması veya başka bir alanda diploma almaları gerekmektedir (Kalmthout ve Durnescu, 2008).

Amerika Birleşik Devletlerinde 1957 yılında ABD'nin tüm eyaletlerinde denetimli serbestlik kanunları kabul edilmiştir. Denetimli serbestlik hizmetleri federal hükümet desteği ile birlikte eyalet ve yerel bazda gerçekleştirilmekte, sistemin işleyişinde pek çok farklı kuruluş görev almakta ve tek bir yapı bulunmamaktadır. Denetimli serbestlik sisteminde gençlere yönelik uygulamalar her eyaletin yönetim biçimine göre değişiklik göstermektedir (Nursal ve Ataç, 2006).

İngiltere'de denetimli serbestlik uygulamaları alkol kullanımı nedeniyle sapan davranışı gösteren ve mahkemeye çıkan sanıklar için gönüllü çalışmalar ile başlamıştır. Uygulamanın başarılı olması ile mahkeme kendi gönüllülerini görevlendirmeye başlamıştır. İngiltere ve Galler'de 2005 yılında faaliyete giren ve Adalet Bakanlığına bağlı olan Ulusal Suçlu Yönetim Servisi (National Offender Management Service) ile hapisane yönetimi denetimli serbestlik faaliyetlerini ortak bir çatı altında yürütülmeye başlanmıştır (Yavuz, 2012).

Almanya denetimli serbestlik hizmetleri sürece sadece gencin sisteme dahil olduğu anda değil, soruşturma ve kovuşturma sürecinden tüm hukuki süreç tamamlanıncaya kadar devam etmektedir. Denetimli serbestlik kararı verilen çocuk- gençler için, denetimli serbestlik görevlisi sorumluluk almakta ve bu görevliler doğrudan genç ile bağlantı kurarak, yasal temsilcisine ve okuluna da bilgi verme yetkilerini üstlenmektedir (Nursal ve Ataç, 2006).

Adalet Bakanlığı'na bağlı olarak yürütülen Hollanda denetimli serbestlik hizmetleri kapsamında yapılan faaliyetler (tanılama ve danışma, ertelenmiş hapis cezaları, davranışsal müdahalelerin yapılması ve kamu hizmeti cezalarının uygulanması) birden fazla kurum ve bu kurumlara bağlı alt birimlerce yürütülmektedir. Fransız denetimli serbestlik hizmetleri, Adalet Bakanlığı'nın yetki alanı içerisinde ve aynı zamanda özel sektör ile birlikte çalışmaktadır. Denetimli serbestlik çocuk ve gençler için eğitici nitelikte, destekleyici ve koruyucu bir tedbir olarak kullanılır. Bir çocuğun ve gencin risk altında olması durumunda; örneğin sosyal içermenin olmadığı ya da sağlık sorunlarının olduğu durumlarda denetimli serbestlik uygulanabilmektedir. Fransız denetimli serbestlik sisteminde çocuk ve gençler için özel bir birim olan gençleri koruma birimi bulunmaktadır (Kalmthout ve Durnescu, 2008).

1.2.9 Bir Değişim Ajanı Olarak Denetimli Serbestlik Uzmanı

Denetimli serbestlik sisteminde eski hükümlülerin ve suçtan zarar gören mağdurların karşılaştığı psikolojik, sosyal ve ekonomik güçlüklerin çözümünde kolaylaştırıcı görevini ve sosyal adalet misyonunu üstlenen denetimli serbestlik uzmanları önemli roller üstlenmektedir. Denetimli serbestlik uzmanı, sistemdeki en önemli değişim mekanizmalarından biridir. Çocuk ve gençlerin risk ve ihtiyaçlarını belirleyerek, onların ihtiyaçlarına uygun olarak programların yürütülmesinde önemli rol ve görevler üstlenmektedir. Denetimli serbestlik yönetmeliğinde **denetimli serbestlik uzmanının**; denetimli serbestlik müdürlüklerinde geçici ya da kadrolu

olarak görev yapan sosyal çalışmacı, psikolog, sosyolog ve öğretmenlerden oluşmaktadır.

Denetimli serbestlik uzmanlarının ‘değişim ajanı’ olarak çocuk-genç hakları bağlamında gerekli dönüşümleri sağlama; toplumsal kurumları gençlerin yararına teşvik ederek uygun hizmet ve pratikleri oluşturma sorumluluğu mevcuttur (Uluğtekin, 2012). Buna bağlamda, denetimli serbestlik uzmanları yükümlü bireylerin rehabilitasyon süreçlerinde mesleki, eğitsel ve sosyal hizmetleri yürütme sorumluluğuna sahiptir.

Denetimli serbestlik, kendi içinde bir yöntem olmasının yanı sıra aynı zamanda ‘denetimli serbestlik uzmanının yaptığı bir iştir’ denilebilir. Denetimli serbestlik sistemindeki bilimsel çalışmalar, etkili uygulamalara ilişkin arayışlar da denetimli serbestlik uzmanlarının mesleki görevlerinin ve tekniklerin tanımlanmasını gerektirmiştir (Canton, 2011).

Denetimli serbestlik uzmanları, vaka çalışması (sorunları değerlendirme, vaka hedefleri belirleme, müdahaleleri planlama vb.); iletişim (övgü / cesaretlendirme, ikna, yüzleştirme, rolleri açıklama, dinleme) ve suça sürüklenen gençlerin gözetimini yerine getirme (çeşitli yaptırımları uygulama) gibi farklı stratejiler kullanmaktadır. Bu denetim stratejileri, denetimli serbestlik sürecine uyumu teşvik etmek için kısa vadeli hedeflerle; kamu güvenliğinin iyileştirilmesi, risklerin azaltılması ve ihtiyaçların karşılanması için ise uzun vadeli hedeflerle bağlantılıdır (Vidal and Woolard, 2017).

Denetimli serbestlik eğitim ve iyileştirme programlarının sağlıklı bir biçimde sürdürülebilmesi noktasında en temel kriterlerden biri denetimli serbestlik personelinin yetkinliğidir. Müdahalelerin amacına ulaşabilmesi için meslek elemanlarının uygulama bilgisi, becerisi ve donanımı oldukça önem taşımaktadır.

Adalet sistemi personeli ile suça sürüklenen çocuk-genç arasındaki her iletişim bireyin davranışlarını olumlu şekilde etkileyecek bir fırsattır.

Denetimli serbestlik sistemindeki profil, yasal bir süreç ile gelen zorunlu gönüllü bir müracaatçı grubudur. Değişim için direnç ortaya koyacak olan bu müracaatçı grubu ile meslek elemanları mesleki bir ilişki kurmak durumundadır. Bu gruplarda şok, inkâr, yadsıma, stres, öfke, ümitsizlik gibi duygular ortaya çıkabilmektedir. Tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri ile gelen genç gruplarında iyileştirme faaliyetlerine katılım motivasyonu daha düşük olabilmekte, ambivalanslar görülebilmektedir. Denetimli serbestlik personelinin ve toplumdaki bireylerin, yükümlü profilini değişim motivasyonu sağlandığında pro-sosyal davranış geliştirebilecek ve toplumsal sürece uyum sağlayabilecek bireyler olarak görmesi oldukça önemlidir (Canton, 2011).

Pro-sosyal davranışların geliştirilmesinde ve pekiştirilmesinde denetimli serbestlik personeli ve meslek elemanlarının rol model olma sorumluluğu bulunmaktadır. Denetimli serbestlik sisteminin yasal bir yaptırım olarak düzenlenmiş olması nedeniyle mesleki ilişkinin dikey bir ilişki yapısına sahip olması gerektiği düşünülebilir. Bununla birlikte, denetimli serbestlik uzmanı, genç yükümlülerin bu sürece aktif biçimde katılımını sağlayarak daha eşitlikçi bir ilişkinin kurulmasını sağlayabilir. Denetimli serbestliğin gelişim sürecine bakıldığında, gönüllülük anlayışı ile doğduğu ve gönüllü faaliyetler ile örgütlendiği görülmektedir. Bu bakımdan denetimli serbestlik uzmanları gerek kendileri bu rolü üstlenerek, gerek gençlerle pro-sosyal rol modeli olabilecek akranları arasında bir sosyal destek ağının oluşturulmasında rol alarak, toplumun bilinçlendirilmesi ve sosyal içermenin sağlanması noktasındaki sorumluluğunu yerine getirebilir.

Denetimli serbestlik uzmanlarının dikkate aldığı ilk değişim mekanizması, hesap verebilirlik ve uyumun sağlanması açısından merkezi rol oynayan, gençlerin denetimli serbestlik programlarına ve hizmetlerine aktif katılımıdır. İkincisi, gençlerin “iki kez düşünme” ve eylemlerinin gelecekteki sonuçlarını dikkate alma

yeteneğini tanımlayan ve riskleri azaltmada anahtar rol oynayan motivasyon sürecidir. Üçüncüsü, denetimli serbestlik uzmanları, gençlerin sürece uyumunu kolaylaştırmak için güvene ve saygıya dayalı bir ilişki geliştirmenin önemini kabul eder (Vidal and Woolard, 2017).

Denetimli serbestlik personeli için yükümlü bireylerin davranışlarını olumlu etkileyebilmesi için 3 temel beceriye sahip olması gerekmektedir. Bunlar, doğru sorunlara odaklanmak, rehberlik ve danışmanlık vermek için davranışsal müdahaleleri kullanmak ve etkili iletişim becerileri ve kalıplarına sahip olmaktır. Denetimli serbestlikte gençlerin hayatına dokunabilmek ve ihtiyaçlarına etkili bir şekilde yanıt verebilmek için denetimli serbestlik uzmanının farklı donanımlara sahip olması beklenir. Bu donanımların başında ise etkili uygulama becerisi gelmektedir. Çizelge 1,1’de görüldüğü gibi, denetimli serbestlik sisteminde etkili uygulama boyutları ve buna ilişkin beceriler sunulmaktadır (Dowden ve Andrews, 2004).

Çizelge 1.1 Denetimli Serbestlik Sisteminde Etkili Uygulamanın 5 Boyutu

Boyutlar	Etkili Uygulama Becerileri
Otoritenin etkili kullanımı	Kesin ancak uygun bir yaklaşım izleme Kuralları net, görünür, anlaşılır kılma Pozitif pekiştirme yoluyla uyum sağlama Bireye değil, davranışlardaki mesaja odaklanma Normal ses tonu kullanma Seçimleri sonuçları ile birlikte sunma Yükümlüye uyum sağlama yönünde kılavuzluk etme
Modelleme ve Prososyal tutumların güçlendirilmesi	Pozitif-negatif pekiştirme Prososyal davranışları inandırıcı ve somut bir şekilde modelleme ve prova etme Davranışın neden onaylandığı / onaylanmadığına dair anında geri bildirim verme Belirli davranışların neden daha arzu edilir olduğunu düşünmesini sağlama Gittikçe daha zor senaryolarda rol oynama (rol playing)

Somut problem çözme becerilerini öğretme	Yükümlüyü ödüllendiren ve memnuniyetini sağlayacak suç ile ilişkili olmayan aktiviteler ile uğraşmasını sağlama
Toplum kaynakları aracılığı ve savunuculuk	En uygun iyileşme hizmetlerini düzenleme Evde, okulda, işte veya başka bir yerde müracaatçının adına konuşma
İlişki faktörleri	Açık, sıcak, gerçek ve hevesli iletişim kurma Kendinden emin olma Esnek olma Karşılıklı saygı ve beğeni gösterme Yön gösterici, çözüm odaklı, yapılandırılmış, yargılayıcı olmayan yaklaşım sergileme

Meslek elemanlarının bireylerin işlevsel olmayan davranış ve kriminal geçmişini içeren programlardan ziyade güçlü yanlarını ve ilgilerini odak alan programların geliştirilmesinde inisiyatif alması gerekmektedir. Mevcut programların hangi riskleri engellediğinin, hangi ihtiyaçları karşıladığının ya da hangi yönlerden yetersiz kaldığının düzenli aralıklarla klinik gözlem ve araştırmalar ile ortaya koyulması, mesleki çabaların somut çıktılarını görebilmek açısından oldukça önemlidir. Bu durum, meslek elemanlarının mesleki yetkinliklerinin geliştirilmesi ile de oldukça yakından ilişkilidir.

1.2.9.1 Denetimli Serbestlik Uzmanlarının İhtiyaç Alanları

Türkiye’de denetimli serbestlik sisteminde görev yapan profesyonellerin verilen hizmetlere göre farklılaşan rol ve görevleri bulunmaktadır. Sosyoloji, psikoloji, eğitim ve sosyal hizmet gibi farklı eğitim geçmişi olan meslek elemanlarının iş tanımlarının benzer olduğu görülmektedir. Psikoloji ve sosyal hizmet gibi yardım meslekleri dışında farklı alan bilgisine sahip kişilerin de denetimli serbestlikte aynı görev ve sorumlulukları üstlenmesi etkin bir müdahale sürecinin yürütülebilmesini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu bağlamda, her bir meslek elemanının mesleki bilgisine ve yetkinliğine uygun iş yüküne sahip olması ile

denetimli serbestlik uygulamalarının daha verimli bir işleyişle yürütülebileceği öngörülmektedir.

Avrupa Denetimli Serbestlik Konfederasyonu CEP tarafından belirlenen uluslararası eğitim yeterliliği raporunda (2019), denetimli serbestlik uzmanlarının iş tanımlarının ve iş tanımları ile bağlantılı görevlerinin kontrol edilmesi, uzmanlaşma için sürekli ve destekleyici eğitimlerin gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Raporda denetimli serbestlik uzmanlarının, müracaatçının kişisel verilerinin korunması, iş yükü baskısı, müracaatçılar ile ilgilenmekten doğan duygusal yük ve kurum içinde takım çalışması gibi günlük işlerini yönetme becerisini etkileyen bir dizi sorundan bahsedilmektedir.

Bununla birlikte etkili müdahale sürecinin geliştirilebilmesinde dikkate alınması gereken en önemli noktalardan biri de meslek elemanlarının çalışma koşullarıdır. İş yükü fazlalığı, görev paylaşımı, görev planının değişkenliği, denetim ve iyileştirme gibi ikircikli bir yapının bir arada yürütülmesi, personelin motivasyon düşüklüğü, kaynak yönetimi gibi dinamikler etkili bir müdahale sürecinin önündeki engellerden sayılabilir. Kurum yönetiminin denetimli serbestlik hizmetlerinde görev yapan meslek elemanlarını olumsuz etkileyecek kurum içi ve kurum dışı etkenlerden korunmasına ve güvenliklerinin sağlanarak, dengeli bir iş yükü planının oluşturulmasına ilişkin inisiyatif alması önem taşımaktadır (Canton, 2011) Bu bağlamda gerek personelin çalışma motivasyonun sağlanmasında gerek her bir genç için etkili bir müdahale planının oluşturulabilmesinde dengeli bir çalışma planı kritik öneme sahiptir. Ayrıca meslek elemanları için vaka takip, tartışma ve değerlendirme toplantılarının düzenlenmesi, bu vakalar için süpervizyon sunulması gerekmektedir.

Profesyonellerin dirençli ve değişim için içsel motivasyonu görece düşük olan bir müracaatçı grubu olan yükümlüler ile sağlıklı ilişki kurabilmesinde ve toplum temelli rehabilitasyon felsefesine hizmet eden bir müdahale planının uygulanabilmesinde destekleyici-hizmet içi eğitimlerin önemi büyüktür.

Avrupa Denetimli Serbestlik Konfederasyonuna (CEP) üyeliği olan 20 denetimli serbestlik kurumunda yapılan araştırmada, performansa özel destekleyici eğitimler arasında en çok ifade edilen konular; risk ihtiyaç uygunluk prensiplerine dayalı ve direnç odaklı yapısal müdahale programlar, denetimli serbestlik çalışma etiği, vaka yönetimi, çatışma çözümü, kültürlerarası farkındalık, pro-sosyal modelleme, problem çözme, uzlaştırma, katılım ve konumlandırma becerileri, şiddetsiz iletişim, süpervizyon ve yükümlülerin süpervizyonunda sosyal medyanın kullanımı gibi konular olmuştur (CEP Eğitim Yeterliliği Raporu, 2019).

1.2.9.2 Araştırma Odaklı Çalışma

Amerikan Ulusal Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği (NASW) tarafından oluşturulan etik kurallarda ‘Sosyal hizmet uzmanlarının, sosyal hizmetle ilgili ortaya çıkan bilgilerle eleştirel olarak incelemesi ve bilgilerin geçerliliğini sorgulaması ve mesleki uygulamalarında değerlendirme ve araştırma kanıtlarını tam olarak kullanması gerektiği ifade edilmektedir. Adli alanda çalışan profesyoneller hedef grubun gelişimsel özelliklerini bilme, mevzuat ve uygulama bilgi-becerisine, etik uygulama becerisine sahip olma ve bu bilgileri sürekli güncelleme sorumluluğuna sahiptir.

Kanıt temelli uygulama, sosyal hizmet uzmanlarının müdahale sürecinde bilgi ihtiyaçlarını belirleme, mesleki karar verme sürecini destekleyici kanıtlara ulaşabilme, eleştirel değerlendirme ve uygulama yapabilme becerilerine sahip olmasını gerektirmektedir (Howard ve ark., 2003). Kanıt temelli müdahale sürecinde müracaatçıların mümkün olan en etkili müdahaleleri alma olasılığını en üst düzeye çıkarmak için izlenmesi gerek beş adım:

- 1) Uygulama ihtiyacı ile ilgili cevaplanabilir sorular oluşturma,
- 2) Soruların cevaplanabilmesi için mevcut en iyi kanıtın izleme,
- 3) Kanıtları bilimsel geçerliliği ve faydası açısından eleştirel olarak değerlendirme,

- 4) Değerlendirmeyi klinik uzmanlık, müracaatçı değerleri ve koşulları ile entegre etme ve daha sonra uygulama kararlarına aktarma,
- 5) Çıktıları ve sonuçları değerlendirmeyi içermektedir (Rubin ve Parrish, 2007; Gibbs, 2003).

Denetimli serbestlik sisteminde araştırma-temelli bir yaklaşımın oluşturulması, hem uygulamaların başarısının ortaya koyulmasını hem de denetimli serbestlik uzmanlarının işine olan saygısının artmasını sağlayacaktır. Araştırma temelli yaklaşım, gençlerin amaca yönelik gelişimlerini ve uzun süreli davranış gelişimini değerlendirebilmeleri için denetimli serbestlik uzmanlarını güçlendirir. Aynı zamanda hesap verebilirlik için alternatif bir çerçeve sunar. Bu noktada, gençlerin gelişimini ve güçlü yönlerini destekleyecek şekilde etkili müdahale bilgisinin denetimli serbestlik uzmanlarınca var olan programlara aktarılabilceği şekilde düzenlenmesi, sistemdeki gençlerin olumlu gelişim çıktılarının, tutum ve davranış değişiminin bilimsel verilerle ortaya koyulması gerekmektedir (Harvell ve ark., 2018). Sosyal hizmet uzmanlarının kanıt temelli uygulama kapsamında kanıtların bulunması, değerlendirilmesi ve kullanılması için ‘zamana’ ihtiyacı vardır. Bu noktada kurum yönetiminin araştırma odaklı çalışmayı benimsemesi, kanıtlara erişim için gerekli veri kaynaklarına erişim imkânının sağlanması konusunda destek vermesi gerekmektedir (Teater ve Chonody 2017).

1.2.9.3 Mesleki Etik İlke ve Sorumluluklar

Sosyal hizmet uzmanlarının mesleki eylem, uygulama ve karar verme süreçlerine yön veren etik ilke ve kurallar ışığında görevlerini yürütmeleri beklenir (NASW, 2017). Sosyal hizmet uzmanları özellikle baskı altında olan dezavantajlı gruplarla birlikte toplumsal değişim için çaba gösterir. Bu bağlamda; adalet sistemi içinde görev alan sosyal hizmet uzmanları, adalet sistemine dahil olan gençler için, uygun hizmetlerin planlanmasında, sosyal adaletin sağlanabilmesi için gerekli kaynakların ve fırsatların harekete geçirilmesinde, gençlerin değer yargılarına saygı duyarak kendi yaşamlarını ilgilendiren konularda kendi kararlarını verebilmelerinin

desteklenmesinde; kişilerarası ve sosyal destek ilişkilerinin geliştirilmesinde; suça sürüklenen gençler ile ilgili kendi tutum ve yargılarının farkında olarak terapötik ilişkinin güvene dayalı bir şekilde kurulmasında önemli görevler üstlenmektedir. Mesleki uygulama sürecinde bilgi ve becerileri güncelleyerek mesleki yetkinliğini geliştirmeye çalışmak da sosyal hizmet uzmanlarının önemli etik sorumluluklarından biridir. Spesifik bir grup olarak adalet sistemine dâhil olan gençler ile çalışırken denetimli serbestlik uzmanı olarak görev yapan gerek sosyal hizmet uzmanları gerek diğer meslek elemanları için de tüm bu etik ilke ve değerler büyük anlam taşımaktadır.

5402 sayılı Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu'nun 4. maddesinde; denetimli serbestlik sisteminde görev alan profesyonel meslek elemanlarının, insanlık onuru ve değerinin gerektirdiği şekilde davranması, saygı duyması, tarafsızlık, açıklık, sorumluluk ve bağlılık ilkelerine uyması öngörülmektedir. Uzman personelin bu ilkeleri benimsemesinin yanı sıra zamanında ve ölçülü müdahale etme, müdahalenin devamlılığını sağlama, ilgili kurumlarla işbirliği sağlama gibi sorumlulukları yerine getirmesi beklenmektedir (Nursal ve Ataç, 2006). Mesleki-terapötik ilişkinin kurulması ve yürütülmesi sürecinde meslek elemanları, bireylerin sosyal-kültürel farklılıklarına ilişkin boyutu dikkate alınması ve bireylerin yararının gözetilmesi sorumluluklarını üstlenmelidir.

Denetimli serbestliğin önemli etik ilke ve uygulama temelleri şöyle sıralanabilir;

- Denetimli serbestlik sistemi, bireylerin değişebilme kapasitesine inanılması; suçtan uzak bir yaşam seçmeleri ve bunu sürdürmelerini sağlayacak fırsatların yaratılması; bu fırsatların kullanılmasında onlara beceri sağlanması ve değişim yönünde motive edilmeleri için bireylere yardımcı olmaktadır.
- Denetimli serbestlik sisteminde, yükümlüler sorumluluk sahibi ve kendi kaderini tayin hakkı olan bireyler olarak tanımlanmaktadır.
- Yükümlü bireylerin onları etkileyecek kararlara, değerlendirme, planlama ve müdahale süreçlerine mümkün olduğunca katılımı sağlanmaktadır.

- Denetimli serbestlik personeli yükümlülerin isteği dışında hareket etmek zorunda kalsa da, onları etkileyecek tüm kararlara ilişkin yükümlülerin onamını almaya çalışmaktadır.
- Denetimli serbestlik sisteminde, toplumun iyiliği ile birlikte yükümlülerin de hakları ve çıkarları göz önünde bulundurulmaktadır.
- Yükümlülerin haklarının kısıtlanması cezalandırmanın gerektirdiği bir sonuçtur fakat bu tür hak sınırlamaları yasal bir süreç ile cezaya uygun oranda düzenlenmektedir.
- Denetimli serbestlik hizmetlerinde sosyal içermeye uygulamaları anahtar bir danışmanlık uygulamasıdır. Bu bağlamda, bireylerin suça sürüklenme riskinin azaltılması için toplumdaki kaynaklara ve sivil toplum kurumlarına adil ve uygun bir erişim sağlayabilmeleri kolaylaştırılmaktadır.
- Denetimli serbestlik yükümlü bireylerin diğer kurumların hizmetlerine erişebilmeleri adına uzmanlığını kullanmalıdır. Denetimli serbestlik uygulaması ve politikaları kanıt sağlamalıdır. Titiz araştırmalar ve değerlendirmeler denetimli serbestlik kurumlarının çalışmalarına rehberlik etmektedir. Suça sürüklenen gençlerin sosyal içermesinin sağlanabilmesi için, denetimli serbestlik sivil toplum örgütleri ile işbirliği içinde çalışmalıdır. Çoğu yükümlünün karmaşık ihtiyaçlarını karşılayabilmek kurumlar arası tamamlayıcı ve koordineli bir çalışma gerektirmektedir (Canton, 2011).

1.2.9.4 Kurumsal Destek ve İş birliği

Denetimli serbestlik sisteminin temel hedeflerinden biri suç davranışının iyileştirilmesi ve mükerrerliğin önlenilmesidir. Ancak bu sorumluluk bireyleri ve aileleri hedef alan diğer kurum ve kuruluşların da paylaşması gereken bir sorumluluktur. Birleşmiş Milletler yönlendirici ilkeleri, Riyad ilkelerinin 50. maddesinde çocukların risklerden korunmaları için aile başta olmak üzere okul, sosyal hizmetler ve sağlık hizmetleri ile ilgili tüm kurum ve sivil toplum kuruluşlarının sorumluluk alması gerekliliği vurgulanmaktadır.

Sosyal içermenin sağlanabilmesi için yükümlü ve eski hükümlülerin toplumdaki diğer bireyler gibi adil ve uygun şekilde toplumdaki diğer kaynaklara erişimi sağlanabilmelidir (Canton, 2011). Denetimli serbestlik yükümlü bireylerin toplumsal sürece uyumu için toplumdaki kaynakların erişilebilir olması için görevini yürütür. Bu sorumluluğun yerine getirilmesinde denetimli serbestlik sistemine Millî Eğitim, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler, Gençlik ve Spor, Sağlık ve İç işleri Bakanlıklarına bağlı kurumlar da sorumluluk üstlenmek durumundadır. Bunların dışında aile danışma merkezlerinin, sivil toplum örgütlerinin ve yerel yönetimlerin de bu eylem planına katkı sunması gerekmektedir (Denetimli Serbestlik Başkanlığı, 2016).

1.2.10 Denetimli Serbestlik Uygulamalarının Etkililiği

Araştırma içinde sıklıkla değinilen ‘denetimli serbestlik uygulamalarının etkililiği’ ifadesinin daha net bir şekilde anlaşılabilmesi için kanıt temelli uygulamaya değinilmesi önemli görülmektedir. Mizrahi ve Davis (2008)’e göre, en iyi uygulamayı tanımlamak için ‘kanıtlanmış, umut verici, model, etkili, kanıta dayalı, ortaya çıkan, örnek ve övgüye değer’ gibi terimler kullanılmaktadır. Kanıta dayalı uygulama, bilimsel bilgi ve pratik arasında ayrılmaz bir bağlantı ve entegrasyonu içine alan bir ifade olarak tanımlanmaktadır.

Kanıt bilgisine dayalı uygulama bilgi toplama ve değerlendirme, en iyi kanıtların araştırılarak, etkili uygulama modellerinin eyleme geçilmesini sağlayan bir dizi eğitim ve uygulama paradigmasını içeren müracaatçı merkezli bir uygulama sürecini ifade etmektedir (Howard ve Jenson, 2003).

Sağlık ve sosyal hizmetler alanında bugün bilindiği anlamıyla kullanılan kanıt temelli uygulamanın altında yatan kavramlara bakıldığında, kanıt temelli tıp, kanıt temelli hemşirelik, kanıt temelli politika, kanıt temelli sosyal hizmet, kanıt temelli eğitim gibi bireysel disiplin alanları için toplu olarak kullanılmış ve yüzyıllar içinde

evrim geçirmiştir (Farley ve ark., 2009). Literatürde, kanıta dayalı uygulama, kanıta dayalı tedavi, kanıta dayalı müdahale, kanıt bilgisine dayalı uygulama gibi farklı ve sıklıkla birbirinin yerine kullanılan ifadeler olduğu görülmektedir.

Kanıt temelli uygulamanın sosyal bilimlerde ilk kullanımı eğitim alanında ve kanıt bilgisine dayalı uygulama olarak kullanılmıştır. Kanıt bilgisine dayalı uygulama müracaatçı merkezli uygulamayı sürdürmek, bilgi toplama ve sürekli bir değerlendirme sürecini ifade etmektedir. Bu da, uygulayıcıların müracaatçılarına daha fazla zaman ayırmalarını, etkili karar vermeyi artırmak için müracaatçı bağlamında kanıtları bütünleştirmelerini gerektirmektedir (Shlonsky ve ark., 2011). Bu süreç, sadece kanıtların toplanmasını değil, mevcut en iyi kanıtların araştırılarak eyleme geçilmesini ve müracaatçının yararı ile uzmanın bilgi, deneyim ve sezgilerinin bütünleştirilmesini kapsamaktadır (Gibbs, 2003). Kanıt temelli uygulamalar ile araştırma sonuçlarından beslenen, etkililiği ortaya koyulmuş yaygın program ve stratejilerin belirlenmesi mümkün olmaktadır (Taxman ve Belenko, 2012).

Kanıt temelli uygulama 1900'li yılların başında Kuzey Amerika'da tıp mesleğinin kararlarında en iyi kanıtların açıkça, adaletli bir şekilde uygulanmasının sağlanmasında metodolojik bir program olarak tanımlanmıştır (Gray ve ark., 2013). 20. yüzyılın ortalarında pratikte ve paradigmalarıyla ilgili tartışmalı bir kavram olmasına rağmen kanıt temelli uygulama, sosyal hizmete de nüfuz etmeye başlamış ve uygulama ve araştırmanın birleştirilmesi sürecine katkıda bulunmuştur (Jenson, 2005).

Bunun yanısıra, sosyal hizmet uygulamalarında artan bir öneme sahip olan kanıt temelli uygulamanın ne olduğu ve uygulama üzerindeki etkisi tartışılmaktadır. Sosyal hizmet uygulamalarında "Klinik karar verme süreci" kanıt temelli uygulamanın en sık kullanılan tanımıdır. Kanıt temelli uygulama yardım mesleklerinde açıkça veya tutarlı bir şekilde tanımlanmamıştır (Gray ve ark., 2015).

Kanıt temelli uygulamayı tanımlarken, bir süreç (veya fiil) olarak mı, yoksa bir ürün olarak mı ele alınacağını ve bu ikisi arasındaki farkı değerlendirmek önemlidir. Kanıt temelli uygulamanın bir ürün yerine bir süreç olarak tanımlanması (tedavi yaklaşımı; müdahale), müracaatçının müdahaleye yönelik yaklaşımı, koşulları, değerleri ve isteklerine uygun olup olmadığının değerlendirilmesi, etik sosyal hizmet uygulaması için esastır. Kanıt temelli uygulama tanımını sosyal hizmet disiplinine entegre ederken üç spesifik faktörün göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bunlar:

- 1) Mevcut en iyi araştırma,
- 2) Sosyal hizmet uzmanlarının bilgi ve uzmanlığı,
- 3) Müracaatçıların istekleri, değerleri ve koşulları, aynı zamanda kanıt temelli uygulamanın uygulamaya ne ölçüde entegre edileceği
- 4) Uygulamanın gerçekleştiği örgütsel bağlamdır (Chonody ve Teater, 2018).

Kanıtı dayalı uygulamanın merkezinde, araştırma kanıtlarının niteliği ve gücünün yanı sıra uygulama ortamındaki bağlamsal özelliklerin etkisinin eleştirel olarak değerlendirilmesi gerekir (Gray ve ark., 2013). Kanıtı dayalı uygulamanın önünde gerek bağlamsal özellikler gerek uygulama perspektifi nedeniyle bazı engeller bulunmaktadır. Literatürdeki tartışmalardan yola çıkılarak kanıtı dayalı uygulamanın sosyal kurumlarda tanımlanan ve uygulanan bir yaklaşım olmasının önünde 8 tane zorluk tanımlanmıştır. Bunlar:

- Etkililiğin kanıtı,
- Otorite-yetki,
- Hiyerarşik çatışma,
- Kanıtın tanımı,
- Kanıt eksikliği (uygulama alanına göre değişiklik, küçük ve geçici etkiler, değerlendirme geçerliliği),

- Grup çalışmalarının bireysel etkinlikleri ve müracaatçıları etkilemesi,
- Etkililiğe karşı etki,
- Kanıt temelli uygulamanın benimsenmesi ve uygulanmasıdır (Shlonsky ve ark., 2011).

Kanıt dayalı uygulama, sosyal hizmet mesleğinin mesleki etik uygulama ilkeleri kapsamında, güncel bilimsel bilgiden beslenen bir uygulama sistematığını sağlaması, en etkili mesleki karar ve uygulamaların geliştirilmesi, pratik ile uygulama arasında köprü vazifesi olması açısından oldukça önemli bir katkı sunmaktadır.

Sosyal hizmette kanıt temelli uygulamanın 4 temel taşı bulunmaktadır. Bunlar:

- 1) Araştırma ve teori,
 - 2) Uygulamadan elde edilen bilgi ile bizim ve diğer profesyonellerin müracaatçılardan elde ettiği bilgi ve mesleki değerler,
 - 3) Meslek elemanının kişiliği- değerleri, kişisel varsayımları ve dünya görüşü,
 - 4) Müracaatçının uygulama alanına getirdikleridir (Gilgun, 2005; Gibbs, 2003).
- Sosyal hizmet uzmanının kanıt temelli uygulama sürecini bu temel dinamikler doğrultusunda yapılandırırken aynı zamanda belirli aşamaları da takip etmesi gerekmektedir. Kanıt temelli uygulama, genellikle sosyal hizmet uzmanının üzerinde çalıştığı beş aşamayı içermektedir:

- Bir uygulama ihtiyacını karşılamak için iyi yapılandırılmış cevaplanabilir bir soru formüle etmek;
- Soruyu cevaplamak için mevcut en iyi kanıtları bulmak; bunların geçerliliğinin, etkisinin ve duruma uygulanabilirliğinin kanıtını araştırmak;
- Kanıtları klinik uzmanlık ve değerlendirme ile müracaatçı istekleri, değerleri ve koşulları ile bütünleştirmek;
- Müdahalenin sonuçlarının yanı sıra 1-4. adımların yürütülmesi sürecini değerlendirmek (Jayne, 2014).

2003 yılında, Ulusal Yargı Enstitüsü, Suç ve Adalet Enstitüsü işbirliğinde yapılan 'ne işe yarar' araştırmasından yola çıkarak kanıt temelli uygulamanın temel unsurlarını belirleme amacıyla ceza adalet sistemi uygulayıcıları ve önde gelen bilim insanları bir araya gelmiştir (Bouge ve ark., 2004). Suça sürüklenen gruplarla etkili bir müdahale için 8 kanıt temelli uygulama ilkesi tanımlamıştır. Bu ilkeler, suçun tekrarının azaltılmasını sağlayan, politika ve uygulama revizyonunu içeren, suçlu davranışın değişimini teşvik eden bir dizi profesyonel özellik ve beceriye sahip bir işgücünün işe alınması ve eğitimini sağlayan; mantıksal olarak birbirini takip eden bir dizi basamaklı uygulamayı içermektedir (Carey, 2011).

Bu ilkeler şunları içermektedir:

1. Aktüeryal Risk/İhtiyaçları Değerlendirme: müdahalenin yoğunluğu risk durumuna uygun hale getirmenin en iyi risk azaltma sonucunu vereceğini ifade eder. Aktüeryal risk değerlendirme kanıt temelli olduğu için bilgiyi sistematik şekilde toplar. Aktüeryal araçlar hem statik risk faktörlerini (ilk tutuklanma yaşı, cinsiyet ve önceki suç geçmişi gibi değişmeyen faktörler) hem de dinamik risk faktörlerini (antisosyal tutumlar, stresli aile koşulları ve işsizlik gibi değişebilir olanları) değerlendirir. Risk ve ihtiyaç olarak görülse de dinamik faktörler sadece tekrar eden suç davranışının tahmin edilmesinde değil, değişken olması nedeniyle müdahale için etkili hedeflerin belirlenmesinde de önemli bir odağa sahiptir. Risk ve ihtiyaç değerlendirme stratejisi, riski azaltmak için müdahalelerin nasıl seçileceği hakkında bilgi vererek, genç bireyleri düşük veya daha yüksek risk gruplarına ayırmanın ötesine geçmektedir (Murvey ve Iselin, 2008).

Denetimli serbestlik kararlarında süpervizyon, kaynaklar ve tedavi ile ilgili olarak üç farklı risk değerlendirme kullanılmaktadır. Bunlar kısa tarama, genel risk değerlendirmesi ve özel değerlendirmedir. Kısa taramada bireyin yaşı, önceki suç davranışları ve denetim süreci gibi genel bilgileri değerlendirilmektedir. Genel risk değerlendirmesi ise, yeniden suç işleme riskinin tanımlanmasını, riski düşük, orta ve yüksek olarak kategorize etmeyi ve tedavi hedeflerinin oluşturulması için

kriminojenik ihtiyaçları belirlemeyi içermektedir. Özel değerlendirme, bireyin kendine özgü ihtiyaçlarına ek olarak daha kapsamlı bir risk, ihtiyaç ve özelleşmiş değerlendirmeyi içermektedir (Domurad ve Carey, 2010). Gençlerin kriminojenik ihtiyaçlarına göre program yapılırken, ruh sağlığı, cinsiyet, öğrenme stili, kültürel ve etnik geçmişi, motivasyon düzeyi, dil ve öğrenme kapasitesi ve entelektüel seviye gibi bazı bireysel özelliklerine de dikkat edilmesi gerekmektedir (Bonta ve Andrews, 2007; Cullen ve Gendreau, 2000).

2. İçsel Motivasyonu Artırma: mahkemenin infaz gücü ve özgürlüğü kaybetme riski suçlu bireyin iş birliğini teşvik edici bir rol oynamaktadır. Bununla birlikte suça karışmış bireyin motive kalabilmesi ve zamanla gerçekten davranış değişimini benimseyebilmesi için dışsal motivasyondan daha etkili bir şeye gerek vardır. Araştırmalar suça karışan birey ile profesyonel arasındaki etkileşimin motivasyonu etkilediğini göstermektedir (Castonguay ve Beutler, 2006).

3. Hedef Müdahaleler: suçlu bireyleri kamu güvenliğini sağlayacak doğru programlar ile eşleştirmeyi ifade etmektedir. Uygunluk kavramına göre, suçlu bireyin özelliklerine, bireyle çalışacak personelin özelliklerine ve programın niteliklerine uygun bir n yerleştirme yapılır. Orta düzey ve yüksek riskli suçlu bireyler için en etkili tedaviler problem çözme becerileri inşa eden, yeni düşünce ve davranış kalıbı ile davranış değişimini sağlayan bilişsel-davranışçı programlardır (Carey, 2011).

4. Uygulamada Beceri Boyutu: Denetimli serbestlik uzmanı hem programları yürütürken hem de süpervizyon sağlarken etkili iletişim kurabilme, davranış değiştirebilme, gözlem ve uygulama becerilerine sahip olmalıdır. Grup ortamında sunulan programlar yüksek suç riski olan bireylerde daha etkili olurken, uzman bireye bire bir uygulama seanslarında duygularını nasıl düzenleyeceği ve sorunlarını nasıl çözebileceği gibi somut becerileri öğretebilir (Carey, 2011).

5.Olumlu Pekiştirme: Olumlu pekiştirme suça sürüklenen gençlerin değişim sürecinin en önemli parçalarından biridir. Pro-sosyal davranış ve tutumların sık sık onaylanması davranış değişiminde en ideal yöntemdir (Bonta ve Andrews, 2007; Gendreau ve ark., 1996)

6. Toplum Desteğinin Devamının Sağlanması: Toplum temelli iletişim ağı (hem insan-hem aktivite) bireylere yasalarla uyumlu davranış ve tutum sergileyen rol modelleri ile iletişim kurarak pro-sosyal becerilerini kuvvetlendirmeleri için fırsatlar sunmaktadır. Pro-sosyal aile üyeleri ve diğer önemli kişiler (öğretmen, işverenler, danışmanlar vb.) bireylerin kendi ortamlarında yeni becerilerini kullanmalarına ve bu becerileri benimsemelerine yardım edebilir ve davranışları uygun olmadığında onlara sorumluluk yükleyebilir (Carey, 2011).

7. Uygulamaların Ölçülmesi: denetimli serbestlik sisteminde uygulamaların beklenen etkiye sahip olup olmadığının belirlenmesi için personele geri bildirim verilebilmesi için verilerin toplanması ve analizinin yapılması gerekmektedir. Ölçüm, kanıt temelli uygulama ve risk değerlendirme eğitimi almış personeli, hizmet ve kriminolojik ihtiyaçlar arasındaki uyumu ve etki (teknik ihlallerde azalma, mükerrerlik oranlarında iyileşme) gibi unsurları içermektedir (Carey, 2011).

Her ne kadar denetimli serbestlik programlarının ve uygulamalarının etkililiğinin belirlenmesinde mükerrer suç oranının azalması odak olarak belirtilse de etkililiğin ölçülmesinde mükerrerlik tek ölçüm kriteri olamaz (Harvell ve ark., 2018). Uygulama boyutunda izlenen planın, yaklaşımın, hataların analiz edilmesi ve alternatif planların geliştirilebilmesi; etkililiğin değerlendirilmesi açısından önemli bir noktayı işaret etmektedir (Tilling, 2009).

Carter ve ark. (1995), sosyal hizmette her bir durumun eşsizliği ile sosyal hizmet sorunlarına yönelik genelleştirilmiş müdahale planları geliştirme arasında önemli bir gerilim yaşandığını belirtmektedir Bu nokta, sosyal hizmetteki farklılık

boyutuna vurgu yapmaktadır. Hedef grubun farklı sosyo-ekonomik durum ve kültürel altyapıdan, farklı deneyim, sorun ve ihtiyaç alanları ile aile, akran grubu, okul ve toplum ile ilgili olan bir dizi risk faktörünü hesaba katmalıdır (Wasserman ve ark., 2003). Farklı kriminojenik risk ve ihtiyaçları bulunan çocuk ve gençler için tek bir yaklaşım ya da müdahale programının yeterli olmayacağı açıktır. Sadece bireysel düzeydeki faktörleri ele alan programlara göre, bir aile odağını içeren ve çocuğun etkilediği ve etkilendiği çevreyi (örneğin, okul iklimi, aile, akran grubu) değiştirmeye çalışan programlar daha etkilidir. Özellikle bağımlılık gibi aile hastalığı olarak değerlendirilen sorun alanları için, ailenin bir bütün olarak ele alınması, etkili müdahaleler için kritik önem taşımaktadır. Flannery ve Huff (1999)'a göre, kapsamlı ve çok bileşenli müdahaleler, tek bileşenli müdahalelere göre daha üstündür, çünkü farklı metodolojileri entegre bir şekilde düzenleyerek bir dizi suç davranışını kapsamlı bir biçimde ele alabilmektedir.

Denetimli serbestlik sürecinde kanıta dayalı bir denetimli serbestlik için dengeli bir yaklaşımı yansıtan dört alan şu şekilde ifade edilmiştir:

Prensipier: Etkili risk azaltma stratejileri etrafında araştırmaya dayalı rehberlik,

Politika ve Uygulama: Araştırma ilkeleriyle uyumlu hizmetlerin verilebilmesi için kurumların özel faaliyetleri,

Müdahale: Yeniden suç işleyebilecek özellikteki bireylerin mükerrerlik riskini azalttığı kanıtlanan etkinlikler ve programlar,

Mesleki Yeterlik ve Özellikler: Davranışsal değişimi etkileyebilecek spesifik personel nitelikleri ve yetenekleridir (Carey, 2011). Önemli ve spesifik bilgi temeline sahip olunmasına rağmen, bu araştırma bilgisinin uygulayıcı ve politika yapıcılar tarafından kullanıldığına dair çok az bilgi vardır (Flannery and Huff, 1999). Devlet Hükümetleri Konseyi Adalet Merkezince (Fabelo ve ark., 2009) hazırlanan rapora göre etkili bir denetimli serbestlik uygulaması; denetimli serbestlik sistemindeki bireylerin güçlü yönlerine olduğu kadar kriminojenik risk ve ihtiyaçlarına da

odaklanan, özel denetim stratejilerinin uygulandığı, adayların davranışlarına dereceli yaptırımların ve teşviklerin kullanıldığı, performans odaklı personel yönetimi uygulamalarının yürütüldüğü bir süreci içermektedir.

Türkiye’de denetimli serbestlik sisteminde gençler için önemli müdahale programları geliştirilmekte ve yürütülmektedir. Bununla birlikte, bu programların titizlikle değerlendirilmediği, hangi koşullarda hangi hedef grubu için etkili olduğunun bilimsel olarak ortaya koyulmadığı söylenebilir. Denetimli serbestlik sisteminde etkili müdahale boyutunun nasıl ele alındığının incelenmesi bu noktada önem taşımaktadır.

1.2.10.1 Denetimli Serbestlik Sisteminde Etkili Müdahale Boyutu

Türkiye’de çocuk-genç adalet sisteminin gelişimi sürecinde geline nokta, suça sürüklenme ile ilgili risk faktörleri ile koruyucu faktörlerin belirlenmesi, mükerrer suçun önlenmesi ve pro-sosyal davranışların geliştirilmesi amaçları doğrultusunda müdahale programlarının etkililiğinin ve etkili müdahale sürecine ilişkin standartların ortaya koyulması kritik bir bağlam olarak karşımıza çıkmaktadır. Etkililik terimi literatürde sıklıkla yer almaktadır ve bu araştırma sürecinde, denetimli serbestlik sisteminde müdahale programlarının mükerrer suçun azaltılması üzerindeki etkisini belirtmek amacıyla daha çok sonuç değerlendirmesini kapsayıcı biçimde kullanılmaktadır.

Kanıtı dayalı uygulamalarda, risk faktörleri ve koruyucu etmenlerin belirlenerek gençlerle etkili tedavi ve iyileştirme yöntemlerinin üç önemli kriteri olan risk, ihtiyaç ve uygunluk ilkesine (Andrews ve ark., 2011) göre görüşme yapılması; süreç içinde genç bireylerin gelişimi ve değişiminin, onlara sağlanan hizmet ve kaynakların niteliğinin tanımlanması ve ölçülerek program çıktılarıyla karşılaştırılması gerekmektedir. Bununla birlikte müdahalelerin işe yarayıp yaramadığını bilme ihtiyacının yanısıra ‘nasıl’ işe yaradığını da bilmek önemlidir. Bu

değişimin ve gelişimin bir önkoşuludur (Canton, 2011). Etkili müdahalelerin ‘nasıl’ işe yaradığı belirlenirken ‘risk, ihtiyaç ve uygunluk’ yaklaşımı yol gösterici olmaktadır.

1.2.10.2 Risk-İhtiyaç-Uygunluk

Denetimli serbestlik sisteminde risk değerlendirmesi, yükümlü bireyin davranışları, tutumları, özellikleri odağında değerlendirilmesi ve sınıflandırılmasını içermektedir. Suça sürüklenen gençlerin değerlendirilmesi ceza adalet sistemi içinde temel bir eylemdir. Risk ve ihtiyaç değerlendirme stratejisi, gençleri düşük, orta ve yüksek risk gruplarına ayırmanın ötesinde risklerin azaltılması için nasıl müdahalelerin seçilmesi gerektiğine ilişkin bilgi sağlamaktadır. Böylece bireylerin ihtiyacına özel olarak müdahale planlanması için değerlendirme sonuçları kullanılmaktadır (Mulvey ve Iselin, 2008). Gençlerde anti-sosyal davranışı değiştirmek, anti sosyal akran ilişkilerini azaltmak; ailenin ilgisini, gözlemine ve süpervizyonunu artırmak özdenetim ve problem çözme becerilerini artırmak gibi kriminojenik ihtiyaçların karşılanması kritik öneme sahiptir (Latessa ve Smith, 2011).

Araştırma temelli risk, ihtiyaç ve uygunluk modeli, yeniden suça sürüklenme riski yüksek olan gençler (risk prensibi) için; gençlerin yeniden suç işlemelerini azaltacak spesifik kriminojenik ihtiyaçların ele alınmasını (ihtiyaç prensibi); ve gençlerin bireysel öğrenme stili, motivasyonu, yetenekleri ve güçlerine duyarlı bir şekilde etkili müdahale amaçları önermektedir (Andrews ve Bonta 2010; Andrews, Bonta ve Hoge, 1990). Suça sürüklenen çocuk ve genç için spesifik müdahale stratejisi, onların ihtiyaçları ve özgün koşullarının birleşimine bağlı olarak şekillenir. Müdahalelerin ve mevcut yaptırımların uygunluğu, çoğunlukla genç bireylerin suç geçmişi, çevresi, karakteri, tedaviye katılım gönüllülüğü, hizmetlerin uygunluğu ve yaş ile ilgilidir (Mulvey ve Iselin, 2008).

Çocuk-genç adalet sistemine dâhil olan suça sürüklenen çocukların iyileştirilmesi ve toplum içinde rehabilitasyonunda ve özellikle mükerrer suçun önlenmesinde ‘‘ne işe yarar?’’ modeli önemli bir bakış sunmaktadır (Canton, 2011). Çocuk ve gençler için yapılandırılması gereken etkili tretman ilkeleri şu şekildedir:

- Risk ihtiyaç ve uygunluk ilkesinin temel alınması,
- Tretmanın davranışsal stratejilere odaklanması,
- Tretmanın yoğunluğunun 3-4 aylık sürelerle kısıtlanması ve bireyin çevresine yakın bir mekânda verilmesi,
- Temel alınan bir teoriye sahip olması,
- Planlanmaya ilişkin her adımının ayrıntılı şekilde belirtildiği bir kılavuza sahip olması,
- Pro-sosyal davranışların gelişimi için pekiştireçlerin sunulduğu, bireyselleştirilmiş müdahale planının hazırlanması,
- Risk faktörlerinin değerlendirildiği ve risk düzeyine uygun şekilde yoğunlaştırılmış programların sunulması,
- Tretman programının adalet sistemi içindeki çocuğun ihtiyaçlarına, spesifik risk profiline, kişilik özelliklerine, güçlü yönlerine ve farklılıklarına uygun biçimde yapılandırılması, programların uygulanmasında ve geliştirilmesinde kurumsal ve politik desteğin olması,
- Müdahale sonrasında her yapılandırılmış bir izleme protokolünün oluşturulması,
- Programın uygulanmasının niteliğinin belirlenmesi, kanıt temelli olması,
- Program yöneticilerinin ve personelinin eğitimi ve yetkinliklerinin değerlendirilmesi,
- Programla ilgili karar verme süreçlerine personelin katılımının sağlanmasıdır (Andrews ve ark., 2011; Bonta ve Andrews, 2007; Matthews ve Hubbard, 2007; Guerra ve ark., 2008).

Meta analizler, risk ihtiyaç ve uygunluk prensibinin riskin azalmasında en etkili model olduğunu ortaya koymuştur (Andrews, Bonta ve Wormith, 2008; Dowden ve Andrews, 1999). Pek çok denetimli serbestlik kurumu aktüeryal

değerlendirme araçları, motivasyonel görüşme teknikleri, kriminojenik ihtiyaçları belirten vaka planları, bilişsel davranışçı program ve etkili davranış yönetimi gibi stratejilere başvurmaktadır (Carey, 2011). Risk ve uygunluk değerlendirmesi, birbiriyle ilgili tespitler olmakla birlikte, farklı iki klinik görevlerdir. Çoğu zaman, mükerrer suç riski, bireyin geçmiş suç davranışlarının şiddetine ve doğasına ve suçun niteliğine, bir kişiye karşı işlenip işlenmediğine, kasıtlı olup olmadığına göre belirlenmektedir (Mulvey ve Iselin, 2008). Suç davranışının yordanmasında risk faktörleri çocuk ve gencin gelişimsel özellikleri, bulundukları psiko-sosyal ve sosyo-kültürel yapı, zaman, içinde bulunulan grup ve toplumsal karaktere göre değişkenlik gösterebilmektedir. Hay ve diğerlerine göre (2006), risk faktörünün suç davranışı üzerindeki etkisi, moderatör değişken olarak kişinin hayatındaki başka bir risk faktörünün olumsuz etkisiyle tetiklenebilmektedir.

Kriminojenik Risk: Gelecekte bireyin suç faaliyetine karışma ihtimaline ilişkin tahminleri içermektedir. İşlevsel olmayan aile ilişkileri, anti-sosyal/suçla karışmış akranları, madde bağımlılığı, düşük öz-denetim, anti-sosyal değerler ve tutumları ifade etmektedir (Andrews ve Bonta, 1998). Kriminojenik risk tahminleri çoğu yargı kararının temelini oluşturmaktadır (Hoge, 2002). Andrews ve ark. (1990), risk seviyesi belirlendiği zaman müdahale sonuçlarının daha olumlu olduğunu belirtmiştir.

Kriminojenik İhtiyaç: kriminojenik risk faktörleri, değiştirilemeyen ancak tahmin edilebilen riskler olan statik faktörler ile değiştirilebilecek olan dinamik risk faktörlerini ifade etmektedir. Kriminojenik ihtiyaçlar, riskli düşünce ve duyguların tanınmasını; problem çözme, özdenetim, öfke yönetimi ve baş etme becerilerinin geliştirilmesini; alternatif düşünce kalıplarının geliştirilmesini, aile ve sosyal çevre ile pozitif ilişki ve iletişim kalıplarının geliştirilmesini; akademik başarının artırılmasını ve madde kullanımı için alternatif baş etme stratejilerinin geliştirilmesini içermektedir (Andrews ve ark., 2011). Anti-sosyal davranış- negatif akran ilişkileri gibi kriminojenik risk faktörleri gençlerin dosyasında temel kriminojenik ihtiyaç faktörleri olarak tedavi planında yer almaktadır (Hoge, 2002).

Uygunluk: uygunluk faktörü doğrudan gencin suç davranışıyla ilişkili olmayan, gencin müdahale sürecine yanıtını şekillendirecek özellikleri ve koşullarını ifade etmektedir. Gencin kişiliği, bilişsel düzeyi, anksiyete düzeyi, dikkat düzeyi, tedavi motivasyonu uygunluk faktörleri müdahalelerin başarı düzeyini önemli ölçüde etkilemektedir. Müdahalelerle ilgili kararlar müracaatçının tedaviye yanıtını etkileyebilecek faktörlerin dikkate alınmasına dayanmalıdır (Reitsma-Street ve Leschied, 1988; Gendreau ve ark., 2006; Hoge, 2002). Çizelge 1.2’de sekiz temel kriminojenik risk ve ihtiyaç alanları verilmektedir (Andrews ve ark, 2006).

Çizelge 1.2 Sekiz Temel Kriminojenik Risk-İhtiyaç

Dört büyük kriminojenik risk		Diğer kriminojenik riskler	
Risk	İhtiyaç	Risk	İhtiyaç
Anti-sosyal Davranış	Alternatif davranışların oluşturulması	Ailevi stres etkenleri	Çatışmanın azaltılması, pozitif iletişim ve ilişki kalıplarının geliştirilmesi
Anti-sosyal tutum	Anti-sosyal bilişin azaltılması, yüksek riskli düşünce kalıpları ve duyguların yerine alternatif düşünce ve duygu kalıplarının benimsenmesi	Madde kullanımı	Madde kullanımını destekleyen davranışların azaltılması, madde bağımlılığına önleyici alternatiflerin geliştirilmesi
Anti-sosyal akran ilişkileri	Anti-sosyal akran ilişkilerinin azaltılması, pro-sosyal bireylerle iletişimlerin artırılması	Eğitim ve istihdam sürekliliğinden yoksunluk	İstihdamın sağlanması, iş öncesi ve işte kalma becerilerinin ve akademik performansın artırılması
Anti-sosyal kişilik	Problem çözme ve kendini yönetme becerilerinin inşa edilmesi, öfke yönetimi ve baş etme becerilerinin geliştirilmesi	Serbest zamanın kötü kullanımı	Pro-sosyal aktivitelere katılım ve memnuniyet düzeyinin artırılması

Meta analizler ele alınan büyük kriminojenik ihtiyaçların yeniden suça sürüklenmede ciddi bir etkisi olduğuna (yaklaşık %50) işaret etmektedir. Yukarıda bahsedilen dört büyük kriminojenik ihtiyaç, gelecekte yeniden suç işleme riski üzerinde en büyük etkiye sahip olan ve birincil müdahale hedefinde yer alan statik risk faktörleridir. Diğer kriminojenik ihtiyaçlar da (ailevi stres faktörleri, madde bağımlılığı, işsizlik, eğitim ve istihdam sürekliliğinden yoksunluk ve serbest zamanın kullanımı) önemlidir ancak müdahale için ikincil hedefler olarak kabul edilmektedir (Carey, 2011; Andrews ve ark., 2006). Suç alt kültürünün olduğu, uyuşturucu madde ve silaha erişimin kolay olduğu dezavantajlı ve dağınık bölgelerde yaşamak ve bu bölgeler dışına çıkamamak da suça sürüklenmeye neden olan toplumsal kriminojenik risk faktörlerini oluşturmaktadır (Loeber ve Farrington, 2003). Çizelge 1.3’de suçluluk ve diğer anti-sosyal davranış risk faktörleri verilmektedir (Casey, 2011).

Çizelge 1.3 Suçluluk ve Diğer Anti-Sosyal Davranış Risk Faktörleri

Boyut	Risk Faktörleri
Çocuk	Düşük problem çözme becerileri, saldırganlık ile ilgili inançlar, düşük sosyal beceri, düşük öz saygı, empati eksikliği, yabancılaşma, yıkıcı davranış, dürtüsellik, düşük doğum ağırlığı, doğum öncesi beyin hasarı, düşük zeka, kronik hastalık, güvensiz bağlanma vb.
Aile	Psikiyatrik hastalıklar, depresyon, madde kullanımı, suçluluk, anti-sosyal rol model, aile içi şiddet, sosyal izolasyon, sert ve tutarsız ebeveynlik stilleri, düşük gözetim, çocuğun reddi, ihmal ve istismarı, sıcaklık ve sevgi eksikliği, çocuğun faaliyetlerine düşük katılım, genç annelik, tek ebeveyn, geniş aile yapısı, uzun süreli ebeveyn işsizliği vb.
Okul	Okul başarısızlığı, yıkıcı akran grupları, akran zorbalığı, akran reddi, düşük okul bağlılığı, yetersiz davranış yönetimi, okul tutumu vb.
Yaşam olayları	Boşanma, ailenin parçalanması, savaş, göç, aile üyesinin kaybı, hastalık vb.
Toplumsal ve sosyal faktörler	Sosyo-ekonomik dezavantaj, nüfus yoğunluğu ve konut koşulları, suç ve şiddet alt kültürü, suça ilişkin kültürel normlar, medyada şiddet ve suçun gösterimi, sosyal destek kaynaklarının yetersizliği vb.

Suça sürüklenen çocuk ve gençler ile ilgili çalışmalarda kriminojenik risk faktörlerinin tanımlanması ve incelenmesi temel bir odak haline gelmiştir. Suça sürüklenmede etkin müdahalelerin tanımlanabilmesi için risk faktörleri olduğu kadar çocukluk döneminde akranlar arasında pro-sosyal davranışlar (paylaşma, yardım etme, empati gibi); akademik başarısının geliştirilmesi gibi koruyucu faktörlerin de belirlenmesi ve incelenmesi önem taşımaktadır (Wasserman ve ark., 2003). Koruyucu faktör, risk faktörünün tersi olarak tanımlanmamalıdır. Bu iki faktör benzer temel yapıya sahiptir (Farrington, 2000). Bir koruyucu faktör, risk faktörünün etkilerini en aza indirmek için risk faktörü ile etkileşime giren bir değişken olarak tanımlanabilir (Rutter, 1985). Bu bağlamda, hem risk hem de koruyucu faktörleri içeren müdahale yaklaşımlarının benimsenmesi önem taşımaktadır.

Kriminojenik risklerin azaltılarak değişimin sağlanması için gerçekleştirilmesi gereken adımlar, sosyal bağların geliştirilmesi, pro-sosyal davranışlar ile anti-sosyal davranışların yer değiştirmesi, suç karşıtı rol modelleriyle özdeşleşmenin/ilişkilendirmenin teşvik edilmesi, nüks önleme sorunlarına katılmak, özdenetim, özyönetim ve problem çözme becerilerinin artırılması, mükerrer suçun önlenmesi, değişim için motivasyon geliştirmek, kişisel ve kişilerarası suç içermeyen faaliyetlerin geliştirilmesi olarak ifade edilebilir. (Andrews ve Bonta, 1994). Çizelge 1.4’de suçluluk ve antisosyal davranışa karşı koruyucu faktörler verilmektedir (Casey, 2011).

Çizelge 1.4 Suçluluk ve Diğer Anti-sosyal Davranış Koruyucu Faktörler

Boyut	Koruyucu Faktörler
Çocuk	Sosyal yeterlik, sosyal beceriler, aileye bağlılık, problem çözme becerisi, ortalamanın üstünde zeka, okul başarısı, yumuşak mizaç, ahlaki inanç, değer, işlevsel baş etme stratejisi vb.
Aile	Destekleyici ve ilgili aile, aile uyumu, kardeşler arasında yaş farkının 2 yıldan daha fazla olması, güvenli ve tutarlı bir aile, yetişkinler arasında destekleyici ilişki, güçlü aile normları vb.
Okul	Pozitif okul iklimi, pro-sosyal akran grubu, ait olma ve bağlılık

	hissi, okulda başarıya ulaşma ve başarının tanınması için fırsat sağlanması vb.
Yaşam olayları	Önemli kişilerle tanışmak, yeni bir yere taşınmak, kritik dönüm noktalarındaki fırsatlar vb.
Toplum ve sosyal faktörler	Destek kaynaklarına ulaşmak, topluma bağlılık, şiddet ve suça karşı toplumsal normlar, güçlü bir toplum kimliği vb.

Değerlendirme araçları ile gençlerin risk, ihtiyaç ve sorumluluklarının belirlenmesi ve koruyucu faktörler hakkında bilgi toplanması, yoğun psikiyatrik değerlendirme yapma deneyimi olmayan denetimli serbestlik uzmanları için yol gösterici olmaktadır (Hoge, 2002). Denetimli serbestlik sisteminde, mesleki program ve çalışmalara katılan gençlerin elde ettiği faydaya ilişkin ölçülebilir sonuçların elde edilmesi, ihtiyaçların değerlendirilebilmesi, meslek elemanlarının çalışmalarının karşılığını görebilmeleri adına etkililiğin değerlendirilmesi kritik öneme sahiptir.

1.2.10.3 Denetimli Serbestlikte Sosyal Hizmet Uygulamalarının Etkililiği

Sosyal hizmet uygulamaları ile sunulan hizmet ve kaynaklardan faydalanan müracaatçı grubunun sosyal işlevselliği geliştirilmiş, duygu denetimini sağlayabilen ve toplum tarafından kabul edilen yeterli bireyler olarak görülmesi arzu edilmektedir. Sosyal hizmet uzmanları, bu süreçte, müracaatçılarına yetkin ve etkili hizmetler sağlama sorumluluğuna sahiptir.

Bu durum cevaplanması gereken “Sosyal hizmet uzmanları sundukları hizmetlerin etkili ve yetkin olduğunu nasıl biliyorlar? Mevcut en etkili müdahale programının seçildiği ve müracaatçıların bundan fayda sağladığını nasıl biliyorlar? Kanıt temelli uygulama bu soruların cevabı mı?” gibi bazı soruları da beraberinde getirmektedir (Farley ve ark., 2009).

Genç bireylerin çocukluk çağında suça sürüklenmesine ilişkin risklerin, koruyucu faktörlerin neler olduğu; mükerrer suçun önlenmesi açısından sürdürülen müdahale programlarının etkililiği, koruyucu-önleyici müdahalelerin yürütülmesi, pro-sosyal davranışların nasıl kazandırılacağı ve pekiştirileceği üzerinde tartışılmaktadır. Kanıta dayalı uygulama örnekleri, çocuk yaşıta suça sürüklenen gençlerin değerlendirilmesi ve suçu önleyici yaklaşımların geliştirilmesi ve etkili uygulamalara ilişkin önemli standartların ortaya koyulması bakımından sistematik bir perspektif sunmaktadır.

Bu bağlamda, müdahale sürecinin en kritik unsuru olarak ‘değişim’in belirlenmesi önem taşımaktadır. Bununla birlikte güncel pek çok sosyal hizmet uygulamasında program öncesi ve sonrası sistematik ve kanıta dayalı bir gözden geçirme ve ölçmeden söz edilmemektedir (Tuncay, 2016). Kanıt temelli uygulama sosyal hizmet akademisyenleri tarafından desteklenmektedir ancak, eğitim, politika ve araştırma ile ilgili alanlarda sosyal hizmet uzmanları ve öğrenciler tarafından uygulanmasında ciddi zorluklar olduğu görülmektedir (Farley ve ark., 2009).

Denetimli serbestlik sürecinde sunulan sosyal hizmet müdahalelerinin potansiyel etkililiğine ilişkin güvensizliğin başlıca sebepleri arasında çıktıların uygun şekilde ölçülmemesi ve nitelikli programların eksikliği gelmektedir. Denetimli serbestlikte değerlendirme araçlarına bağlı kalınarak çocuk ve gençlerin değerlendirilmesi fakat bununla ilgili bir puanlama ve seviye ayrımının yapılmaması da yaygın bir problemdir (Latessa ve Smith, 2011). Denetimli serbestlik sisteminde yürütülen müdahale programlarının yeniden suça sürüklenmeyi azaltmada ve gençlerde radikal değişimleri sağlamada etkililiğinin ortaya koyulmaması bazı denetimli serbestlik uzmanlarının bu süreci iyileştirici bir süreç olarak görmemesine yol açmıştır. Özellikle genç bireylerin görüşlerini yeterince dikkate almadan; kriminojenik risk ve ihtiyaçları tanımlanmadan başarılı bir grup çalışma planı oluşturulması olası görünmemektedir (Canton, 2011).

Denetimli serbestlik sisteminde risk ve ihtiyaçların tespit edilebilmesi için yapılandırılmış bir değerlendirme aracı olan Araştırma ve Değerlendirme Formu (ARDEF) kullanılmaktadır. Bu bağlamda risk sonuçlarına göre bireyin yeniden suç işleme düzeyi belirlenmekte, suç davranışının nlenmesine yönelik ihtiyaç alanı tespit edilmekte ve bireye uygun müdahale programının planlaması yapılmaktadır.

Türkiye denetimli serbestlik sisteminde özellikle çocuklar için geliştirilen DENGGE projesi kapsamında kriminojenik risk ve ihtiyaçların belirlendiği ve çocukların aktif olarak değişim sürecine katılımının hedeflendiği bir program yürütülmeye başlanmıştır. UNICEF’in teknik desteği ile Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü tarafından 2015 Aralık – 2018 Aralık tarihleri arasında yürütülmüş olan “Türkiye’de Denetimli Serbestlik Hizmetlerinde ocuklar için Etkili Bir Risk Değerlendirme Sisteminin Geliştirilmesi Projesi sürecinde geliştirilen Denetimli Serbestlik Gençlik Programı (DENGGE) kapsamında çocuklar/gençler için etkin bir risk ve ihtiyaç değerlendirme sisteminin geliştirilmesi; böylelikle çocuğun/ gencin ihtiyacının tespit edilmesi hedeflenmiştir. Bu proje kapsamında veri madenciliği sistemi ile UYAP sisteminde risk hesaplamaları bulunan 404,440 çocuğun verileri kullanılarak veriye dayalı bir risk aracı geliştirilmiştir.

Bununla birlikte 18 yaşın üstündeki genç bireyler DENGGE kapsamında değerlendirilmemekte ve programın standart denetimli serbestlik programları ile kıyaslandığında çocuklarda istenen değişimin sağlanıp sağlanamadığı bilinmemektedir. Denetimli serbestlik sisteminde gençlere yönelik sunulan eğitim-iyileştirme programlarının çoğunun risk ve ihtiyaçlara uygun şekilde düzenlendiği ancak program etkililiğin sistemli bir şekilde değerlendirilemediği söylenebilir. Uluslararası çalışmalara bakıldığında umut verici müdahale programlarının çoğunun gençlerin yaşamında kritik önem taşıyan bağlamları içerici şekilde yapılandırıldığı ve kanıt temelli uygulama perspektifi ile yürütüldüğü görülmektedir.

1.2.10.4 Etkili Müdahale Programları

Yapılan geniş çaplı araştırmalar ceza adalet sisteminde yürütülen programlarının etkililiğine ilişkin bazı esasları ortaya koymuştur. Alanyazında ilgili meta analiz çalışmalar suçun iyileştirilmesinde en etkili programların bilişsel davranışsal kuram temeline dayalı olan, işlevsel olmayan düşünce ve davranış değişimini ve baş etme becerilerinin geliştirilmesini hedef programlardan oluşmaktadır (Schwalbe ve Maschi, 2010). Kanıta dayalı uygulama, eğitim ve iyileştirme programlarına ilişkin en iyi kanıtın elde edilmesini, bu kanıtın hizmet yararlanıcıları açısından değerlendirilmesini ve en etkin müdahale programına karar verilmesi açısından önem taşımaktadır. Buna göre etkili müdahale süreci,

- Yüksek riskli suça sürüklenen gençlerin kriminojenik ihtiyaçlarını (anti-sosyal davranış, madde kullanımı, ailevi problemler, eğitim-istihdam problemleri) hedef almalıdır;
- Suça sürüklenen gençlerin öğrenme stillerine, motivasyonlarına ve bireysel farklılıklarına uygun şekilde düzenlenmelidir;
- Programı uygulayan uzmanlar, etkili tedavi yöntemlerine ilişkin eğitim ve düzenli olarak süpervizyon almalıdır,
- Programlar, rol model olabilecek bireylerin yer aldığı sosyal bir ağ oluşturularak pro-sosyal aktivitelerin yürütüldüğü ve suçla ilişki sosyal ağ ile iletişimin azaltılmasını sağlamalıdır;
- Programlar, genç için önemli kişilerin (aile bireyleri, arkadaşlar) pro-sosyal davranışlarının güçlendirilmesini sağlayacak şekilde daha destekleyici bir oturum sisteminin oluşturulmasını sağlamalıdır (Latessa ve Smith, 2011; Andrews, Bonta ve Smith, 2011).

Latessa ve Smith, (2011)'e göre kanıt temelli uygulamalar, toplum temelli müdahalelerin yürütüldüğü denetimli serbestlik sisteminde denetimli serbestlik uzmanlarının etkili seçimler yapabilmesine yardımcı olmaktadır. Gendreau ve arkadaşları (1996), etkili müdahale programlarının ilkelerini içeren programların

mükerrer suçu ortalama %50 oranında azalttığını ortaya çıkarmıştır. Mükerrer suçu önleyen etkili müdahale programlarına bakıldığında, toplum temelli, çok boyutlu olma, ailenin katılımını sağlama ve bilişsel-davranışçı temel gibi benzer noktalara sahip olduğu görülmektedir (Matthews ve Hubbard, 2007).

1.2.10.4. 1 Bilişsel Davranışçı Yaklaşım

Bilişsel ve davranışçı yaklaşımlar temelde öğrenmenin önemine odaklanır. Bu yaklaşıma göre, eğer davranış ve düşünceler öğreniliyor ise, farklı bir öğrenme süreci ile uyumsuz düşünce ve davranış kalıplarının unutulabilmesi de sağlanabilir. Bu açıdan denetimli serbestlik, insanların yeni düşünce-davranış kalıplarını ve seçim yapabilme kapasitesini geliştiren bir eğitim çabası olarak düşünülebilir (Canton, 2011). Suça sürüklenen çocuk ve gençler için en etkili müdahaleler bilişsel ve “konuşma terapisi” veya didaktik, iç görü odaklı yaklaşım gibi diğer terapötik yaklaşımların aksine davranışsaldır. Davranışsal yaklaşımlar kökünü insanların rol modelini gözlemleme, olumlu ve olumsuz pekiştirme ile daha iyi davranış kalıplarını öğrenip, davranışı uygulayarak geliştirebildiğini savunan sosyal öğrenme teorisinden almıştır (Carey, 2011). Bilişsel davranışçı yaklaşımın altında yatan ilke, insanların davranış biçimlerini değiştirmek için önce düşünce biçimlerini değiştirmek gerektiğidir. Bilişsel davranışçı programların genç bireylerin empati, müzakere, atılganlık, özdenetim, perspektif oluşturma, işbirliği davranışları ve sosyal becerilerini geliştirmede oldukça etkili olduğu görülmektedir (Gendreau ve ark., 2006).

Lipsey (2009), suça sürüklenen gençler için 38 farklı müdahalenin yer aldığı 548 farklı çalışmayı incelediği araştırmasında, ceza ve caydırıcılığa dayalı müdahalelerin suç tekrarına neden olduğu, bilişsel davranışçı terapinin yüksek riskli davranışlarda bile oldukça etkili olduğu sonucunu ortaya koymuştur.

Bilişsel-davranışçı yaklaşım, gençlerde antisosyal davranışlara neden olan olgunlaşmamış ve uyumsuz davranışları güçlendiren faktörleri değerlendirir ve hatalı düşünce kalıplarını yeniden şekillendirmeye odaklanır. Çoğu müdahale programı, ergenlerdeki işlevsel olmayan alanları anlamaya yönelik bir davranış değerlendirme aşaması ve duygu düzenlemesinin yanı sıra bilişsel ve davranışsal değişikliklere odaklanan beceri tabanlı bir öğrenme programı içerir. Müdahale programlarında kazandırılması hedeflenen temel bilişsel-davranışsal beceriler şu şekildedir:

- **Genel düşünme ve karar verme üzerine eğitim:** Harekete geçmeden önce durup düşünmek, alternatif çözümler üretmek, sonuçları değerlendirmek ve uygun davranış hakkında kararlar vermek,
- **Bilişsel yeniden yapılandırma:** Krminojenik düşünceyi karakterize eden bilişsel hataları tanımayı ve değiştirmeyi amaçlayan faaliyetler ve alıştırmalar,
- **Kişilerarası problem çözme:** Kişilerarası çatışma ve akran baskısı ile başa çıkmak için problem çözme becerilerinde eğitim,
- **Sosyal beceriler:** Toplumsal davranışlarda eğitim, sosyal ipuçlarını yorumlama ve diğer insanların duygularını dikkate alma,
- **Öfke kontrolü:** Öfkeyi uyandıran ve duygusal uyarılmayı sürdüren tetikleyicileri ve ipuçlarını belirleme teknikleri konusunda eğitim,
- **Ahlaki akıl yürütme:** Doğru ve yanlış davranış hakkında akıl yürütme yeteneğini geliştirmek ve ahlaki gelişim düzeyini yükseltmek için tasarlanmış faaliyetlerdir (Feindler ve Byers, 2013).

Denetimli serbestlik uzmanları gençlerin suç davranışları ile ilgili düşünce ve eylemler arasındaki bağlantıları belirleyerek, pro-sosyal becerileri modelleyerek, becerilerin uygulanmasını teşvik ederek, becerileri uygulama korkusunu yenmelerini sağlayarak ve davranışları genelleştirerek çalışırlar (Andrews ve Bonta, 2010). Denetimli serbestlik sisteminde madde kullanımı, madde ile ilişkili suçlar nedeniyle

sisteme dahil olan gençler için uygulanan müdahale programları da bilişsel davranışçı yaklaşımlar temel alınarak hazırlanmıştır.

1.2.10.4.2 Madde Bağımlılığı Tedavileri

Madde bağımlılığının, suça sürüklenmede güçlü ve yaygın bir risk faktörü olduğu, madde kullanımına yol açan nedenler ile suç davranışı yordayıcılarının benzer olduğu ve birbirini tetikleyen süreçlere yol açtığı pek çok araştırmada vurgulanmaktadır (Gendreau ve ark., 2006). Madde bağımlılığı tedavisinde relaps önleme ve öz yeterlik teorilerine odaklanıldığı görülmektedir. Relaps önleme teorisine göre müdahale, bireylerin tedavi sırasında başarı gösterdikten sonra değişiklikleri sürdürememe nedenlerine odaklanmaktadır. Relaps önleme programı, madde bağımlılığı tedavisinin uzun vadeli etkilerinin sürdürülmesinde önemli bir role sahiptir. Madde bağımlılığı tedavisinde öz yeterliğin geliştirilmesi ile gençlere kişisel kapasitesinin olduğu duygusunu aşlamak ve nüksetmeye yol açabilecek durumlarla baş etme konusunda güven sağlamak mümkün olmaktadır (Zampese, 1998). Bilişsel davranışsal yöntemler, genç bireylerin madde bağımlılığı tedavisi sürecinde nükslerin önlenmesinde, alternatif problem çözme davranışının geliştirilmesinde daha faydalı görülmektedir. Kontrollü içme tedavisi de yoğun alkol tüketimi olan ancak henüz bağımlı olmayan gençlerde uygun ve etkili bir tedavi yöntemidir (Gendreau ve Ross, 1987).

Kendini izleme, hedef belirleme ve atılganlık eğitimi gibi beceri temelli bir kursu tamamlayan gençlerde, yönlendirici olmayan sadece konuşmaya dayalı danışmanlık alan grupta yer alan gençlere göre alkol tüketimi ve karşılaşılan yaşam problemlerde daha fazla azalma görülmüştür. 14-19 yaş arası lise dönemindeki gençleri hedef alan sıfır uyuşturucuya doğru projesi programı kapsamında sokrat metodu, sınıf tartışmaları, yetenek gösterileri, rol oynama ve psikodrama teknikleri kullanılmış ve bir yıllık takip sürecinde 42 okuldan gelen genç katılımcılar arasında sigara, alkol, marihuana ve uyuşturucu madde kullanımında düşüş olduğu görülmüştür (Bartollas ve Schmallegger, 2017).

Almanya’da madde bağımlısı gençlere yönelik sosyal rehabilitasyon hizmeti sunan ve bir sivil toplum kurumu olan PARCEVAL’in hedef grubu, ihmale uğramış, suça yönelmiş, okuldan kopmuş, sokak deneyimine sahip 14-21 yaş arasındaki gençlerdir. Gençler kuruluştaki sosyal hizmet uzmanları, terapistler ve psikologlar eşliğinde oluşturulan terapötik komünitelerde çalışma terapisi ve grup terapilerine katılmaktadır. Madde kullanımı olan gençler için rehabilitasyon modelinin, gençlerin içinde bulunduğu sosyal çevrenin de yeniden yapılandırılmasını içermesi gerektiği açıktır (Çifci ve Uluocak, 2010). Terapötik komünitelerde terapötik değişim, kendine ve başkalarına yardım etme taahhüdünü gerektirir. Bunun için gençlere, kendine yardım toplantıları, aile terapisi oturumları gibi yapılandırılmış terapötik deneyimler sağlanır (Bluthenthal ve ark., 2006). Gerek denetimli serbestlik sisteminde gerek terapötik topluluk programlarında en etkili ve sürdürülebilir etkiye sahip programların çoğunlukla aile temelli olduğu görülmektedir.

1.2.10.4.3 Aile Temelli Müdahale Programları

Aile temelli programlar, hem bireysel davranış aile etkileşiminde olumlu değişiklikler yaratmayı hem de aile içindeki işlevsel olmayan duyguları, bilişleri ve davranışları değiştirme ve yönetmeyi hedeflemektedir. Bu programların, aile içinde işlevsel olmayan özellik, iletişim, etkileşim ve baş etme kalıpları gibi yapıların onarılmasında ve davranış bozukluğu, ruh sağlığı sorunları, duygusal sorunlar, suça sürüklenme, madde kullanımı ve bağımlılık gibi problemlerin çözüm sürecinde önemli etkileri bulunmaktadır. Farrington ve Welsh (2003)’e göre aile temelli tedavi yöntemleri, genellikle çocuk yetiştirmede düşük beceri, yetersiz denetim ve tutarsız ebeveynlik kalıpları, katı tutumlara sahip olma gibi ailevi risk faktörlerinin çalışılmasını hedeflemektedir.

Kanıtı dayalı en etkili müdahale programlarının aile birliği, ebeveyn süpervizyonunu destekleyen, ebeveynlik becerilerinin güçlendirilmesine vurgu yapan ve kalıcı bir kaynak olarak aileyi tedavi eden programlar olduğu bilinmektedir. Özellikle denetimli serbestlik süresinin başarıyla sonuçlandırılabilmesi için

ebeveynliğin kritik öneme sahip olduğunun farkına varılması gerekmektedir. Denetimli serbestlik uzmanları gençlerin risk ve ihtiyaç profiline uygun olarak ailesini, yakın sosyal çevresini ve anahtar aile üyelerini içeren bir sosyal destek ağının değerlendirilmesini yapar ve ebeveynleri sürece dâhil eder (Schwalbe ve Maschi, 2010). Aile tabanlı program uygulayan profesyoneller, aile ekolojisinin gençlerin riskli davranışları üzerindeki etkisinden dolayı kilit bir sistem olarak dikkate alınması gerektiğini belirtmektedir (Coastworth ve ark., 2002; Henggeler ve Sheidow, 2012).

Ailenin sürece dahil olması, genç bireylerin sadece suç davranışı açısından değil daha bütüncül bir şekilde değerlendirilmesini sağlamaktadır (Canton, 2011). Denetimli serbestlik tedbirinin uygulanma sürecinde gençlerin aile sisteminden aldıkları destek suç tekrarını engellemektedir. Denetimli serbestlik uygulamalarında aile, müdahale programlarının bir parçası haline geldikçe, tedavi sürecindeki başarının arttığı belirlenmiştir. Ailenin etkin bir destek sistemi oluşturmasında ise aile yapısının ve aile sürecinin etkili olduğu görülmüştür (Henggeler ve Schaeffer, 2016). Denetimli serbestlik sisteminde aile tabanlı programların olmayışı en ciddi eksikliklerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Ailenin ve çevrenin çok yüzeysel olarak katıldığı ya da hiç katılmadığı bir müdahale sürecinin gencin yetersiz kalacağı öngörülmektedir. Bireylerde davranış değişikliği modellerinin hatalı uygulanması, yasal-politik ve sosyal sistemlerden gelen zorunlu değişim talebine karşı direnç oluşması nedeniyle geleneksel programların başarısız olduğu görülmektedir.

Çocuk adaleti ve çocuk suçluluğunu önleme ofisinin (OJJDP), hazırladığı 2011 raporunda, 14-18 yaş aralığındaki 1354 suça sürüklenmiş gencin hüküm sürecinden sonraki 7 yıl boyunca izlendiği ‘vazgeçmenin yolları’ isimli bir çalışma yürütülmüştür. En az 90 gün süren, ailenin katılımının olduğu ve çok boyutlu bir tedavi süreci sonrasında gençlerde alkol-madde kullanımı ve suç davranışında azalma görülmüştür.

Madde kullanımını önlemeye yönelik başlatılan şiddeti önleme girişimi tarafından 600 program değerlendirilmiş ve 11 model program ve 21 umut verici program belirlenmiştir. Bunlar; geçiş maddelerinin (esrar, alkol, tütün) kullanımını azaltma ve önleme, madde kullanımı olan lise öğrencileri için madde kullanımına hayır projesi, madde bağımlılığına direnç eğitimi programlarıdır (Bartollas ve Schmallegger, 2017). 40 çalışmanın incelendiği bir meta analiz çalışmasında, aile temelli programların uygulandığı gruplarda mükerrer suçlarda %10- 15 oranında anlamlı bir azalma olduğu, uzun vadeli değerlendirme çalışmalarında da suçluluk üzerinde devam eden etkisinin olduğu bulunmuştur (Farrington ve Welsh, 2003). Araştırma boyunca da sıklıkla vurgulandığı gibi etkili müdahale programları, aile, okul ve toplumu temel alan çok boyutlu yaklaşımları içermektedir.

Suçun önlenmesi ve gençlerin psiko-sosyal iyileşmesinin sağlanması için, gençlerin yakın sosyal çevresinin (aile, akran çevresi ve okul) iyileştirilmesinde toplum temelli programların kurumsal olarak verilen tedavi programlarına göre daha başarılı olduğu görülmektedir. En etkili ve başarılı tedavilerden olan multi-sistematik aile terapisi (MST) yalnızca gençlerin yaşadıkları ortamda uygulanır ve tedavi sağlayıcılar, gençlerin aileleri ile yoğun bir şekilde çalışır (Zampese, 1998; Henggeler ve Schaeffer, 2016).

Bu modele göre, suç davranışı; büyük ölçüde proksimal sistemlerin (gençlerin katıldığı aile, akran, okul ve mahalle) işleyişi ve bu sistemler arasında karşılıklı etkileşim ile belirlenmektedir. MST’de ebeveynlik uygulamaları, bakım verenin okulla etkileşimleri gibi çeşitli dinamikler dikkate alınmaktadır. Bunun yanısıra bakım verenin çalışma saatleri, sosyal çevrede pro-sosyal aktivitelerin bulunmaması gibi geniş çevredeki risk faktörleri de ele alınmaktadır (Henggeler ve Schaeffer, 2016). MST, gençlerin ve ailelerinin aşına oldukları bir yerde hizmete erişebilmelerine; ofis tabanlı bir tedavi programına katılma damgasının azaltılmasına ve gençler ile aile üyelerinin kendilerini daha rahat ve güvende hissetmesine olanak tanımaktadır (Sheidow ve ark., 2003). MST'nin spesifik tedavi planları, her bir vaka

için değişiklik göstermektedir. MST’de her gencin özel ihtiyaçlarına uygun bir tedavi türü tercih edilmektedir (Farrington ve Welsh, 2003).

Suça sürüklenen gençler için multi-sistemik tedavi, iki ile dört kişiden oluşan tam zamanlı yüksek lisans düzeyine sahip terapistlerden ve yarı zamanlı doktora düzeyine sahip süpervizör ve idari destekten oluşan bir ekip tarafından verilmektedir. MST’nin bu standart formunda terapistler 4 ile 6 aile yükü almakta ve tedavi 3 ya da 6 haftalık kısa süreleri kapsamaktadır. Bununla birlikte müdahale süreci yoğundur ve genellikle 60 - 100 saat doğrudan aile ve ekolojinin diğer üyeleri ile temas halinde olmayı gerektirmektedir. MST terapistleri, çocuk adaleti, çocuk refahı veya ruh sağlığı ile ilgili otoriteler tarafından desteklenen özel hizmet sağlayıcı kuruluşlar için sözleşmeli olarak çalışır. Ev ve toplu temelli ortamlarda sunulan MST değerlendirmelerin ve müdahalelerin ekolojik geçerliğini artırarak hizmete erişimin ve ailenin katılımının önündeki engellerin aşılmasına da yardımcı olmaktadır. Yeni MST terapistleri, MST ile ilgili temel başlangıç bilgisi için 5 günlük bir oryantasyon eğitimine katılmakta, ekipteki diğer üyeler ise üç aylık sürelerde güçlendirici eğitimlere devam etmektedir. MST eğitimleri, aileler ile çalışacak olan terapistler için hem MST ekip sorumlusu hem de uzman danışmanı tarafından haftalık yapılandırılmış süpervizyon ve geribildirim olarak verilmektedir (Henggeler ve Schaeffer, 2016).

Yayınlanmış 20 alışma ile (rastgele seçilen 18 çalışma ve iki yarı deneysel çalışma) ve 17.000’den fazla genç ve ailesinin bir yıl boyunca dâhil olduğu MST programı incelenmiş ve bu programın kapsamı en geniş ve yaygın şekilde uygulanan kanıta dayalı psiko-sosyal tedavilerden biri olduğu belirtilmiştir. (Henggeler ve Sheidow, 2012). MST, suça sürüklenen çocukların davranış sorunlarını azaltmada, aile ve akran ilişkilerini geliştirmede yönlendirme hizmetlerinden; ebeveyn-ocuk etkileşimlerinin kilit yönlerini iyileştirmede ebeveyn eğitimlerinden daha etkili bulunmuştur. Pek çok alışma, MST’nin, ciddi antisosyal davranışlar sergileyen, heterojen ergen gruplarının oluşturduğu örneklerde (madde bağımlısı olmayan gençleri ve madde kullanımı olan gençleri içerecek şekilde) madde kullanımının

azaltılabileceğini göstermiştir. MST programı ile, özellikle yeniden suç işleme riski altında olan gençlerin yeniden tutuklanma ve sisteme dahil olma oranlarının azaldığı ve sosyal işlevselliklerinin artış gösterdiği gözlemlenmiştir (Henggeler ve Schaeffer, 2016).

Toplumdaki ciddi ve kronik suç davranışı sergileyen gençlerin tedavisi için tasarlanmış bir başka kapsamlı program Chamberlain ve meslektaşları tarafından geliştirilen ve sosyal öğrenme teorisine dayanan çok boyutlu koruyucu bakım tedavisi programıdır. Çok boyutlu program çoklu ortamlarda koordine edilir ve koruyucu ebeveynler için davranışsal ebeveyn eğitimi, biyolojik ebeveynler için aile terapisi, ergenler için beceri eğitimi ve destekleyici terapi ve kurum bakımı gereken gençler için okul temelli davranışsal müdahaleleri içerir. Gençler haftada bir bireysel terapiye katılır ve okula devam, akademik performans, ödevlerin tamamlanması gibi konular tedavi ekibi üyeleri tarafından yakından takip edilir (Leve ve Chamberlain, 2005).

Bir diğer kanıt temelli program olarak fonksiyonel aile terapisi, davranış sorunu olan gençler için son derece sorunlu aile etkileşimlerini ele almak için çok aşamalı yapılandırılmış bir aile temelli müdahaledir. Motivasyon aşaması, aile üyelerinin tutumları, beklentileri, duygusal tepkileri ve algıları üzerine odaklanmıştır. İkinci aşama olan davranış değişikliği, iletişim ve problem çözme becerilerinin geliştirilmesine ve acil durum sözleşmesi ve koşullu destek gibi ebeveynlik tekniklerine odaklanmaktadır. Son olarak, genelleme aşamasında, daha fazla bağımsızlık teşvik edilir ve terapi seanslarının sıklığı azalır. Fonksiyonel aile terapisi alan 16-17 yaş arasındaki çocukların yeniden suça sürüklenme oranlarının kontrol grubundaki gençlerden daha düşük olduğu belirlenmiştir (Feindler ve Byers, 2013).

Saldırganlık davranış değişimi- yerine koyma eğitimi, kanıta dayalı bir tedavi programıdır: beceri geliştirme, öfke kontrolü eğitimi ve ahlaki akıl yürütme eğitimi olmak üzere üç bileşeni bulunmaktadır. Program, prososyal becerilerin eksikliği; öfke deneyimine bağlı yoğun fizyolojik uyarılmayı yönetememe; öfke davranışlarını

destekleyen düşünce ve süreçleri ele almayı amaçlamaktadır. Etkililik araştırmaları, bu programın sosyal suçların öğretilmesinde, öfke yönetimi becerilerinin geliştirilmesinde ve suç oranlarının azaltılmasında etkili olduğunu ileri sürmektedir (Feindler ve Byers, 2013).

1.2.11 İlgili Araştırmalar

Literatürde denetimli serbestlik sistemi, müdahale programları ve uygulama perspektifine ilişkin sisteme dâhil olan bireylerin ve sistemde görev yapan meslek elemanlarının görüşlerinin değerlendirildiği çalışmalar bulunmaktadır. Denetimli serbestlik sistemini hem hizmet alan yükümlü bireyler hem de hizmet sunan meslek elemanlarının bakış açısından değerlendiren bu araştırmanın analizinde literatürdeki çalışmaların incelenmesi, araştırmanın bulgularının değerlendirilmesinde ve tartışılmasında önemli bir dayanak oluşturmaktadır.

1.2.11.1 Genç Bireylerin Görüşleri ve Deneyimlerine İlişkin Araştırmalar

Denetimli serbestlik sistemine ilişkin yükümlü genç bireylerin görüşlerinin ve deneyimlerinin incelendiği araştırmalar incelendiğinde;

Applegate ve meslektaşlarının (2019), 369 denetimli serbestlik yükümlüsü ile yaptıkları araştırmada yükümlülerin çoğu cezalandırmanın çeşitli amaçlara hizmet ettiğini ve büyük oranda caydırıcı olduğunu; yarısından fazlası da cezaların topluma verdikleri zararın tazmin edilmesinde yardımcı olduğunu düşündüklerini belirtmiştir.

Ada ve Peker (2012)'in 276 denetimli serbestlik yükümlüsü ile yaptığı görüşmede, yükümlüler, aile ve sosyal çevreleri ile bağlarını sürdürmelerinden dolayı genel olarak tedavi ve denetimli serbestlik uygulamalarına ilişkin yüksek düzeyde memnuniyet duyduklarını dile getirmiştir. Aslan (2012) çalışmasında, denetimli serbestlik sistemindeki 305 bireyin denetimli serbestlik sistemini bir 'destek sistemi'

olarak gördüğünü ve rehberlik faaliyetlerinden yarar sağladığını belirtmektedir. Benzer şekilde, Çınar (2015)'ın 185 denetimli serbestlik yükümlüsü ile yürüttüğü çalışmada, yükümlüler rehabilitasyon çalışmalarının olumlu düşünce ve davranışların gelişmesinde katkı sağladığını ve denetimli serbestlik sisteminin dışarıda olmalarını sağlayan iyi bir model olduğunu düşünmektedir.

Uluğtekin (2012), denetimli serbestlik sisteminde çocuklar ve ailelerin ihtiyaçlarını tespit etmeye yönelik yaptığı çalışmada, denetimli serbestlik sisteminin aile ile yeterli bir ilişki kuramadığını ancak eksikliklerine rağmen gençler ve ailelerinin denetimli serbestlik sistemini beğendiğini ve desteklediğini belirtmektedir. Dızman (2019)'ın denetimli serbestlik sistemindeki genç bireyler ile yaptığı nitel çalışmada, gençler bireysel görüşmelerin sorumluluk üstlenmelerine yardımcı olduğu ve bu görüşmelerde kendilerini yargılanmadan ifade edebildikleri bir alan sağlandığını ifade etmektedir.

Ertan ve Demez (2018)'in suça yönelen bireylerin gözünden denetimli serbestlik uygulamalarını değerlendirdikleri 2560 kişi ile yapılan araştırmada, bireylerin toplumsal sürece uyum sağlama, kendine güveninin ve sosyal hakları ile ilgili bilgi düzeylerinin artması ve bilinç kazanma noktasında olumlu deneyimleri olduğu; bireylerin yarısının denetimli serbestlik yükümlülüklerini faydalı olarak görürken yarısına yakınının bunu mecburiyet olarak nitelediği belirlenmiştir.

Denetimli serbestlik sisteminin önemli bir parçası olarak denetimli serbestlik uzmanlarına ilişkin algıların araştırıldığını, Springer ve meslektaşları (2009) tarafından 347 yükümlü ile yapılan bir çalışmada, yükümlülerin çoğunun meslek elemanlarının adil, yetkin, yardımcı ve açık olduklarını düşündükleri belirlenmiştir.

1.2.11.2 Meslek Elemanlarının Görüşleri ve Deneyimlerine İlişkin Araştırmalar

Denetimli serbestlik sisteminde görev yapan profesyonellerin görüşlerine ilişkin araştırmalara bakıldığında;

Erdem ve arkadaşları (2018) denetimli serbestlik personelinin iş deneyimlerinin ve eğitim ihtiyaçlarının ortaya koyulmasına ilişkin 62 denetimli serbestlik uzmanı ile odak grup görüşmeleri gerçekleştirmiştir. Buna göre, mesleki eğitim, fiziksel çalışma koşulları, geribildirim alma ve risk ölçüm araçlarının geliştirilmesi olmak üzere dört temel ihtiyaç alanı belirlenmiştir.

Brinson (2013)'ın denetimli serbestlik uzmanları ile denetimli serbestlik yükümlülerinin ilişkiler, zorluklar, direnç ve başarı konularındaki görüşlerini karşılaştırdığı çalışmasında meslek elemanları, denetimli serbestlik sistemini kendilerini dışlanmış hisseden gruplar için ikinci bir şans olarak değerlendirmiş; denetimli serbestlik yükümlüleri ise; denetimli serbestlik sürecinde davranışsal-bilişsel beceriler edindiklerini, çeşitli baş etme becerileri kazandıklarını ve olumlu insanlardan oluşan bir çevreye katılmayı öğrendiklerini ifade etmiştir.

Schwalbe ve Maschi (2010) 308 denetimli serbestlik uzmanı ile yaptığı araştırmasında denetimli serbestlik uzmanlarının gençlerle çalışırken hem hesap verebilirliği gözetken hem de iyileştirmeye odaklı dengeli bir yaklaşım izlediğini ifade etmektedir. Schaefer ve Williams (2018)'ın 75 denetimli serbestlik uzmanının yükümlülere ilişkin görüşlerini incelediği çalışmada, denetimli serbestlik uzmanlarının suça sürüklenen bireylere karşı olumlu tutumlarının mesleki başarı duygusunu artırdığı, uzmanların risk-ihtiyaç değerlendirmesine daha az başvurdukları; personelin yaklaşık yarısının vaka yönetimi araçlarını dikkatsizce tamamladıklarını ve üçte birinden fazlasının bu araçların tamamlanması için minimum çaba harcadıkları belirlenmiştir. Haqanee ve meslektaşlarının (2014) 29

denetimli serbestlik uzmanı ile yaptığı niteliksel araştırmada, vaka yönetimi ve risk değerlendirmesine ilişkin görüşleri incelenen denetimli serbestlik uzmanlarının hemen hemen hepsi, yüksek risk grubunda ve genç yetişkinlikte olan bireyler için kriminojenik ihtiyaçlarına uygun programların yetersiz olduğunu, gençlerin barınma, gıda gibi diğer fiziki temel ihtiyaçlarının karşılanmasında aktif bir rol üstlenemediklerini ve bunun gençlerle olan uyumu ciddi şekilde baltaladığını vurgulamıştır. Benzer şekilde, Farrell ve meslektaşlarının (2011) denetimli serbestlik uzmanlarının kurumsal faktörler ve kanıt temelli uygulamanın kullanımına ilişkin algılarının araştırıldığı çalışmada, uzmanların değişime karşı daha iyimser olması ve olumlu liderlik algısına sahip olması durumunda kanıt temelli uygulamaları kullanma olasılıklarının da arttığı görülmektedir.

Denetimli serbestlik uzmanlarının kurumsal faktörlere ilişkin görüşlerinin incelendiği bir araştırmada, 43 farklı kurumdan 813 denetimli serbestlik görevlisi ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Vaka yönetimi ve havale uygulamaları ile ilgili süreçlerin incelendiği araştırmada; uzmanların mesleki uygulamalarının ve çabalarının desteklenmesinde kurumsal bağlılığın önemli bir rolü olduğu belirlenmiştir (Viglione ve ark., 2017).

1.2.12 Araştırmanın Problemi

Genç bireylerde suç davranışının açıklanmasındaki statik ve dinamik nedenleri irdeleyen pek çok kuram bulunmaktadır. Ekosistem yaklaşımı ve sosyal öğrenme kuramlarına göre, suç davranışının tek başına çocuğun ve gencin bilinçli bir eylemi olmadığı; suç davranışının sosyal sitemlerin ve öğrenme süreçlerinin etkisini de içeren pek çok farklı dinamikten etkilenen bir olgu olduğu bilinmektedir.

Denetimli serbestlik, suça sürüklenen gençler için onarıcı ve rehabilite edici yaklaşımlar temelinde yapılandırılmış eğitim ve iyileştirme programlarının uygulandığı bir süreci kapsamaktadır (Canton, 2011). Denetimli serbestlik sistemi,

toplum temelli iyileşme anlayışı ile yeniden suça sürüklenmenin önlenmesini ve gençlerin pro-sosyal davranışlarının geliştirilmesini hedef almaktadır. Bu hedefler denetimli serbestlik sistemindeki gençlere yönelik müdahale programları ve politikalar ile sağlanmaya çalışılmaktadır. Jones ve Wyant'a (2007) göre, genç adalet sisteminde başarılı müdahale yöntemlerinin belirlenmesi ihtiyacı, var olan programların etkililiğinin değerlendirilmesi gerekliliğini de beraberinde getirmiştir

Denetimli serbestlik sisteminde, etkili bir karar verme ve uygulama mekanizmasının geliştirilmesi ihtiyacı ile birlikte uygulamaların etkililiği de sorgulanmaya başlanmıştır. Bu bağlamda, hedef grup için en uygun ve etkili müdahale programlarının geliştirilebilmesi ihtiyacı ile kanıta dayalı uygulama yaklaşımı da gittikçe önem kazanmıştır.

Denetimli serbestlik sisteminde yer alan eğitim ve iyileştirme programlarının çocuk ve gençlerin hayatında ne derece etkili olduğu, nasıl işe yaradığı ve değişim yarattığına ilişkin kanıta dayalı bir uygulama ve bilimsel bir değerlendirme sistemi olmadığı bilinmektedir. Türkiye'de denetimli serbestlik sisteminde yürütülen müdahale programlarının etkililiğinin değerlendirildiği araştırma ve çalışmaların kısıtlı olduğu görülmektedir. Literatürde özellikle bu alanda profesyonel meslek elemanlarının kanıt temelli uygulamayı gerçekte nasıl algıladığı ve tanımladıklarını araştıran çalışmaların da sınırlı olduğu söylenebilir. Hem hizmet veren meslek elemanları hem de hizmet alan gençler gözünden denetimli serbestlik hizmetlerinin değerlendirilmesi; her iki tarafın da bu süreci nasıl deneyimlediğinin ortaya koyulması ve müdahale programlarının etkililiğine ilişkin görüşlerin belirlenmesi ihtiyacı araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

2. GEREÇ VE YÖNTEM

2.1 Araştırmanın Amacı

Bu araştırma ile, adalet sistemine dâhil olan gençlerin ve profesyonel meslek elemanlarının denetimli serbestlik sistemi hakkındaki görüşlerinin ele alınması; denetimli serbestlik sisteminin işleyişi ve etkililiğine ilişkin bu görüşlerin derinlemesine incelenmesi ve değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Araştırmanın genel amacına bağlı olarak aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

- 1- Gençlerin denetimli serbestlik sürecine ilişkin özellikleri ve deneyimleri nelerdir?
- 2- Gençlerin kriminojenik risk ve ihtiyaçları nelerdir?
- 3- Gençlerin denetimli serbestlik sürecinde ihtiyaçları ve bu ihtiyaçların karşılanma düzeyi nedir?
- 4- Denetimli serbestlik gençlerin eğitim, sağlık, istihdam ve aile yaşamında yarattığı değişimler nelerdir?
- 5- Denetimli serbestlik uzmanlarının gençlerin eğitim- iyileştirme programları doğrultusundaki kazanımlarına ilişkin görüşleri nedir?
- 6- Denetimli serbestlik uzmanlarının mesleki uygulama sürecine ilişkin görüşleri nedir?
- 7- Denetimli serbestlik uzmanlarının karşılaştıkları mesleki problemler ve ihtiyaç alanları nelerdir?
- 8- Denetimli serbestlik uzmanlarının denetimli serbestlik uygulamalarının etkililiğinin değerlendirilmesine ve kanıt temelli uygulamaların geliştirilmesine ilişkin görüşleri nedir?

2.2 Araştırmanın Önemi

Gençlik dönemi çocukluk döneminin bir uzantısı olarak öğrenilen suç davranışının sürdürülmesine yol açan ciddi kriminojenik riskleri barındıran özel bir dönemdir. Çocukluk dönemine göre daha az ele alınan gençlik dönemindeki adalet sistemi deneyimlerinin ve uygulamalarının etkililiğinin ele alınması bu açıdan oldukça değer taşımaktadır.

Bu çalışma, denetimli serbestlik sistemine dâhil olan gençler için sunulan tedavi, eğitim ve iyileştirme faaliyetlerinin etkililiğine ilişkin denetimli serbestlik uzmanları, denetimli serbestlik altındaki gençlerin görüşlerinin değerlendirilmesi; denetimli serbestlik sistemi uygulamalarında uzmanların rollerinin anlaşılması ve netleştirilmesi; etkili müdahale yöntemlerinin geliştirilmesi ile ilgili bilimsel araştırmaların yürütülmesi; çocuk yaşıta suça sürüklenmiş ve halen ceza adalet sisteminde olan gençler için etkili sosyal hizmet müdahalelerinin geliştirilmesi ve denetimli serbestlik sisteminde kanıta dayalı uygulama perspektifinin yaygınlaştırılması açısından önem taşımaktadır.

Ayrıca araştırma ülkemizde gençler için yürütülen denetimli serbestlik uygulamalarında kanıt temelli uygulamalara ne derece yer verilebileceği; gençlerin ve alanda çalışan denetimli serbestlik uzmanlarının ihtiyaç alanlarına uygun müdahale programlarının oluşturulması; bu müdahale programlarının etkililiğinin değerlendirilebilmesi için gerekli kriterlerin belirlenmesi ve denetimli serbestlik sistemindeki gençlerin ihtiyaçları doğrultusunda ve alanda çalışan profesyonellerin görüşlerinden faydalanarak öneriler geliştirilmesi bakımından da önemlidir.

2.3 Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma sadece çocuk dosya sayısının (ÇDS) en yoğun olduğu üç il ile sınırlı tutulmuştur. Araştırmada veri toplama sürecinde bazı müdürlüklerde ÇDS

dosyası olan gençlerin sayısının sınırlı olması, müdürlüklerde bulunma tarihlerinin ileriki tarihlerde olması, çalışma takvimine göre veri toplama planında o tarihlerde bir diğer müdürlükteki görüşmelerin planlanmış olması ve zaman kısıtı nedeniyle İstanbul ilinde Bakırköy ve Silivri, İzmir ilinde Ödemiş ve Bergama; Ankara İlnde Sincan ilçelerinde yer alan denetimli serbestlik müdürlüklerinde herhangi bir görüşme yapılmamıştır.

Veriler araştırmacı tarafından gençlerle ve meslek elemanları ile yüz yüze görüşmeler yoluyla toplanmış ve sadece gençlerin ve meslek elemanlarının beyanları dikkate alınmıştır. Verilerin doğruluğunu teyit etme adına gençlerin kayıtlı bilgilerine erişim izni olmaması nedeniyle ulaşılamamıştır.

Araştırma katılımcılarının olayları anımsama kapasitesi, farklı kavramsal düşünme biçimleri araştırmacıyı farklı algılama ve yorumlamaya götürebilir ve katılımcıların söylediklerinin tam olarak doğruluğunu kanıtlamak mümkün görünmemektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu nedenle özellikle riskli bir grup olarak adalet sistemi içindeki gençlerin doğru ve kesin bilgisini edinmek araştırmacı için zorlayıcı olmuştur. Suça sürüklenen çocuk ve gençlerin önemli bir kısmının suç davranışını gizleme arzusu, suç davranışını rasyonelleştirme eğilimi, yasal yaptırım çerçevesinde iyileştirme çalışmalarına katılım konusunda direnç geliştirebilme durumları nedeniyle daha az doğru yanıtlar verdiği dikkate alındığında öz bildirim çalışmalarında yanıtların tutarlılığı, doğruluğunun tartışılır olması da önemli bir sınırlılık olarak karşımıza çıkmaktadır.

Müdahale programlarının etkililiğini boylamsal çalışmalarla ortaya koyabilmek mümkün olsa da, bu çalışmaların yürütülmesi yoğun emek gerektiren bir süreçtir. Toplum temelli müdahalelerin etkililiğinin ölçülmesi, politik, etik ve programa ait nedenlerden dolayı denetimli serbestlik altındaki bireylerin tedavi ve kontrol gruplarına rastgele atanmalarına izin vermemektedir. Rastgele seçim yapılabilse dahi kontrol gruplarının tedavi almadığını ve tedavi grubundakilerin ise gerekli tedaviyi aldığını belirlemek zordur (Latessa ve Smith, 2011).

Bu araştırma sadece denetimli serbestlik müdahale programlarının etkililiğine ilişkin denetimli serbestlik sisteminde yer alan gençler ile denetimli serbestlik uzmanların görüşlerini içermektedir. Araştırma Ankara, İstanbul ve İzmir illerindeki denetimli serbestlik müdürlükleri ile sınırlandırılmıştır. Yürütülen müdahale programlarının deneysel ya da boylamsal bir çalışma ile etkililiğinin ortaya konulması daha kapsamlı ve çok boyutlu başka bir araştırmanın konusu olabilir.

2.4 Araştırmanın Sayıtları

Araştırma şu sayıtları içermektedir:

1. Denetimli serbestlik sisteminde gençlerin ve denetimli serbestlik uzmanlarının sisteme ilişkin görüşlerinin ele alınması önemlidir.
2. Denetimli serbestlik sisteminde eğitim ve iyileştirme programlarının etkililiğinin değerlendirilmesi önemlidir.

2.5. Materyal ve Metot

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, veri toplama süreci, verilerin analizi, süre ve olanaklar başlıkları yer almaktadır. Nitel araştırmanın doğasına uygun olarak her bir bölüm detaylı bir şekilde incelenmiştir.

2.5.1 Araştırmanın Modeli

Denetimli serbestlik sistemi ve uygulamalarına ilişkin genç bireylerin ve meslek elemanlarının görüşlerinin ve beklentilerinin birlikte irdelendiği az sayıda nitel araştırma bulunmaktadır. Araştırmanın modeli belirlenirken çalışma grubunun özellikleri ve mevcut nicel çalışmaların sonuçlarının güvenilirliği ile ilgili tartışmaların da belirleyici olduğunu vurgulamak gerekir. Zorunlu gönüllü bir grup olan ve ‘yükümlü’ sıfatı ile denetimli serbestlik sisteminde bulunan bireylerin yükümlüğe neden olan süreç ile ilgili bilgi vermeleri durumunda, bu bilgilerin

dosyalarına işlenebileceği, uyarı alabilecekleri ya da dosyalarının kapanacağı şeklindeki kaygılarından dolayı, bulundukları süreç ile ilgili bildirimlerinin sınırlı olduğu görülmektedir. Bu nedenle bu gruplarla nicel yöntem kullanılarak yapılan çalışmaların yüzeysel kaldığı ve amacına ulaşamadığı öngörüsünde bulunulmuştur.

Bu araştırmada, denetimli serbestlik sisteminin bir öznesi olarak genç bireylerin ve sistemin önemli değişim mekanizmalarından biri olan meslek elemanlarının denetimli serbestlik uygulamalarının etkililiğine ilişkin görüş ve geribildirimlerinin derinlemesine bir anlayış ile ele alınabilmesi için nitel yöntem daha verimli bir zemin sunmaktadır.

Nitel araştırma yöntemi, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konulmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği bir süreci ifade eden şemsiye bir kavramdır. Sosyal olguları bağlı bulundukları çevre içerisinde araştırmayı ve anlamayı ön plana alan bir yaklaşımdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Krysik ve Finn (2015), araştırma soruları katılımcıların algılarına, izlenimlerine ve deneyimlerine odaklanıyorsa, bunun nitel yaklaşımın kullanılması için iyi bir gerekçe olduğunu ifade etmektedir. Bu açıdan araştırmada nicel yöntem ile elde edilemeyecek derinlikte olan bilgilerin derlenebilmesi, genç bireylerin ve meslek elemanlarının yaşadıkları zorlu deneyimler ile sürece ilişkin düşünce, duygu ve beklentilerinin daha zengin bir kavrayışla değerlendirilebilmesi mümkün olmuştur.

2.5.2 Araştırmanın Deseni

Bu araştırmada olgu bilim deseni araştırmanın zeminini oluşturmaktadır. Nitel araştırmanın temellerini oluşturan bakış açılarından bir tanesi olarak olgu bilim (fenomenoloji) deseni farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Olgu bilim araştırmalarında, incelenen olgu hakkındaki varsayım, bilgi, beklentileri

ve ‘neyin’ gerçek olduğuna dair tüm yargılar askıya alınır. Olgu bilime göre, gerçeklik yalnızca toplumsal olarak değil kişisel olarak da kurgulanan bir olgudur ve kişilerin gerçekliğe attığı anlam bağlamında anlaşılabilir (Krysik ve Finn, 2015). Denetimli serbestlik hizmetlerine ilişkin hem sisteme dâhil olan gençlerin hem de sistemin işleyişinde görev alan meslek elemanlarının denetimli serbestlik hizmetlerini nasıl algıladıkları ve sistemin onlar açısından nasıl bir anlam taşıdığının açıklanmasında uygun bir desen olması nedeniyle olgu bilim deseni kullanılmıştır.

2.5.3 Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Ankara, İstanbul ve İzmir illerinde denetimli serbestlik müdürlüklerinde eğitim ve iyileştirme programlarına dâhil olan 18 yaşın altında suça sürüklenmiş olan 19-25 yaş aralığındaki gençler ve bu müdürlüklerde görev yapan ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan denetimli serbestlik uzmanları oluşturmaktadır. Çizelge 2.1’de görüşme yapılan denetimli serbestlik uzmanı sayısı ve genç birey sayısı verilmektedir.

Çizelge 2.1 Denetimli Serbestlik Müdürlüklerinde Görüşülen Denetimli Serbestlik Uzmanı ve Genç Sayısı

İller	Müdürlükler	Denetimli Serbestlik Uzmanı Sayısı	Genç Birey Sayısı
Ankara	Ankara Merkez	6	6
İstanbul	İstanbul	3	4
	Anadolu	3	4
İzmir	İzmir	4	8
	Karşıyaka	4	8
Toplam		20	30

Bu çalışmada da çalışma grubunun oluşturulmasında amaçlı örneklem türlerinden biri olan ölçüt örneklemden faydalanılmıştır. Nitel araştırmada amacın ilgi duyulan olguya dair zengin bir bilgiye erişilmesi amacıyla örnekleme dâhil edilecek birimlerin kasıtlı bir şekilde tercih edildiği amaçlı örneklem tercih

edilmektedir (Krysik ve Finn, 2015). Olgubilim araştırmalarında örneklemenin ölçüt örneklem yöntemi ile seçilmesi, incelenen olguya ilişkin deneyimlere sahip bireyleri temsil etmesi açısından oldukça kullanışlıdır (Tashakkori ve Teddlie, 2010).

Ölçüt rnekleme, araştırma öncesinde araştırmacı tarafından oluşturulan ölçütlerin ve durumların karşılanmasını içerir (Yıldırım ve şimşek, 2013). Bu kapsamda araştırmaya dâhil edilmesinde belirlenen ölçütler; genç bireylerin 18 yaşının altında suça sürüklenmiş olup adalet sistemine dâhil olan 19-25 yaş aralığındaki gençlerden oluşması; hakkında DS (ocuk denetimli serbestlik) dosyasının açılmış olması ve denetimli serbestlik sürecinin devam ediyor olmasıdır. Bu kapsamda gençler hakkında verilen farklı karar türlerinin de dikkate alınması gerekmektedir. Bu noktada çalışma grubuna dâhil edilen genç bireyler; TCK 191 (Tedavi Denetimli Serbestlik Kararı); CGHİHK 105/ A (Denetimli Serbestlik Tedbiri Uygulanarak Cezaların İnfazı), KK 36 (ocuğun denetim altına alınması) maddelerince hakkında hüküm verilen gençlerden oluşmaktadır. Haklarında diğer karar türlerinden hüküm verilmiş olan gençlerin bu sürece alınmamasının nedeni, bu karar türlerinde eğitim ve iyileştirme faaliyetlerine katılımlarının olmamasıdır.

Denetimli serbestlik daire başkanlığının 2018 Haziran ayı istatistiklerine göre dosya dağılımlarına bakıldığında denetim ve takibi yapılan genç dosya sayısının en yoğun olduğu ilk üç il: 30.203 dosya sayısıyla İstanbul, 25.695 dosya sayısıyla İzmir ve 31.071 dosya sayısıyla Ankara olarak belirlenmiştir. 2018 Haziran ayı istatistiklerine göre araştırmanın yapıldığı sırada belirlenen mdrlklerdeki ocuk denetimli serbestlik dosya sayısı toplam 675'tir. İstanbul İlinde Silivri, Bakırköy, İstanbul Anadolu ve İstanbul olmak üzere 4 denetimli serbestlik müdürlüğü, İzmir'de Karşıkaya, demiş, Bergama ve İzmir olmak üzere 4 denetimli serbestlik müdürlüğü ve Ankara'da Ankara ve Ankara/batı olmak üzere 2 denetimli serbestlik müdürlüğü bulunmaktadır. İstanbul ve İzmir illerinde de yine DS dosyalarının en yoğun olduğu İstanbul - İstanbul Anadolu müdürlükleri ile İzmir merkez ve Karşıkaya müdürlükleri, Ankara ilinde ise sadece Ankara denetimli serbestlik müdürlüğündeki DS dosyaları çalışma grubuna dâhil edilmiştir.

Araştırma kapsamında denetimli serbestlik müdürlük idareleri ile irtibata geçilmiş ve çocuk denetimli serbestlik yükümlüsü olan gençlerin sayısı ve müdürlüklere gelme tarihlerine ilişkin bilgiler edinilmiştir. Bu bilgiler doğrultusunda ölçüt örneklem türüne uygun olarak belirlenen kriterleri taşıyan gençlere ilişkin bilgiler düzenlenerek bir çalışma takvimi oluşturulmuştur. Bu bağlamda, İstanbul'da İstanbul ve İstanbul Anadolu müdürlüklerinden 4'er genç olmak üzere 8 genç; İzmir'de bulunan İzmir ve İzmir Karşıyaka müdürlüklerinden 8'er genç olmak üzere 16 genç ve Ankara' da bulunan merkez müdürlüğünden 6 genç olmak üzere toplamda 30 genç ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Araştırma kapsamında İstanbul İlinden 6, İzmir ilinden 8, Ankara ilinden 6 denetimli serbestlik uzmanı olmak üzere toplamda 20 denetimli serbestlik uzmanı ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

Amaçlı örneklem yöntemlerinde örneklem büyüklüğü belirlenirken, veri toplama esnasında araştırmacının, bilginin tekrarlanması, örneklem birimlerinden yeni bir bilgi gelmemesi durumlarıyla karşılaşması ile doyum noktasına erişilir; yani örneklem büyüklüğü için bilgilerin tekrarlanması önemli bir ölçüttür (Shenton, 2004).

2.6 Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada, denetimli serbestlik altında olan 19-25 yaş aralığındaki genç sayısının en yoğun olduğu İstanbul, İzmir ve Ankara illerindeki Denetimli Serbestlik Müdürlüklerindeki yükümlü gençlerle ve bu müdürlüklerde görev yapan denetimli serbestlik uzmanları ile görüşmeler yürütülmüştür. Görüşmeler için araştırmacı tarafından hazırlanan 23 sorudan oluşan genç birey önbilgi formu ve 18 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu (EK 2) ile 8 sorudan oluşan denetimli serbestlik uzmanı önbilgi formu ve 17 sorudan oluşan derinlemesine görüşme formu (EK 3) kullanılarak derinlemesine görüşme yoluyla veriler toplanmıştır.

Araştırma kapsamında tercih edilen görüşme formu yaklaşımı, araştırma problemi ile ilgili tüm boyutların ve soruların kapsanmasını sağlamak için geliştirilmiş bir yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Görüşme formları denetimli serbestlik alanı ile ilgili araştırmacı tarafından yapılan okumalar ve araştırmanın amacı doğrultusunda edinilmek istenen bilgiler doğrultusunda araştırmacı tarafından oluşturulmuştur (Andrews ve ark., 2011; Farrington, 2000; Jones ve Wyant, 2007; Latessa ve Smith, 2011; Loeber ve Loeber, 1986; Mckee, 2014; Taxman ve Belenko, 2012; Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Genç birey ön bilgi formunda gençlerin sosyo-demografik özellikleri, suç geçmişi, kriminojenik risk ve ihtiyaçlarına ilişkin özellikleri, aile, akran ve sosyal çevre özelliklerine ilişkin sorular yer almaktadır. Genç bireyler ile derinlemesine görüşme formu, denetimli serbestlik sürecinde katılmış oldukları görüşmeler, eğitim ve iyileştirme faaliyetleri sonrası kazanımları; duygu-düşünce-davranışlarındaki değişimler, bilgi düzeyindeki kazanımlarının yaşantıya aktarılması, serbest zamanının yapılandırılması, denetimli serbestlik sürecinde yaşadıkları olumlu ve olumsuz deneyimler, ihtiyaç duydukları faaliyet ve programlar, genç ile denetimli serbestlik uzmanları arasındaki ilişkinin belirlenmesini amaçlayan sorulardan oluşmaktadır.

Denetimli serbestlik uzmanları için oluşturulan ön bilgi formunda uzmanların sosyo-demografik özellikleri, eğitim durumu, uzmanlık alanı, denetimli serbestlik alanında çalışma süresi, aldıkları hizmet içi eğitimler ve yürüttükleri mesleki uygulamalara ilişkin sorular yer almaktadır. Denetimli serbestlik uzmanları ile derinlemesine görüşme formu, denetimli serbestlik uzmanlarının rol ve görevlerini nasıl tanımladıkları; süpervizyon ihtiyaçlarını karşılama; sahip olunması gereken bilgi, beceri ve değerler; eğitim ihtiyacı duyulan alan; kanıt temelli uygulamaya ilişkin bilgileri; mesleki uygulamaların etkililiğinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi adına ölçme aracı kullanımı; gençlerin gelişimini değerlendirme; programların etkililiğinin değerlendirilmemesinin sonuçları; eğitim-iyileştirme faaliyetlerinde gençlerin farklılıklarının gözetilmesi; kanıt temelli uygulamaların geliştirilmesinin

önündeki engeller; denetimli serbestlik programlarının gençlerin ihtiyacını karşılama durumu; aile katılımı ve gençlerin aile işlevselliğinin artırılmasını hedef alan müdahale programlarının yapılandırılması ve mükerrer suçu önleyici ne tür programlar geliştirilebileceği üzerine görüş ve önerilerine ilişkin sorulardan oluşmaktadır.

2.7 Veri Toplama Süreci

ÇDS dosyalarının çoğunluğu 18 yaş altındaki çocuk yükümlülerden oluşmaktadır. Araştırma sürecinde suça sürüklenen ve adalet sistemine dâhil olan çocukların genç yetişkinlik döneminde de adalet sisteminin bir parçası olma sürecini değerlendirme amacıyla amaçlı örnekleme yöntemi ile çalışma grubu oluşturulmuştur. Çalışma grubuna ait bilgilere ulaşabilmek için ve araştırmanın belirlenen müdürlüklerde yürütülebilmesi için Ankara Üniversitesi Etik Kurulu izni (EK 4) ve Adalet Bakanlığı Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı'ndan uygulama izni (EK 5) alınmıştır.

Bu bağlamda çalışma grubuna dâhil edilecek ve sayıca az olan bireylerin bilgileri (18 yaşının altında suça sürüklenmiş ve dosyası oluşturulmuş ancak araştırmanın yapıldığı tarihlerde 18 yaşını tamamlayarak halen adalet sistemi içinde olan 19-25 yaş aralığındaki gençler), Adalet Bakanlığı Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı'nda çalışan kilit kişi yardımı ile (UYAP sisteminden elde edilen sosyo-demografik bilgiler doğrultusunda) tespit edilmiştir. Veri toplama süreci öncesinde olası gençler ve meslek elemanlarının belirlenmesi noktasında kilit kişi ile görüşüldükten sonra olası katılımcılara ilişkin bir liste oluşturulmuştur.

Veri toplama izninin alındığı Haziran 2018- Eylül 2018 tarihleri arasında görüşmelerin planlanması yapılmıştır. Ankara, İstanbul ve İzmir illerindeki Denetimli Serbestlik Müdürlüklerinde görevli idareciler, şefler ile değerlendirme ve planlama bürolarında çalışan uzmanların yardımı ile müdürlüklere bireysel görüşme

için gelen 19-25 yaş aralığındaki gençlerin bireysel görüşme tarihi- saati ve hangi uzman ile görüşeceğine ilişkin bilgiler edinilmiş ve görüşme süreci bu bilgiler doğrultusunda yapılandırılmıştır. Müdürlüklerin hepsinde idare ve şeflerin yönlendirmesi ile uygun tarih ve saatlerde gençlerle görüşmeyi gerçekleştirecek denetimli serbestlik uzmanları ile görüşülmüş, yapılan doktora çalışması kısaca tanıtılmış ve bu kapsamda gençlerle görüşme talebinde bulunulmuştur.

Gençlerle görüşme yapılırken mahremiyet, zarar vermeme ve gizlilik esasına dayalı olarak kimlik bilgileri alınmayacağı, aile ve sosyal çevresine ilişkin bilgilerin gizli tutulacağı belirtilmiştir. Çalışma içeriği, amacı ve elde edilen verilerin hangi amaçla nerede kullanılacağına ilişkin gençlere sözlü olarak bilgi verilmiş, ses kaydı alınmasına ilişkin sözel beyanları; çalışmaya katılımlarına ilişkin yazılı onamları alınmıştır.

2.7.1 Görüşme Süreci

Görüşme saatleri gençlerin bireysel görüşme ya da grup çalışması saatlerinde planlanmış ve gençlerin onamları dâhilinde bu saatlerde görüşmeler yürütülmüştür. ÇDS dosyası olup 18 yaşının üstündeki genç yükümlülerin sayısının az olması; görüşme tarihlerinin iki haftada bir olması gibi nedenlerle kurumda aynı gün içinde en fazla 3 genç ile görüşme yapılabilmiştir. Her bir görüşme ortalama 50 dakika sürmüştür. Gençlerin çoğu görüşme talebine başta çekingen yaklaşmış sonra bireysel görüşmelere devam ettiği meslek elemanlarının da yönlendirmesiyle katılım için gönüllü olmuştur.

Bu süreçte müdürlüğe görüşmeye gelen gençler ile meslek elemanlarının görüşmelerini inceleme şansı bulunmuştur. Görüşmelerin gerekli fiziksel donanım ve personel kapasitesinin yetersiz olmasıyla da doğru orantılı olarak oldukça kısa sürdüğü ve planlı şekilde yürütülemediği gözlemlenmiştir. Ayrıca aynı oda içinde meslek elemanları tarafından farklı görüşmelerin eş zamanlı yürütülmesi bireylerin

kendisini rahatlıkla ifade etmesini ve paylaşımda bulunmasını olumsuz etkilediği görülmüştür. Gençlerle görüşmelerin tek başına yapılması talebi belirtilmesine karşın, görüşmeler denetimli serbestlik uzmanlarının kendi görüşmelerini yaptıkları odalarda yapılmış; müdürlüklerin fiziksel kapasitesinin sınırlı olması nedeniyle özel bir görüşme ortamı sağlanamamıştır. Bu noktada, aynı odayı paylaşan meslek elemanı sayısının fazla olması ve her birinin görüşme yoğunluğunun olması (günde 10- 15 yükümlü), görüşmelerin aynı oda içinde devam etmesi, günlük acil işlerin tamamlanması için yapılan konuşmalar, telefon görüşmelerinin yapılması gibi öngörülemeyen durumlar da görüşme sürecini olumsuz etkilemiştir. Yüz yüze görüşmelerin meslek elemanlarının odasında diğer görüşmeler devam ederken yürütülmeye çalışılması nedeniyle başta kaygı yaşansa da zamanla benzer görüşme süreci deneyimleri yaşanması ile bu görüşme süreçleri denetimli serbestlik sisteminin mevcut bir parçası olarak değerlendirilmiştir.

Gençler ile görüşmelere kısa bir sohbet ile başlanmış, araştırmacı kendisini tanıtarak araştırma süreci ve gizlilik ile ilgili bilgi vermiş, gençlerin yazılı onamları alınarak görüşmelere başlamıştır. Görüşme sürecinde ses kaydının alınacağı bildirilmiş ve bunun için izinleri alınmıştır.

Bununla birlikte araştırma sürecinde pek çok farklı dinamik nedeniyle bazı gençler ile görüşmeler beklenen süreden kısa sürmüş ve bu görüşmelerde istenen düzeyde bilgi elde edilememiştir. Bu bakımdan araştırma sürecinde araştırmacının kontrolünün gerçekten araştırmacıda mı yoksa katılımcı gençlerde mi olduğu sorgulanmıştır. Uzman ya da otorite olarak algılanmamak adına bağımsız araştırmacı tarafından araştırmacı kimliği net bir şekilde ifade edilmeye çalışılmıştır. Gençler ile güven ilişkisi kurmak için yeterli zamanın olmaması, gençlerin kendini açma konusunda gönülsüz olması; gençlerin kendisi, ailesi, sosyal yaşamı ve denetimli serbestlik sürecine ilişkin özel bilgilerin sorgulanması ve bunların denetimli serbestlik sürecini olumsuz etkileyebileceğine ilişkin endişelerinden kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir. Gençlerin özellikle “nasıl biri oldukları ve denetimli serbestlik uzmanları ile ilişkilerinin nasıl olduğu” sorularına daha kısa yanıt

verdikleri, denetimli serbestlik sürecinde ihtiyaçlarının neler olduğu sorusunu ise ‘‘Bir ihtiyaım yok’’ diyerek geiştirdikleri ve ihtiyaçlarını tanımlama noktasında zorlandıkları gözlemlenmiştir.

Bu eksikliği kapatmak adına araştırmacı tarafından Ankara Denetim Serbestlik Müdürlüğü’nde 5 genç ile yeniden görüşme yapılmıştır. Ankara Denetimli Serbestlik Batı Müdürlüğünde, İstanbul’da Silivri Müdürlüğü’nde ocuk dosya sayısı az olduğu için Ankara ili bünyesinde ulaşılması planlanan gençler merkez müdürlük bünyesindeki gençlerden seçilmiştir. Bu kapsamda,

- İzmir Denetimli Serbestlik Merkez ve Karşıyaka Müdürlüklerinde 23.07.2018- 26.07.2018 tarihlerinde bir meslek elemanı eşliğinde 16 genç ile,
- Ankara Denetimli Serbestlik Merkez Müdürlüğü’nde 15.08.2018- 17.08.2018 tarihlerinde 6 genç ile,
- İstanbul ilinde 17.09.2018-21.09.2018 tarihlerinde İstanbul- İstanbul Anadolu bünyesinde toplam 8 genç ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Görüşme sürecinde gençlerin suç geçmişi ile ilgili sadece kişisel bilgi formunda soru sorulmuş olup doğrudan bunun ile ilgili bir soru yneltilmemesine dikkat edilmiştir. Böylece gençlerin kendilerini sorgulanıyormuş gibi hissetmemeleri ve rahatça ifade edebilmeleri amaçlanmıştır. Gençlerin ailevi problemlerini, yalnızlıklarını, umutsuzluklarını, eğitim sisteminden kopuşlarını ve gelecek ile ilgili beklentilerini dinlemek duygusal açıdan oldukça zorlayıcı olmuştur. Görüşmeler sonucunda sistemin aksayan ve geliştirilmesi gereken yanlarına ilişkin daha detaylı düşünme fırsatı edinilmiştir.

Bunun yanı sıra veri toplama sürecinde meslek elemanlarının bireysel görüşme süreçlerini inceleyebilme şansı da elde edilmiştir. Genç bireyler yürütülen

bireysel görüşmelerin ideal sürenin oldukça altında bazı görüşmelerin sadece 5 dakika sürdüğü; gençlerin görüşmelerde beden duruşlarının rahatsız olduğu, görüşmelerin hemen bitmesini ister gibi kısa cevaplar verdikleri, bazı uzmanların gençlere görüşme sürecinde kitap okuma tavsiyesi verdiği, profesyonel bir süreç izlenmediği, bazı uzmanların ise, sadece çocuk ve gençlerin imzasını alıp görüşmeyi tamamladıkları gözlemlenmiştir.

İzmir ilinde çalışan denetimli serbestlik uzmanları ile derinlemesine görüşmelerin bir kısmı DENGİ projesi kapsamında 16.07.2018 ve 19.07.2018 tarihlerinde İzmir Çeşme’de düzenlenen eğitici eğitimleri kapsamında düzenlenen bir haftalık eğitim programı sürecinde gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte araştırmacı eğitim programının başlama saatinde bekleme salonunda ses kayıt cihazı, bilgisayar, not defteri gibi araçları hazırlayarak görüşmek için gönüllü olan ve onamı alınmış 8 meslek elemanı ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte Adalet Bakanlığı’nda görev yapan DENGİ eğitici eğitimlerinde eğitmen olarak yer alan bir meslek elemanından destek alınmıştır. Eğitim sürecinde verilen çay molalarında meslek elemanları ile tanışılarak araştırma hakkında bilgi verilmiş, görüşmeyi kabul eden meslek elemanları ile birer saat aralıklarla görüşmeler yürütülmüştür. Denetimli serbestlik uzmanları ile yapılan görüşmeler ortalama 60 dakika sürmüştür.

İstanbul ilindeki araştırma süreci için öncelikle Anadolu sonrasında İstanbul Denetimli Serbestlik Müdürlüklerinde olmak üzere toplam 6 denetimli serbestlik uzmanı 8 genç yükümlü ile görüşmeler yürütülmüştür. Ankara Denetimli Serbestlik Merkez Müdürlüğü’nde 6 meslek elemanı ile görüşme yapılmıştır. Görüşmelere katılım için idare ve şef personelin yönlendirmesiyle kurumda bulunan meslek elemanlarının tek tek odalarına gidilmiş ve araştırma hakkında kısaca bilgi verilerek, araştırmaya katılmaya gönüllü olan meslek elemanları ile bilgilendirilmiş onamları alınarak derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yaz dönemi olması sebebiyle bazı meslek elemanlarının izinde olmasından dolayı izinli olmayan meslek elemanlarının iş ve görüşme yüklerinin artması nedeniyle bazı meslek elemanları ile planlanan görüşmeler gerçekleştirilememiştir. İki meslek elemanı ile başlanılan

görüşmeye bir süre ara verilmek zorunda kalınmış, meslek elemanları yükümlüler ile kendi bireysel görüşmelerini tamamladıktan sonra görüşmeye devam edilmiştir. Her meslek elemanından ses kaydı alınmasına ilişkin sözlü onayları; araştırmaya katılıma ilişkin yazılı onamları alınmış, mesleki bilgilerinin gizleneceği ve isimlerinin anonim tutulacağı vurgulanmıştır.

Denetimli serbestlik uzmanları ile yapılan görüşme alıntılar sunulurken en çok kullandıkları ifadelerden çıkarım yapılarak belirlenen bir sıfat ve meslekleri; gençlerle yapılan derinlemesine görüşmelerden elde edilen alıntılar sunulurken ise, gençlerin kendilerini nasıl tanımladığına ilişkin cevaplarından çıkarım yapılarak belirlenen sıfatlar ile gençlerin yaşları belirtilmiştir.

2.7.2 Araştırmacı Deneyimlerinin Araştırmaya Katkısı

Araştırmaya dahil edilmesi planlanan hedef grubu ile araştırmacının ilk tanışıklığı üniversite dönemlerinde gönüllü çalışmaları sırasında olmuştur. Araştırmacı, 2009-2010 yıllarında çeşitli sivil toplum kuruluşları bünyesinde, proje yazma, proje aktivitelerine katkıda bulunma ve akran desteği verme gibi çeşitli gönüllü çalışmalar ile suça sürüklenen ve uyuşturucu madde kullanımı olan gençler ile yakından temas kurma şansı elde etmiştir.

Gerek daha önceki lisansüstü araştırma sürecinin gerek eğitiminin ve denetimli serbestlik alanındaki uygulama deneyimlerimin araştırmanın şekillenmesinde önemli bir çerçeve sunduğunu belirtmeliyim. Bunun yanı sıra araştırmacı olarak denetimli serbestlik sistemindeki genç profilini yakından tanıma, hizmet sunan uzmanlar ile temas halinde olma, mevcut sistemin fırsatlarını ve geliştirilmesi gereken yanlarını tartışabilme, gençlerin kazanımlarını ve ihtiyaçlarını gençlerle birlikte değerlendirebilme fırsatı bu konuyu derinlemesine araştırma ihtiyacını tetikleyen en güçlü etken olmuştur.

2.7.3 İnandırıcılık, Aktarılabilirlik, Güvenilebilirlik, Onaylanabilirlik

Niteliksel çalışmalarda geçerlik ve güvenirlik konusu tartışılmalı hassas bir konudur. Nitel çalışma araştırmacının elde ettiği verileri yorumlarla aktarabilmesi ile ilgilidir. Bu bakımdan nitel araştırmada elde edilen sonuçların nesnelliği, geçerliliği ve genellenebilirliğinden söz edilmez (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenirlik boyutları değerlendirilirken inandırıcılık, aktarılabilirlik, güvenilebilirlik ve onaylanabilirlik ölçütleri ile değerlendirilmektedir. Bulguların gerçeklik ile uyumunun değerlendirilmesi için ‘inandırıcılık’ bulguların farklı bağlamlara uyarlanabilme düzeyinin değerlendirilmesinde aktarılabilirlik, benzer bağlamlarda benzer bireylerle aynı sonuçlara ulaşılmasında ‘güvenilebilirlik’ bulguların katılımcıların görüşleri ve deneyimlerinden oluştuğunu belirten kavramlar kullanılmaktadır (Shenton, 2004).

Veri kaynağının çokluğu ile daha zengin bir veri ve daha bütüncül sonuçlar elde edilmesini sağlar. Veri analizinde kuramsal çeşitleme yorumların inandırıcılığını artırır (Glesne, 2015). Araştırma sonuçlarının inandırıcılığını artırmaya yönelik bir strateji olarak ‘çeşitleme’ ile (Yıldırım ve Şimşek, 2013) farklı veri kaynaklarına başvurulmuştur. Bu araştırmada verilerin toplanmasında çoklu veri toplama kaynaklarından (denetimli serbestlik uzmanı ve denetimli serbestlik sistemindeki gençler) ve çoklu kuramsal çerçevelerden faydalanılmıştır. Gibbs (2003)’e göre çeşitleme yapılması için iki önemli neden bulunmaktadır. İlki yorumlama yaparken hata yapma olasılığı, ikincisi ise insanların yaptıkları ile söyledikleri arasında bir tutarsızlık olması durumunda görüşme dışında eylemlerin de gözlemlenmesi ihtiyacıdır.

Nitel desen kullanılması nedeniyle elde edilen sonuçların genellenebilirliği ile ilgili bir kaygı bulunmamaktadır. Nitel araştırma doğası gereği kesin ve genellenebilir sonuçlar ortaya koymayabilir. Bir olguyu daha iyi anlamamıza yardımcı olan açıklamalar ve yaşantılar ortaya koymaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu bağlamda, genç bireylerin ve meslek elemanlarının denetimli serbestlik sistemine

ilişkin görüşlerini ayrıntılı irdeleyen bir keşif süreci söz konusu olmuştur. Kod geliştirme, temaların uygunluğunu kontrol etme ve verilerin yorumlanması sürecinde alanında uzman iki meslek elemanının desteği alınmıştır. Veri toplama ve analiz sürecinde ön analizlerden gelen bulgulara dayanarak ek veri toplama ihtiyacı gelişmiş ve ekstra derinlemesine görüşmeler planlanmıştır.

2.8 Verilerin Analizi

Olgu bilim araştırmalarında yaşıntıları ve anlamları ortaya çıkarmak için temalar ortaya çıkartma çabası vardır. Sonuçlar betimsel bir anlatım ile verilir ve doğrudan alıntılarla desteklenerek sunulur. Oluşturulan temalar ve örüntüler çerçevesinde elde edilen bulgular açıklanır ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu bağlamda, araştırmanın veri analizinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Nitel araştırmanın doğasına uygun olarak literatür yazımı ile veri analizi eşgüdümlü şekilde yürütülmüştür. Derinlemesine görüşmelerden elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılmış, kayıtların deşifreyonundan sonra analiz için NVIVO 12 programından yararlanılmıştır.

Araştırmanın veri analizinde şu aşamalar izlenmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2013):

Betimsel Analiz İçin Çerçevenin Oluşturulması: Araştırmanın kavramsal çerçevesi ve görüşme boyutlarından yola çıkılarak veri analizi için bir çerçeve oluşturulmuştur. Araştırmada elde edilen verilerin deşifresi yapıldıktan sonra betimsel analiz ile verilerin kavramsallaştırılması ve olguları tanımlayabilecek temaların ortaya çıkarılması sağlanmıştır.

Tematik Çerçeveye Göre Verilerin İşlenmesi: Görüşmelerden elde edilen bilgiler satır satır okunarak yanlarına olası kodlar not edilmiş ve veriler arasındaki ilişkiler kategorize edilerek anahtar temalar belirlenmiştir. Temaların ilişki durumuna

göre daha üst temalar oluşturularak alt temalar belirlenmiş, doğrudan kullanılacak olan alıntılar belirlenmiştir.

Bulguların Tanımlanması ve Yorumlanması: Derinlemesine görüşmelerden elde edilen alıntılar doğrudan paylaşılarak ilgili literatür ışığında yorumlanmıştır.

Yinelemeli bir süreç olan kodlamada, metin detaylı bir biçimde incelenerek kodlama sistemi oluşturulur. Araştırmacı nitel veri analizi programında seçtiği metni kolayca seçip çıkararak kolayca metin içinde bir araya getirip, karşılaştırabilmekte ve kodlamalar yapabilmektedir (Krysik ve Finn, 2015). Her bir gencin ve meslek elemanının paylaşımı, açıklamaları ve aktarımları tekrar tekrar okunarak, ortaya çıkan kavramlar arasında bağ kurulmaya çalışılmış; veriler gruplandırılmış; ifadeleri yansıtan ve kavramlarla tutarlı tema ve alt temalar seçilmeye çalışılmıştır.

Bulguların görsel analizinde ise tema ve alt temalara ilişkin kod haritaları oluşturulmuş; bulgular arasında neden-sonuç, etkileşimsel ya da hiyerarşik ilişkiler belirlenmiş ve temalar arası ilişki haritaları çıkartılmıştır. Bulgular kısmında önemli bazı kod ve ilişki haritaları paylaşılarak yorumlanmıştır. Aşağıda Çizelge 2.2’de gençlerle yapılan görüşmelerden elde edilen verilere ilişkin tema ve alt tema; Çizelge 2.3’de denetimli serbestlik uzmanları ile yapılan görüşmelerden elde edilen verilere ilişkin tema ve alt temalar verilmiştir.

Çizelge 2.2 Gençlerle Görüşmelerden Elde Edilen Verilere İlişkin Tema- Alt Temalar

TEMALAR	ALT TEMALAR
NASIL BİRİ	Gençlerin kendini tanımlaması
AİLE DİNAMİĞİ	AİLE İLE İLİŞKİLER AİLENİN DS SÜRECİNE KATILIMI Aile katılımını gereksiz görme Ailenin bilgisinin olmaması AİLEDE SUÇ DAVRANIŞI AİLEDEKİ -SOSYAL ÇEVREDE DEĞİŞİM ÇOCUKLUK SÜRECİ
ARKADAŞ ORTAMI	ARKADAŞ EDİNEMEME ARKADAŞLIK İLİŞKİLERİNİ KOPARMA
OKUL	Akademik Başarı Okul terki
SOSYAL ÇEVRE	Suç alt kültürü
DENETİMLİ SERBESTLİK SÜRECİ	GÜNLÜK RUTİNİ OLUMSUZ ETKİLEMESİ İHTİYAÇLAR İhtiyaçların karşılanması YAŞAMINDAKİ DEĞİŞİMLER Değişim olmadı Madde kullanımına ilişkin farkındalığın artması
DENETİMLİ SERBESTLİK SÜRECİ NİN (DS) ETKİSİ	DS EĞİTİME ETKİSİ Ders devamına olumsuz etki Eğitime devam desteği DS İSTİHDAMA KATILIMA ETKİSİ DS NİN AİLEYE ETKİSİ DS SAĞLIK DURUMUNA ETKİSİ Madde kullanımını bırakma Madde yoksunluğuna bağlı sorunlar Tedavi DS PROGRAMLARININ ETKİSİ Bilişsel-davranışsal beceri kazanımı Bireysel görüşme ve grup çalışmalarının etkisi DS'yi faydalı bulmama Maddeden uzak durma Tetikleyici etki
DENETİMLİ SERBESTLİK UZMANLARI İLE İLİŞKİLER	TERAPÖTİK İLİŞKİ HER GÖRÜŞMEDE FARKLI MESLEK ELEMANI İLE İLİŞKİ KURMA
DİĞER İHTİYAÇLAR	ÇEVRE DEĞİŞİKLİĞİ İHTİYACI DESTEK VE İHTİYAÇ KAYNAĞI EKSTRA FAALİYET İHTİYACI
GELECEK BEKLENTİLERİ	AİLE ODAKLI BEKLENTİLER EVLENME HAYALLER

Çizelge 2.3 Meslek Elemanları ile Yapılan Görüşmelerden Elde Edilen Verilere İlişkin Tema ve Alt Temalar

TEMALAR	ALT TEMALAR
AİLE İŞLEVSELLİĞİNE YÖNELİK MÜDAHALE	AİLENİN KATILIMI Yasal yaptırım
GENÇLERİN KAZANIMLARI	OLUMLU KAZANIMLAR Bilişsel-davranışsal beceri kazanımı Farkındalık kazanma Psiko-sosyal ihtiyaçların karşılanması OLUMSUZ KAZANIMLAR Olumsuz akran etkileşimi Sosyal-çevresel etki PROFİL Değişime açık olma Zorunlu gönüllü olma
MESLEKİ UYGULAMA	BİLGİ-BECERİ-DEĞERLER ROL VE GÖREV TANIMI MESLEKİ PROBLEMLER Elverişsiz çalışma ortamı Görev tanımlarının ayrışmaması Rol çatışması Takip sisteminin olmaması Tükenmişlik VAKA YÖNETİMİ SORUNSALI Farklılıklara uygun müdahale Her görüşmeye farklı uzman
BİR İŞ GÜNÜ	İŞ TATMİNİ İŞ YÜKÜ FAZLALIĞI
PERSONEL YETKİNLİĞİ	ELEŞTİREL GÖRÜŞLER Hükümlü psikolojisini bilme Meslek elemanının saygınlık görmemesi Özeleştirme Yaklaşım hatası PERSONEL İHTİYAÇLARI İhtiyaç analizi Eğitim ihtiyacı Mesleki yetkilerin genişletilmesi Personel desteğinin sağlanması Süpervizyon desteği
DS UYGULAMALARININ ETKİLİLİĞİ	ETKİLİLİĞİN DEĞERLENDİRİLMESİ Envanter-ölçek kullanımı Olası çıktılar Altyapı desteği Başarı Göstergesi Programların yapılandırılması Risk ve ihtiyaca uygun müdahale Terapötik etki
MÜKERRER SUÇUN ÖNLENMESİ	CAYDIRICILIK HESAPVEREBİLİRLİK

	MÜKERRERLİĞE YÖNELİK ALTERNATİF MÜDAHALELER
KANIT TEMELLİ UYGULAMA	KANIT TEMELLİ UYGULAMA ÖNÜNDEKİ ENGELLER Erişilebilir veri ihtiyacı Mükerrer dosyalara ilişkin veri tabanı olmaması KANIT TEMELLİ UYGULAMAYA İLİŞKİN BİLGİ LİTERATÜR VE ARAŞTIRMALARDAN FAYDALANMA
TOPLUMSAL ETKİ	Kurumsallaşma ihtiyacı İşbirliği geliştirme Sivil Toplum desteği Yerel yönetim inisiyatifi

2.9 Süre ve Olanaklar

Bu kısımda, araştırma ile ilgili zaman planına ve araştırmanın maliyetine yönelik bilgilere yer verilmektedir. Araştırma kapsamında, 2018 yılında Ankara Üniversitesi Etik Kurulu ve Adalet Bakanlığı Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı'ndan uygulama izinleri için eş zamanlı olarak başvurulmuş ve gerekli izinler alınmıştır. Araştırma izin süreçleri tamamlandıktan sonra tez için literatür taraması yapılmış ve kuramsal altyapı oluşturulduktan sonra 2018 tarihinde araştırma kapsamında 3 aylık dönemde belirli tarihlerde ilgili illere ziyaretler yapılarak veri toplama aşaması tamamlanmıştır. Veri toplama süreci Haziran - Eylül tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırma sürecinde gençler ve meslek elemanları ile yapılan görüşmelerde ses kaydı onamının alınamadığı durumlarda araştırmacıya bir raportör eşlik etmiş olup not tutarak görüşmenin kayıt altına alınmasını sağlamıştır. Verilerin çözümlenmesi, deşifreyon sonrasında düzenlenmesi, kategorilere ayrılması yaklaşık 3 ay; verilerin yorumlanması ve bulguların düzenlenmesi süreci ise 6 ay sürmüştür. Araştırma sürecinde araştırmaya ilişkin tüm masraflar araştırmacı tarafından karşılanmış ve finansal bir destek alınmamıştır.

3.BULGULAR

Bu bölümde, araştırmada elde edilen bulgular sistematik ve anlamlı bir şekilde bir araya getirilerek belirlenen tema ve kavramlar altında düzenlenmiştir. Araştırmada doğrudan katılımcı genç bireylerin ve meslek elemanlarının görüşleri referans alınmıştır. Araştırmanın bu bölümünde, katılımcı genç bireyler ve meslek elemanlarını tanıtıcı bilgiler; genç bireylerin kriminojenik risk-ihtiyaçları, denetimli serbestlik sürecinin genç ve sosyal çevresi üzerindeki etkileri, gençlerin eğitim ve iyileştirme programlarına ilişkin görüşleri, meslek elemanlarının mesleki uygulama sürecindeki ihtiyaç alanları, eğitim ve iyileştirme programlarının etkililiğine ve kanıt temelli uygulamaların geliştirilmesine ilişkin görüşleri ve önerileri ele alınmıştır. Elde edilen veriler tema ve alt temalardan oluşan başlıklar altında, tema-kod kavram haritaları ile görselleştirilerek, betimsel bir anlatımla sunulmuştur.

3.1 Araştırmaya Katılan Genç Bireylere İlişkin Tanıtıcı Bilgiler

Araştırmaya dâhil olan denetimli serbestlik sistemindeki genç yükümlü bireylerin cinsiyet, yaş, eğitim durumu, hüküm giyme yaşı, en uzun yaşadıkları yer ve çalışma durumuna ilişkin bilgiler Çizelge 3.1’de verilmektedir.

Çizelge 3.1 Denetimli Serbestlik Sistemine Dâhil Olan Gençleri Tanıtıcı Özellikler

Genç	Cinsiyet	Hüküm giyme yaşı	Yaş	En uzun yaşanılan yer	Çalışma durumu	Eğitim durumu
Akıllı	Erkek	17	19	İstanbul	Çalışmıyor	Lise öğrencisi
Asabi	Kadın	15	21	Ankara	Çalışıyor	İlkokul
Azimli	Erkek	16	22	İzmir	Çalışmıyor	Üniversite öğrencisi
Delikanlı	Erkek	17	19	İstanbul	Çalışmıyor	Ortaokul
Emek	Erkek	16	19	Ankara	Çalışıyor	Ortaokul
Eyvallah	Erkek	16	19	Ankara	Çalışıyor	Lise öğrencisi
Fedakâr	Erkek	15	19	İstanbul	Çalışmıyor	Lise terk
Ferîştah	Erkek	13	22	İzmir	Çalışıyor	Lise terk
Girişken	Erkek	16	19	Ankara	Çalışmıyor	Lise
Hemdem	Erkek	17	19	İstanbul	Çalışıyor	Ortaokul
Hırslı	Kadın	17	24	İzmir	Çalışmıyor	Lise terk
İnatçı	Kadın	16	22	İzmir	Çalışıyor	Üniversite öğrencisi
İyi	Erkek	17	19	Ankara	Çalışıyor	Ortaokul
Kalbiselim	Erkek	17	19	İstanbul	Çalışıyor	Ortaokul
Muhtelif	Kadın	17	18	Ankara	Çalışmıyor	Lise öğrencisi
Munis	Erkek	16	19	İstanbul	Çalışmıyor	Lise öğrencisi
Naif	Kadın	17	19	İstanbul	Çalışmıyor	Lise öğrencisi
Pozitif	Erkek	16	18	Ankara	Çalışıyor	Ortaokul
Sabır	Erkek	17	18	İstanbul	Çalışmıyor	Lise terk
Sakin	Erkek	16	20	İstanbul	Çalışmıyor	Lise terk
Saygılı	Erkek	17	19	Adıyaman	Çalışıyor	Lise terk
Seyyah	Erkek	17	18	İstanbul	Çalışmıyor	Lise
Sportif	Erkek	16	19	İstanbul	Çalışıyor	Lise
Sükut	Erkek	17	19	Ankara	Çalışmıyor	lise öğrencisi
Tahayyül	Erkek	17	19	Ankara	Çalışmıyor	Lise
Tasavvur	Erkek	17	18	İstanbul	Çalışıyor	Ortaokul
Tebessüm	Erkek	17	19	Kayseri	Çalışmıyor	Lise terk
Unutkan	Erkek	17	21	Menzil kasabası	Çalışmıyor	Okuma yazma yok
Uyumlu	Erkek	17	19	İstanbul	Çalışıyor	Ortaokul
Zeyrek	Erkek	16	19	İstanbul	Çalışmıyor	İlkokul

3.1.1 Gençlerin Sosyo-Demografik ve Ekonomik Özellikleri

Denetimli serbestlik sistemine dahil olup araştırmaya katılım sağlayan gençlerin büyük çoğunluğu (25) erkektir. Araştırmaya sadece 5 genç kadın birey dâhil olmuştur. Denetimli serbestlik sistemindeki gençlerin cinsiyet dağılımına bakıldığında büyük çoğunun erkek olduğu; kadın oranının daha az olduğu söylenebilir. Gençlerin hepsi 18 yaşının altında suça sürüklenen ve adli yargılanma ve haklarında karar verilme süreçlerinin uzun sürmesinden dolayı denetimli serbestlik sürecine gelene dek 18 yaşını tamamlayan gençlerdir. Gençlerin yaş ortalaması 19,4 olup en küçük yaş 18 en büyük yaş 24 'tür.

Gençlerin büyük çoğunluğu hiç evlenmemiştir; sadece 1 evli ve bir boşanmış genç birey bulunmaktadır. Gençlerin bir kısmı ortaokul öğrenimi tamamlamış; bir kısmı lise terk iken, bir kısmı lise öğrenimine devam etmektedir (Ek Çizelge 1). Gençlerden 7'si lise öğrenimini yarıda bırakmış olup sadece 4'ü lise mezunudur; 2 genç ise üniversite öğrenimine devam etmektedir.

Eğitim sürecine katılım, okula devam, öğretmen ve akranlarla aktif ilişkiler ve akademik başarı gençlerin suç davranışının önlenmesinde önemli bir etkidir. Bu açıdan gençlerin çoğunun zorunlu eğitim sürecini tamamlaması, bir kısmının okul terki ve üniversite yaşamına devam edememesi de ciddi bir kriminojenik risk olarak değerlendirilebilir.

Genç bireylerin çoğunluğu (17 genç) herhangi bir işte çalışmamakta; bir kısmı ise (13 genç) bir işte çalışmaktadır. Bu noktada özellikle ortaokul mezunu olup lise ve üstü öğrenim sürecine devam etmeyen genç bireylerin iş yaşamına dahil olduğu söylenebilir (Ek Çizelge 2). Gençlerin büyük çoğunluğu ailelerinin geliri; çalışanlar ise hem kendi hem de ailelerinin geliri ile geçimlerini sağlamaktadır. Gençlerin büyük çoğunluğunun sigortası bulunmakta (24 genç); bir kısmının ise (6 genç) sigortası bulunmamaktadır (Ek Çizelge 3). Genç bireylerin eğitim sisteminden

kopmaları ya da eğitimlerine devam edememeleri iş yaşamına katılmalarına; iş yaşamına dâhil olmaları da eğitim sistemine yeniden dâhil olmayı engelleyen bir döngüye yol açmaktadır. Gençlerin büyük çoğunluğunun en uzun yaşadığı şehirler ikamet ettikleri İstanbul, Ankara ve İzmir illeridir.

3.1.2 Gençlerin Ailelerini Tanıtıcı Bilgiler

Araştırmaya katılan gençlerin aile yapılarına bakıldığında, ebeveynlerinin hayatta olduğu, aile birliğinin devam ettiği; 4 gencin anne babasının boşanmış olduğu; gençlerin büyük çoğunluğu (24 genç) ailesi ile birlikte yaşamaktadır. Araştırmaya dâhil olan gençlerin ortalama 3 kardeşi bulunmaktadır (Ek Çizelge 4). Genç bireylerin gözetim, yetiştirilme ve kimlik gelişiminde en belirleyici noktalardan biri olarak ebeveynlerin eğitim durumuna bakıldığında; gençlerin annelerinin çoğunun ilköğretim ve ortaokul mezunu olduğu; babaların ise çoğunun ortaokul mezunu olduğu söylenebilir. Gençlerin büyük çoğunun (22 genç) annesi herhangi bir işte çalışmamakta iken 4 gencin annesi özel sektörde 4 gencin annesi ise kamu sektöründe çalışmaktadır. Gençlerin babaları daha çok serbest meslek ile uğraşmakta iken bir kısmı da özel sektörde iş yaşamına devam etmektedir (Ek çizelge 5).

3.1.3 Gençlerin Suç geçmişi ve Denetimli Serbestlik Sürecine İlişkin Bilgiler

Gençlerin büyük çoğunluğu (19 genç) uyuşturucu madde kullanımı; 4 genç mala karşı suç, 4 genç cinsel suç; 2 genç yaralama ve 1 genç ise uyuşturucu ticareti nedeniyle denetimli serbestlik sistemine dâhil olmuştur. Gençlerin yarısına yakını 6 aydır denetimli serbestlik sisteminde iken yarısından fazlası 6 aydan daha fazla süredir sistemin içindedir. Araştırma kapsamına alınan gençlerin büyük oranda 16-17 yaşları arasında suça sürüklendiği; gençlerin çoğunun hüküm giyme yaşının ortalama 16,2; en küçük hüküm giyme yaşının ise 13 olduğu görülmektedir. Gasp ve cinsel istismar suçu nedeniyle gençlerden bazılarının 5 ile 9 ay arasında tutukluluk

deneyimi olmuş; gençler tutukluluk sonrası denetimli serbestlik sistemine dâhil olmuştur (Ek çizelge 6).

Çocuk yaşta hüküm giyen gençlerde sonraki gelişim çağlarında da tekrarlayan suç davranışı görülebilmektedir. Erken yaşlardaki anti-sosyal ve problemlili davranışlar ile ileri yaşlardaki suç davranışı arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Çocuk erken yaşta problem davranış gösterirse gençlik dönemi ve yetişkinlikte ciddi suç davranışı olasılığı o kadar yüksek olmaktadır (Farrington, 2000). Farrington (2005) bir araştırmasında 10 ve 16 yaş arasında suça sürüklenen çocuk ve gençlerin büyük oranda (%73) 17-24 yaşlarında yeniden hüküm giydiklerini ve erken yaşlardaki suçluluk ile erken yetişkinlik dönemindeki suçluluk arasında önemli bir devamlılık olduğunu belirtmiştir.

Gençler adalet sisteminin bir parçası olarak denetimli serbestlik sistemine doğrudan ilgili tedbir kararı ile gelebileceği gibi kapalı ceza infaz kurumlarında belirli bir süre kaldıktan sonra da dâhil olabilmektedir. Denetimli serbestlik sistemi suçun devamının önlenmesinde ve mükerrerliğin azaltılmasında gençler için ‘denetim’ ve ‘iyileştirme’ fonksiyonlarını bir arada yürütmektedir.

3.1.4 Gençlerin-Ailelerin ve Akran Gruplarının Madde Kullanımı ve Sabıka Durumuna İlişkin Bilgiler

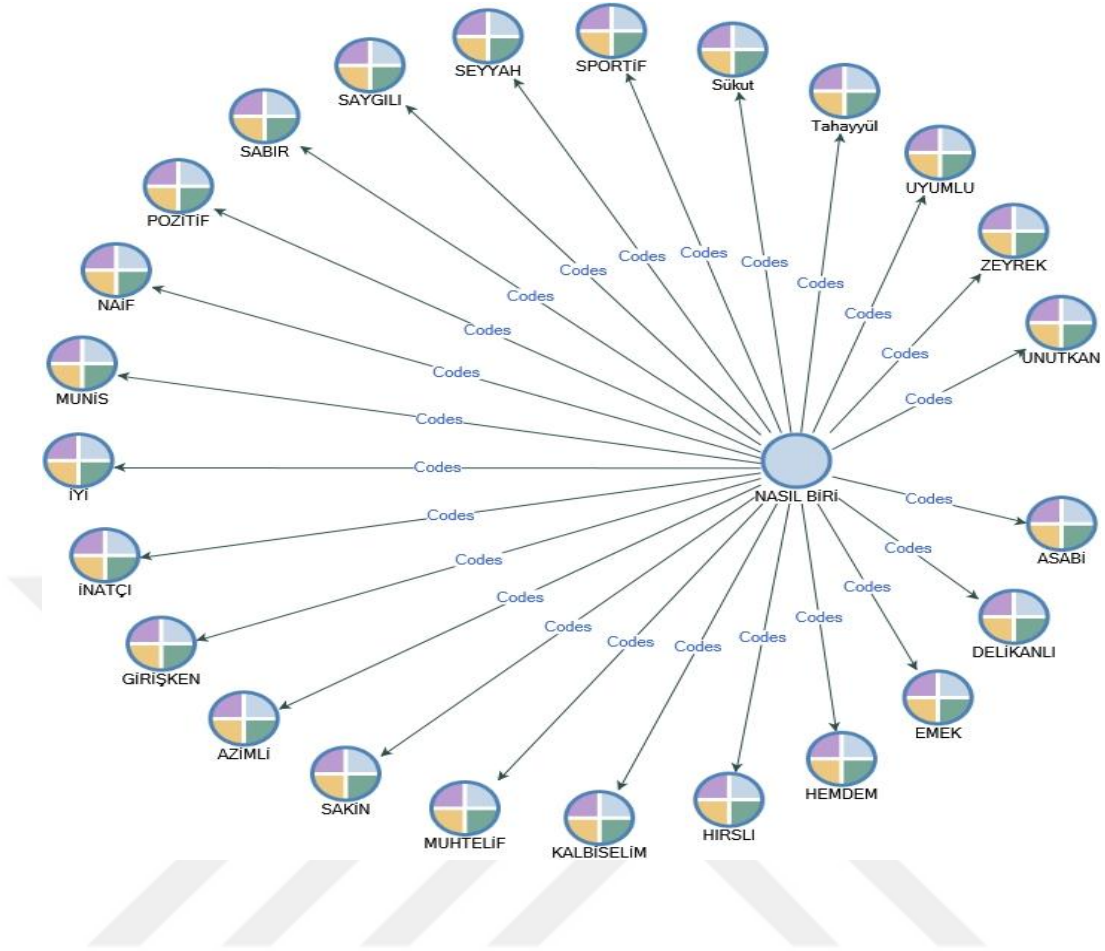
Gençlerin büyük çoğunluğu ‘ot’ olarak tabir edilen esrar kullanımı nedeniyle tedavi ve denetimli serbestlik kararı ile sisteme dâhil olmuştur. Bu gençler esrarın yanı sıra alkol ve sigara da kullandıklarını; bazı gençler ise esrar ile birlikte hap ve bonzai gibi farklı maddeleri kullandıklarını ifade etmiştir. Uyuşturucu-uyarıcı madde kullanım sürelerine bakıldığında; 9 genç 4 ay ile 1 yıldır; 10 genç 2 ile 4 yıldır; 6 genç ise 7 yıldır madde kullanımı olduğunu belirtmiştir. Gençlerin madde kullanım nedenlerinin başında arkadaş ortamı gelmektedir. Gençlerin bir kısmı merak ve keyif nedeniyle madde kullanımı olduğunu ifade etmiş; büyük çoğunluğu

madde kullanımının gerekçesi olarak arkadaş ortamını göstermiş ve kendisinin ‘‘kötü arkadaş çevresi’’nin kurbanı olduğunu belirtmiştir. Gençlerin arkadaş ortamında en çok kullanılan maddeler ise sigara ve esrardır (Ek çizelge 7).

Gençlerin yarısından fazlası ailesinde sigara kullanımı olduğunu, 5 genç aile içinde esrar ve alkol kullanımı olduğunu; 9 genç ailesinde madde kullanımı olmadığını belirtmiştir (Ek çizelge 8). Gençlerin aile üyeleri ve arkadaş çevresinin sabıka durumu incelendiğinde, 8 gencin babasının, 2 gencin kardeşinin sabıka kaydı olduğu; gençlerin çoğunun (20 genç) aile üyelerinde herhangi bir sabıka kaydı olmadığı söylenebilir. Gençlerin yarısı arkadaş grubunda sabıka kaydı olduğunu; diğer yarısı ise arkadaşlarının sabıka kaydı olmadığını belirtmiştir. Bu noktada gençlerin ya aile çevresinde ya da akran çevresinde suça karışmış ve pro-sosyal olmayan rol modelleri ile etkileşim söz konusudur (Ek çizelge 9).

3.2. Nasıl Biri: Önünde Güzel Bir Gelecek Olduğunu Düşünen Genç

Adalet sistemine dâhil olan gençlerin kendilerine bakış açısı genç yükümlü profiline ilişkin önemli ipuçları sunmaktadır. Gençlerin kendini tanımlama biçimi, içinde oldukları sisteme dair görüşlerini, bu süreçteki deneyimlerini ve kazanımlarını da önemli ölçüde biçimlendiren güçlü bir araç olarak değerlendirilebilir. Gençlerin kendilerini değerlendirmelerine ilişkin paylaşımları incelenmiş ve onları en iyi tanımlayabilecek olan sıfatlar belirlenmiştir. Buna ilişkin NVIVO programında oluşturulan kod haritası aşağıda şekil 3.1’de sunulmaktadır.

Şekil 3.1 Araştırmaya Katılan Gençlere İlişkin Kod Haritası

Bazı gençler, nasıl biri olduğunu açıklaması istenildiğinde olumlu özelliklerini ön plana çıkaran ifadeler tercih etmiştir:

Delikanlı, ağırbaşlı, fazla konuşmayı sevmeyen, sabırlı biriyim (Delikanlı, 19).

Her ortama uyum sağlayabilen, sakin yapılı, ılımlı ve iletişime açık biriyim diyebilirim (Hemdem, 19).

Temiz kalpliyim abla. Kötülük düşünmem, kavgayı sevmem, uyumlu biriyim (Kalbiselim, 19)

Bazı gençler ise, hem olumlu hem de olumsuz özelliklerine atıf yaparak kendini anlatmaya çalışmıştır:

M'yi ben de bilmiyorum, nasıl birisi olduğunu. Değişik yani. Naptığı belli değil. Bir yüzüm iyi bir yüzüm kötü. Duygusal olarak dalgalıyım (Muhtelif, 18).

Çok inatçıyım. Bazen çekilmez olabiliyorum. Ama açık sözlüyüm (İnatçı, 22).

Bazı gençler ise kendilerini tanımlarken geleceklerinden ve hayallerinden bahsetmiştir:

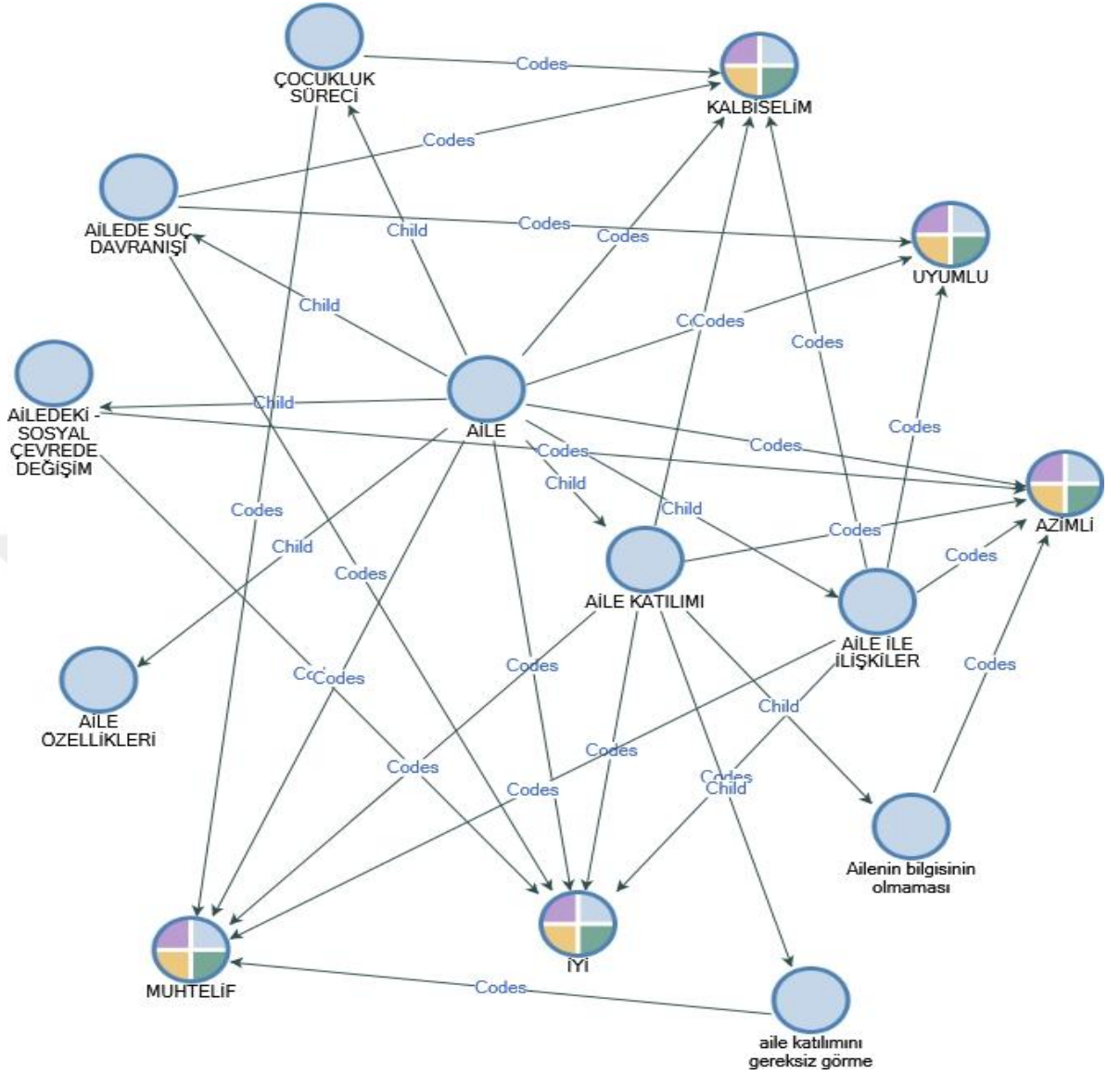
Zeki ve sabırlı biriyim. Kitap okuyan. Önünde güzel bir gelecek olduğunu düşünen bir genç (Zeyrek, 19).

19 yaşındayım, sınava hazırlanıyorum, hayalleri ve hedefleri olan biriyim. (Tahayyül, 19).

Suç davranışının aynı zamanda gençleri mağdur kıldığı anlayışından hareketle önünde güzel bir gelecek hayal eden bu gençler için sunulan hizmet ve programların, suç davranışından bağımsız olarak, gençlerin kendine has özellikleri, düşünceleri, deneyimleri ve beklentilerinin içerildiği bir şekilde yapılandırılması gereklidir.

3.3 Aile Dinamiği

Adalet sistemine dâhil olan gençler için belki de öncelikli olarak değerlendirilmesi gereken kilit öneme sahip noktayı aile boyutu oluşturmaktadır. Ekosistem perspektifine göre, gençlerin sosyalleşme ve toplumsallık bilincinin oluşması sürecinde aile dinamiği önemli ipuçları sunmaktadır. Araştırmada aile bağlamına ilişkin bulgular betimsel anlatımla sunulmadan önce Şekil 3.2’de tema-alt tema kod haritası ile görsel olarak verilmiştir.

Şekil 3.2 Aile Boyutuna İlişkin Tema-Alt Tema Kod Haritası

Gençlerin çoğu, aile birliğinin devam ettiğini, kök ailesi ile birlikte yaşadıklarını, ailesi ilişkilerinin iyi ve kuvvetli bağları olduğunu belirtmektedir: Gençler aileleri ile sahip oldukları ilişkileri şu şekilde tanımlamaktadır:

Ailem sevgisini ve değer verdiğini hissettirir. Paylaşımımız iyi, annem de babam da her konuda destek oluyorlar bana sağ olsunlar, hiç yalnız bırakmıyorlar (Hemdem, 19).

Annem ve babamla yaşıyorum. Çok bağlıyız, ilişkilerimiz de oldukça sağlam. Herhangi bir sıkıntımız, sırrımız olursa birbirimizle paylaşıyoruz. Güzel bir çocukluk geçirdim. Ailem hiçbir şeyimi eksik etmedi. Elinden geldiğince benimle ilgilendiler (Seyyah, 20).

Aile işlevselliği ile ilgili problemler, parçalanmışlık, gençlerin gelişimsel ihtiyaçlarının yeterince karşılanmaması, ihmal ve istismar, hatalı ebeveyn tutumları gibi tüm riskler suç davranışının gelişimi ile yakından ilişkilidir (Uluğtekin, 2012). Araştırmaya dahil olan çoğu gencin aile birliği devam etmektedir ancak aile bütünlüğünün ve bağlarının sağlıklı olmadığı aileler de bulunmaktadır. Bu gençler, ailelerinin ilgi ve destek ihtiyacını karşılamadığını ve aile bağlarının kopuk olduğunu ifade etmektedir.

Ailemin yanında büyüdüm, ama istediğim sıcaklık, ilgiyi görmedim. Herhangi bir aile sosyal yaşantısı yoktu kopuktuk (Asabi, 21).

Ailem ile geçmişteki suç nedeniyle çok sıkıntılı dönemlerimiz oldu. Çok bir destek görmedim o süreçte. Birlikte çok vakit geçirmeyiz. Sevgilerini de göstermezler zaten! (Saygılı, 19).

Gençlerin aile sistemine bakıldığında, rol sisteminde bazı sıkıntılar yaşanmakta, aile içinde gençler ya da gençlerin kardeşleri ebeveyn rolünü üstlenebilmektedir.

Ailem ile aram çok iyidir. Ailede babamın sözü geçer. Babam yokken en büyük ablam bu rolü üstlenir. Ailem ekonomik olarak da duygusal olarak da bana çok destek oldu (Delikanlı, 19)

Babam kanser hastası zaten o hasta olduğu için çalışmaya başladım. Okuldan uzaklaştım. Anam- babam ile aram iyi. Her şeyi konuşurum. En büyük ağabeyle görüşmüyorum. Aile içerisinde sevgi-saygımız var (Tasavvur, 18)

Gençlerin bazıları için aile içinde anne ile ilişkilerinin baba ilişkilerine göre daha mesafeli ve kopuk olduğu, otorite ve karar verici rolün baba figüründe anne figürüne kıyasla daha baskın olduğu söylenebilir.

Ailem ile ilişkilerim iyi. Annem ile daha iyi babam ile arada sıkıntılarımız oluyor izin konusunda ama genel olarak iyi (Naif, 19).

Babam ile pek aram yok, çok karışır, kontrol eder ama annem ile aram iyidir, o daha yumuşak ve anlayışlı (Tahayyül, 19).

Abimle kendimi bildim bileli iyi anlaşılamayız, çok sık tartışır, kavga ederiz. Annem ile çok iyiyim ama babamla mesafeliyim bize karşı çok sert olduğu için. Ev içinde iletişimimiz iyi diyebilirim (Kalbiselim, 19).

Suçla sürüklenen gençlerin babaları ile ilişkilerinin anneleri ile olan ilişkilerine oranla problemlili olduğu; babanın çocuğa karşı daha mesafeli, kural koyucu, cezalandırıcı olduğu; annenin ise daha yakın, şefkatli ve ilgili olduğu diğer çalışmalarda da vurgulanan bir sonuç olmuştur (Gökçearslan, 2017; Uluğtekin, 2012).

3.3.1 Denetimli Serbestlik Sisteminde Kayıp Parça: Aile

Gençlerle özellikle aile yapıları ve ebeveyn ilişkilerine dair bir görüşme yapmanın en zorlayıcı noktası bazı gençlerin ailelerine ilişkin paylaşım yapma

konusundaki isteksizliği olmuştur. Bu noktada gençler aileleri ile ilgili detaylı bilgi vermekten kaçınmış ve ilişkilerini çoğunlukla “iyi” olarak tanımlamıştır.

Ailem ile ilişkilerim iyi. Herhangi bir sıkıntımız yok (Girişken, 19)

Ailem ile ilişkilerim iyi. Annem ile daha iyi babam ile arada sıkıntılarımız oluyor izin konusunda ama genel olarak iyi (Naif, 19).

Genelde hepsiyle iyi zaten bir tane kardeşim var onunla da ilişkilerim güzel (Muhtelif,18).

Yamaç tarafından madde kullanımı olan gençler ile görüştüğü nitel araştırmada (2014), gençlerin ailelerinden bahsederken “koruyucu” ve “kontrollü” ifadeler kullandıkları belirtilmektedir. Bu araştırmaya dahil olan gençlerin de aile ilişkilerine dair daha sağlıklı bilgileri verme konusunda temkinli davrandığı söylenebilir.

Bazı ailelerin gençlerin denetimli serbestlik sistemine dâhil olduğu ilk zamanlarda daha yoğun bir şekilde çocukları ile birlikte müdürlüğe geldikleri ancak zamanla genç ile birlikte görüşmelere gelme sıklıklarının azaldığı ya da gelmemeye başladıkları; görüşmelerin nasıl geçtiğı ile ilgili gençlere sorular sordukları ve tavsiyeler verdikleri belirtilmiştir:

Ailem buraya gelmiyor. İlk geldiğimde annemle birlikte geldik sonrasında gelmelerine gerek yoktu yani. Ama tabii bana sorarlar gittin mi ne yaptın diye, neler gördün neler öğrendin diye sorarlar, ilgililer (Kalbiselim, 19).

İlk iki görüşmeye babam ile birlikte geldim ancak o içeri girmedi beni dışarıda bekledi. Onun dışında burada yaptıklarım, yükümlölüklerim nedir hepsini bilir ve takip ederler (Sakin, 20).

Babam geldi işte konuştular. Öyle. Ne bilim işte konuşuyorlar benimle, yapma etme diye, arkadaşlarıyla fazla gezme diyorlar. Öyle (Sükut, 19).

3.3.2 Ailede Suç Davranışı

Aile içinde gençlerin eğitimi, kimlik ve kişilik gelişiminden birincil derecede sorumlu olan ebeveynlerde olası bir sabıka ve suç davranışı, suç davranışının gelişiminde, öğrenilmesinde ve rasyonelleştirilmesinde büyük rol oynamaktadır. Gençler için temel ahlaki değerlerin ve pro-sosyal davranış kalıplarının sunulmadığı bir aile ortamı, suç davranışının onaylandığı ve desteklendiği bir çevre ile birleştiğinde gençler için suç davranışı artık bir tercih olmaktan öteye geçmektedir. Babasının sabıka kaydı olan bir genç, suç davranışının normal bir davranış olarak kabul edildiği suç alt kültürünün hâkim olduğu bir çevrede büyüdüğünü şöyle ifade etmektedir:

Ailemin yanında büyüdüm ama babam daha sonra bir suçtan dolayı cezaevine girdi. Suç normal sayılırdı yani bizde. Suç oranı yüksek bir çevrede büyüdüm (İyi,19).

Yine gençlerden babası alkol bağımlısı olan bir genç, babasından fiziksel şiddet gördüğünü; bu nedenle babasına karşı herhangi bir sevgi bağının olmadığını ifade etmiştir.

Babam zaten alkol bağımlısıydı. Bizi çok döverdi, içip içip gelirdi ve bizi kapı dışarı atardı, şiddet uygulardı yani, sonra da içeri girdi. O yüzden çok sevmem onu aramızda sevgi yok (Kalbiselim, 19).

Gençlerden biri denetimli serbestlik sürecinde iken iftiraya uğradığını; bu süreçte kardeşinin suç ortağı olduğunu, birlikte ceza infaz kurumuna girdiklerini ve kısa bir tutukluluk sürecinden sonra denetimli serbestlik sistemine yeniden dâhil olduğunu belirtmiştir.

Denetimdeyken üstüme atılan iftira yüzünden cezaevine girdim ağabeyim de suç ortağım olarak cezaevine girdi 40 gün kadar. Ben yeniden beraat ederek denetime çıktım (Uyumlu, 19).

Dolayısıyla suç davranışının pratiğe dönüşmesinde genç bireylerin çevrelerindeki kişilerin etkisi azımsanmayacak bir öneme sahiptir. Sosyal öğrenme kuramı çerçevesinde suç davranışı pro-sosyal olmayan etkileşimlerin bir sonucu olarak değerlendirilse de suç davranışının olmadığı ailelerdeki gençlerin de suça sürüklenme riskinden korunamadığı bir gerçektir.

3.3.3 Aile ve Sosyal Çevredeki Değişimler

Gençlerin denetimli serbestlik sistemine dâhil oluşu, aile ile ilişkilerinde, ebeveyn tutumlarında ve sosyal çevre ile ilişkilerde bazı değişimleri de beraberinde getirmektedir. Adalet sistemine dahil olan gençlerin ilk başlarda aileleri ile güven ilişkisinin zedelendiği, aile üyelerinin şok, üzüntü, hayal kırıklığı ve öfke gibi tipik travma tepkileri gösterdikleri görülmektedir.

İlk zamanlar çok kötü oldu. Annem ve ablam çok üzüldüler. Çok kızdılar bana. Alıştıkça duruma tepkileri de azaldı. Cezaevinden çıktıktan sonra her şeyde babamın gözetiminde oldum (Delikanlı, 19).

Tabii ki bu olay yaşandıktan sonra ailemin bana güveni sarsıldı. Hayal kırıklığına uğradılar. Karşılıklı güven sarsıldı (Sabır, 18).

Bu süreç ebeveynlerin genç üzerinde daha kontrolcü ve baskıcı bir tutum izlemesine; gençlerin sosyal yaşamına ilişkin sınırlamalar getirmelerine neden olmuştur.

Bu süreçte gerçekten baskı arttı. Arkadaşlarımla görüşemedim dışarı çıkmama izin vermediler. Kilitlediler hatta (Asabi, 21).

Ailem arkadaş ilişkilerime ve dışarı çıkmama karşı müdahaleleri daha da arttı. Sınırlamalar getirdiler hayatıma. Daha kaygılı davranmaya başladılar (Munis, 19).

Gençlerin adalet sistemine dâhil olduğu ilk zamanlarda ailelerin gösterdiği baskıcı ve kontrolcü tutumlar zamanla azalmış ve aile içindeki denge görece yeniden sağlanmıştır.

Yani daha çok üstüme düştüler. Önceden bana çok karışmazlardı. Denetimli serbestlikten sonra artık her şeye karışır oldular. Öyle. Şimdi kontrol ediyorlar ama artık denetimli serbestliğe devam ediyorum güvenleri var. Daha önce yoktu. Yani olumlu aslında. Herhangi bir anlaşmazlık yaşamıyorum şu an (Muhtelif, 18).

Ailem ilk başta çok kızdılar. Nasıl böyle bir şey yapabildin diye bağırıyorlar, bir süre konuşmadılar, dışarıya çıkarmadılar. Sonra yumuşadılar, şimdi iyiyiz (Naif, 19).

Gençlerden bazıları, denetimli serbestliğe gelmenin kendileri için caydırıcı olduğunu; suç davranışının devamını engellediğini ve aile ilişkilerinde de bir iyileşme sağladığını belirtmektedir.

Benim için burasının en iyisi olduğunu fark ettim. Ben yakalanmasaydım devam ederdim. Benim için şerrin hayrı oldu buraya gelmek, kendi gözümde. O yüzden böylesi daha iyi oldu benim için zaten birkaç görüşme sonra bitecek. Sadece bireysel görüşmelere geliyorum (Eyvallah, 19).

Ailem ilk başlarda beni daha denetim altına alıyordu, çevremi gözetlediler ondan sonra, kimlerle görüştüğümü falan kontrol ettiler artık bu daha hafifledi. Ben şahsen yani mutluyum da biraz çünkü ben yakalanmasaydım daha da ilerleyebilirdi, o şekilde yani (Tahayyül, 19).

Doğru yönde ilerlemem ve bundan sonra benzer hatalara düşmemem için beni uyardılar ve güzel bir biçimde konuştular, artık bende yaptığım hatayı daha iyi görebiliyorum (Seyyah, 18).

Denetimli serbestlik süreci, gençlerin yakın sosyal çevresinden kopmadan yükümlülüklerini yerine getirdiği bir süreç olmakla birlikte gençlerden bazıları bu süreçte bilinçli olarak sosyal çevresinden uzak kalmayı tercih ettiklerini ifade etmektedir. Denetimli serbestlik sistemine dâhil olan bu gençlerde sosyal çevreden uzaklaşma ve aile desteğini tercih etme eğilimi görülmektedir.

Sosyal çevremde bir değişiklik olmadı. Ama şimdi dışarıya fazla çıkmıyorum fazla gezmiyorum. Evde daha fazla zaman geçiriyorum. Yalnız kalmak iyi geliyor (Sükût, 19).

Önce sosyal ortamım değişti. Sonra ailem daha çok yanımda olmaya başladı, beni desteklediler eski ortamımı bıraktığım için (İyi, 19).

Denetime geldikten sonra ailem içinde herhangi bir değişim olmadı, ailemle ilişkimiz daha da kuvvetlendi ama ben bazı çevremdeki bazı insanların değiştiğini düşünerek onlardan uzak durdum (Sakin, 20).

Bir genç, denetimli serbestlik süreci ile ilgili ailelerinin bilgisinin olmadığını; bu durumu onlardan gizlediğini ifade ederken bir diğer genç ise durumunu saklasa da annesinin hissettiğini babasından ise saklamaya devam ettiğini belirtmiştir. Bununla birlikte genç annesinin hayal kırıklığı yaşadığını; kardeşlerini suç davranışından uzak tutma çabasının olduğunu ve tüm bunların onun üzerinde oluşturduğu duygusal yükü şu ifadelerle anlatmıştır:

Ailem zaten bilmiyor. Bilmedikleri için de değişen bir şey olmadı. Aynıyız. Bilmelerini de istemiyorum. Bilseler üzülecekler beni de üzecekler. Kimseye bir faydası olmayacak (İnatçı, 22).

Tabi bu süreçten babamın haberi yok. Elimden geldiğince gizledim. Annedir, saklasan da anlar zaten. Hani söyledim, dile getirdim. Pişmanlığımı da dile getirdim. Benden beklemediğini söyledi. Herkesten beklerdim, kardeşlerinden beklerdim senden beklemezdim dedi. Benim de kardeşlerimi uzak tutma yönünde çabalarım var. Aslında kendim nasıl yaşadığımı bildiğim için onları uzak tutmaya çalışıyorum. (Eyvallah, 19).

Araştırmaya dahil olan evli genç ise, hakkında kamu hizmeti kararı verildiği süreçte çocuğunun dünyaya geldiği ve çalışma imkanı bulmadığı için eşine yeterince destek olamadığını ifade etmiştir.

Kamu yararına çalışma zorunluluğu verilmişti hakkımda. İş bulamadım. Çocuğumuz doğmuştu. Maddi yetersizliklerim vardı. O dönemde eşime yeteri kadar destek olamadım (Uyumlu, 19).

3.4 En Masum Çağlar: Çocukluk Süreci

Gençlerin aile yaşamının en önemli parçalarından birini oluşturan ve kriminojenik risk açısından kritik bir yaş dönemi olan ergenlik çağının da bir parçasını kapsayan çocukluk sürecine bakıldığında gençlerin bazıları mutlu bir çocukluk geçirdiğini ve gelişimsel ihtiyaçlarının karşılandığını şöyle ifade etmektedir:

Güzel bir çocukluk geçirdim. Ailem hiçbir şeyimi eksik etmedi. Elinden geldiğince benimle ilgilendiler. Her istediğim oldu bir sıkıntı yaşamadım (Akıllı, 19).

Sevildiğim bir ortamda, akrabalarımın bir arada büyüdüğü, geniş bir çevrem vardı. Mutlu bir çocukluk geçirdim (Munis, 19).

Çocukluk döneminde gençlerin psiko-sosyal ve duygusal gelişimi için aile içinde temel güven, sevgi ve saygı bağının kurulması kritik öneme sahiptir. Çocukluk döneminde aile içinde belki de en temel hak olan yaşam hakkı kadar hayati bir öneme sahip sevgi ve ilgi görme ihtiyacının karşılanmaması gençlerde derin bir duygusal boşluğa ve bu boşluğu kapatmak adına farklı sosyal ağlara katılma ve suça karışmaya neden olabilmektedir. Bu durum, ihmal edilmiş bir çocukluğu olan gencin ifadelerinde açığa çıkmaktadır:

Çocukluk yaşamım çok karışıktı. Bir sürü şey yaşadım. Aile içinde sevgi ilgi görmedim, özellikle babam ile ilişkimiz iyi değil, duygusal olarak hep yalnız hissettim. Arkadaş çevrem genişti zamanımın çoğunu arkadaş ortamında geçirirdim. Gezerdik sohbet ederdik işte. Ailem beni çok ihmal etti (Fedakâr, 19).

Çocukluklarının iyi geçtiğini ifade eden gençlerin ergenlik döneminde aile içinde tartışma, iletişim çatışmaları, geçimsizlik ve boşanma gibi travmatik deneyimler nedeniyle olumsuz etkilendikleri, sosyal çevre ve akran grubunun etkisi ile bir baş etme stratejisi olarak madde kullanımına yöneldikleri anlaşılmaktadır:

Güzel bir çocukluk geçirdim. Annem ve babam ben 15 yaşındayken boşandılar. Bana iyi davranırlardı, dövmezlerdi ama birbirleriyle geçinemezlerdi. Onların bu savaşı bizi de etkiledi, çareyi maddede aradık (Tebessüm, 19).

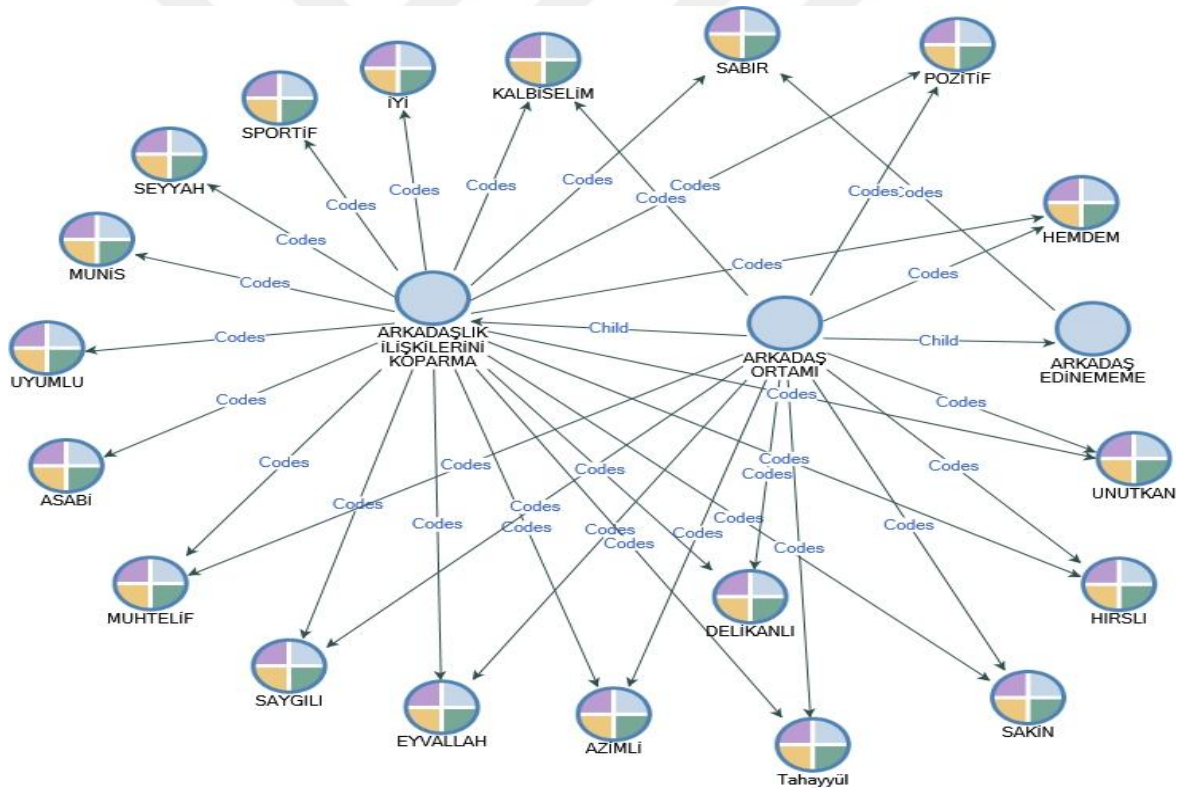
Çocukluğum iyi geçti ama annem babam sık sık tartışırlardı. Daha çok arkadaşlarımla dışarıda takılırdım. Çoğu sigara, ot kullanırdı ben de onlardan gördüm başladım (Sabır, 18).

Bir genç ise çocukluğunda maddi imkânlarının yerinde olduğunu ancak ailesinin baskıcı bir tutum sergilemesi yüzünden özgür hissedemediğini ve bunun duygusal bir boşluğa ve ailesinden uzaklaşmasına neden olduğunu ifade etmektedir.

Maddi sıkıntı çekmedim hiç. Ne istersem edindim. Manevi olarak boşluk hissettim. Her zaman daha rahat, özgür olmak istedim. Ailemin baskısını hissettim. Bu yüzden kaçtım (Hırslı, 24).

3.5 Arkadaş Ortamı: Ortak Suç Deneyimleri

Ergenlik dönemindeki gençler için ait olma, paylaşma, sosyalleşme, onaylanma, destek ve değer görme ihtiyaçlarına karşılık bulduğu; gençlerin kendini özgürce ifade edebildiği en önemli alanlardan biri arkadaş ortamıdır. Gençlerin arkadaş ortamına ilişkin tema ve alt tema kod haritası Şekil 3.3'te verilmiştir.

Şekil 3.3 Arkadaş Boyutuna İlişkin Tema-Alt Tema Kod Haritası

Gençlerin suça sürüklenme nedenlerini inceleyen pek çok araştırma sonucunda da olduğu gibi suç davranışının en başta gelen nedenlerinden biri suç davranışı olan akran gruplarından oluşan arkadaş çevresidir. Denetimli serbestlik

sistemindeki gençlerin büyük çoğunun arkadaş çevresi de suça sürüklenmiş, uyuşturucu madde kullanımı olan adalet sistemine dâhil olmuş gençlerden oluşmaktadır.

Gençlerden biri arkadaş ortamında madde kullanımının ve çeşitli suç davranışlarının kendilerine zarar verdiğinin bilincinde olmakla birlikte, ortak paylaşım noktası olarak madde kullanımının heyecan verici olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

Arkadaş ortamım bir yandan iyi bir yandan kötü. Hepsi benim geçmiş olduğum süreçten geçmiş. Çevremdeki insanların çoğu hala uyuşturucu içiyor. Bir yandan üzülüyorum ama yapacak bir şey yok. Macerayı seviyoruz (Hırslı, 24).

Gençler, arkadaş ortamındaki akranlarının çoğunun farklı suç türlerine karışan gençlerden oluştuğunu belirtmektedir:

Arkadaş ortamım hep uyuşturucu içen, uyuşturucu satan, hırsızlık gasp gibi suçlar işleyen kişilerden oluşuyor. Yani hepimiz böyleyiz (Delikanlı, 19).

Arkadaş çevrem geniş. Hepsi 20-25 yaş aralığındaki insanlar. Okula devam edenler var ama çoğunluğu suç işlemiş ve madde kullanan kişiler (Zeyrek, 19).

Araştırma kapsamındaki gençler adli sisteme dâhil olma nedenlerinin başında arkadaş ortamını görmektedir. (TCK md.191)'ya göre, uyuşturucu maddeyi kişisel kullanım amacıyla satın alan, kabul eden ve kullanma amacıyla üzerinde bulunduran kişi uyuşturucu madde kullanma veya bulundurma suçunu işlemiş olur. Uyuşturucu madde bulundurma ve kullanma suçu kapsamında arkadaş grubu ile birlikte aynı ortamda bulunan gençler madde kullanmadıklarını ifade etseler dahi kullanılan yerde bulunmaları nedeniyle haklarında tedavi ve denetimli serbestlik kararı verilebilmesi söz konusudur. Gençlerden bazıları suça sürüklenme sürecinde arkadaş ortamının

olumsuz etkilerini göz ardı etmiş; arkadaşının suçunu üstlenmiş ve ancak tedbir kararı ile denetimli serbestlik sistemine dâhil olduktan sonra bu arkadaş ortamının olumsuz etkisi hakkında farkındalık geliştirebilmiştir.

Ben zaten arkadaşlarım yüzünden buradayım. Yakalandığımda üzerinde uyuşturucu varmış herhalde. Onun yerine ben üstlendim kullanmıyorum aslında içmiyorum. Kötü alışkanlıklarım yok yani. Kendim istersem yapabilirim değiştirebilirim. Ben de başka arkadaşımın suçunu üstlendim o başka yolu tercih etti ben bu yolu tercih ettim. Öyle yani (Azimli, 22).

Arkadaş ortamım iyi ama riskli bir çevrede oturuyoruz. Arkadaşlarımla ile birlikte 1 yıl önce esrar kullanmıştık, iki defa da hap kullandık. Üzerimde hap varken yakalandım. Sonra bu olaylar olduktan sonra arkadaş ortamına girmemeye onlarla vakit geçirmemeye dikkat ediyorum (Akıllı, 19).

3.5.1 Arkadaşlık İlişkilerini Koparma

Gençler tarafından sıklıkla dile getirilen bir diğer önemli konu ise gençlerin çoğunun arkadaş ortamı nedeniyle madde ile tanışmaları ve madde kullanımına başlamalarıdır. Gençler madde kullanımı olan arkadaş grubu ile iletişimi devam ettirmenin ve hayır diyememenin yeniden madde kullanımının ve mükerrer suçun tetikleyicisi olabileceğinin bilincindedir. Gençler, adli sisteme dâhil olduktan sonra ve denetimli serbestlik sürecinde arkadaş gruplarıyla iletişimi koparma ve sürdürmeme eğiliminde olmuştur.

15 yaşında esrar kullanmaya başladım. Eroin- kokain hariç pek çok uyuşturucu maddeyi arkadaş ortamında tanıdım. Hayır diyemiyordum. Şimdi sosyal çevreden uzak durmaya çalışıyorum. Ne kadar az arkadaş o kadar rahat olursun (Saygılı, 19).

Genellikle arkadaş ortamımla birlikte takılıyorum. Çoğu madde kullanımı olan kişiler fakat uzak durmaya çalışıyorum, hattımı da değiştireceğim bana ulaşmalarını engellemek için (Kalbiselim, 19).

Şu anda hiçbiriyle görüşmüyorum, onlar hayatımda olduğunda yeniden başlayacağımı biliyorum. Zaten yakalandıktan sonra görüşmemeye başladım (Delikanlı, 19).

Madde kullanımı olan arkadaş çevresinden uzaklaşan gençler çevrelerinde tanıdıkları, güvendikleri, pro-sosyal akranları ile iletişimlerini devam ettirmektedir.

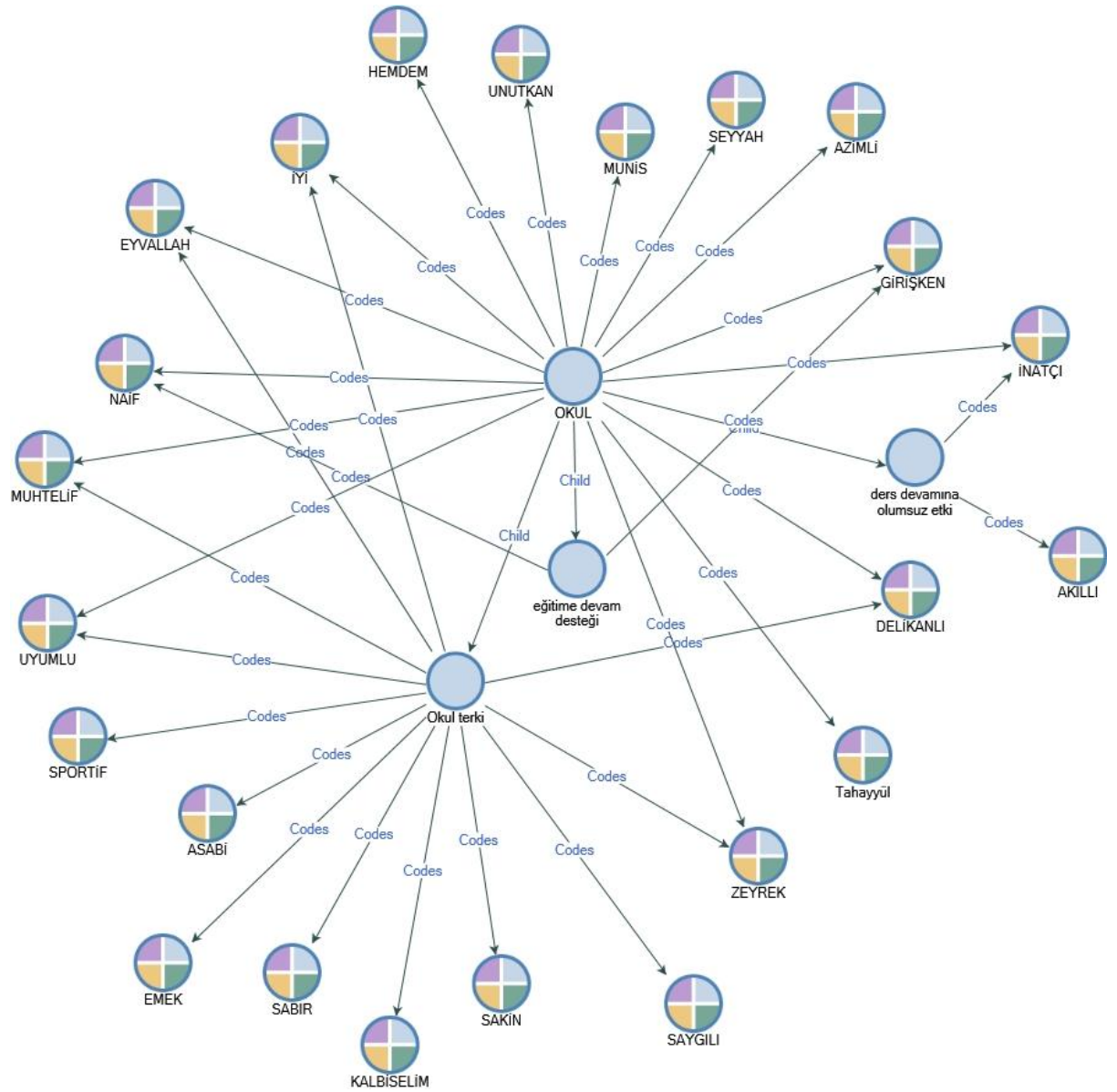
Belirli bir arkadaş grubum var. 4-5 kişilik. Genelde işten sonra playstation veya sohbet ederek zaman geçiriyoruz. Kendi yaş grubumla görüşüyorum artık. Arkadaş çevremde bir süredir suça karışmış kişiler yok artık (Tasavvur, 18).

Eskiden kötüydü şu an görüştüğüm bir arkadaşım var sadece. Çalışma arkadaşlarım var. Sürekli görüştüğüm tek bir kişi var. Onunda bir sigarası var alkol pek içmez zaten. Çocukluk arkadaşım pisliğe bulaşmamış birisi onunla görüşüyorum zaten (Eyvallah, 19).

3.6 Eğitim Sistemi ile Bağı Kopan Gençler

Gençlerin adalet sistemine dahil olmasında en belirleyici nedenlerden birisi de eğitim sisteminden kopmaları ve bu sisteme yeniden dahil olabilecekleri kaynaklara erişememeleridir. Adalet sisteminde olan gençlerin çoğunluğu için okuldan kaçma, okul devamsızlığı, madde kullanımı gibi davranış problemleri bir arada görülebilmektedir. Bunun yanı sıra eğitim sisteminin gençleri adalet sistemine dahil olmaktan koruyamadığına hatta suç davranışının öğrenilmesine kaynaklık eden bir alan oluşturduğuna dair görüşler de bulunmaktadır (Loeber ve Farrington, 2003).

Eğitim sistemi boyutuna ilişkin tema ve alt tema kod haritası Şekil 3.4'te verilmiştir.

Şekil 3.4 Eğitim Boyutuna İlişkin Tema-Alt Tema Kod Haritası

Adalet sistemine katılan gençlerin eğitim sistemi ile bağının kopmasında düşük sosyo-ekonomik durum, suç alt kültürü, ailede suç davranışı gibi dinamikler oldukça belirleyici olmaktadır. Gençlerin ebeveynlerinden birinin cezaevine girmesi nedeniyle ebeveynin boşluğunu doldurmak ve ailesinin geçimini sağlamak adına zorunlu olarak çalışma yaşamında dâhil olması da gencin eğitim sisteminin dışında kalmasına neden olmuştur.

Normalde iyiydi okulum derslerim de iyiydi. Babam cezaevine girince okulu bıraktım, aslında okuldan koptum. İşe girdim ailemi geçindirmek için (İyi, 19).

Çalışmak zorunda olduğum için liseye devam edemedim. Maddi sebepler yüzünden işte eğitim hayatımız bitti. Çalışmak para kazanmak zorundaydık (Uyumlu, 19).

Araştırmaya dâhil olan gençlerin büyük çoğunluğunun düşük akademik performans, okul devamsızlığı ve okul terkinin olması, suç davranışı ve okul başarısı arasındaki negatif yönde doğrusal bir ilişkiye işaret etmektedir. Suça sürüklenen gençlerin eğitim yaşamına bakıldığında, yüksek oranda okul başarısızlığı, okul bağlılığının gelişmemesi, disiplin cezası, uzun süreli devamsızlık ve okul terkinin olduğu görülmektedir.

Okula devamsızlıktan kaldığım için tekrar etmek durumunda kaldım. Lise 2 ve 3 'te 3 günlük uzaklaştırma aldım. Liseyi 6 yılda bitirdim. Öğretmenlerimle ve sınıftaki arkadaşlarımla aramda sıkıntı olmadı. Şimdi üniversiteye devam ediyorum (İnatçı, 22).

Arkadaşlarımla ve öğretmenlerimle ilişkilerim de iyiydi, genelde severlerdi beni. Aslında derslerim iyiydi de devamsızlıktan kaldım ben. Arkadaş ortamım yüzünden okula gitmiyordum. Yani aslında sınavlara giriyordum öyle düşük notum da yoktu ama devamsızlık. Bir sene okul tekrarım oldu (Muhtelif, 18).

Gençlerin okul devamsızlığına neden olan başlıca etkenlerden biri de gençlerin akran grupları ile birlikte hareket etme motivasyonu ve okuldan kaçma davranışdır.

Arkadaşlarımla okulda kaçıp internet kafeye giderdik. Okulla çok aram yoktu kötü geçti diyebilirim. Devamsızlık yüzünden okul tekrarım oldu. Ders başarımla isteksizlik yüzünden kötüydü. Okulu daha önceden bırakmıştım (Sabır, 18).

İceland Üniversitesi'nde yapılan bir gençlik çalışmasında, adalet sisteminde yapılan resmi müdahaleler ile etiketlenen gençlerin liseden mezun olma oranının azaldığı belirlenmiştir. Bu çalışmaya dâhil olan çocuk ve gençlerin çoğunluğunun benzer şekilde düşük akademik beceri ve okul devamsızlığının olduğu görülmektedir (Bartollas ve Schmallegger, 2017). Derslere odaklanamama, okul devamsızlığı, suç alt kültürünün hâkim olduğu bir okul iklimi gibi pek çok dinamik, gençlerin okul ile bağının kopmasına ve eğitim yaşamının sona ermesine neden olmaktadır. Bu dinamikler gençlerin şu ifadelerinde açığa çıkmaktadır.

Okul başarıım düşüktü. Yani çok sevmezdim okul ortamını ama okuldaki öğretmenlerimle ve arkadaşlarımla aram iyiydi. Sonra lise' de hem kavga yüzünden hem de madde kullanımı yüzünden okulu bıraktım, sonra yeniden devam etmek zorunda kaldım. İçimde hep çalışma isteği vardı (Kalbiselim, 19).

Liseye dönersek teknik lisede okudum 4 yıl boyunca. Okul çevresi bizim biraz kötüydü zaten bu olaylar da o çevrede yaşandı. Derslerim iyiydi. Diploma notum iyiydi. Liseden sonra da okula devam etmedim (Tahayyül, 19).

Bir genç okul ortamında akademik başarı açısından kıyaslandığı için okul yönetimi ve öğretmenleri ile iletişim çatışmaları yaşadığını, bu nedenle hakkında dava açıldığını ve adli sisteme dâhil olduğunu belirtmiştir.

Ortaokulda siz daha iyi bilirsiniz, derslerde kim daha iyi kim daha kötü diyalogları olduğu için. Saçma sapan. Hocaların gazına geldik ve tartışma çıktı öyle mahkeme açıldı. Beni sevmiyordu hoca. Müdür de bana gıcık oluyordu. O da mahkeme açtı (Emek, 19).

Benzer şekilde iki genç okul ortamına uyum sağlayamadığını, lise döneminde okuldan kaçma davranışı ile birlikte okul devamsızlığının arttığını, öğretmen ve arkadaşları ile tartışmalar yaşadığını; ceza infaz kurumuna girdikten sonra okul ile bağının tamamen koptuğunu ve yeniden eğitim sistemine dâhil olmadığını şu sözlerle ifade etmiştir:

Öğrencilik yaşamım İstanbul'a gelmeden önce iyiydi. İstanbul'a gelince 6. Sınıfta bozuldu. Lisede iyice bıraktım. Okuldan zaman zaman kaçırdım. Okul ortamında bazı arkadaşlarla ve hocalarla tartışmalar yaşırdım. Zaten cezaevi sürecinde okulu bıraktım. Çıkınca Lise 1' e tekrar gittim. Sonra okulu bıraktım (Saygılı, 19).

Okula devam konusunda çok sorun yaşadım. 6. Sınıfta Okulu bıraktım. Okul yaşamım boyunca da zaten hep kavga ettim. Bir öğretmenle yaşadığım kavga yüzünden disiplin cezası aldım, okulum değiştirildi. Çocuktum, cahildim. Şu anda da zaten okula devam etmiyorum. Bu saatten sonra da devam etmem. Cezaevine girdiğim için okulu bırakmak zorunda kaldım. Cezaevinde açık öğretime başladım ancak devam edemedim (Zeyrek, 19).

Okul sürecinin suç davranışı üzerine etkisi ile ilgili yapılan pek çok çalışmada yüksek suçluluk oranlarına sahip okulların yüksek okula devamsızlık durumuna, düşük sosyo-ekonomik sınıftan velilere ve düşük akademik başarıya sahip öğrencilere sahip olduğu görülmektedir (Erçetin, 2006; Bartollas ve Schmallegger, 2017).

3.6.1 Denetimli Serbestlik Sürecinin Eğitim Sistemine Etkisi

Denetimli serbestlik sistemindeki çoğu genç, düşük akademik başarı, okul devamsızlığı, suç davranışının hâkim olduğu bir okul çevresinin etkisiyle öğrenim hayatına devam etmemektedir. Eğitim sisteminden koparak denetimli serbestlik sürecine gelen gençlerin eğitim hayatına devamı noktasında sistemin önemli sorumlulukları bulunmaktadır. Bununla birlikte araştırmaya dâhil olan gençlerden bazıları adalet sistemine dahil olduktan sonra eğitim hayatının bittiğini; denetimli serbestlik sisteminin eğitim yaşamlarına herhangi bir etkisinin olmadığını sadece bir genç açıktan eğitimine devam ettiğini belirtmiştir.

Ortaokul mezunuyum. Liseye açıktan devam ediyorum. Lise 1'deyken cezaevine girdiğim için devam edemedim. Açıktan devam etmek zorunda kaldım. DS süreci okul yaşamımı etkilemedi (Hemdem, 19).

DS süreci öncesinde eğitimim bitmişti zaten herhangi bir etkisi olmadı. Mezun olduktan sonra denetime geldim. Yaşadıklarımın sonra üniversite hayalime veda ettim (Sportif, 19).

Gençlerden biri denetimli serbestlik sürecinde liseye kayıt hakkında bilgi verdiklerini; kayıt olduktan sonra lise eğitimine devam ettiklerini bir diğer genç ise okul yaşamını daha da önemsemeye ve eğitime ilişkin bakış açısının farklılaştığını belirtmiştir.

Ortaokul mezunuyum. Ortaokuldaki ortamım çok kötüydü. Kavgaların olduğu bir ortamdı, okuldan kaçardım hep. Denetim de lise kayıtları hakkında bilgi verdiler. Kayıt için okula gitmemi söylediler. Liseye yeni başladım (Naif, 19).

DS'de okuluma daha çok kafa vermemi, okula farklı bakmamı sağladı. Eğitim çok önemli, ancak bu eğitim ile hayatımız kurtulabilir (Girişken, 19).

Gençler adli sisteme dâhil olduktan sonra tedbir kararının gerektirdiği bireysel görüşme ve grup çalışmalarına katılma gibi yükümlülüklerin okul saatleri ile çakıştığını; bu sürecin okul devamını ve derslere katılımı olumsuz etkilediğini ifade etmiştir.

Kötü. Derslere devam ediyorum mesela ya sınava giricem ya buraya gelicem. Burada bir kereye mahsus hakkımız var dilekçe için herhalde. Allahtan daha şey sınavlarıma denk gelmedi. Bugün bir sınavım vardı allem ettim kulem ettim yarına ertelettim sınavımı. Okulda tolerans tanıyorlar yani (Azimli, 22).

Okulu çok seviyordum. Arkadaşlarımla öğretmenlerimle aram iyiydi. Ama derslerim çok iyi değildi. Bu nedenle okul tekrarı oldu. Lise 1'de sınıfta

kaldım. DS'ye geldiğimde okuldan eksik kalıyorum, okulumdaki dersleri kaçıyorum (Akıllı, 19).

Şimdi üniversiteye devam ediyorum ve denetime gelip gittiğim için okul hayatımı etkiliyor tabii, dersleri kaçırmış oluyorum (İnatçı, 22).

Bir başka genç ise, suça sürüklenme sürecinde eğitim sisteminden koptuğunu; denetimli serbestlik sürecine geldikten sonra eğitimine devam edememiş olmanın pişmanlığını yaşadığını şu sözlerle ifade etmiştir:

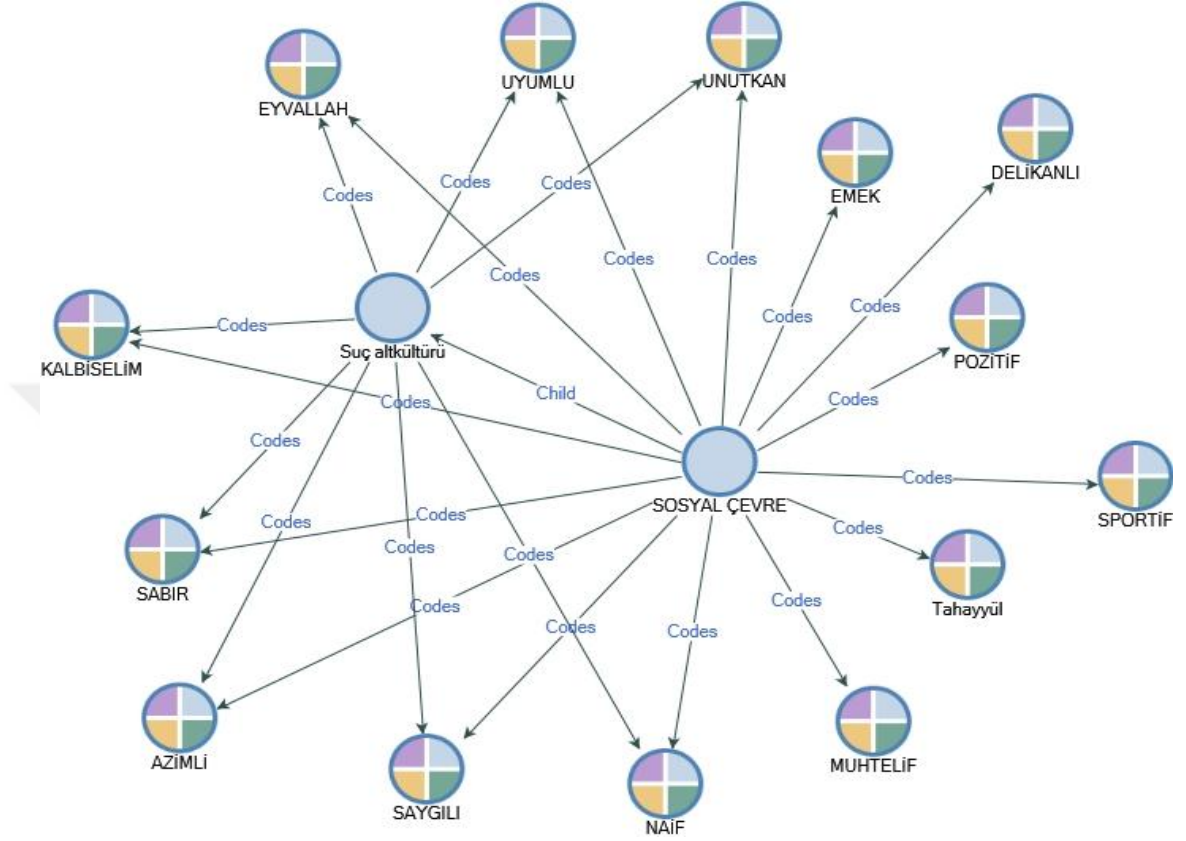
Okul yaşamım güzeldi. Lise 1' den önce sınıfta kaldım sonra hevesle devam ettim sonra bu olaylar olunca okulu bırakmak zorunda kaldım, açıktan okudum. Şimdi buraya geldim ve okuluma devam etmediğime çok pişmanım. Bıraktığım okul yerine başka bir okula gitseydim hayatımda bu olumsuzluklar olmayabilirdi (Sakin, 20).

3.7 Sosyal Çevrenin İzleri

Sosyal çevre gençlerin 'sosyalleşme' sürecini şekillendiren, duygu düşünce ve davranışlarını etkileyen, toplumsallık bilincinin oluşumunda kritik düzeyde rol oynayan ve hayat boyu gençlerin yaşayış biçiminde derin izler bırakan önemli bir boyutu kapsamaktadır. Sosyo-ekonomik kaynaklara erişimi kısıtlı bir dezavantajlı sosyal çevre, düşük sosyo-ekonomik düzey, yüksek suç oranı ve pro-sosyal olmayan akran çevresi, gençlerin suça sürüklenme riskini artıran yapısal problemler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sosyal süreç kuramları suçluluğun açıklanmasında hem bireyin içsel unsurlarının hem de sosyal çevrenin etkilerinin belirleyici olduğunu vurgulamaktadır. Gençlerin suça yönelmesinde çevreleriyle etkileşimleri ve sosyal kurumlar içinde gerçekleşen sosyalleşme süreci büyük rol oynamaktadır (Bartollas ve Schmallerger, 2017).

Sosyal çevre boyutuna ilişkin tema ve alt tema kod haritası Şekil 3.5'te verilmiştir.

Şekil 3.5 Sosyal Çevre Boyutuna İlişkin Tema-Alt Tema Kod Haritası

Gençlerden bazıları çocukluklarını ‘mahalle kültürü’ne sahip, suçun olmadığı, sosyal kaynak ve imkânlarından faydalanabildikleri bir çevrede geçirdiklerini belirtmiştir.

Sosyal ilişkilerimizin iyi olduğu bir çevrede mahalle kültürü ile büyüdük. Suç yoktu madde kullanımı da yoktu, temiz bir çevreydi (Hemdem, 19).

Güzel bir çevrede spor yaparak büyüdüm. Kendi mahallemiz dışında bir de yakınlarda futbol oynadığım bir kulüp vardı oradaki mahalle de iyiydi. Suç ya da kargaşa yoktu (Sakin, 20).

Yani çok iyiydi ben öyle anlatamam ki size. İyiydi yani benim ortamım da iyiydi, öyle pislik yoktu yani. Kavga da zaten o çocukluk şeyine oldu. Arkadaş ortamımızda da sıkıntımız yoktu (Emek, 19).

Araştırmaya dâhil olan gençlerin çok azı suçun görülmediği ya da görece az olduğu, kaynaklara erişimin mümkün olduğu ve sağlıklı temas ve etkileşimlerin kurulabildiği bir sosyal çevrede yaşama imkânına sahip olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte çoğu gencin sosyal çevresini anlatırken “temiz olmayan bir yer” ifadesini sıklıkla dile getirdiği görülmektedir.

3.7.1 Temiz Olmayan Bir Yer

Sosyal yapı temelli kuramsal açıklamalara göre çocuklar, düşük sosyo-ekonomik düzey, düzensiz bir sosyal ortam, toplumdaki fırsatlardan eşit şekilde yararlanamama ve suçlu alt kültürünün değerlerini benimseme gibi nedenlerle suça sürüklenmektedir. Araştırmaya dâhil olan gençlerin ifadelerinden anlaşılabacağı üzere, gençlerin çocukluğunun geçtiği, sosyalleşme sürecinin büyük bir bölümünü kapsayan sosyal çevrelerinde suç davranışının normal kabul edildiği ve onaylandığı bir alt kültürün hâkim olduğu görülmektedir.

Bartollas ve Schmallerger (2017)’e göre suçlu alt kültürü ‘suç değerleri’ üzerine kurulmuştur. Bu kültür gasp, yaralama, uyuşturucu madde kullanımı, satışı gibi pek çok yasadışı davranışı norm olarak kabul etmekte; kültürün yeni veya deneyimli üyelerine sosyalleşme alanı sağlamaktadır. Bu kültüre uyum sağladıkça genç bireyler suç değerlerini benimsemekte ve geleneksel toplumsal kurallara karşı da reddedici ve düşmanca tepkiler gösterebilmektedir.

Suç davranışının rasyonelleştirildiği; gayri resmi bir baskı ile dayatılması, kanunları ihlal eden akran gruplarıyla sık ve yoğun etkileşimler nedeniyle gençler için suç davranışlarının öğrenilmesi, kabul edilmesi ve deneyimlenmesi kaçınılmaz

olmaktadır. Gençler, yoğun madde kullanımı ile birlikte, uyuşturucu ve uyarıcı madde satışı ve ticaretinin gayri resmi bir iş alanı olarak görüldüğü sosyal çevrelerini ‘temiz olmayan mahalle’ olarak tanımlamaktadır. Gençler sosyal çevrenin etkisiyle uyuşturucu madde kullanımına başladıklarını; madde temin edebilmek için ya da madde etkisinde iken diğer suçlara karıştıklarını ifade etmektedir.

Benim doğduğum büyüdüğüm mahalle çok temiz bir mahalle sayılmazdı. Her köşe başında torbacı vardı ama hiçbir zaman o mahallede takılmadım (Azimli, 22).

Büyüdükçe bozuldu bazı şeyler. Çevremiz de öyle çok temiz bir yer değildi. Maddeye alışmama, suça karışmama neden olan da çevrem zaten. O dönemde madde bulmak ve kullanmak için her şeyi yapabilirdim. Maddeyi aldıktan sonra da zaten diğer suçlar oldu (Saygılı, 19).

Yenidoğan tarafını biliyor musunuz? Yenidoğan Çinçin orda büyüdüm. Çocukluğum orada geçti, hala ordayım. Ordaki çevre, arkadaşlarım ve gördüğüm şeyler üzerine uyuşturucuya başladım (Fedakar, 19).

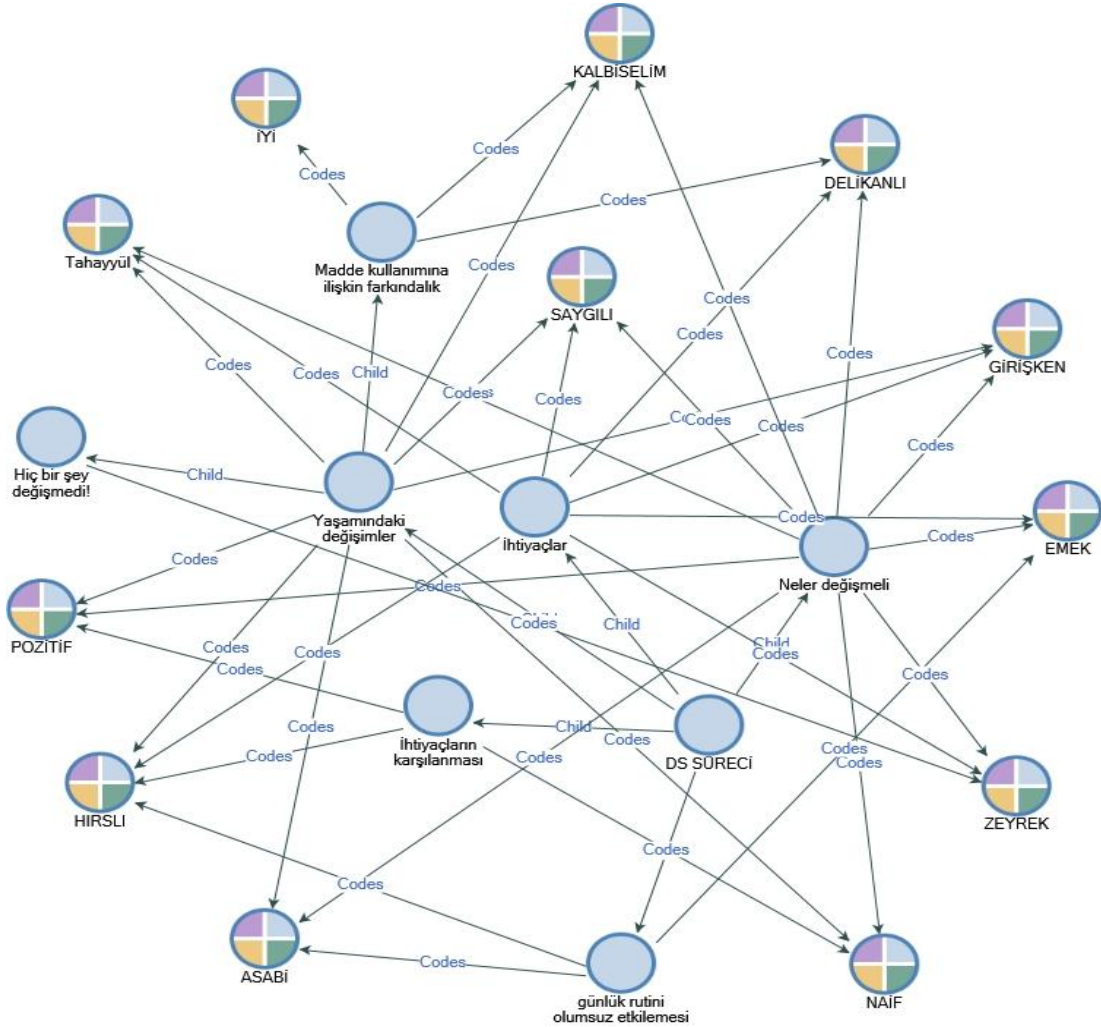
Bir genç, temiz olmayan pislik olarak tanımlanan bir bölgeden, suç alt kültürünün’ yoğunluğunun görece daha az olduğu ancak devam ettiği bir başka bölgeye taşındıklarını belirtmiştir.

Şöyle bizimkiler (ailesi) yanlış yapıyor. Başka bir pislikten başka bir pisliğe geçtiler ama daha temiz bir pislik. Yenidoğandan Çinçine taşındık öyle bir yer değiştirme oldu (Eyvallah, 19).

Gençler tarafından sıklıkla dile getirilen ‘çevrem yüzünden suça karıştım’ ifadesi dikkate alındığında gençlerin suç davranış kalıplarını, gençlerin pek çok ihtiyacının karşılandığı bir pekiştireç kaynağı olarak suça karışan akranlarından öğrendikleri ve suç davranışın bu sosyal ağ içinde geliştiği çıkarımı yapılabilir.

3.8 Denetimli Serbestlik Süreci: Hayata Kaldığı Yerden Devam Etmek

Denetimli serbestlik sistemine dâhil olan gençler sisteme katılmadan önce, sisteme katıldığında ve sistemden çıktıktan sonra pek çok olumlu ve olumsuz deneyim yaşamaktadır. Gençlerin denetimli serbestlik sistemine ilişkin bakış açısı farklılaştıkça yaşamlarındaki değişimlere ilişkin görüşleri de farklılaşmaktadır. Denetimli Serbestlik boyutuna ilişkin tema ve alt tema kod haritası Şekil 3.6'da verilmiştir.

Şekil 3.6 Denetimli Serbestlik Boyutuna İlişkin Tema ve Alt Tema Kod Haritası

Bazı gençler için denetimli serbestlik süreci yaşamlarına olumlu katkıda bulunan, hayatlarını düzene koymalarını sağlayan bir destek sistemi olarak görülmektedir. Gençler denetimli serbestlik sürecindeki kazanımlarını şöyle ifade etmektedir:

Okula gitmemem sebep oldu. Eğitime devam etme kararı aldım buraya geldikten sonra, Hayatıma kaldığım yerden devam etmemi sağladı (Naif, 19).

Bana faydası olacak bilmediğim bir sürü şey varmış. Yeni şeyler öğreniyorum. Hayatıma çekidüzen verebilmemi sağlayacak şeyler (Hırslı, 24).

Bana ve düşüncelerime çok şey kattı. İletişim, sınav kaygısı, gelecek planları hakkında bana çok şey kattı (Seyyah, 18).

Denetimli serbestlik sisteminin gençler için en önemli kazanımlarından biri, daha önceki bölümlerde de değinildiği gibi suç eğilimi olan akran gruplarıyla iletişimin kesilmesini sağlamasıdır. Bir genç (Azimli, 22) bu süreci “Arkadaş ortamım değişti. Ruhum değişti” şeklinde çarpıcı bir biçimde ifade etmektedir.

Bu süreç, insan ilişkilerine daha farklı bakmamı sağladı, arkadaş çevremi değiştirmemi sağladı. Şimdi kendi yoluma bakıyorum (Kalbiselim, 19).

Arkadaş ortamımı değiştirdi öncelikle yanlış kişilerden uzaklaştım. Bana kişisel anlamda katkıları oldu, bir şeyi yapmadan önce düşünmeye başladım. Başka da değişen bir şey olmadı (Muhtelif, 18).

Kendime göre arkadaş seçmeyi öğrendim. Daha dikkatli adım atmayı ve doğru şekilde düşünmeyi öğrendim (Seyyah, 18).

Bu değerlendirmeler, Uluğtekin (2012) çalışmasında denetimli serbestlik sisteminin gençlerin hayatındaki ‘suç’ davranışına neden olabilecek riskli

davranışları terk etmesi (riskli arkadaş grubundan ayrılma, davranış öncesinde düşünme vb.) sonucu ile tutarlıdır.

3.8.1 Yükümlülük ve Sorumluluk Arasında Kalmak

Denetimli serbestlik gençlerin önemli ihtiyaçlarının karşılandığı bir destek ortamı olarak algılanmasının yanı sıra ‘kendini tekrar eden ve faydalı olmayan’ bir süreç olarak da algılanabilmektedir. Denetimli serbestliğin olumsuz olarak değerlendirilen yönlerinin başında infaz sürecinin bir parçası olarak yasal yaptırım ile çeşitli yükümlülüklerin yerine getirilmesidir. Genç bireyler günlük rutinlerini, aktivitelerini ve sorumluluklarını bu yükümlülüklerle göre planlamak durumunda kalmakta ve bu bir arada kalmışlık haline neden olmaktadır. Bu gençler sosyal yaşamdaki sorumlulukları ile yükümlülükleri arasındaki dengeyi kuramamakta ve duygusal bir baskı yaşamaktadır.

Zorunlu olarak işe gidiyorum. Sigortalı bir işimin olması lazım kendimi kurtarabilmem için. Onun dışında imza saatleri var. O saatlerde işten gidip imza atmam gerekiyor. Seminerler var gelip dinliyoruz, görüşmelere katılıyoruz. Bir oraya bir buraya. Burada uymamız gereken kurallar var (Saygılı, 19).

Denetim tabii ki etkiledi. Bugün mesela buraya zaman ayırmak yerine arkadaşlarımla olabilirdim. Zamanımı alıyor burası. Burası yüzünden bazen okuldan bazen işten izin almak zorunda kalıyorum. Zaten çok sıkışık bir hayatım var daha da sıkışık yaşamak zorunda kalıyorum. İngilizce kursuna gidiyorum. DS benim hayatımı olumsuz etkiliyor (İnatçı, 22).

Sağlık durumum kötü değil. Bazen psikolojim bozuluyor. Denetimli serbestlik ile dışarıdaki hayatımı yürütemiyorum. İki tarafta da sorunlar oluyor bu da psikolojimi bozuyor (Hırslı, 24).

Bir genç ise denetimli serbestlik sürecinin dışarıdaki yaşamına bir etkisi olmadığını, bu sürecin boşa giden ve faydası olmayan bir süreç olduğunu düşündüğünü belirtmektedir. Benzer şekilde bir diğer genç denetimli serbestlik sürecini sadece bir zaman kaybı olarak nitelendirmiştir.

Denetimli serbestlikten sonra oradan oraya sürüklendik bir şey olmadı yani. Buraya boşa gelip gidiyoruz. Ortada bir şey yok mahkeme devam ediyor daha da sürecektir diyorlar git gel aynı şey (Emek, 19)

Buraya her geldiğimde aynı şeyi düşünüyorum. Neden geliyorum diye. Bence sadece gün-zaman kaybı (Azimli, 22).

Gençlerin çoğunluğu denetimli serbestlik sürecinin yaşamlarına herhangi bir etkisinin olmadığını ve etkili bir şekilde temas edemediğini düşünmesi oldukça çarpıcıdır. Bu kritik görüş Uluğtekin (2012)'in çalışmasındaki sonuçlarla tutarlılık göstermektedir. Bu çalışmaya göre, genç bireylerde bazı ciddi sorunlar çözümlenememekte, değişim yüzeysel kalmakta ve içselleştirilememektedir.

Bunun yanı sıra denetimli serbestlik uzmanları ihtiyaç duymaları halinde genç bireyleri uygun mesleki kurslara yönlendirmekte, girişimcilik destekleri ve İŞKUR ile anlaşmalı projelerle kendi işlerini kurmaları için desteklemektedir. Bir genç denetimli serbestlik sürecinde kurumun desteği ile işe başladığını ifade etmekte; bir başka genç ise kamu yararına çalışma ve ev hapsi cezaları nedeniyle çalışmadığını ifade etmektedir.

Kötü etkiledi ilk başta işe giremiyordum burada olduğum için. Girsem bile işten nasıl izin alacağım o sorun vardı. Sonra denetimde hocaların sayesinde işe başladım (Asabi, 21).

Olumsuz etkisi oldu çünkü saatlerden dolayı iş bulamadım, kamu yararına çalışma cezam var zaten para kazanamıyorum. Birde ev hapsinden dolayı akşam çalışamıyorum (Sakin, 20).

Denetimli serbestlik sürecinde özellikle eğitimine devam eden ya da çalışan gençler, eğitim ve iyileştirme programına katılma yükümlülüklerini yerine getirmek için okulundan veya işvereninden izin alma konusunda problemler yaşamaktadır. Bu süreçte gençler denetimli serbestlik müdürlüğüne gelmemeleri durumunda uyarı cezası ve dosyalarının kapatılarak ceza infaz kurumuna gönderilmesi yaptırımı ile yüzleşmekte ayrıca okul yönetimi veya çalıştığı kurum ile çatışma yaşamakta, işten çıkarılma gibi sorunlarla karşılaşabilmektedir.

Ben buraya geliyorum lanet okuyorum yani okulum var. Devamsızlığım var. İşimiz gücümüz olmasa zaten napacaksın zaten dışarıda serseri serseri. İşe gidenlerin buraya gelmemesi lazım. Yani okula giden de gelmemeli. Buraya gelenlerin iş ya da okulla bir bağlantısının olmaması gerekiyor (Azimli, 22).

Kötü yanları da oluyor işten çıktık mesela. Benim önceki işten çıkmama neden olan şey budur mesela. Ayda iki kere olmaya başlayınca patron 'sen bana yalan söylüyorsun dedi, işime son verdi. DS'ye geliyoruz mesela izin vermiyor işveren. İş bırak bir daha gelme diyor. Ee DS'ye gelmezsek daha büyük sıkıntı, doğru cezaevine (Unutkan, 21).

Denetimli serbestlik sisteminin iyileşme boyutundan ziyade infaz boyutunun daha baskın bir şekilde hissedildiği; gençlerin kendi yaşamlarındaki dengeyi kurmaya çalışırken 'yükümlülük' sürecinin yaptırımlarının da gençlerin omzuna ekstra yük yüklediği görülmektedir. Benzer şekilde Uluğtekin (2012)'in çalışmasında, denetimli serbestliğin gençler tarafından psiko-sosyal becerilerini güçlendirecek bir süreç olarak değil her an hapis cezasına çevrilebilecek bir yaptırım süreci olarak algılandığını belirtmektedir.

3.8.2 Madde Kullanımına İlişkin Farkındalık

Araştırma kapsamındaki gençlerin büyük çoğunluğu uyuşturucu madde kullanımı nedeniyle bireysel görüşmelere ya da sigara-alkol ve madde kullanımı (SAMBA) grup çalışmasına katılmaktadır. Gençler bu programlarda madde kullanımının nedenleri, tetikleyiciler, riskli durumlar ve madde kullanımının zararlarına ilişkin bilişsel farkındalık kazandıklarını ifade etmektedir:

Uyuşturucunun zararları olduğunu ve bana bir şey kazandırmadığını öğrendim. Neden madde kullanıyoruz bizi buna iten riskler nelerdir onlar hakkında pek çok şey öğrendim (Akıllı, 19).

Daha çok tiksindim uyuşturucudan. Kullanan kişileri gördüm ve iğrendim. Zaten denetime geldiğimde de maddenin beynimi, vücudumu nasıl kirlettiğini daha iyi anladım (Munis, 19).

Önceki görüşmemde bir video izlettiler ondan sonra kullanmamaya karar verdim. Maddenin beyni uyuşturduğu beyinde neler yaptığı gibi bir sürü şey öğrendim (Sükut, 19).

Gençlerin önemli bir kısmı madde kullanımına ilişkin bilinçli bir farkındalık geliştirdiğini ifade ederken bir kısmı da bu farkındalık ile birlikte arkadaş ortamının değişimi ile birlikte hayır diyebilme, kararlılık gösterme gibi öz kontrol becerileri ve problem çözme becerileri kazandıklarını ifade etmiştir.

Arkadaş çevremle görüşmeme kararı almama neden oldu. Düşüncelerimi olumlu etkiledi. Madde kullanma isteğim olsa bile kararlı bir şekilde içmememe yardımcı oldu (Sabır, 18).

Buraya geldikten sonra problemlerimi daha iyi çözebiliyorum. Maddeyi nasıl bırakabilirim. Nasıl başa çıkabilirim gibi şeyler öğrendim (Tebessüm, 19).

Madde kullanımının zararlarını düşünüyorum, kendimi kontrol edebiliyorum, hayır diyebiliyorum ve öfkemi kontrol edebiliyorum (Kalbiselim, 19).

Bir genç denetimli serbestlik sistemine dahil olmadan önceki süreçte madde kullanımının aile hayatına, duygusal durumuna nasıl etki ettiğini; madde kullanımını bırakma sürecindeki baş etme deneyimini ve ambivalansını şöyle ifade etmektedir:

Pek de bir şey değişmedi. Hala aynı yerde çalışıyorum, hala okuyorum. Şöyle ben o illeti kullandığım zaman biraz daha duygularımla oynadı, beni aile sıcaklığından uzaklaştırmaya başladı. Aile sıcaklığını severim. Kendine doğru çekmeye başladı. Hani ben yakalandığımda zaten 3 gündür içmiyordum kendi kendime çabalarım vardı. Bir iki günde içmeye başlamıştım. O da nasip oldu iyi ki yakalandım. Hatalardan ders almak lazım yoksa istediğin kadar başına bela al. Ders almadığın sürece... baya hayatım değişmiş aslında (Eyvallah, 19).

Bir genç ise madde kullanımına ilişkin grup çalışmasında maddenin etkilerinden bahsedilmesinin ambivalan duygu durumunu artırıcı ve tetikleyici olduğunu, bu nedenle onun açısından programın amacına uygun bir etkisinin olmadığını ifade etmektedir.

Amaç bıraktırmaksa neden sürekli hatırlatılıyor. SAMBA'da bildiğimiz bilmediğimiz madde çeşitleri. İnsanın aklına geliyor yani.. Unutturmaya çalışırlarken daha da ters etki yapıyor yani. (Unutkan, 21).

Valla şöyle söyleyim. Ben hiç içmedim ağzıma dahi sürmedim. Geçen ders hoca anlattı mesela merak ettim içicem dedim anlatıyor ama kimsenin umrunda değil. Tabii içmedim. (Azimli, 22).

Bu noktada, her bir genç için bağımlılık sürecinde yoksunluk ile baş etme stratejilerinin, denetimli serbestlik sisteminin yaşamlarına etkilerinin, bilişsel farkındalığın riskli davranışsal kalıplara etkisinin farklılaştığı görülmektedir. Bu süreçte bazı gençler bilişsel ve davranışsal bir iç görü kazandığını belirtirken bazıları bu süreçte ambivalan duygularla savaşmakta, öz kontrol sağlamaya çalışmaktadır. Bireysel görüşme ve SAMBA programındaki temel odak bağımlılığın tamamıyla yok edilmesinden ziyade bilişsel-duygusal ve davranışsal boyuttaki riskleri azaltmak ve gençlerin bu süreçte özdenetim ve baş etme becerilerini artırmaktır.

3.9 Denetimli Serbestlikte Gençlerin İhtiyaçları

Denetimli serbestlik sistemindeki gençlerin uygulama sürecinde ne tür problemlerle karşılaştıkları ve buna ilişkin ne tür ihtiyaçlarının olduğu sorgulanmıştır. Gençlerden bazıları denetimli serbestlik sürecinde psiko-sosyal desteğe ihtiyaç duyduğunu; bu ihtiyacın uzman personel ile yapılan görüşmelerle ve eğitim-iyileştirme programları ile karşılandığını belirtmiştir.

Durumumla ilgili görüşme ihtiyacım oldu. Akıl almaya ve zihnimi toparlamaya ihtiyacım vardı. Zaten iki haftada bir gelip görüşmelere devam ediyorum. İstedğim zaman da görüşebilirim (Tahayyül, 19).

Kendimi tanımaya ihtiyacım vardı. Denetimli serbestliğe geldikten sonra davranışlarımın sonuçlarını gördüm. Olduğumdan daha iyi bir insan olmaya ihtiyacım var (Saygılı, 19).

Gençler denetimli serbestlik sistemine dahil olduktan sonra problemleri ve istenmeyen yönlerinin farkında olmaya başladıklarını; karamsarlık, umutsuzluk ve geçmişe takılı kalma gibi durumları değiştirerek olumlu düşünme ve geleceğe bakma gayretinde olduklarını şöyle ifade etmektedir:

Denetimli serbestliğe geldikten sonra daha pozitif bir bakış açısı elde ettim. Eskiden daha karamsardım. Her şeye olumsuz yönünden bakardım, şimdi umudum var (Munis, 19).

Denetim ile ihtiyaçlarım beklentilerim yüksek düzeyde karşılandı. Buraya gelmeden önce hep geçmiş vardı burası İleriyi düşünmeme yol açtı (Akıllı, 19).

Gençler için bu süreçte kendini özgürce ifade edebileceği kabullenici ve destekleyici bir ortam sağlanması; deneyimlerinin ve beklentilerinin yargılamadan dinlenilmesi oldukça değerlidir.

Biraz daha ilgiye ihtiyacım oldu bu süreçte. Anlaşılmaya ve desteğe ihtiyacım oldu. Ve buraya geldiğimde buradaki hocalar beni dinledi, anlamaya çalıştı, evde ailem sağ olsunlar beni yalnız bırakmadı (Zeyrek, 19).

Yalnız hissettiğim ve kendimi anlatma ihtiyacı hissettiğim anlar oldu. Buradaki uzmanlar ile konuşmak beni çok rahatlattı (İnatçı, 22).

Gençlerin bazıları için denetimli serbestlik kendini ifade edebildiği ve anlaşıldığı bir alan sunmaktadır ancak bir genç bu süreçte gerek ailesinin gerek uzman personelin desteği olduğunu ancak onun bu desteği hissedemediğini ifade etmektedir:

Ailem destek oldu, buradaki hocalar da benimle konuştular ama yine de çoğu ihtiyacımın karşılandığını düşünmüyorum. Hala yalnız hissediyorum, anlaşılmamış hissediyorum (Naif, 19).

Bazı gençler için denetimli serbestlik müdürlüklerinin merkezi yerleşim yerlerine daha uzak alanlarda bulunması ya da gençlerin ikamet ettiği yerlerin denetimli serbestlik müdürlüğünün olduğu bölgeye uzak olması gibi nedenlerle ulaşım ile ilgili problemler yaşanabilmektedir. Bu noktada gençler bu ulaşım sürecini hem maddi bir külfet hem de zaman kaybı olarak değerlendirmektedir.

Burası uzak kalıyor. Karşıyaka bana daha yakın ama ikametgâh ile sıkıntılarım var. Dışarıda sosyal hayatta kendimizi gerçekleştirebiliriz. Denetimli serbestliğe gelmek ve gitmek bir dert (Azimli, 22).

Maddi zorluk yaşamama neden oldu. Buraya geldiğim süreçte paramın olmadığı zamanlar oldu. Bazen yürüdüm, bazen otostop çektim (Uyumlu, 19).

Gençlerden bazıları öfke kontrolü ile ilgili problemleri olduğunu ve öfkeyle etkili baş etme becerilerine ihtiyaç duyduklarını; denetimli serbestlik sürecinde uzman personel ile yaptıkları bireysel görüşmelerde bu sorunlarına kısmen çözüm bulduklarını ifade etmiştir.

Öfke kontrolü konusunda iyi değildim. Çok çabuk kızabilir ve bağırabilirdim. Saman alevi gibi. Öfkemi nasıl kontrol edebileceğimi öğrenmem gerekiyordu. Burası o ihtiyacı biraz karşıladı (Delikanlı, 19).

Herhangi bir ihtiyacım olmadı. Öfkemi kontrol edememe durumum vardı aslında, öfkelenince hiçbir şeyi görmüyordu gözüm. Bunu da buradaki hocamla görüşmeye gelerek hallettim (Muhtelif, 18).

Bazı gençler, denetimli serbestlik sisteminde daha çok maddi ihtiyaçlarının olduğunu ancak sistemin buna ilişkin bir desteği olmadığını; ailelerinin maddi desteğini aldıklarını belirtmektedir.

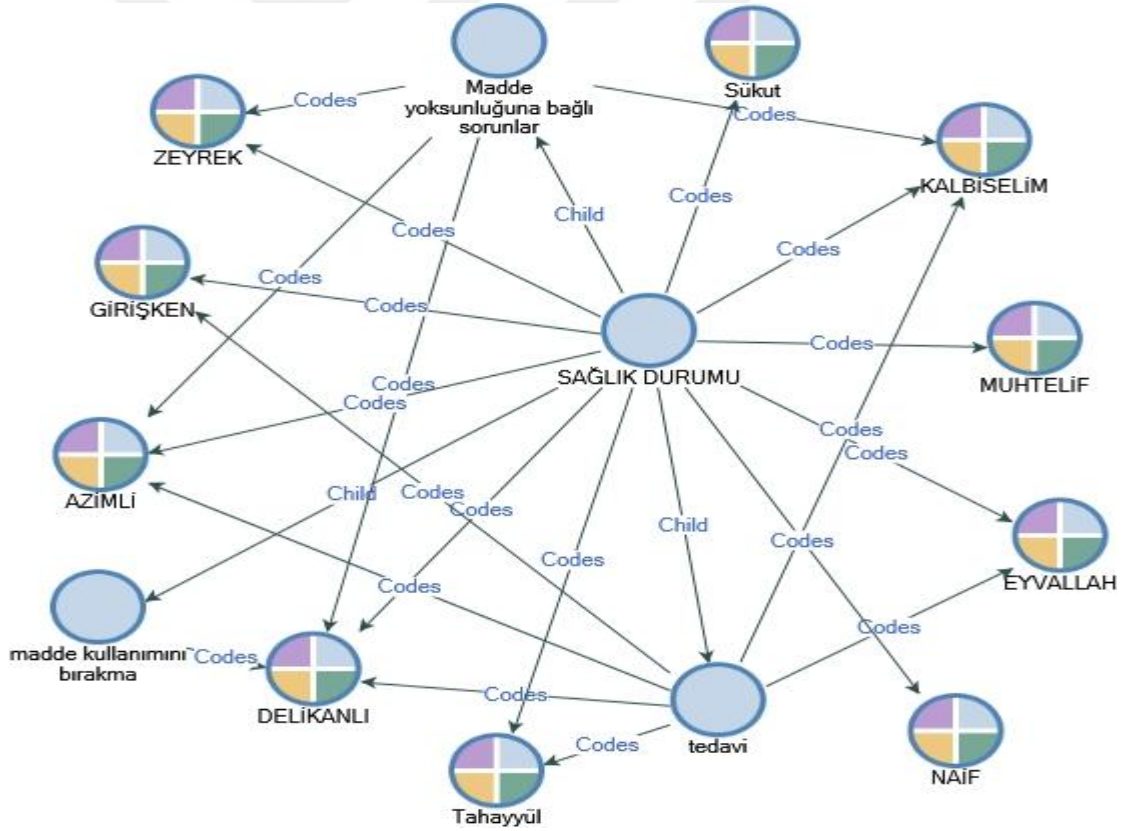
Denetimli serbestlikte benim maddi anlamda bir ihtiyacı karşılamadı. Buraya gelme gitme ve diğer masraflar için de hep ailem destek oluyor (Sakin, 20).

Maddi ihtiyaçlarım oldu. Ailemin yardımı ile kısmen bu durumu kurtarmaya çalıştım ama burada maddi bir destek sunulmadı (Uyumlu, 19).

3.9.1 Etkili Bir Tedavi ve İyileştirme Mümkün Mü?

Denetimli serbestlik sürecinde değerlendirilmesi gereken en kritik noktalardan biri etkili bir tedavi ve iyileştirmenin mümkün olup olmadığıdır. Sisteme dahil olan pek çok genç fiziksel iyilik halinin yanısıra duygusal, ruhsal, sosyal ve tinsel iyilik halinin de sağlanmasına ihtiyaç duymaktadır. Özellikle uyuşturucu madde kullanımını bırakma, madde yoksunluğuna bağlı belirtiler ile mücadele, bireysel bırakma çabaları, bütüncül ve profesyonel bir destek olmaksızın gençler için oldukça sancılı olabilmektedir.

Gençlerin sağlık boyutuna ilişkin tema ve alt tema kod haritası Şekil 3.7’de verilmiştir.

Şekil 3.7 Sağlık Boyutuna İlişkin Tema ve Alt Tema Kod Haritası

Denetimli serbestlik sistemindeki gençlerin çoğu herhangi bir sağlık probleminin olmadığını; ilaç kullanmadığını ve denetimli serbestlik sisteminin sağlık durumunu olumlu şekilde etkilediğini ifade etmektedir. Gençler, madde kullanımı bıraktıktan sonra vücutlarında fiziksel, duygusal ve ruhsal anlamda bazı olumlu gelişmeler gözlemlemiştir.

Ben iyi hissediyorum. Özellikle artık madde kullanmadığım için. Vücudumdaki pislikler gitmeye başladı, aşırı sivilce çıkıyordu, geçti (Unutkan, 21).

Herhangi bir hastalığım yok. Madde kullandığım zamanlarda kilo kaybetmişim. 4,5 aydır kullanmadığım için kilom da artış oldu (Akıllı, 19).

Uykusuzluk problemim vardı. Geceleri. Ama o da azaldı şimdi başka bir problemim yok (Girişken, 19).

Tedavi sürecinde ilgili hastanelerin psikiyatri polikliniklerine sevk edilen genç bireylerde aktif kullanım söz konusu değilse gençler tedavi ve denetimli serbestlik kararı ile sisteme dâhil olmakta ve eğitim-iyileştirme programlarına devam etmektedir.

Tedavi almadım ben, sadece buraya gelip görüşmeler yapıyorum (Azimli, 22).

Tedavi olmadım. Uyuşturucuyu bıraktıktan sonra zaten sağlığıma kavuştum. Yeme ve uyku düzenim de iyileşti (Delikanlı, 19).

Gençler kullanılan maddeleri de zararlı etkilerine; yasal olma durumuna göre derecelendirmektedir. Bu gençlerin denetimli serbestlik sistemine dahil olduktan sonra ağır kimyasal maddeleri kullanmadıklarını vurguladıkları, sigara ve alkol kullanımını ise uyuşturucu madde kullanımı olarak değerlendirmedikleri görülmektedir.

Sentetik ve ağır maddeleri kullanmıyorum. Aldığım madde hafif olduğu için tedavi olmadım. Artık sadece sigara ve arada alkol belki kullanırım. (Kalbiselim, 19).

Bir tek alkol sigara, sağlık durumum iyi, artık madde kullanımım yok çünkü (Zeyrek, 19).

Madde kullanımına ilişkin ciddi bir farkındalık ve kullanımın sonlandırılmasında önemli etkileri olduğunun düşünülmesinin yanısıra tedavi sürecinin etkili bir şekilde yürütülemediği ve madde kullanım isteğinin ve riskli madde kullanım davranışının devam etme riskinin bulunduğu gençlerden bazılarının ifadelerinde ortaya çıkmıştır.

Tedavi aldım yani hastaneye falan gitmiştim ama yetersiz kalındı. Yani çok bir faydasını görmedim. Madde kullanım isteğim devam ediyor. Kötü bazen madde kullanmadığım için. Ara ara iyileşiyorum iyi hissediyorum. Dengesiz olabiliyorum (Asabi, 21).

Gençlerin madde kullanımına bağlı bedensel-duygusal ve ruhsal etkiler ile birlikte madde kullanımının azaltılması ya da bırakılması sürecinde yoksunluk problemleri yaşamaları da kaçınılmaz olmaktadır. Bu süreçte gençler fiziksel, duygusal ve psiko-sosyal boyutlarda zorlayıcı yoksunluk belirtileri ile başa çıkmaya çalışmaktadır.

Sağlık kaybı. Unutkanlık başladı. Aşırı derece unutkanlık. Zayıflıyorsunuz ve nefes alışverişinde sıkıntılar yaşıyabiliyorsunuz (Delikanlı, 19).

Psikolojik olarak kendimi kötü hissediyorum. DS sürecinde uyku problemleri yaşadım. Bağımlılık ile ilgili sıkıntılar (yoksunluk). DS ye geleceğim gün de uykusuz kalıyorum (İnatçı, 22).

Madde kullandığım dönemde de intihar düşüncelerim vardı. 2 senedir böyle bir şey yaşamadım (Kalbiselim, 19).

Denetimli serbestlik sürecinde gençlerin duygusal ve ruhsal sağlık durumlarının bozulduğu, gençlerin yoğun kaygı, stres ve üzüntü yaşadığı öğrenilmiştir.

Sağlık durumuma hiçbir faydası zararı olmadı, nötr yani. Ben biraz sinir stres sahibi olmuş olabilirim. Keşke burada olmasaydım neden buradayım diye kafamda sorularla geliyor buraya (Azimli, 22).

Yorgunluk, üzgünlük hissediyorum ama sağlığım iyi Duygu durumum karışık ama bedensel durumumda bir sıkıntı görmüyorum (Sportif, 19).

Gençlerden biri, denetimli serbestlik sürecinin sağlık durumunda herhangi bir etkisinin olmadığını; kendi iradesi ile madde kullanımını bıraktığını, bir diğeri ise zararlı madde kullanımından uzak durarak ve spor yaparak sağlığını korumaya çalıştığını ifade etmektedir.

DS sağlık durumumu etkilemedi. Kendim isteyince bırakmıştım zaten (İyi, 19).

Sağlık durumum iyi, sigara ve alkol kullanmıyorum, spor yapıyorum sağlığıma dikkat ediyorum. Denetim süreci sağlık durumuma herhangi bir etkisi olmadı (Sakin,20).

3.9.2 Denetimli Serbestlikte Neler Değişmeli?

Denetimli serbestlik sisteminde yükümlülüklerine devam eden gençlerin sistemde değişmesini istedikleri durumlara ilişkin görüşlerine bakıldığında, gençlerin çoğunun değişmesini istediği durumlar genellikle denetimli serbestlik uygulamaları ve süreç ile ilgili prosedürler olmuştur. Denetimli serbestlik sisteminde gençlerin iki haftada bir bireysel görüşme ve uygun görüldüğü durumlarda grup çalışmasına katılma yükümlülüğü bulunmaktadır. Gençlerden bazıları görüşme ve grup çalışması programının sıklığının azaltılarak ayda bir ya da iki kez yapılması gerektiğini düşünürken bir başka genç görüşmelerin daha sıklıkla yapılmasının daha iyi olabileceğini belirtmektedir.

Programların azalması olabilir. Önceden ayda bir yapılıyordu. 15 günde bir şu an. Ayda iki kere oluyor. Eskiden işlerimizi halledebiliyorduk (Azimli, 22).

Uyarı hakkının değiştirilmesi, görüşme ve seminerlerin 3 haftada bir olması lazım. Hatta sadece bireysel görüşmeler olsa daha iyi, seminerler olmasa da olur (Asabi, 21).

Görüşme araları çok uzun, en son yaptığım görüşmeyi unutuyorum neler konuştuk ne söylenmişti.. Bence görüşme sürelerinin daha sık olması gerekir (Pozitif, 18).

Eğitim ve iyileştirme programlarına yükümlülükleri gereği genç bireylerin vaktinden önce gelmesi ve geç kalmaması beklenmektedir. Çalışmalara 5-10 dakika geç kalmaları durumunda sorumlu denetimli serbestlik uzmanı bu konuda tolerans gösterebilmekte ancak daha uzun süreli gecikmelerde bireyi çalışmaya almayabilmektedir. Bu noktada genç bireylerin program saatinden daha erken bir vakitte kurumda olma; geç kalma durumunda programa alınmamaları nedeniyle denetim ihlali söz konusu olmakta ve genç bireyler uyarı ve dosyasının kapanması gibi yaptırımlarla karşılaşabilmektedir. Bir genç, programa vaktinde katılmakla ilgili yaşadığı stresi ve geç kalma durumunda daha toleranslı bir tutum beklentisini şöyle ifade etmektedir:

Ben kendi sıkıntılarım için söyleyim. Benim o taraftan buraya gelmem biraz uzun sürüyor. Yol mesela yarım saat. Ulus a gidiyorum. Tek sıkıntı o değil. Biraz daha tolerans gösterilebilir. Normalde 15 dk. tolerans gösteriliyor. Belki de abla beni beklemeyecek 15 dk. geçtikten sonra. Keşke biraz daha tolerans gösterilse daha iyi olur. Hani şimdi şöyle bir durum var. Söylenmiyor bazen bu adam beş dk. geç kalsa şahsen ben öyle yaparım 5 dk. geç kalsam geri dönerim. Bu yüzden daha erken gelmek zorundayız (Eyvallah, 19).

Daha toleranslı ve esnek bir tutum sergilenmesi görüşünün tam tersi yönünde düşünen bir başka genç ise denetimli serbestlik sisteminin yükümlülük boyutunun disiplin ve görev bilinci sağladığını ve bundan hoşnut olduğunu şöyle belirtmiştir:

Böyle güzel, git gel disiplin oluyor. Belirli sınırlar var. Sorumluluklar ve yapmamız gereken şeyler var, buna uymak zorundayız. Başiboş olmaktan iyi (Naif, 19).

Denetimli serbestlik sisteminin kurum bünyesinde eğitim ve iyileştirme programları ile gençlerin kriminojenik risklerden korunması amaçlanmaktadır. Bununla birlikte sistem sadece genç bireye ve çok sınırlı bir biçimde genç bireylerin ailesi; onu çevreleyen sosyal çevresi ve makro sistemlere etki edebilmektedir. Bu etki bazı genç bireyler için hayatında derinden bir değişime yol açmakta bazı gençler için ise geçici ve yüzeysel bir değişim yaratmaktadır. Gençler denetimli serbestlik sisteminin maddeye erişime neden olan riskli akran grupları ile etkileşimlerin engellenmesi ve sosyal çevredeki mükerrer suç riski içeren dinamiklere doğrudan müdahale edilebilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Uyuşturucunun hayatımızdan çıkması için çalışmalar yapılması önemli anca o şekilde fayda sağlanır. Dışarı çıktığımızda yine ulaşabiliyorsak ya da bulaşıyorsak burada ne yapıldığının önemi kalmıyor (Delikanlı, 19).

Arkadaşlık süreçlerine, kötü arkadaşlar ile iletişim kesilmesine direk müdahale edebilirlerse çok daha başarılı olabilir (Kalbiselim, 19).

Denetimli serbestlik sisteminde değişmesini istediği durumlara ilişkin görüş istenilen gençlerden bazıları, sistemdeki değişimden ziyade dışarıdaki hayatının önemli olduğunu, denetimli serbestlik sistemi yerine sadece imza yükümlülüklerinin yerine getirildiği bir sürecin yeterli olacağı görüşündedir. Bu gençler için denetimli serbestlik süreci ait hissettikleri ve ihtiyaçlarına tam anlamıyla yanıt verebilen bir sistem olarak değerlendirilmemektedir.

Denetimde bir şeyin değişmesine gerek yok, önemli olan benim dışarıdaki hayatım. Zaten hayatımda birçok şey değiştiği için burada bir şeyin değişmesine ihtiyaç duymuyorum (Girişken, 19).

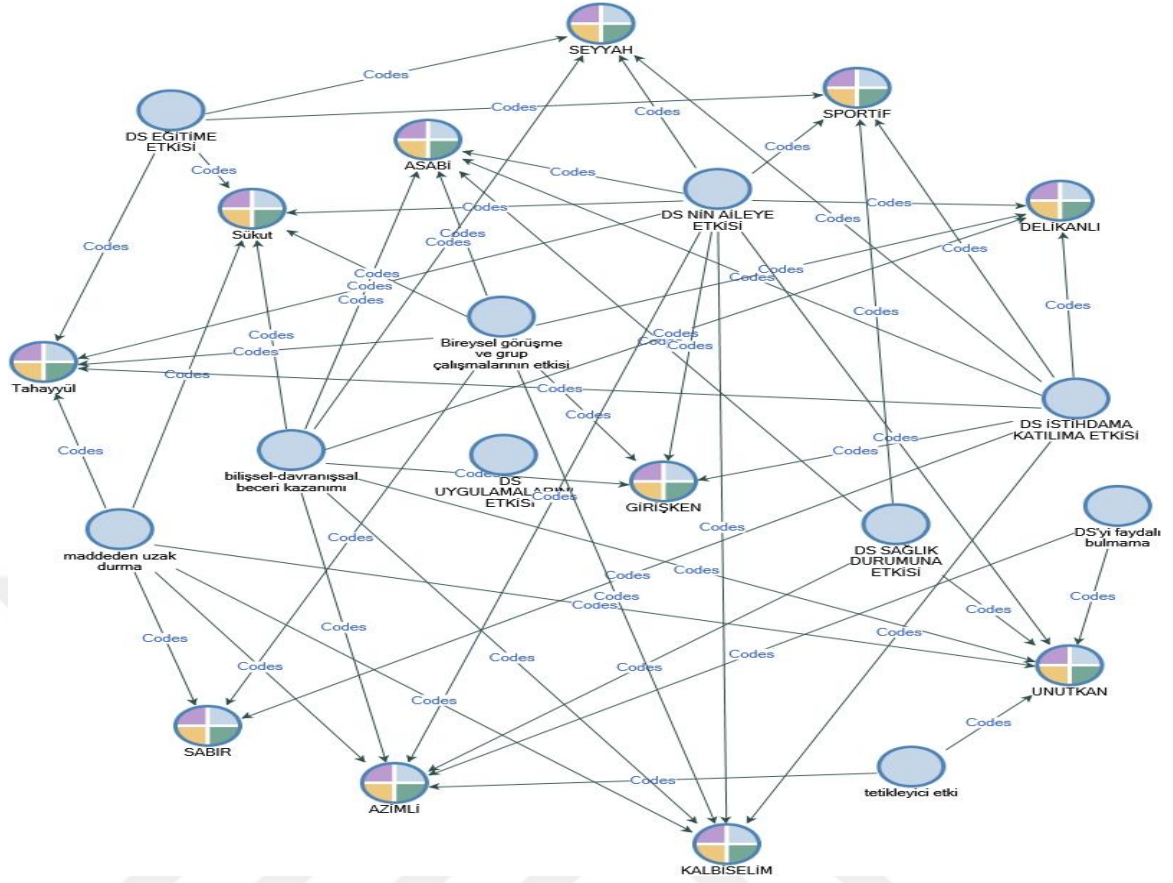
Denetimli serbestlik olmasa iyi olur yani belli başlı şartlar var bizden istenen, suçtan zarardan uzak dur onu da sadece karakola gitsek imza atsak daha iyi olur (Sportif, 19).

Bu bulguyla paralel olarak Aslan (2012) kendi araştırmasında sistemdeki bireylerin tedbir sürecine ilişkin herhangi bir önerisinin olmamasını, bireylerin kendilerini sistemin bir öznesi olarak değerlendirmedikleri şeklinde yorumlamaktadır. Bu sonuç, bazı gençlerin denetimli serbestlik sistemine ilişkin ‘olumsuz, faydasız, tekrar eden bir süreç’ olduğu yönündeki görüşleriyle paralellik göstermektedir. Burada denetimli serbestliğin faydalı, yararlı ve kazanım sağlayan bir süreç olarak değerlendiren gençler olduğu da unutulmamalıdır. Denetimli serbestlik sisteminde her bir gencin kendini bir özne olarak değerlendirebilmesinde gencin bakış açısı, inançları, beklentileri, motivasyon düzeyi, aile ve daha pek çok farklı dinamik rol oynamaktadır.

3.9.3 Eğitim İyileştirme Programlarının Etkisi

Denetimli serbestlik sistemine dâhil olan gençlerin topluma yeniden uyum sağlayabilmesi, suç davranışlarının azaltılması ve mükerrer suçun oluşumunun engellenmesi için gençlerin kriminojenik risk ve ihtiyaçlarına uygun olarak çeşitli eğitim ve iyileştirme programları yürütülmektedir. Bu bağlamda her bir genç ile öncelikle 3 bireysel görüşme yapılmakta ve sonrasında uygun görülmesi durumunda gençler grup çalışmaları ve seminer programlarına dahil olmaktadır. Peki eğitim ve iyileştirme programları gençlerin hayatına nasıl etki etmektedir?

Eğitim-iyileştirme programlarının etkisine ilişkin tema ve alt tema kod haritası Şekil 3.8’de verilmiştir.

Şekil 3.8 Eğitim-İyileştirme Programlarının Etkisine İlişkin Tema ve Alt Tema Kod Haritası

Eğitim ve iyileştirme programlarına devam eden gençlerin bir kısmı, gerek bilişsel gerek davranışsal ve ruhsal olarak olumlu değişimler yaşadıklarını; farkındalık geliştirdiklerini ve baş etme kapasitelerinin arttığını ifade etmiştir.

Psikolojim düzeldi. Moralim yerine geldi. Rahatladım, nasıl davranmam gerektiğini, öfkeyle hareket etmemeyi öğrendim. Burada öğrendiklerimle hareket ediyorum. Hayatımda birçok şeyi fark etmemi sağladı o nedenle artık düşünerek hareket ediyorum (Delikanlı, 19).

Yani buraya gelmeden önce çok stresliydim ne olacak bitecek diye, o dönemde çok düşünüyordum. Buradaki katıldığımız programlar stresle başa çıkmama yardımcı oldu (Girişken, 19).

Adalet sistemine dâhil olan gençlerin süreç içinde yargılanmadan, etiketlenmeden sadece dinlendiği, kendini ifade edebildiği; tarafsız bir değerlendirme ile gelişimi hakkında görüş alabildiği bir ortam gençlerin iyi hissetmelerini sağlamıştır.

Kendimi daha rahat ifade edebilmemi sağladı. Bir de kendimi dışarıdan bir göz ile değerlendirebilmek, objektif yorum almak çok faydalı oldu (Hemdem, 19).

Rahatlama ve kendini özgürce ifade edebilme açısından bana faydası oldu (İnatçı, 22).

Özellikle uyuşturucu madde kullanımı nedeniyle sisteme dâhil olan gençlerin madde yoksunluğuna bağlı belirtileri arasında ambivalan duygular, çabuk öfkelenme ve içmeme davranışını sürdürme ile ilgili sorunlar yaşanabilmektedir. Gençlerden bazıları denetimli serbestlik sürecinde bu yoksunluk belirtilerine ilişkin farkındalık geliştirdiğini; davranışlarını düzenleyebilme becerisi geliştirdiğini ifade etmektedir. Bunun yanı sıra gençlerin önemli bir kısmı eğitim ve iyileştirme programlarından edindikleri bilgileri hayata geçirmeye çalıştığını ve bunda başarılı olduklarını belirtmiştir.

Bu süreçte madde kullanmadığım zamanlar çok öfkeleniyordum. Öfkemi kontrol etmekte zorlanıyordum. Buradaki hocalarımdan yardım aldım o konuda. Madde kullanımının zararlarını düşünüyorum, kendimi kontrol edebiliyorum, hayır diyebiliyorum ve öfkemi kontrol edebiliyorum (Kalbiselim, 19).

Bireysel görüşmeler bana çok yardımcı oldu ve çok iyi geldi. Burada öğrendiklerimi düşünüyorum ve davranışlarım olumlu anlamda değişti (Seyyah,18).

Derste bazı anlatılan kelimeler vardı onlar çok anlamlı bence. Düşüncemi değiştirmemi sağladı. Stres ile ilgili öğrendiklerimi uygulayabiliyorum. Bazı teknikler öğrenmiştik onları yapıyorum (Uyumlu, 19).

Eğitim ve iyileştirme programları kapsamında suç davranışı ile ilgili risk ve ihtiyaçların değerlendirilmesinin yanı sıra genç bireyin aile, yakın sosyal çevre ilişkileri; serbest zaman değerlendirme, eş ve iş seçimi gibi konulara ilişkin de danışmanlık sunulmaktadır.

Evet. Bu çalışmalarda hocalarımla konuştuklarımın bana faydası oldu. Düzeldim biraz, davranışlarım düzeldi, bu eve de olumlu yansdı. İlişkilerimiz daha iyileşti (Naif, 19).

Yani burada aldığım bilgiler sayesinde daha çok hedeflerime odaklanmaya başladım. Üniversite, daha sonra hangi işi yapmak istediğim, nasıl bir eş istediğim o şekilde görüşmeler yaptık, gayet verimliydi (Tahayyül, 19).

Katıldığımız bireysel görüşmeler ve grup çalışmaları da kötü düşünmemi olumsuz olmamı engelledi, olumlu bakmamı sağladı. Spora dönmemi sağladı (Girişken, 19).

Gençlerden bazıları eğitim ve iyileştirme programlarından edindikleri bilgileri uygulamaya çalıştığını ancak bunda kısmen başarılı olabildiklerini ifade etmiştir.

Sinirlerime hâkim olmaya çalışıyorum. Sabretmeye çalışıyorum. Takmamaya çalışıyorum. Tamamen uygulamasam da kısmen uygulamaya çalışıyorum (Hırslı, 24).

Az çok aklımda kalıyor uygulamaya çalışıyorum yeri geldiğinde. Ancak çok da uygulayabiliyorum diyemem (Naif, 19).

Bazı gençler eğitim ve iyileştirme sürecinde öğrendikleri bilgilerin hayatlarında değişim yaratmadığını; değişimin daha çok kendi iradeleri ile ilgili bir süreç olduğunu ifade etmektedir.

Evet hata yaptım. Burada böyle konuşulunca hiçbir şey değişmiyor. Yine aynı. Benim bildiğim şeyler zaten. Sadece soru –cevap yani herhangi bir etkisi yok. Önemli olan benim iradeli olmam (Emek, 19).

Buradan öğrendiğim şeyler var ama değişen bir şey yok. Aslında hepsi benim öz irademle ilgili kendimi tutuyorum (Asabi, 21).

Bazı gençler ise tedavi sürecinin yeterince etkili olmadığını düşünmekte; denetimli serbestlik kurumlarının dışında madde kullanımının önlenmesine ilişkin bir denetim mekanizması olmadığını düşünmektedir.

Buraya geldik, tedaviye gitmiyoruz, kullansak kim nerden bilecek? (Unutkan, 21).

3.9.4 En Temel İhtiyaç: Aile Desteği

Denetimli serbestlik sistemindeki genç bireylerin başka ne türlü ihtiyaçlarının olduğu sorulduğunda, büyük çoğunluğu en öncelik verdiği ihtiyaç alanının aile desteği olduğunu; aile ve yakın sosyal çevre desteğinin onlar için yeterli olacağını ifade etmiştir.

Bu süreçte en çok ailemin desteğine ihtiyaç duydum. Onların desteğini almak yeterli oldu benim için. Yargıtay'daki dosyam ile ilgili kaygılarım vardı onlar sayesinde kaygılarım azaldı. Sadece sosyal çevrem olsun, ailemin desteği devam etsin başka bir şey istemiyorum (Hemdem, 19).

En çok ailemin desteğine ihtiyaç duydum. Çünkü insan bir kere böyle bir duruma düşünce çok yalnız hissediyor. En önemli şey aile. Onun desteği olunca her şey daha kolay (Naif, 19).

Gençlerden bazıları denetimli serbestlik sisteminin onlara iş imkânının sağlanması konusunda yardımına ve desteğine ihtiyaç duymaktadır.

İstihdam odaklı kaynak ve destekler olabilir. Yani buradan çıktıktan sonra bir iş imkânı olursa güzel olur (Saygılı, 19).

Okulum bittiğinde mesleğimi devam ettirmeye ihtiyacım var. Belki onunla ilgili bir destek sağlayabilirler. Ailem de bu konuda bana destek oluyor zaten (Akıllı, 19).

Bazı gençler, kişisel gelişimini sürdürebilme ve özdenetim sağlayabilme ihtiyacı olduğunu; bazı gençler ise ekstra bir desteğe ihtiyacı olmadığını ve değişimin kendi istek ve iradesi ile mümkün olabileceğini belirtmektedir.

Kendimi kontrol edebilmek, mücadeleme devam edebilmek önemli benim için başka desteğe ve kaynağa ihtiyaç duymuyorum (Kalbiselim, 19).

İnsan kendi istedikten sonra her şeyi yapabilir. Hiçbir şeye ihtiyaç duymuyorum (İyi, 19).

Desteğe ihtiyaç duymuyorum kendi öğrendiklerim yetiyor (Uyumlu, 19).

Gençlerin en önemli ihtiyaçlarından biri de sosyal çevre değişikliğidir. Suça sürüklenme sürecinde suç davranışının öğrenildiği, uygulandığı ve desteklendiği ortamlar ciddi bir kriminojenik risk oluşturmaktadır. Risk altındaki gençlerin mükerrer suçtan korunması için sosyal çevrenin değiştirilmesi de belirgin bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bulunduğum yeri, çevreyi değiştirme ihtiyacım var. Zaten buraya gelmemizin büyük sebebi çevremiz. Bütün suç bizim değil. (Sabır, 18).

İstanbul'dan gitmek isterim. Bu çevreden uzaklaşmak iyi gelir. Hayatımı düzene sokmak için bu boş faydasız yerden uzağa gitmem lazım (Zeyrek, 19).

Denetimli serbestlik genç bireylerin serbest zamanlarının planlanmasında; sanatsal ve spor faaliyetlerine yönlendirilmesinde de yardımcı olmaktadır. Gençlerin çoğu denetimli serbestlik kurumlarının bünyesinde kendi ilgi alanları olan spesifik bazı sportif ve sanatsal alanlarda aktiviteler ve geziler düzenlenebileceğini belirtmiştir.

Sporla ilgili faaliyetlerin düzenlenmesini isterdim. Geziler düzenlenmesini güzel yerleri görmeyi isterdim (Delikanlı, 19).

Spor aktiviteleri düzenlenebilir. Boks ve fitness gibi. En azından farklı aktiviteler yapılması desteklenebilir (Kalbiselim, 19).

Müzik ile ilgili faaliyetler olmasını dilerdim. Şarkı yazıyorum. Sanatsal faaliyetler düzenlenebilir müzik ile ilgili (Munis, 19).

Bazı gençler ise bu aktivitelerin denetimli serbestlik bünyesinde düzenlenmesini istemediklerini; kendi sosyal yaşamlarında bu aktiviteleri gerçekleştirebileceklerini ifade etmiştir.

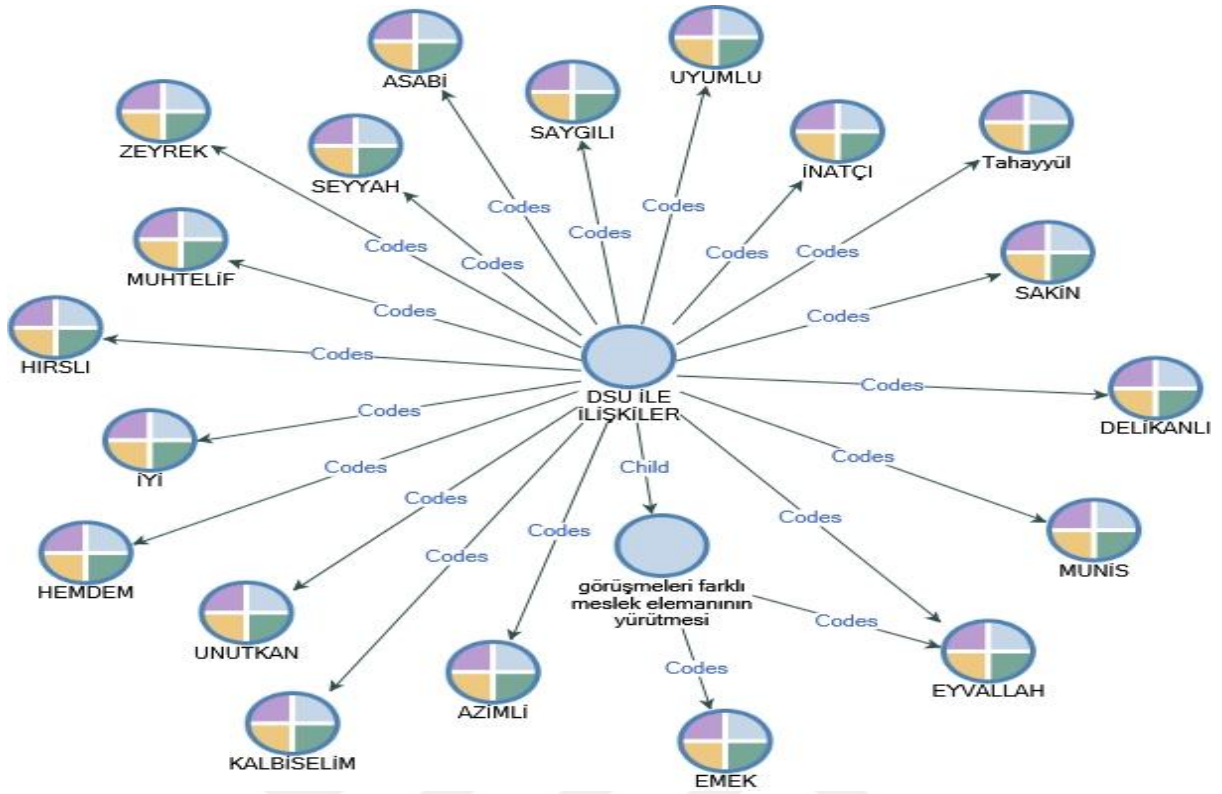
Denetimli serbestliğin içinde düzenlenmesini istemem başka bir yerde olabilir (Girişken, 19).

Dışarıda sosyal hayatta kendimizi gerçekleştirebiliriz. Şu an denetime özel bir şey aklıma gelmiyor (Azimli, 22).

3.10 Denetimli Serbestlik Uzmanları İle İletişim

Denetimli serbestlik sistemi gençlerin suç davranışından uzak durma, problemleri ile etkili başa çıkma becerileri kazanması açısından bir destek mekanizması sunmaktadır. Genç bireyler ile denetimli serbestlik sistemi arasındaki bağı kuran ve sürdüren olarak denetimli serbestlik uzmanlarının genç bireyler ile kurduğu ilişkinin kalitesi de iyileşme sürecine katkıda bulunması açısından oldukça değerlidir.

Denetimli serbestlik uzmanları ile iletişim boyutuna ilişkin tema ve alt tema kod haritası Şekil 3.9’da verilmektedir.

Şekil 3.9 Denetimli Serbestlik Uzmanları ile İlişkiler Tema ve Alt Tema Kod Haritası

Gençlerin büyük çoğunluğu denetimli serbestlik uzmanları ile ilişkilerinin sorunsuz olduğunu ve iletişimlerinin genel manada iyi olduğunu düşünmektedir.

Aramız iyi. Çok güzel konuşmalar yapıyorlar bizlerle. Anlatılanlar çok mantıklı (Akıllı, 19).

Gayet güzel yardımcı oluyorlar bize sağ olsunlar (Muhtelif, 18).

Bu görüşlere paralel olarak, Uluğtekin (2012)'in çalışmasında gençlerin denetimli serbestlik uzmanları ile ilişkilerinin 'olumlu' olduğunu; bireysel görüşmelerde güven bağının sağlandığını, gençlerin sorumluluklarının birlikte inşa edildiği belirtilmektedir. Denetimli serbestlik uzmanları ile yapılan görüşmeler gençler için kendilerini ifade etme, anlaşılma ve kabul görme ihtiyaçlarının karşılandığını; program düzenlenirken esnek bir tutum izlendiği belirtilmektedir.

Aslında çok faydası oluyor. İnsan içini döktüğünde biraz da olsa rahatlıyor. İnsanın kendini anlatması güzel oluyor. Bir sürü kimseye içimizi döküyoruz (Eyvallah, 19).

Psikolojik olarak rahatladım ve evet bu ihtiyacımı karşıladı. Genel olarak iyi. Programı hazırlarken de mesai saatlerime göre düzenliyor hocam. Bu açıdan çok iyi (İnatçı, 22).

Denetimli serbestlik uzmanları genç bireyleri suç davranışından bağımsız olarak değerlendirmekte; genç birey ile yargılayıcı olmayan daha eşitlikçi bir ilişki kurmaktadır.

Hocam gayet iyi birisi, geldiğim zaman da benimle bir suçlu gibi değil de bir vatandaş gibi ilgileniyor. Herhangi bir personelle sıkıntı yaşamadım (Tahayyül, 19).

İyi anlaştığımızı ve birbirimizi iyi anladığımızı düşünüyorum (Seyyah, 18).

Genç bireyler denetimli serbestlik sisteminde denetim planında belirlendiği şekilde bireysel görüşmelere katılmakta ve bu görüşmelerde genç için belirlenen bir uzman görevlendirilmektedir. Bununla birlikte süreç içinde uzman personel yetersizliği gibi çeşitli kurumsal dinamiklerden dolayı gençler görüşmelere başladığı uzman ile sürece devam edemeyebilmekte; her görüşmede farklı bir uzman ile görüşme yapmak durumunda kalabilmektedir. Bu durum gençlerin uzman ile güven ilişkisi geliştirmesini, kendini rahatça ifade edebilmesini ve terapötik bir ilişkinin sürdürülmesini engellemektedir.

Valla görüşme yaptığımız hoca aynı kişi olsa. Belki ben içimi ona anlatacağım değişip değişip duruyor. Daha yakın olabilirim, daha rahat anlatırım sordukları soruları. (Emek, 19).

Buraya geldiğimde farklı bir uzmanla görüşmeye başladım, ikinci görüşmede farklı bir uzmana yönlendirdiler. Yani her seferinde yeniden anlatmak, açıklama yapmak yoruyor (Hırslı, 24).

Gençlerden bazılarının ifadelerine bakıldığında, grup çalışmalarının ders mantığıyla verilmesi; didaktik bir yapısının olması, öğretmen-öğrenci ilişkisinin olması; aktif katılımlarının sağlanamaması gibi nedenlerle terapötik bir etkisinin olmadığı; gençlerin kendilerini sürece veremedikleri ve sıkıldıkları anlaşılmaktadır.

Şimdiye kadar iyiydi ama ben biraz uyuz oldum ya. Uzman dediğiniz derse gelen hoca sanırım. Gelip dersini anlatıyor hoca öğrenci ilişkisi bana bir katkısı yok ki. İlk on dakika yoklama alınıyor konuşuyor sonra derse başlıyor zaten (Azimli, 22).

İlk on dakikası iyi de sonrası bayıyor, uykum geliyor (Unutkan, 21).

3.11 Suçtan Uzak Hayaller

Denetimli serbestlik sistemine dahil olan genç bireylere gelecek deyince akıllarına ne geldiği, gelecekte ne bekledikleri ve hayallerinin neler olduğu sorulmuştur. Buna göre, gençlerin çoğunun geleceğe dair adalet sisteminden uzaklaşmak, bir iş sahibi olmak, kendi gelirini kazanmak, aile kurmak ve sağlıklı bir yaşam sürmek gibi beklentileri bulunmaktadır.

Geleceğe ilişkin tema ve alt tema kod haritası Şekil 3. 10'da verilmektedir.

Gelecek bazı gençler için bir aile kurmak, istediği bir işte çalışmak, iyi bir gelire ve statüye sahip olmak iken bazı gençler için ailesinden ayrı bir hayat kurarak kendini kanıtlayabileceği, kendi kendine yetebileceği ve “özgür” bir yaşam demektir.

Ailemden ayrı yaşayacağım, kendimi gerçekleştireceğim, bir işe gireceğim, marjinal bir şekilde hayatımı sürdürüyor olacağım (Munis, 19).

Gelecek deyince aklıma valla aile, iyi bir iş, maaş tabii ki bu zaman, işimde iyi bir itibar (Tahayyül, 19).

Kimseye muhtaç olmadan yaşamak. Ne aile, ne evleneceğim eşim olsun kimseye muhtaç olmadan kendi ayaklarımın üstünde durabilmek (Hırslı, 24).

Yamaç (2014)’ın çalışmasında da gençler tarafından dile getirilen rehabilitasyon sonrası beklentiler, eğitim sürecine devam etmek ya da mesleki eğitim ile bir işe yerleşmek olarak belirtilmektedir. Gençlerin bazıları ise geleceğe ilişkin görüşlerinin bulanık olduğunu; geleceği düşünmediklerini ya da düşünmemeyi tercih ettiklerini belirtmiştir.

Hiç düşünmedim geleceği. Bir şey gelmiyor aklıma. Hep böyle kalırım herhalde. Hayal kurmayı sevmiyorum (Muhtelif, 18).

Gelecekle ilgili bir planım yok. Kestiremiyorum. Çok da üzerine düşünmek istemiyorum (Zeyrek, 19).

Aslında pek düşünmedim. Askerlik var. Askerden sonra yapabileceğim bir şey olsun ondan sonra düşünmeyim. Bir temel atma çabam var. Askerden sonrası gözüme karanlık geliyor hiç düşünmedim yani. İhtiyaç duymadığımdan değil de düşünmek istemiyorum diyelim. Kafam rahat olsun. Şöyle herkesten uzak sakın bir yerde yaşamak isterim (Eyvallah, 19).

Denetimli serbestlik sistemindeki gençlerin gelecek ile ilgili beklenti ve planlarının önemli bir kısmını evlenmek, bir aile kurmak ve iş sahibi olmak oluşturmaktadır.

Eğitimime başlayıp bitirmek ve aileme maddi manevi konuda her türlü destek olmak. Umutla bakıyorum, geleceğimin çok güzel olacağını düşünüyorum. Aile kuracağım (Pozitif, 18).

Yuva kurmak ve evime ekmek götürmek! Eşimin olması, evli mutlu çocuklu bir aile (Naif, 19).

İşle alakalı sorunlarımı çözmek, evlenmek, bir düzen ve aile kurmak isterim. İstanbul'da yaşamaya devam etmek isterim (Saygılı, 19).

Aile kurmak, bir işte çalışmak ve üretmek topluma faydalı bir birey tanımı yapılırken ifade edilen önemli kriterlerdir. Bu noktada gençlerin toplumsal sürece uyumunun ve katılımının sağlanmasında tüm bu yaşam olaylarının bireye daha sağlıklı roller yükleyen ve sorumluluk sahibi yapan bir dinamiği bulunmaktadır. Farrington (2005), suç davranışından vazgeçmenin, evlilik, istikrarlı istihdam gibi yaşam olaylarının gençlerin anti-sosyal potansiyelindeki azalma ile ilişkili olduğunu vurgulamaktadır.

Gençlerin geleceğe ilişkin hayalleri sorulduğunda çoğunun yanıtı aileleri ile ilgili beklentilerin ve dileklerin olduğu hayaller; mutlu, huzurlu, sağlıklı ve düzenli bir yaşam olmuştur.

Bir evimin arabamın eşimin olmasını ve sağlıklı olmayı hayal ediyorum. Çocuğumun bu duruma düşmemesini hayal ediyorum. Her şeyden ve zararlı herkesten uzak olduğum, mesleğimi devam ettirdiğim yaşamımı devam ettirdiğim bir gelecek diliyorum (Delikanlı, 19).

Gelecek deyince, sorumluluklarımı bilmek, hayatımı düzene sokmak bir yaşam planı oluşturmak geliyor aklıma. Birde ilerde restoran açmak ve işletmek, çalışıp hayatımı kazanmak istiyorum (Kalbiselim, 19).

Bazı gençler ise hayallerindeki mesleği okuma; bazıları ilgilendiği alanlarda ve sanat dalında kendini geliştirmeyi, bu alanda eğitim almayı hayal etmektedir.

Sanatçı olma hayalim var, müzikle ilgili hayallerim var. Konservatuara gitmek istiyorum (Munis, 19).

Öğretmen olduğumu ve hayallerime kavuştuğumu hayal ediyorum (Seyyah, 18).

Polis olmaktı hayalim ama cezaevine girdim. Şimdi şansım var polis olabilmek için (Sportif, 19).

5 sene sonra kendimi öğrenci olarak görüyorum, yurtdışına gitmek istiyorum dil öğrenmek için (Tahayyül, 19).

Gençlerin çoğunun geleceğe ilişkin beklentileri ve hayalleri adalet sisteminin dışında olma ve çalışma, aile birliği oluşturma yoluyla toplum içinde kendi hayat düzenlerini oluşturma üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Denetimli serbestlik sisteminde hizmet alan gençler ile birlikte hizmet sunan denetimli serbestlik uzmanları da değerlendirilmesi gereken önemli bir bağlama sahiptir. Aşağıda, çizelge 3.2’de denetimli serbestlik uzmanlarının cinsiyet, yaş, eğitim, mezun oldukları bölüm, çalıştıkları müdürlük, Adalet Bakanlığı ve denetimli serbestlik sisteminde çalışma sürelerine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Çizelge 3.2 Denetimli Serbestlik Uzmanlarına İlişkin Tanıtıcı Bilgiler

Denetimli Serbestlik Uzmanı	Cinsiyet	Yaş	Eğitim durumu	Mezun olunan bölüm	Çalıştığı Müdürlük	DS' de Çalışma süresi	Adalet Bakanlığı çalışma süresi
Hümanist, Psikolog	Erkek	29	Yüksek Lisans	Psikoloji	İstanbul	4 yıl	6 yıl
Motivasyon, Sosyolog	Kadın	32	Lisans	Sosyoloji	İstanbul Anadolu	6 yıl	6 yıl
Düzen, Psikolog	Kadın	42	Yüksek Lisans	Psikoloji	Karşıyaka	12 yıl	12 yıl
Organize, Psikolog	Kadın	47	Lisans	Psikoloji	İzmir	19 yıl	19 yıl
Empati, Öğretmen	Kadın	35	Lisans	Eğitim	İstanbul Anadolu	7 yıl	12 yıl
Rasyonel, SHU	Kadın	50	Lisans	Sosyal Hizmet	İzmir	6 yıl	25 yıl
Kolektif, SHU	Kadın	32	Yüksek Lisans	Sosyal Hizmet	Ankara	7 yıl	7 yıl
Transferans , Psikolog	Kadın	39	Doktora	Psikoloji	Ankara	13 yıl	15 yıl
İstihdam, Sosyolog	Erkek	42	Lisans	Sosyoloji	Ankara	12 yıl	13 yıl
Tecrübe, SHU	Kadın	44	Lisans	Sosyal Hizmet	Ankara	7 yıl	25 yıl
Sistem, Öğretmen	Kadın	37	Yüksek Lisans	Eğitim	Ankara	6 yıl	12 yıl
Pasif, SHU	Kadın	30	Lisans	Sosyal Hizmet	Karşıyaka	2 yıl	5 yıl
İşbirliği, Öğretmen	Kadın	41	Lisans	Eğitim	Ankara	12 yıl	12 yıl
Değişim, Öğretmen	Erkek	42	Lisans	Eğitim	İzmir	9 yıl	17 yıl
Farkındalık , Öğretmen	Kadın	38	Lisans	Eğitim	İzmir	13 yıl	13 yıl
Yetkin, Sosyolog	Kadın	36	Yüksek Lisans	Sosyoloji	İstanbul	12 yıl	12 yıl
Mücadele, SHU	Kadın	41	Yüksek Lisans	Sosyal Hizmet	Karşıyaka	12 yıl	12 yıl
Gönüllü, Psikolog	Kadın	34	Yüksek Lisans	Psikoloji	İzmir	6 yıl	6 yıl
Değer, Sosyolog	Kadın	29	Lisans	Sosyoloji	İstanbul	6 yıl	6 yıl
Bilgi, Sosyolog	Erkek	41	Lisans	Sosyoloji	İstanbul	13 yıl	13 yıl

3.12 Denetimli Serbestlik Uzmanlarına İlişkin Tanıtıcı Bilgiler

3.12.1 Denetimli Serbestlik Uzmanlarının Sosyo-Demografik Özellikleri

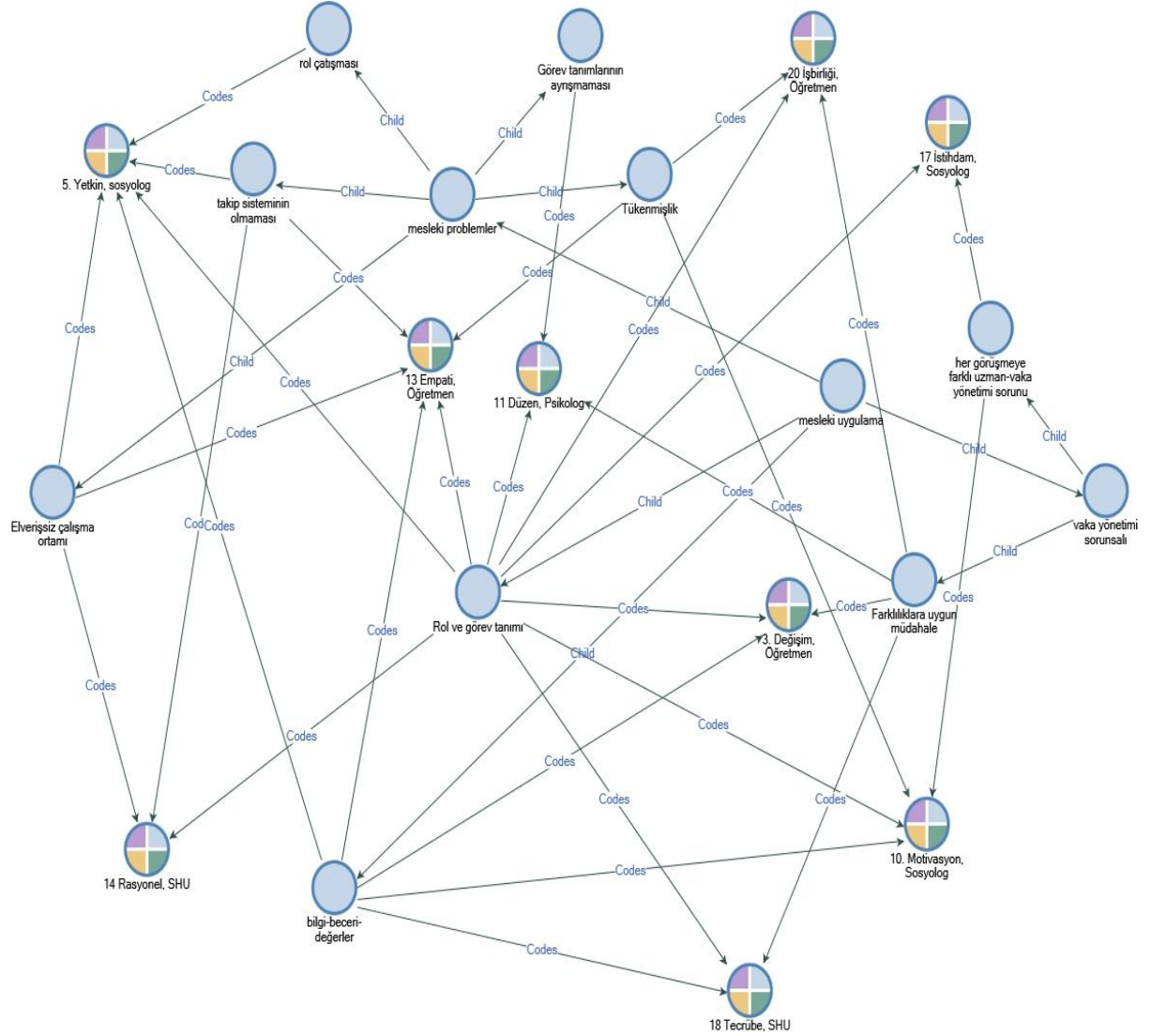
Araştırmaya katılan denetimli serbestlik uzmanlarının cinsiyet dağılımına bakıldığında büyük çoğunun kadın olduğu (16 kadın); erkek denetimli serbestlik uzmanı sayısının ise daha az olduğu (4 erkek) görülmektedir. Denetimli serbestlik uzmanlarının yaş ortalaması 38 olup en küçük yaş 29 en büyük yaş 50'dir. Denetimli serbestlik uzmanlarının hepsi sosyal hizmet, psikoloji, sosyoloji ve eğitim alanlarında 4 yıllık lisans mezunu olup, 7 meslek elemanı yüksek lisans, 1 meslek elemanı ise doktora eğitimini tamamlamıştır.

Araştırmaya dahil olan denetimli serbestlik uzmanlarından 6'sı Ankara; 4'ü İstanbul; 2'si İstanbul Anadolu; 5' i İzmir ve 3'ü Karşıyaka Denetimli Serbestlik Müdürlüklerinde görevlerini yürütmektedir. Denetimli serbestlik uzmanlarının çoğu (13 meslek elemanı) Adalet Bakanlığındaki görevlerine denetimli serbestlik müdürlüklerinde başlamış; diğerleri ise (7 meslek elemanı) Adalet Bakanlığı'na bağlı farklı kurumlarda (açık veya kapalı ceza infaz kurumları) görevlerine başlamıştır. Buna göre denetimli serbestlik müdürlüklerinde çalışma süresi ortalama 9,2 yıl olup; en kısa çalışma süresi, 2 yıl; en uzun çalışma süresi ise 19 yıldır. Adalet Bakanlığı'na bağlı kurumlarda çalışma süresi ise ortalama 11,8 yıl olup, en kısa çalışma süresi 5 yıl; en uzun çalışma süresi 25 yıldır.

3.13 Denetimli Serbestlikte Mesleki Uygulama Süreci

Denetimli serbestlik sisteminde genç yükümlü bireylerin kabulü, risk ve ihtiyaçlarının belirlenmesi, eğitim ve iyileştirme programlarının düzenlenmesi, yürütülmesi; gencin ihtiyaçlarına uygun kaynaklara erişiminin sağlanması ve mükerrer suçtan korunması noktasında denetimli serbestlik uzmanları önemli mesleki uygulamalar yürütmektedir. Denetimli serbestlik uzmanlarının mesleki

uygulamaya ilişkin görüşleri doğrultusunda oluşturulan tema ve alt temaları içeren kod haritası Şekil 3.11’de verilmektedir.

Şekil 3.11 Mesleki Uygulamaya İlişkin Tema ve Alt Tema Kod Haritası

Denetimli serbestlik taşra teşkilatı yapılanmasında müdürlük bünyesinde farklı görevleri eşgüdüm içinde yürüten farklı bürolar bulunmaktadır. Bunlar: kayıt-kabul, denetim, infaz, değerlendirme ve planlama, eğitim ve iyileştirme, koruma kurulları, mağdur destek ve gelen evrak bürolarıdır. Eğitim ve iyileştirme biriminde görev yapan uzmanlar yaptığı temel mesleki çalışmalarını şöyle aktarmaktadır:

Eğitim iyileştirme bölümündeyim. Bireysel görüşmelerde görevlendirildim. Yönetmelik itibariyle 3 görüşme yapıyoruz. Bunların amacı kişinin sistemi tanınması bizim kişiyi tanımamız kişinin sorunlarını gözden geçirmesi ve ihtiyaçlarının olup olmadığının belirlenmesi ve gerekli yelere yönlendirme (bu bizim seminer ve grup çalışmalarımız olabilir) ya da dış kurumlara yönlendirme. Kabaca yaptığımız görev bu (Düzen, Psikolog).

Denetimli serbestlik uzmanları, mesleki uygulama sürecinin en önemli parçasını farkındalık kazandırma; danışmanlık sunma ve ihtiyaçları odağında gerekli yönlendirmeleri yapma şeklinde değerlendirmektedir.

Farkındalık kazandırıyoruz, rehberlik görüşmesinin içeriğinde olan her şey aslında. Yön tayin etme. Eğitim çok sonraki aşaması. İlk aşaması problemi fark ettirme, eğitim en son kısmı diyebiliriz (Hümanist, Psikolog)

Farkındalık yaratmak. Ciddi bir danışmanlık süreci değil. Bizim görevimiz bireysel ve grup çalışmalarında farkındalık yaratmak (Farkındalık, Öğretmen).

Denetimli serbestlik uygulamaları çoğunlukla psikoloji ve sosyal hizmet gibi insan gelişimi ve davranışını odak alan disiplinlerin mesleki uygulamalarını içerse de, uygulama sürecinde öğretmen ve sosyolog gibi meslek elemanları da rol almaktadır. Bu süreçte her bir meslek elemanı yükümlü ile ilgilenen vaka sorumluları ile işbirliği içinde çalışmak durumundadır. Bir öğretmen bu süreçte yaptığı mesleki uygulamaları kendi mesleğinin rol ve görevlerinden ayırarak, sosyal hizmet ve psikoloji disiplinlerinin rolünü üstlenmek şeklinde yorumlamıştır.

Bireysel görüşmelerle devam ediyoruz daha çok. Gerektiği zaman kişileri yönlendiriyoruz. Vaka sorumlusu ile sürekli paslaşıyoruz aslında. Kurumdaki işlerden sorumlu kişilerle de sürekli paslaşıyoruz. Zaman zaman psikologluk yapıyoruz zaman zaman sosyal hizmet uzmanlığı yapıyoruz. Cinsel danışmanlık yaptığımız oluyor. Bunların hepsi aslında bir bütün (Empati, Öğretmen).

Vaka sorumlusu ile ortak çalışmak zorundasınız zaten. Belirlediğiniz şeyleri vaka sorumlusu infaz sürecinde yerine getiriyor. Kişinin durumuna göre gerekli yönlendirmeleri yapıyorsunuz bazen eğitim kurumların bazen sağlık kurumlarına yönlendiriyorsunuz. Bazen şube içerisinde kişiyi farklı bir çalışmaya yönlendiriyorsunuz (Rasyonel, SHU).

Denetimli serbestlik uzmanlarının mesleki pratikleri çalıştıkları birime göre değişmektedir. Koruma kurulları bürosunda görev yapan meslek elemanları gençlerin topluma katılımını artırmayı; eğitim, sanat ve spor alanlarında kaynaklara erişimini sağlamayı hedefleyen projeler geliştirmekte ve yürütmektedir.

Kişilerle yapılan bireysel görüşmeler sırasında ilgi alanlarını belirleyip onu dış işlerle ilgilenen uzman arkadaşımıza yönlendiriyoruz ve ilgi duyduğu mesleki kurslara yönlendiriyoruz. İş bulma konusunda da onlara yardımcı olabiliyoruz. Bakanlığın bu konuda bir anlaşması yok biz kendimiz inisiyatif alıyoruz (Değişim, Öğretmen).

Burada ağırlıklı çalışmalarımız hükümlülerin mesleki kurslara kaydının yapılarak istihdam alanına girmesine yardımcı olmak. Sıhhi tesisatçılık bilgisayar, lastik bakım onarım kursları açılıyor, girişimcilik kursları ile kendi iş yerlerini açmalarını sağlamaya çalışıyoruz. Proje kapsamında 65 kişinin açık öğretim liselerine ücretsiz kaydı yapıldı, 1 tane çocuğumuz salon atletizm şampiyonasında Türkiye 3. Oldu. Bunların çoğu madde kullanan çocuklar. (İstihdam, Sosyolog).

3.13.1 Üç Temel Yapıtaşı: Bilgi-Beceri-Değer

Denetimli serbestlik uzmanları için öncelikle adli sisteme dâhil olan bireylerin değer temelinde ele alınması sonra bilgi ve beceri temeline dayalı bir uygulama sürecinin yürütülmesi gerektiği vurgulanmıştır. Sağlıklı bir mesleki ilişki

kurabilmek ve yürütebilmek için öncelikle insana insan olduğu için değeri verme, kabul etme, önyargısız bir yaklaşım ve ayrımcı olmayan bir tutum gibi temel değerlerin benimsenmesi gerekmektedir. Denetimli serbestlik uzmanları çocuğa yönelik istismar, cinsel suç gibi daha ağır suç profili ile çalışırken öfke gibi duygularını bastırmaya çalışmakta ve profesyonel bir tutum izlemeye çalışmaktadır.

Görüşme odasına hayali beyaz bir önlük giyerek gideriz. Bütün değerlerimizden siyasi görüşümüzden, dini görüşümüzden bağımsız sadece insan, çırılçıplak bir insan olarak gitmeyi temsil eder. Bu şekilde yaklaşıncı aslında karşı tarafla sağlıklı bir ilişki kurulabiliyor. Bazen içimizde gerçekten aşırı öfke olabiliyor gerçekten birkaç gün önce haberlerde izlediğimiz kişileri karşıımızda gördüğümüzde, özellikle çocuklara yönelik suçlar ile ilgili gerçekten çok öfkelendiğimiz oluyor elimizin bir tarafı ile o öfkeyi bastırırken bir diğeri ile tokalaşmaya çalışıyoruz (Empati, Öğretmen)

Bazen benim bile çalışmaya tahammül edemeyeceğim insanlar özellikle cinsel suçlardan gelenler oluyor. Ancak onlar için de enerjinizi eşit dağıtmanız gerekiyor (Rasyonel, SHU).

Denetimli serbestlik uzmanlarının, profesyonel bir yaklaşım izleyebilmesi için, sisteme dâhil olan yükümlü genç bireylerin profili hakkında yeterli bilgi ve beceriye sahip olması; akademik olarak ilgili çalışma ve araştırmaları takip etmesi ve uygulamaya yönelik eğitsel süpervizyon desteği alması gerektiğini düşünülmektedir.

Öncelikle hümanist olmalı, insancıl yaklaşmalı. Biz dezavantajlı gruplarla çalıştığımız için ayrımcılık yapılması söz konusu olabilir. Empatik yaklaşıma sahip olmalı. Mutlaka kendini geliştirmeli, çok kitap okumalı. Beceri kısmında ise süpervizyon çalışmalarına katılmalı. Çok fazla deneyim elde etmeli. Okumaktan kasıt sadece kitap okumak değil akademik alanda ilerlemek önemli (Hümanist, Psikolog).

Mesleki olarak sürekli kendini geliştirmesi gerekir. İnternetten faydalanması ve kendini sürekli geliştirmesi lazım ve gelen hükümlü profiline göre sürekli okuyarak kendini geliştirerek devam etmesi lazım. Müracaatçı profiline değişmez gözüyle bakmaması lazım (Pasif, SHU).

Denetimli serbestlik uzmanları çoğunlukla, denetimli serbestlik kurumu öncesinde kapalı ya da açık ceza infaz kurumunda çalışma deneyiminin olmasının hükümlü-yükümlü profilini tanıma; iletişim becerileri geliştirme ve etik uygulama açısından önemli bir gereklilik olduğunu düşünmektedir. Ayrıca, denetimli serbestlik uzmanlarının öfke, cinsel suç davranışları, madde kullanım bozukluğu gibi farklı suç profiline sahip yükümlü gruplarının psikolojisine ilişkin bilgi ve beceri düzeyinin geliştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Ceza infaz kurumunu, İnfaz rejimini ve suç kavramını çok iyi bilmek lazım. Suçları sınıflayabilmek lazım. Öfke, cinsel suç vb. bizim en çok eksik olduğumuz konu bu diye düşünüyorum (Kolektif SHU).

DSU, önce cezaevinde işin etiğini öğrenmeli. Örneğin bir mahkûm ile iletişim kurma şekli önemli. İnsanlar menfaatleri doğrultusunda etik olmayan davranışlara kayabiliyor. Saygı göstermek ve zamana riayet etmek durumunda o zaman dilimini o kişiye ayırmak zorunda, karşısındakini değerli hissettirmek durumunda ama tabii ki burada ileri bir ilişkiye girmemeli (Transfers, Psikolog).

Bireysel görüşmelerde kendimizi değerlendirmemiz gerekiyor. Mesele madde bağımlıları ile çalışırken. Maddeleri de tanımıyoruz biz çok fazla. Maddelerin fizyolojik etkileri nelerdir bir tıp doktorundan bununla ilgili eğitim almalıyız. Farklı gruplar geliyor, travestiler, farklı ideolojik görüşlere sahip kişiler. Benim hayat görüşüme aykırı ama tabii ki onlara profesyonel yaklaşmak zorundayız (Farkındalık, Öğretmen).

Genç yükümlü bireylerin profiline ilişkin bilgi sahibi olunmasının yanısıra daha denetimli serbestlik sisteminde mesleki uygulama süreci bir parça klinik uygulamayı da kapsadığı için bu sürecin iyi bir şekilde yürütülebilmesi ve gerekirse profesyonel hizmetlere havale edebilme için klinik tanı ve değerlendirme ölçütlerinin bilinmesi önemli görülmektedir.

Hukuki danışmanlık-rehberlik-yönlendirme- vaka yönetimi-vaka takibi. Genci bilmelisin, çocuk yetiştirme kalıpları, aile görüşmesi bunların hepsini bilmelisiniz. Biz mesela anti –sosyal tanısını koyamayız ama en azından bunu öngörebilmeliyiz. Teknik bilmek gerekiyor (Değer, Sosyolog).

3.14 Mesleki Problemler

Türkiye’ de 2020 yılı itibarıyla 141 denetimli serbestlik müdürlüğü aktif olarak faaliyet göstermektedir. Her bir ilde küçük farklılıklar olmakla birlikte standart mesleki uygulamalar ve programlar yürütülmektedir. Mesleki uygulama sürecinde uzmanların yaşadığı problem alanları şu şekildedir: kurumun fiziki yapısı ve olanakları, meslek tanımının ve görevlerinin ayrılması, rol çatışmaları, vaka yönetiminin ve takip sisteminin olmaması, uzman başına düşen vaka yükünün fazlalığı, çalışılan alana özgü olarak mesleki yıpranma ve tükenmişliktir.

3.14.1 Elverişsiz Çalışma Ortamı

Denetimli serbestlik müdürlükleri her ilde bina yapısı değişmekle birlikte araştırmaya dâhil edilen illerdeki kurumsal imkânlar ve fiziki yapı dikkate alındığında profesyonel bir uygulama sürecinin yürütülmesi için uygun bir çalışma ortamı sunmamaktadır. Bir odada birden fazla denetimli serbestlik uzmanının bulunması; her bir yükümlü birey için ayrılmış özel bir görüşme alanının olmaması; aynı odada birden fazla uzmanın farklı yükümlü bireyler ile görüşme yürütmek durumunda olması terapötik bir ilişkinin kurulması ve sağlıklı bir müdahale sürecinin

işletilmesinin önünde büyük engel oluşturmaktadır. Müracaatçının gizliliğini de ihlal eden bu durum denetimli serbestlik uzmanlarının da güvenlik ile ilgili endişelerinin oluşmasına ve çalışma motivasyonlarının olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır.

Fiziki koşullarımız bir kere uygun değil. Ben şu anda banka usulü camekânlarla bölünmüş sürekli herkesin birbirinin sesini duyduğu 6 kişilik bir odada oturuyorum. Aynı anda 6 kişinin görüşmesi geldiği zaman akşama kadar 50 – 60 kişi ile görüşme yapılıyor odada ve siz o yoğunluğu gürültüyü kaldırmaya çalışıyorsunuz. Bu bir kere baştan bütün motivasyonu kırıyor (Rasyonel, SHU).

Bireysel görüşmelerde yaptığım şey ise, terapötik görüşmeler asla değil çünkü gizliliğe aykırı bir şekilde iki kişi aynı odayı paylaşıyorsunuz. Onun görüşmecisi seni dinliyor senin görüşmecin o tarafı dinliyor daha çok böyle bir transferans kısmını besleyecek bir süreci besliyor bu durum (Transferans, Psikolog).

Belli fiziki koşulların uzmana sağlanması da lazım. 12 uzmanın paravanlarla ayrıldığı ortamlarda verimli görüşmeler yapması beklenemez. Güvenlik ile ilgili uzmanın güvenliğini sağlayan bir ortam yok (Yetkin, Sosyolog).

Bazı denetimli serbestlik müdürlüklerinin eski ıslahevinden dönüştürülmüş ve alt yapısı yetersiz binalarda açılması, çalışan personelin dinlenebileceği, hava alabileceği ve görüşmelerini gerçekleştirebileceği özel bir alanlarının olmaması, müdürlük hizmet binalarının sık taşınması ve değişimi denetimli serbestlik uzmanlarının rahatsızlık ve yorgunluk hissetmesine yol açmaktadır.

Bizim şubemizde asansör yok. Katlarda yangın merdiveni var. Hava almak için oraya çıkıyoruz. Avlu yok bahçe yok, dinlenme odası diye yaptıkları şey mescit. Benim de dinlenmeye ihtiyacım var. Özel telefon konuşması

yapabileceğim hiçbir alanım yok koridorda hükümlüler var (Empati, Öğretmen).

Şubenin kendisinden bağımsız dinlenme odaları olması lazım. Nasıl adlandırırırsanız adlandırın. Oturma odası mı olur klasik müzik mi çalar. Fiziki anlamda bizim alanımız çok yetersiz. Eski ıslahevi yıkılacaktı DS' ye verildi. Avlu var çıktığınızda yine aynı hükümlü aynı atmosferden kurtulamıyorsunuz (Kolektif, SHU).

DS' kâbus gibi. Binamız değişti. Sürekli iş yeri değişikliği yaklaşık 2,5 yıllık deneyiminde fiziksel mekânın değişimi, sürekli iş yoğunluğu ve rahat edememe hali. Sürekli yer değiştirmez resmi bir kurum aslında (Gönüllü, Psikolog).

3.14.2 Dört Farklı Alan Aynı Görev: Denetimli Serbestlik Uzmanı Olmak

Denetimli serbestlik sisteminde psikoloji, sosyoloji ve eğitim alanlarından mezun meslek elemanlarının, 5402 sayılı Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu'nda belirtildiği üzere, denetimli serbestlik uzmanı olarak aynı görev ve sorumlulukları yürütmesi beklenmektedir. Farklı meslek elemanları için aynı görev tanımlarının düzenlenmesi, meslek elemanlarının çoğunluğu tarafından benimsenmeyen ve yeniden planlanması gereken bir durum olarak değerlendirilmektedir.

Branş olarak 4 farklı alan var: Sosyoloji, Psikoloji, Sosyal Hizmet, Eğitim. Aldığımız eğitimler birbirinden çok farklı. Herkesin görüşme tekniklerine ve grup çalışmasına hâkim olması söz konusu değil ancak bakanlık hepimizden aynı rol ve görevleri yürütmemizi bekliyor (Mücadele, SHU).

Denetimli serbestlikte 4 farklı meslek grubu ile birlikte çalışıyoruz. O yüzden doğrudan şu şu diyemiyorum çünkü bir psikoloğun sahip olduğu mesleki bilgi ve beceri temeli ile sosyal hizmet uzmanının ki sosyolog ve öğretmenin ki farklı. Ancak her birininkine uzun vadede ihtiyaç duyuluyor (Düzen Psikolog).

Psikoloji alanından bir meslek elemanı, görev tanımının ayrılmamasının yanlış ve verimsiz uygulamaların yürütülmesine neden olduğunu, bunun denetimli serbestlik yükümlülerinin de süreci önemsememesine yol açtığını ifade etmiş; sosyal hizmet alanından bir meslek elemanı ise daha doğru bir işgücü planlaması ile sosyologların bireysel ve grup görüşmelerinden ziyade toplumsal suç analizlerinin planlanması ve değerlendirilmesinde görev alabileceğini belirtmiştir.

Öğretmen- sosyolog arkadaşlarımızın bireysel ve grup çalışmalarına katılması yerine kendi mesleki rollerini gerçekleştirebileceği alanlara kaydırılmalı. Sosyologlar alan çalışması yapmalı, öğretmenler daha ziyade eğitim alanını düzenlemeli. Bireysel görüşmeler sohbet havasında geçmemeli, tavsiye öğüt yaklaşımında geçilmeli. Keşke bu değişebilse. DS' de bir yere gelmek istiyorsak bu konuda eyleme geçmek gerekiyor. Böyle olduğuna DS' alanlarda süreci önemsemiyor. Git gel iki sohbet et çık şeklinde (Hümanist, Psikolog).

Bölgesel suç analizleri yapılabilir. Ankara'da şu tip suçlar yoğunlukta, şu bölgede yoğun vs. yaş ve diğer sosyo-demografik ve ekonomik parametreler var. Bunlar sınıflandırılıp ona göre düzenlenmiş programlara ihtiyaç var. Bu verileri kim nerde nasıl değerlendirilecek. Mevcut sosyologlar oturup bunlarla uğraşsa. İşgücünün doğru planlanması bu noktada önemli (Kolektif, SHU).

Denetimli serbestlik sisteminde aynı rol ve görevleri yürütecek olan meslek elemanları için hizmet içi eğitimlerle mesleki bir yetkinliğin sağlanması çabaları bulunsa da, eğitim planının farklı meslek elemanlarının denkleştirilmesini sağlayacak biçimde düzenlenmediği; bu denkleştirmenin sadece hizmet içi eğitimler ile sağlanamayacağı ifade edilmiştir. Bununla birlikte görev tanımlarının ayrışması için

politika değişikliği ihtiyaçı belirgin olsa da bu süreçte meslek elemanlarını da koruyan bir yapı olarak mesleki eğitim desteğinin sunulmaya devam etmesi gerektiği düşünölmektedir.

Uzman kadrosu da branşlar farklılaşıyor. Bununla ilgili iki görüş var. Birisi diyor ki bütün meslek gruplarını aldıysan hepsine denk düzeyde eğitim vermek zorundasın, her iki grubu da denkleştirecek şekilde eğitim planı yapmalısın. Bir diğeri de, meslekleri kendi görev tanımlarına göre ayırıştır ve o tanımlara göre eğitim ver. İlk yol şimdiye kadar tercih edilen yol. şu süreçte uygulama anlamında onları birbirlerine yaklaştıracak eğitimlere ihtiyaç var ancak bu nafile bir çaba. Herhangi bir meslek grubuna (elektrik mühendisi gibi) bu görevi veriyorsanız mevzuatta o adamı desteklememek de etik olmaz çünkü onu da savunmasız bırakırsınız. Dolayısıyla görev tanımları gibi politikalara çalışılmaya devam ederken bir yandan da bakanlığın denkleştirme çalışmaları devam etmeli (Gönüllü, Psikolog).

3.14.3 İnfaz ve İyileştirme: İkili Yapı

Denetimli serbestlik sistemi hem infaz uygulamasının hem de iyileştirme çabasının bir arada olduğu; genç bireylerin hem çeşitli yükümlölükleri yerine getirerek davranışlarının sonuçları ile yüzleşmesinin sağlandığı hem de özgür bir biçimde toplumsal çevreden kopmadan 'denetim' sürecini tamamlayabilme şansının tanındığı bir süreci kapsamaktadır. Bununla birlikte yükümlü bireyler denetimli serbestlik sistemine yasal bir yaptırım süreci ile dahil olmakta ve infaz süreci bu noktada eğitim boyutundan daha ön plana çıkabilmektedir. Bu ikili yapıdan kaynaklı olarak, sisteme zorunlu gönüllü olarak dahil olan bireylerle mesleki ilişkinin kurulması ve sağlıklı bir biçimde yürütölmesinde denetimli serbestlik uzmanları zorluk yaşadıklarını ifade etmektedir:

Ciddi değişimler yapabilmek için infaz sürecinin olmaması lazım. Sonuçta insanlar buraya bir nevi cezaevinin alternatifi olarak geliyor. Açık cezaevi

gibi görüyorlar burayı. İyileştirme kısmı arka planda kalıyor ve iş yoğunluğumuzda oldukça fazla (Farkındalık, Öğretmen).

DS'deki rolümüzü etkileyen en önemli şey infaz sürecini gerçekleştiriyor olmamız bize zorunlu geldiklerini biliyoruz. Gönüllülük olmadığı zaman, ilişkiyi geliştirmeye çalışarak mümkün mertebe çalışmak için ve kendisi için bir şey yapmaya gönüllü olmasına katkı sağlayarak yapılandırmaya çalışıyorum. İnfaz ile ilgili rollerimiz ne 'aba altından sopa gösteriyoruz aslında' (Değer, Sosyolog).

Sosyoloji alanından bir meslek elemanının infazcı mıyız yoksa terapist miyiz? şeklinde mesleki rollerine ilişkin yaptığı sorgulama, rol çatışmasının yaşandığının bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Meslek elemanı hem klinik uygulamanın alanına giren bilgilere hakim olması; hem de infaz süreci ile ilgili mevzuat ve uygulama bilgisine sahip olmasının gerekliliğini şöyle ifade etmiştir:

Bilgi anlamında çok kapsamlı bilgilere gereksinim duyuluyor. Biz infazcı mıyız? Yeri geldiğinde infazcı yeri geldiğinde psikoterapist değiliz ama bazı terapileri-ucundan kıyısından bilmemiz gerekiyor. Bir yaralama suçunun ortalama ceza miktarı nedir bilmem gerekiyor. Ben bunu yapıyorum. Farklı bir suça karışmış mesela hakaret. Orda bir boşluk yaşıyor ve benim bunu doldurmam gerekiyor. Rehberlik de çok kapsamlı. Para cezası ise en üst en alt miktarına kadar açıklayabilmem gerekir aslında (Yetkin, Sosyolog).

Denetimli serbestlik sisteminde rol çatışmasının bir diğer görünümü ise meslek elemanlarının genç yükümlü bireylere bakış açısında ortaya çıkmaktadır. Bir meslek elemanı, meslekte uzun yıllar çalışma deneyiminin, meslek elemanlarının genç yükümlü bireye karşı etiketleyici bir bakış açısı geliştirmesine neden olduğunu ifade etmiştir.

Biz aslında gençleri çocuk olarak görmüyoruz suçlu olarak görüyoruz aslında bu yüzden neciyiz karar veremiyoruz. İşte geçirdiğimiz uzun yılların getirdiği bir etikette var aslında (Sistem, Öğretmen).

3.14.4 Tükenmişlik

Denetimli serbestlik sisteminde görev alan meslek elemanları farklı suç profili ile çalışma, yoğun vaka ve dosya yükü ile uğraşma, kurumda uzun çalışma yılları gibi nedenlerle ciddi bir yıpranma ve tükenme duygusu yaşadıklarını ifade etmiştir. Bu durum meslek elemanlarını fiziksel, duygusal ve ruhsal anlamda yormakta ve çalışma motivasyonunu da azaltmaktadır.

Biz kafamızı şubeden dışarı çıkaramıyoruz. O kadar köreldik. Akşam eve gittiğinizde artık gerçekten kafanıza teflon tava ile vurulmuş gibi hissediyorsunuz (Empati, Öğretmen)

Haliyle bedensel ve psikolojik olarak yoruluyoruz. Sürekli masa başında farklı suçlardan gelen kişilerle görüştüğümüz için. Her türlü suç profilini gördüğümüz için zorlanıyoruz aslında. Avrupa ülkelerindeki uzmanların motivasyonu açısından iş değişimleri oluyor. Sürekli ben hükümlü göre göre, yıpranıyorum, tükenmişlik yaşıyorum (İşbirliği, Öğretmen).

Wirkus (2015), denetimli serbestlik uzmanlarının yaşadığı stresin, artan vaka yükleri, aşırı evrak işleri ve son teslim tarihlerini içeren çalışmalarının zorlu doğasının getirdiği bir durum olduğunu ifade eder. Kurumsal süreçlerden ve görev yükünden kaynaklı stres faktörleri ile iş memnuniyetsizliği tükenmişlik ile ilişkilidir.

Denetimli serbestlik uzmanları farklı suç davranışları ile gelen yükümlü bireylerin zorunlu gönüllü olmaları nedeniyle motivasyonel bir görüşmenin yürütülmesi ve benzer şekilde kendi motivasyonlarını destekleyecek bir ortam oluşturulması için ekstra çaba sarf etmek durumunda kalmaktadır. Denetimli serbestlik uzmanlarını mesleki anlamda en çok yıpratıcı ve yoran nedenlerin başında uygun çalışma koşullarının oluşturulmaması ve uzun hizmet süresi gelmektedir.

Empati yapmaya çalışıyorum, motivasyon oluşturmaya çalışıyorum. O motivasyonu kendimde de oluşturmak için çaba harcıyorum devam edebilmek için (Motivasyon, Sosyolog).

O kadar çok uzun süre DS'de olduğum için mücadele ruhu bitti, eski uzmanların böyle bir yorgunluğu var bir tükenmişlik var. Sadece kendi kendimi gruptaki güzel şeylerle motive ediyorum. Ama tabii ki bu bilgiler grupta geribildirim olarak kullanılabilir. Belki yüksek lisans yapıyor olsak ya da biraz bu çalışmaların içinde olsak oraya kanalize olabiliriz. Aslında biraz kişinin kendiyle de alakalı. Artık bireysel görüşme odası talep etmekten, bireysel görüşme yapmaktan sıkıldım. Aynı kefeye konulmaktan sıkıldım (Mücadele, SHU).

Denetimli serbestlik sisteminde motivasyonunun ve mücadele isteğinin bittiğini belirten uzmanlar yaptıkları işin yeterince önemsenmediğini, aynı emeği sarf etmediğini düşündüğü meslek elemanları ile aynı değeri görmenin can sıkıcı olduğunu, kendini geliştirme ve gerçekleştirme çabalarına karşı bir destek bulamadıklarını vurgulamaktadır.

Türkiye’de denetimli serbestlik uzmanlarının tükenmişlik düzeyleri üzerine yürütülen bir yüksek lisans tezi çalışmasında, Sosyal Hizmet Uzmanlarının diğer meslek gruplarına göre tükenmişlik düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur (Aslanyürek, 2014).

3.14.5 Vaka Yönetimi ve İzleme Sorunsalı

Denetimli serbestlik sistemine gelen her genç yükümlü birey için risk ve ihtiyaç değerlendirmesinin ayrı bir şekilde yapıldığı, ihtiyacına uygun bir eğitim-iyileştirme programının yürütüldüğü söylenebilir. Denetimli serbestlik sürecinde genç yükümlü bireylerin dosyalarını, denetim planında yer alan programlara devam, katılım ve ihlal durumunu takip eden denetimli serbestlik memurları bulunmaktadır.

Vaka sorumlusu olarak adlandırılan bu memurlar, yükümlülerin kararlarının infazına ilişkin çalışmaların yürütülmesini koordine eder ancak yükümlülere yönelik profesyonel bir vaka yönetim sürecinden bahsetmek güçtür.

Bizim yaptığımız sadece değerlendirme oluyor. Ufak tefek farkındalık yaratmak diyebiliriz. Sosyal hizmet anlamındaki vaka yönetimi maalesef yok. Bizde vaka sorumlusu kavramı var ama dosya sorumlusu demek daha mantıklı olur (Kolektif, SHU).

Denetimli serbestlik sistemi vaka yükünün fazlalığı nedeniyle her bir yükümlü birey için sınırlı bir süre ayrılabilmekte; denetim süreci tamamlanan yükümlü bireylerin gelişimi sistemden çıkış yaptıktan sonra takip edilememektedir. Bu açıdan, genç yükümlü bireylerin denetim sürecini tamamladıktan sonra gelişim düzeyinin sürdürülme düzeyinin, mükerrer suç olasılığının ve koruyucu önleyici yöntemlerin değerlendirilmediği görülmektedir.

Genellikle kişinin ihtiyacı olduğunu fark ettiğimizde dahi kişiyle çok uzun görüşmeler yapamadığımız için sadece görüş almakla kalıyoruz. Kişiyi sadece başta görüyoruz sonrasında ne olduğunu takip edemiyoruz (Empati, Öğretmen).

Yoğunluktan dolayı kişiyi bireysel görüşmeler sonrasında takip etme şansım olmuyor. Dosyaları zaten zar zor takip edebiliyorum. Kişi denetimli serbestlik süreci tamamen bittikten sonra uğrarsa görüşebiliriz (Rasyonel, SHU).

Bir denetimli serbestlik uzmanı sisteme dâhil olan genç yükümlü bireylerin değerlendirilmesinde daha çok sonuç etkililiğinin belirlenmesine yönelik bir ön test-son test uygulamasının yeterli olmayacağını; özellikle mükerrer suç riskinin azaltılmasında ve takibinde gencin sosyal çevresi içinde uzun yıllar izlenmesinin gerektiğini ifade etmektedir.

Ön test – son test uygulamalarının çok yeterli olabileceğini düşünmüyorum ben. Yıllarca izleme gerekir. 8 aylık bir sürecin izlenmesi yeterli değildir. Kişilerdeki davranış değişiminin gözlenebilmesi için yıllarca izlenebilmesi gerekir. Tekrar cezaevine dönüşü var mı? Tekrar madde kullanımı var mı? Sosyal çevresini değiştirmiş mi? (Sistem, Öğretmen).

Vaka yönetimi ve takibinin yapılamaması, yükümlü bireylerin adli sistemdeki gelişim süreçlerine ilişkin istatistikî bilgi ve kanıtların depolanmaması; meslek elemanlarının uygulama sürecinin sonuç etkililiğine dair bilimsel bir geribildirim alamamaları gibi dinamiklerle yakından ilişkilidir.

Yani çalıştığım adam kapıdan çıktı gitti şimdi ne olacak. Bir Allah'ın kulu bana bir şey söylesin. Mahkeme raporları içinde böyle. Bir sosyal inceleme raporu yazıyorum ancak adli sistemde bana geri dönüşü yok. Yaptığım işin sonucunu görmemek. Kendime göre iyi olabilirim. Belki kendimi kandırıyorum. Dolayısıyla o feedback'i almak gerçekten o kadar önemli ki. Görüştüğümüz insanlara ilişkin bir istatistikim olsa bak burada bu olmuyor bunu değiştirmem lazım diyebileceğim. Bana bir geribildirim gelmediği sürece işimi iyi yaptığıma ilişkin bir inanç taşıyorum ama bunun bir kanıtı olmaz yani (Gönüllü, Psikolog).

Vaka yönetimi süreci, hazırlanan denetim planını başlatmak ve sonlandırmanın da ötesinde bir süreci ifade etmektedir. Vaka yönetiminin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesinin, eğitim-iyileştirme çalışmalarının süreç ve sonuç etkililiğinin ölçülmesini sağlayacak bir altyapı ile desteklenmesine ve denetimli serbestlik uzmanlarına birikimlerini bilimsel olarak ortaya koyabilmeleri için uygun alan ve zaman olanaklarının sağlanmasına bağlı olduğu düşünülmektedir.

Vaka yönetiminden anladığım bir kişi için bir plan oluşturmak ve onu sürecin sonuna dek işletmek. Vaka yönetimi sağlıklı yürümüyor ve bunu denetleyecek bir alt yapısı yok kurumun. Vaka yönetimi takibi konusunda neredeyiz ne yaptık ne elde ettik hedefe ne derece ulaşıldı bir ölçüm yok. Kendi bireysel uygulamalarımda o süreci yönetmeye çalışıyorum ancak

uzman kendini geliştirmezse vaka yönetimi ile ilgili bir kaygısı da olmuyor (Düzen, Psikolog).

Bizde binlerce dosya var sadece çocuk değil yetişkin. Uzman başına düşen dosya sayısı oldukça yüksek. Başından sonuna takip edebilmemiz mümkün değil. Ciddi bir deneyim birikti aslında bir şeyler üretmek istiyoruz belli saatlerimizin boşaltılması, bir araştırma yazalım, makale yazalım ama bize zaman verilmiyor. Bireyselci isek, sabahdan akşama kadar gir görüşme odasına çık raporunu yaz, grupçu isen gir grup odasına çık kayıtları doldur böyle bir döngü içerisinde durup acaba şu dosyada ne yapılabilirdi diye düşünme şansınız hiç yok (Empati, Öğretmen).

3.14.6 Farklılıklara Yönelik Müdahale

Her birey biriciktir' anlayışından hareketle her genç yükümlü birey de biricik ve farklıdır. Bu farklılık, farklı türde suç davranışları, değişen aile yapısı ve sosyal çevre, kişisel problemler ve deneyimlerden kaynaklanmaktadır. Denetimli serbestlik uzmanının en temelde genç bireylerin farklılıklarını ve kendine özgü özelliklerini anlayabilmesi, açığa çıkarabilmesi ve buna uygun bir süreç izleyebilmesi çok değerlidir.

Her gelen görüşmecinin farklılıklarını gözlemeye ve anlamaya çalışıyorum. Bizim görevimiz en başında bu zaten ailesi ile ilgili sıkıntı yaşayan, madde kullanan ya da cinsel istismar mağduru bireylerin geçmişi farklı. İşte bu farklılığı anlamaya çalışıyorum. Alkol, aile, uyuşturucu, sosyal çevre kişinin sorun alanlarından en çok karşımıza çıkanlar (Bilgi, Sosyolog).

Denetimli serbestlik sistemine dâhil olan genç yükümlü bireyler değerlendirilirken her biri için aynı standart formlar kullanılmakta; bireyin kendisi, ailesi, sosyal çevresi ile ilgili özel durumları ya da farklılıkları da içerici

bireyselleştirilmiş bir uygulamanın olmadığı; bireyin farklılıkları ve ihtiyaç durumuna uygun uygulamalara yönlendirme çabasının uzmanların bireysel çabasına kaldığı belirtilmektedir.

Çocuğun sosyo-ekonomik düzeyi- iş hayatı, medeni durumu gibi bilgiler ediniliyor. Mesela uzun zamandır madde kullanmış bir kişi olabiliyor. Göç var, yabancılaşıma, işsizlik, aile içi iletişim problemleri olan kişiler var. Sosyal çevre faktörü var. Maalesef çok genel şablon haline gelmiş görüşme formu var. Farklı bir şey yok kişi hakkında. Herkes için aynı standart formları görebiliyoruz (Değer, Sosyolog).

Sayı yeterli değil zaten. Bir de burada infazın özelleştirilmesi gibi bir süreç yok çünkü donanımsız kalıyorsun. Diyelim bir kişinin özel olduğunu keşfettin ancak onun özel olduğunu tespit etmek ek külfet ve ona özel ne yapacağını bilmiyorsun. Dolayısıyla altı boş bir şey iyi niyetli çabalar olabiliyor. Onu gruba almayalım harcarız bireysel ile mi devam etsek gibi tespitler yapılabiliyor ama herkeste aynı düzeyde olmuyor (Transferans, Psikolog).

Genç yükümlü bireyler, öncelikle ARDEF ile risk ve ihtiyaç tespiti yapıldıktan sonra, 3 bireysel görüşme sürecinde tanınmakta ve değerlendirilmekte ve sonrasında uygun bir grup çalışmasına yönlendirilmekte ya da bedensel ve ruhsal bazı engeller nedeniyle grup çalışmalarına yönlendirilmemekte ve bireysel görüşmelere devam edilmektedir. Bununla birlikte her denetimli serbestlik uzmanının bireysel görüşmelerde benzer seviyede titiz bir değerlendirme yapmadığı, bu sürecin uzmanların eğitim alanına göre değişiklik gösterdiği ifade edilmiştir.

Şimdi zekâyı ölçemiyoruz. Bireysel farklılıklar bireysel görüşmelerde çok göz önünde bulundurulmuyor. ARDEF' e göre karar veriyoruz. Ama ben mesela grup çalışmasından çıkarttığım oldu, bu gruba uygun değil diyebildim bireysel görüşmelerin amacı da bu zaten (Kolektif, SHU).

Bireysel görüşmelerde arkadaşlarımız ellerinden geldiğince titiz davranıyorlar. Gruba uygun değilse, işitme engeli, psikotik durumlar vb. de gruplara dâhil edilmiyor. Ama bu uzmanın inisiyatifinde ve tabii bu mesleğe göre de değişiyor (Hümanist, Psikolog).

Değerlendirme ve uygulama sürecinde bireysel farklılıkların kısmen gözetildiği görüşünün yanı sıra grup çalışmaları yapılandırılırken cinsiyet ve yaş farkı gibi temel özelliklerin dikkate alınmadığı; cezaevi deneyimi olan ile doğrudan denetimli serbestlik sistemine gelen yükümlülerin aynı gruba dâhil edilebildiği ifade edilmiştir. Grup çalışmalarına katılımı uygun olmayan yükümlü profili için tutanak tutulmakta ve komisyon tarafından bu tutanak değerlendirilerek yükümlüler için farklı bir uygulama planı izlenmektedir.

Kesinlikle hayır. DS'nin planlama aşamasında bir ayrıştırma yok. Rastgele kim geldi sen şu gruba gireceksin denir. Yaş ya da cinsiyet ayrıştırılmıyor. 60 yaşındaki insan ile 24 yaşındaki genç aynı gruba geliyor. Cezaevinden çıkan ile DS'ye ilk gelen hiç cezaevi görmemiş kişi aynı gruba denk gelebiliyor. Şimdi çıkarmak istiyorsunuz gruptan yazışma yapmak gerekiyor ve bunu yapamam tepki alırım (Sistem, Öğretmen).

Çocuk samba da.. Grup çalışmalarına sadece satıcılar alınmıyor, okuma yazma bilme şartına ve yaşa da dikkat ediliyor. Ekstra başka bir şeye dikkat edilmiyor. Şizofrenisi olan bile gruba geliyor ancak grup çalışmasına kanalize edemeyeceğimizi düşünürsek tutanak tutuyoruz ve bunu komisyona sunuyoruz. Çoğu zaman da kazanıyoruz ama çok uç noktalardan bahsetmiyorum (Mücadele, SHU).

Bir diğer kritik konu ise denetimli serbestlik sistemine dahil olan özel gereksinimli gençler ile çalışmaktır. Kendi sorumluluğunu alma, gerçeklik algısı ve muhakeme becerisi düşük gençler için denetimli serbestlik uzmanları denetimli serbestlik kararı dışında başka bir karar alınmasının daha sağlıklı olabileceği

görüşündedir. Ancak bunun mümkün olmadığı durumlarda uzmanlar gençlerin aileleri ile temas kurmaktadır

Mesela psikiyatrik bir rahatsızlığı var. Böyle durumlarda vicdan muhasebesine giriyorum. Mümkün merteye iletişim kurmaya çalışıyorsunuz ama daha çok onların aileleri ve yakınları ile iletişim kurmaya çalışıyorum. Kimisi kendi sorumluluğunu alamayacak durumda. Gerçeği değerlendirme yetisi üzerinde şüpheye düşecek gençler vardı. Biz o zaman mahkeme kararı aldırıyorduk. Gençler ailesi ile geliyordu müdürlüğe gelişi gidişi bile birisine bağımlı. DS kararının dışında başka bir karar çıkartılması için uğraştığımız oluyor. Mahkemeye ek bir karar aldırmadım ama ben ağırlıklı ailesine ulaşmaya ve görüşmeler yapmaya çalıştım (Gönüllü, Psikolog).

Yine özel gereksinimli gençler için mevcut eğitim ve iyileştirme programlarının uzman personel tarafından bu gençlerin ihtiyaçlarına uygun şekilde değerlendirilmesi ve revize edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Eğitim ve iyileştirme programları risk ihtiyaç ve uygunluk odağında sunulmaya çalışılsa da çeşitli yaygın gelişimsel bozukluğu ya da ruhsal rahatsızlığı olan genç grupları için özel uygulamalar söz konusu değildir.

Psikiyatrik rahatsızlıkları olan kişileri ayırt edemeyebiliyoruz. Mesela hiperaktivite dikkat bozukluğu olan çocuklar bireysel görüşmelerde devam ediyor. Bunlara yönelik eğitimler düzenlenebilir. Grup çalışmalarının yeniden revize edilmesi ve uzman arkadaşlarımızca değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum (Farkındalık, Öğretmen).

3.14.7 Her Görüşmeye Farklı Uzman

Denetimli serbestlik sisteminde genç yükümlü bireyler, kurumda ilk temas kurduğu denetimli serbestlik uzmanı ile çalışmalara devam edememekte; çoğu zaman farklı uzmanlar ile eğitim ve iyileştirme çalışmalarına devam etmek zorunda

kalabilmektedir. Bireysel görüşme ve grup çalışmalarında ilk terapötik ilişkinin kurulduğu uzman ile sürece devam edilememesi vaka yönetimini de olanaksız kılmakta; uygulamaların istikrarlı bir şekilde yürütülmesinin önünde engelleyici olmaktadır.

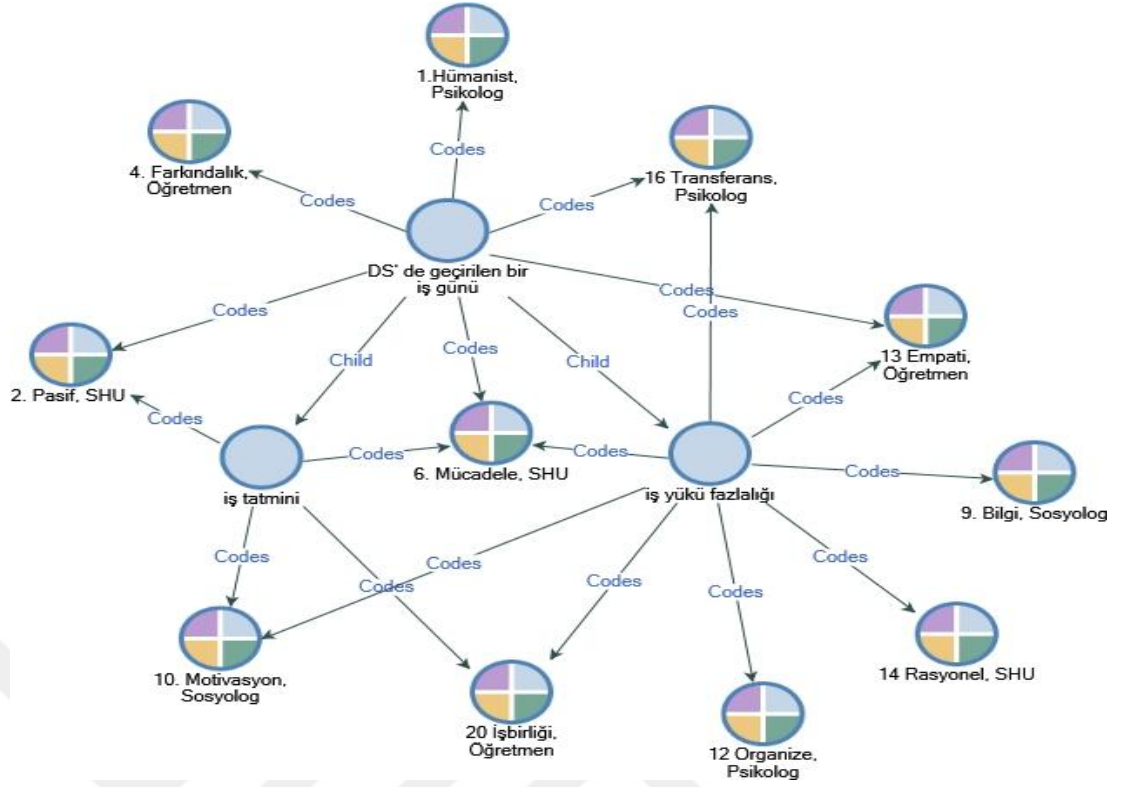
Çok fazla uzman var. İzne ayrılanlar olduğunda ilk görüşmesini başka uzmanla yapmış olan kişi ikinci görüşmesini bende yapabiliyor üçüncü görüşmeyi başka bir uzmanda yapabiliyor. Bu nedenle vaka yönetimi bireysel görüşmeler açısından mümkün değil. Ben başladığım hiçbir görüşmeyi bitirdiğimi hatırlamıyorum (Hümanist, Psikolog)

Mesela bir grup çalışmasının ikinci oturumuna giriyorum sonra belki 9. Oturumuna denk gelirse giriyorum (Motivasyon, Sosyolog).

3 birey görüşmesinde biz yükümlüye ne verebiliriz. Başta temel bilgileri alırsınız, haftaya yine gelin dersiniz. Kişi haftaya gelir aynı uzmanı bulamıyor. Çok büyük çoğunluğu ilk 3 görüşmesini aynı kişiyle yapamıyor (İstihdam, Sosyolog).

3.15 Denetimli Serbestlikte Bir İş Günü

Denetimli serbestlik uzmanlarının kurumdaki bir iş günü, bireysel görüşme ve grup çalışması planlarının yapılması, değerlendirilmesi ve rutin evrak işlerini kapsamaktadır. Denetimli serbestlik uzmanları denetimli serbestlik müdürlüklerindeki bir iş gününü tanımlarken özellikle iş yükünün fazlalığına ve iş tatminine dikkat çemiştir. Bir iş gününe ilişkin tema ve alt temaları içeren kod haritası Şekil 3.12’de verilmektedir.

Şekil 3.12 Denetimli Serbestlik Uzmanlarının Bir İş Gününe İlişkin Tema ve Alt Tema Kod Haritası

Denetimli serbestlikte eğitim ve iyileştirme bürosunda görevli olan denetimli serbestlik uzmanlarının günlük rutinlerinde değerlendirme ve planlama bürosunca şubenin yoğunluğu ve dosya yüküne göre yaptığı dağılıma göre ortalama 5-6 bireysel görüşme; yoğun günlerde ise 12-13 bireysel görüşme yürütüldüğü belirtilmiştir. Bir iş gününde ideal olarak 2 -3 görüşmenin en fazla 6 bireysel görüşmenin verimli olacağı daha fazla sayıdaki görüşmelerin sağlıklı olamayacağı ifade edilmektedir.

Çok klasik standart. İzmir şubesi çok yoğun günde 12- 13 bireysel görüşmeniz oluyor. Şu anda grup oturumlarını yürütüyorum. Geliyorum evraklarımı yazıyorum (Mücadele, SHU).

Aslında iş yoğunluğu yüksek günde 12 vaka bireysel görüşme minimum başka birileri (diğer uzmanlar) yoksa 20 ye çıkıyor. 12 görüşme içinde

belki de 2- 3 tanesinin verimli hakkıyla geçtiğini düşünüyorum (Yetkin, Sosyolog).

Değişebiliyor. Rutin olarak 5- 6 görüşme olabiliyor bazen 10 görüşme olabiliyor bazen 1 görüşmeye inebiliyor. 6 gibi görüşme sayısı olduğunda daha kaliteli görüşmeler yapabiliyoruz ancak bu sayı arttığında bizim verimimiz düşüyor (Düzen, Psikolog).

Bir meslek elemanı hizmet içi eğitimlerde alınan teori ile taşradaki pratik arasında farklılığın olduğunu; ideal uygulama için belirlenen görüşme sayılarının olması gerekenden fazla olduğunu ve bakanlığın görüşme sayılarının sınırlandırılmasına ilişkin taleplerini değerlendirmedeğini ifade etmiştir.

Öğrendiklerimizle taşrada uygulama alanı çok farklı. Bakanlığın verdiği eğitimleri alıyoruz, ama alanda gerçeklerle yüzleşiyorsun. Ne olursa olsun direnmek gerekiyor. Bireysel görüşme sayılarının sınırlandırılması gerekiyor. Bakanlık nezdinde bunun değerlendirilmesini istedik- 7 – en fazla 8 görüşme diye direktiyoruz ama olmuyor. O bile fazla normali 5- 6. görüşme sürecini 35- 40 dakika arasında düşünecek olsanız (Mücadele, SHU).

Denetimli serbestlik sürecinde uzmanları en çok zorlayan noktalardan biri olarak dosya ve vaka sayılarının fazlalığı, görüşme sürelerinin kısalmasına hatta yoğunluk nedeniyle bazı görüşmelerde sadece imzasının alınmasına ve görüşmelerin gerçekleştirilmemesine neden olmaktadır. Yine benzer sebeple, profesyonel ekiplerin bir arada olduğu ve vakaların bilimsel olarak tartışılıp değerlendirildiği toplantıların da uzun soluklu olmadığı ifade edilmiştir.

Bazı uygulamalarda yoğunluk da bahane edilerek görüşmeciden sadece imza alındığı ve gönderildiği de oluyor. Bir ara zorunlu tutuldu ayda bir vaka görüşelim dendi bir tane toplantıdan sonra bir daha olmadı. Onun haricinde bilimsel temelli konuştuğumuz söylenemez. Bir yerden sonra yoğunluktan dolayı çok kafa veremiyoruz. Bir yerden sonra 3 – 5 kişi mi seni dinliyor onlara odaklanıyorsunuz (Motivasyon, Sosyolog).

Denetimli serbestlikte bir iş günü büroların iş tanımına, rol ve sorumluluklarına göre değişmekte; bazen iş planının dışında gelişen ekstra sorumluluklar olabilmektedir. Koruma kurulları bürosunda görev yapan bir meslek elamanı ise bir iş gününü şu şekilde özetlemektedir.

Günlük olarak sabah geldiğimiz saatten akşam ayrılacağımız vakte kadar sürpriz süreçlerin içine giriyoruz. İşler bizim planladığımız şekilde gitmeyebiliyor. Dönemsel olarak planladığımız süreçler var mesleki kursların açılması, başvurulara bilgi verme, kayıt işlemlerinin yürütülmesi, sürecin başlatılması, devam ve devamsızlık gibi. Bu görevleri ben de yapabilirim bir başkası da yapabilir. Ancak eğer bir açılış varsa müdür bey çağırır sen gidersin. Tanıtım faaliyetleri yürütüyoruz müdür beyin paylaşacak olduğu kurumsal bir videonun hazırlanması da sizin göreviniz olabilir. Proje ile ilgili yapılandırılmış şeyler var (Transferans, Psikolog).

Çok yoğun geçiyor. Diğer birey ve grup çalışmacı arkadaşlarımız gibi planlı değil. Kastettiğim bireysel ve grup çalışmalarının saatleri belli. Biz geliyoruz sabah bir toplantı bir kurum, öğlen başka kurumdayız. Öğleden sonra gelip işlerimizi yaparız diğer arkadaşlar dışarı çıkar. Projelerimiz çok, bakanlıktan gelen salıverilme sonrası yardım konulu. Çocuk dosyaları bizde sayısı oldukça fazla, kurumlara işe yerleşme ile ilgili aksaklıklarda devreye biz giriyoruz. Mesleki kurslar da bizde (İstihdam, Sosyolog)

Farklı denetimli serbestlik müdürlüklerinde görev yapmış olan bir denetimli serbestlik uzmanı, daha ağır suç profili ile dirençli ve motivasyonu düşük yükümlü profili ile çalışma, aynı odada eş zamanlı bireysel görüşmelerin yürütülmesi, yükümlüler arasında olumsuz etkileşimlerin kurulması gibi nedenlerle yoğun ve yorucu bir iş günü geçirdiğini belirtmiştir.

Yorucu ve yoğun. Farklı üç şehirde DS de çalıştım. Büyük şehirlerde çok dirençli ve masum olmayan yükümlü profili var. Burada ofisi farklı bir arkadaşım ile paylaşıyorum ve görüşme saatleri belli değil. Görüşmeler eş zamanlı olmak zorunda kalabiliyor. Görüşme sırasında gelenler birbirleriyle iletişime geçebiliyor. Birbirlerini dinlemek zorunda kalıyorlar (Farkındalık, Öğretmen).

3.15.1 İş Tatmini

Denetimli serbestlik uzmanları, yükümlülerin gönüllü katılımının olmaması, eğitim ve iyileştirme sürecini geçici ve zorunlu bir süreç olarak algılamaları, yoğun iş yükü nedeniyle her vaka ile terapötik bir ilişkinin kurulamaması ve yeterli olumlu dönütlerin alınamaması gibi nedenlerle mesleki tatmin düzeylerinin düşük olduğunu belirtmektedir.

Doyum alamıyorum mesleki olarak. Çünkü gelen yükümlü profili hemen geleyim, işim bitsin gideyim mantığında. Çözüm almak amaçlı gelen olursa daha iyi tabii. Gerçekten yardıma ihtiyacı varsa o vakayı yönetebiliyorsun (Pasif, SHU).

Mesleki tatmin açısından grup çalışmalarından daha olumlu bir geribildirim alıyorum. Bireysel görüşmeler çok yoğun olduğu için mesleki tatmin alamıyorum, standart klasik bir gün (Mücadele, SHU).

Bu görüşlere paralel olarak, Türkiye'deki denetimli serbestlik hizmetlerinde görev yapan personelin iş doyumunu inceleyen bir çalışmada, infaz ve koruma memurlarının denetimli serbestlik uzmanlarına göre iş doyumlarının daha fazla olduğu, bunun nedenleri arasında ise uzmanların eğitim düzeyinin işin gerektirdiğinden daha yüksek olmasının, iş yükünün rehberlik faaliyetlerini sağlıklı

şekilde yerine getirmesine engel olmasının, yükümlülerin tekrar suç işlemelerinin uzmanlardaki başarısızlık algısını artırmasının yer aldığı belirtilmektedir (Tuncer ve Duru, 2013).

Denetimli serbestlik uzmanlarının kendi anlatımlarından anlaşılacağı üzere mesleki doyumun düşük olduğu görülmektedir. Bununla birlikte bazı uzmanlar süreçte yükümlülerden aldıkları olumlu geribildirimler sayesinde toplumun değişimine katkıda bulunduklarını hissetmekte ve motivasyonları da bu doğrultuda arttığına değinmektedir. Bu açıdan bakıldığında, denetimli serbestlik uzmanlarının mesleki doyum alamamalarının nedeninin temelde yoğun iş temposunda çalışmaktan dolayı çalışmaların somut çıktılarını ve karşılığını görememeleri olduğu söylenebilir.

Denetimli serbestlik toplumsal temelli bir sistem zaten. Rehberlik çalışması yapıyoruz. Daha önce kimse bana böyle yol göstermedi' şeklinde geribildirimler alıyoruz. Bu da bize mesleki motivasyon oluyor (İşbirliği, Öğretmen)

Yoğun, yoğunluktan dolayı verimsiz. Planlama dediğimiz şey zaten evrak işi. Planlar doğru yapılmış mı? Bunun yanında uzman az olduğu için seminerlere devam ediyorum. Öfke kontrolü, madde kullanımına ilişkin seminerler (yarım saat), günde iki kere girebiliyorum. Toplumun değişmesine katkıda bulunduğumu hissediyorum. Planlama komisyonun da dış kurumlarla işbirliği içindeyiz (Motivasyon, Sosyolog).

3.16 Genç Yükümlü Profili

Denetimli serbestlik genç profiline bakıldığında; kimisinin zorunlu gönüllü, temas kurmaya kapalı, değişime dirençli; kimisinin zamanla kendini açan ve değişime gönüllü; kimisinin ise hiçbir şekilde temas ve bağ kurulamayan veya süreçte uyarı cezaları ve yükümlülük ihlali ile yeniden cezaevine gönderilen genç

yükümlü gruplarından oluştuğu görülmektedir. Bu açıdan her bir genç bireyin biricik olduğu gerçeği de göz önünde bulundurularak, genç yükümlü profili farklılaşan bir yapıya sahiptir ve tek tip bir genç profilinden bahsedilememektedir.

Geldikleri süreçte ilişki geliştirdikçe sizinle görüşmeye daha istekli, mutlu ya da mutsuz olduğunu açmaya yakın bir sürece giriyorlar. Ayrılırken de nerdeyse üzülmeye geldikleri yerde üzülmeye ayrılıyorlar. Bazı gruplarda sürecin sonunda o faydayı fark edebiliyor. Bazıları var hiç temas kuramadığım ulaşamadığım. Hiçbir sıkıntı yok diye tamamladığım gruplar. Daha kötüye giden gruplar var, artık gelmeyen uyarı alan ve cezaevi süreci başlayan var (Gönüllü, Psikolog).

Denetimli serbestlik sistemine dâhil olan bazı genç yükümlü profili, yeterli ilgi ve denetimden yoksun, benlik saygısı, bilişsel kapasitesi ve iletişim becerileri düşük, içedönük, tepkisel ve değişime kapalı karakter özellikleriyle tanımlanmaktadır. Bu profile sahip gençlerle çalışmak uzmanların gençlerden düzgün geribildirim alamamasına ve ‘boşuna uğraşarak olma’ gibi bir algıya kapılmalarına neden olmaktadır.

Gençlerde çok farklı gruplar var. Çok içine kapanık olanları hatırlıyorum. İletişim kurmakta güvensizlik yaşayan, çok fevri olan. Gelen profil sizin anlayabileceğiniz düzeyde bir geribildirim zaten vermiyor. O yüzden çok seyrek geribildirim alıyoruz (Kolektif, SHU).

Gençler sıkıntılı, saygısız. Bir an önce gelelim imza atalım gidelim gibi dirençli oluyorlar. Hakaret edebiliyorlar. Onlarla uğraşmak zor (Farkındalık, Öğretmen).

O insanların kulağına hiç iyi bir söz söylenmemiş, nasihat duymamışlar. Grup çalışmalarından sonra bizi görmeden gitmek istemeyenler oluyor. Ne söylersek söyleyelim bir kulağından girip diğer kulağından çıkan da

oluyor. Şartlı salıverilme ile gelen cinsel suç, şiddet suçlarından gelen profil hakkında bilgi sahibi olmak önemli. bu profil aslında bizi dinlemek istemiyor. Boşuna konuşuyormuşuz hissi var (İşbirliği, Öğretmen).

Bu genç yükümlü profilinin dışında, madde kullanımı bulunmayan ancak madde kullanımı olan akran grupları ile etkileşimi olduğu için sisteme dahil olan önemli bir akademik başarı gösteren genç birey gibi spesifik örnekler de olabilmektedir.

Çocuğun biri geldi, madde kullanımından. Öfkeliydi. Kız arkadaşını bekliyorken okuldan bir grup arkadaşı ile karşılaşılıyor. O karşılaşılan arkadaşları izleniyormuş. Hepsini birden almışlar. Üniversite sınavlarına hazırlanıyordu o çocuk. Hedefleri büyüktü. Tamam dedim grup çalışmasına göndermiyorum. Her seferinde motivasyon odaklı görüşmeler. O çocuk bu seneki sınavda ilk 10.000 ne girdi. Bizim ülkemizde her şey dosya üzerinden yapıldığı için. Burada toplumun içinde olmamalı dediğiniz insan sayısı o kadar fazla ki ama insan odaklı değil dosya odaklı bir sistem olduğu için (Tecrübe, SHU).

Denetimli serbestlik sisteminde dosya ve vaka yükünün fazlalığı büyük oranda karar türlerinin farklılaşması, nakil karar sayısının ve salıverilme oranlarının artmasına bağlanmaktadır. Nakil kararı ile cezaevinde rehabilite edilemeden sisteme dahil olan yükümlü bireylerin denetimli serbestlik sisteminin hem genel iş yükünü artırdığını hem de başarı oranını düşürdüğü belirtilmektedir.

Benim çalıştığım DS çok ayrı. Dört tane şube var. Baktığımız ilçelerde suçlu nüfus yoğunluğu çok yüksek. Bizim 30 - 35 bin dosyamız var. En yoğun müdürlük bizim. Karar türleri sadece adli kontrol ve DS idi şimdi çok farklılaştı (Bilgi, Sosyolog).

Daha birebir diğer kurumlarla anlaşmalı olmalıyız, şifayen sonuç elde edemiyoruz. Aile görüşmesini düzenleyebilmemiz gerekiyor. Personel

sayısının azalması, nakil'in 2 yıla çıkması işimizi zorlaştırıyor (Motivasyon, Sosyolog).

Denetimli serbestlik uzmanları, salıverilme mantığıyla sisteme daha fazla yükümlünün dâhil edilmesinin sistemin amacına erişmesinde engelleyici olduğu, her suç profilinin denetimli serbestlik sisteminde olmaması gerektiği ve hepsi için iyileşmenin mümkün olamayacağı görüşündedir. Bu bakımdan çoğu denetimli serbestlik uzmanı, enerjilerini değişime ve gelişime açık, daha motive olan yükümlüler için kullanmanın daha verimli olacağını düşünmektedir.

Yoğunluktan şikâyet ediyoruz. Sistem artık şuna döndü günü geleni tahliye edelim. Salıverelim şekline döndüğü için hak etmeden iyi hal aldıklarını düşünüyorum. Cezaevi sürecinde rehabilite olması gereken tipler denetimli serbestlik sisteminde rehabilite edilmeye çalışılıyor. Bu da bence DS'nin başarısını düşürüyor ve yoğunluk yaratıyor. Asıl vakalara vakit ayıramadığınız için genel başarıyı da düşürüyor (Organize, Psikolog)

Nakil dosyaları ile birlikte çalıştığımız suç profili çok genişledi. Daha çok kişinin profiline göre, gerçekten bir şey katabileceğiniz insanlara daha fazla vakit ayırmanı çok daha sağlıklı oluyor. Sonuçta bizde insanız bazen enerjimiz tıkanabilir (Rasyonel, SHU).

3.16.1 Beden Burada Ama Akıl Değil

Denetimli serbestlik sistemine dahil olan genç profili ile sağlıklı bir mesleki ilişkinin kurulması ve yürütülmesinin önündeki başlıca engel, gençlerin gönüllülük esası olmadan yasal zorlama ile iyileştirme sürecine entegre edilmesidir. Bir yerde toplumu ve gencin kendisini de korumaya yönelik amaç taşıyan bu yaptırım süreci, suç davranışını kabul etmeyen, suçu normal bir davranış biçimi olarak gören, değişime karşı direnç geliştiren gençler için oldukça zorlayıcı olabilmektedir.

Yükümlülerin zorunluluktan gelmeleri nedeniyle gönülsüzlükleri var. Geldiklerinde beden burada ama akıl burada değil (İstihdam, Sosyolog).

DS'deki çalışmalarımıza ilişkin en temel handikabımız şu. Kişiler kendi istekleri ile gelmiyorlar. Kişiler sorunlarını bilip bunu değiştirmek için karar vermiş kişiler olmayabilir. Hasper kader suç işlemiş ya da suç makinesine dönmüş olsun bir sürü olumsuzluğun üzerine bize geliyorlar. Bizi özdeşleştirdikleri şeyler olumsuz oluyor. İstemedikleri bir infaz sürecine gelmek zorundalar ve biz zorla rehberlik yapıyoruz. İstmeden açılıp bir şeyler anlatmak zorunda kalıyorlar (Empati, Öğretmen).

Gençler için alışkanlıklarını, davranışlarını isteklerini ve motivasyonlarını toplumun istediği yöne evirmek ve zoraki değişimi kabullenmek istememektedir. Değişim çoğu genç için bilinmez ve korkutucu bir süreçtir. Bu nedenle gençlerin çoğunluğu suç davranışını yadsıma, saklama, reddetme ve mağdur olduğunu iddia etme eğiliminde olabilmektedir. Bu tür eğilimler denetimli serbestlik uzmanlarının da genç bireyler ile çalışma motivasyonunu düşürmekte ve ne yapacağını bilememe hissine neden olmaktadır.

Zorunlu olarak geldikleri için bazı insanlar iletişim kurmakta zorlanabiliyorlar. Bazen insanların bir sorunu var mı diye kendimi çabalarken buluyorum (Değişim, Öğretmen).

Ama hükümlülere ister istemez güvenemiyorsun. Gelişleri zorunlu bir geliş olduğu için. %99 suçunu kabul etmiyor, "ben yapmadım" diyor. Yapmadım diyen bir insana ne anlatabilirsin. Genelde iftira atıldı, polis bana gıcık oldu böyle yaptı gibi. Ben yaptım, çaldım, yaraladım bana yardımcı olun diyenle bunların arasında çok fark var. Kendi motivasyonumuzda çok önemli bu konuda. Ben yapmadım diyen bir insanın karşısında kalıyorsun, ne yapacaksın? (Kolektif, SHU).

Cezaevinde mahkum ya da hükümlü sıfatı ile bulunan ve hüküm alana kadar cezaevi deneyimi olan genç sonrasında denetimli serbestlik sistemine yükümlü sıfatı ile dahil olabilmektedir. Bu süreçte kurumlar arasında paslanan genç bireyler denetimli serbestlik sisteminde katılmak zorunda olduğu çeşitli yükümlülüklerle

karşılaşmaktadır. Bu süreçte herhangi bir yükümlülüğün reddi ya da ihlal edilmesi durumunda dosyanın kapatılması ve yeniden cezaevine gönderilme gibi bir yaptırım söz konusu olabilmektedir. Genç bireyler üzerinde baskı ve kaygı yaratan bu durum terapötik bir ilişkinin kurulması önünde engelleyici olmaktadır.

Bazılarının kafasında şu oluyor ben burada ne yaparsam bana geri dönecek benim dosyama eklenebilir diye paylaşmak istemeyenler oluyor. kişi zaten hayatının bir gerçeği haline getirmiş suçu. Bunları ayırt edip çalışabileceğiniz insana yöneliyorsunuz (Rasyonel, SHU).

3.16.2 Değişime Karşı Tutum

Bazı denetimli serbestlik uzmanları, denetimli serbestlik sistemindeki genç bireylerin çoğunun iyileştirme hizmetlerine zorunlu katılımlarının sağlanmasının zamanla onların direncini kırdığına ve sürecin onlar için faydalı olduğuna inanmaktadır.

Görüşme yaptığımız çoğu genç benim hayatımda problem var deyip bir yere başvuracak kişiler değil. Dolayısıyla böyle bir hizmet almaya ilişkin önyargıları olan kişiler. Bunu başta zorunlu tutmak şöyle bir avantaj sağlıyor. İlişkiyi kurduktan sonra pek çoğunda o zorunluluk düşüncesi kırılıyor. Onu tamamıyla kendi ile ilgili bir şey yapmaya ikna eden bir süreç dolayısıyla beni irrite etmiyor (Gönüllü, Psikolog)

Yüksek bilişsel kapasite, dinleme ve iletişim becerilerine sahip olan genç bireylerin değişime karşı daha olumlu bir tutum izleme eğiliminde olmaktadır. Denetimli serbestlik uzmanlarının ılımlı yaklaşımı; genç bireylerin bireysel özelliklerini ve ailevi konuları içeren bir görüşme süreci genç bireylerin kendini daha rahat ifade edebilmesini kolaylaştırmaktadır.

Öğrenme kapasitesi olan iletişime açık olan kişiler daha çok dinliyorlar. Genç zaten kendini belli ediyor. Biraz daha onlarla yumuşak ve

kontrollü konuşmaya çalışıyorum. Nasıl buraya gelmiş dediğim çocuklar da var. Özellikle aileden, ergenlerin kendine has özelliklerinden bahsettiğimizde daha ılımlı yaklaşabiliyorlar (Motivasyon, Sosyolog).

Adalet sistemi içinde çocuk ve gençler için sisteme ilk girişlerinden çıkışlarına kadar yetişkinlerden daha farklı ve özel bir muamelenin gerekliliği sıklıkla dile getirilmektedir. Denetimli serbestlik uzmanları da sistem içindeki gençlerin direncinin yetişkin bireylerde olduğundan daha kolay kırılabilceğı, yaşamlarına daha kolay etki edilebileceğı ve daha çok değışim sağlanabileceğini düşünmektedir.

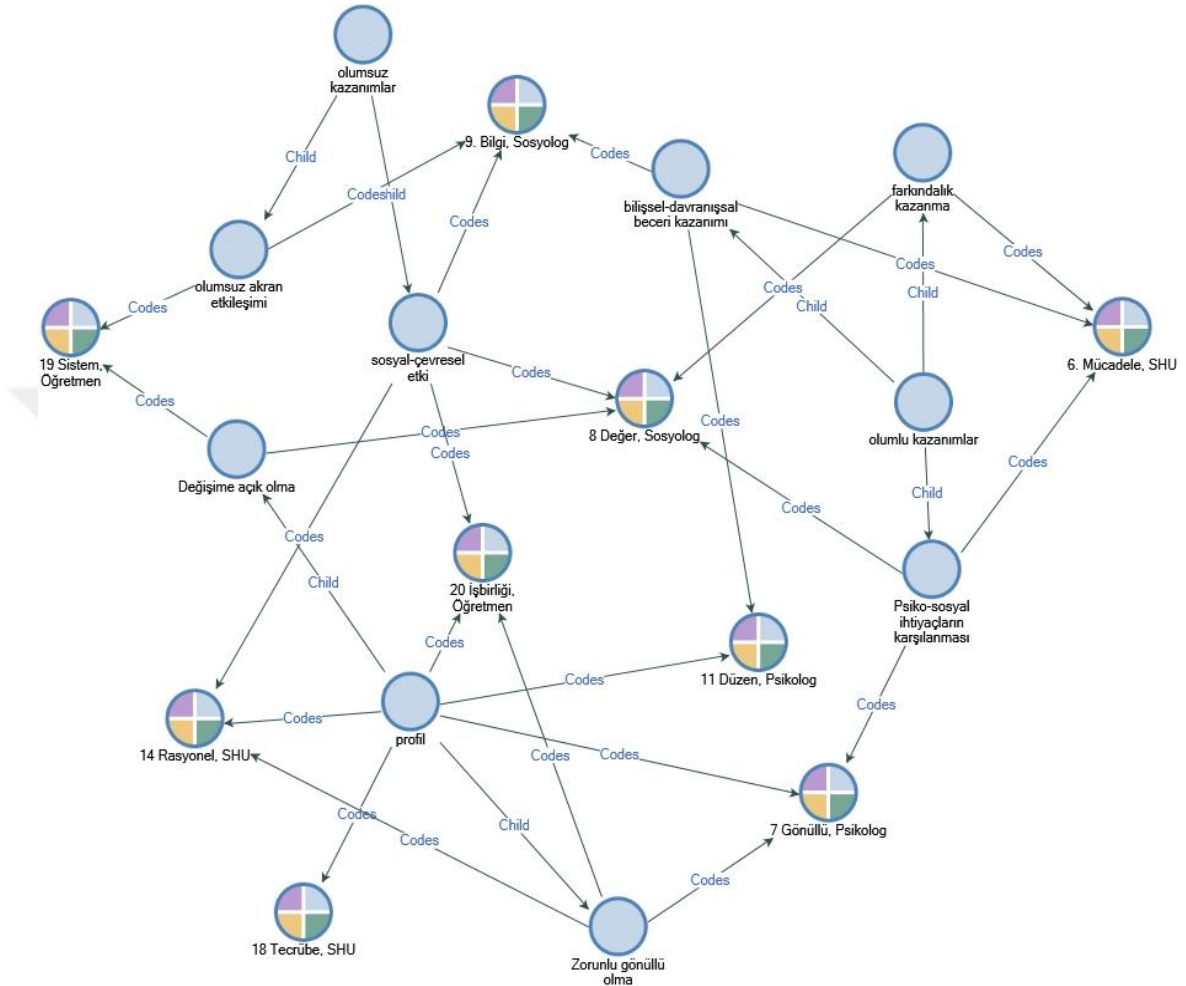
Gençlerle daha ziyade bireysel görüşme yapılması gerektiğini düşünüyorum. Yetişkinlerde kabullenmeme olduğu için direnç olduğu için değışim sağlamak daha zor olabiliyor. Gençlerde çok yanlış doğrular yok. Yetişkinlerde doğru bilinen yanlışlar daha çok. 'otTUR günahı yoktur' diyor mesela. Gençlerde bu ikna süreci daha kolay Hümanist, Psikolog).

Bizde çocuk daha az yetişkinler ve nakil dosyaları çok fazla. Yetişkinler artık bunu bir yaşam biçimine çevirdiğı için etki etme gençlere oranla daha az ve zor. Bir tane ds yakalarsam ve bu genç –çds dosyası olursa ona yapışıyorum onunla daha fazla ilgileniyorum ve emek veriyorum. Genç bulursam bireysel görüşmelerini uzatıyorum (Değer, Sosyolog).

3.17 Denetimli Serbestlik Genç Bireylere Ne Kazandırıyor?

Denetimli serbestlik sistemi en temelde genç bireylerin aile, arkadaş ortamı ve yakın sosyal çevresinden kopmadan toplum içinde iyileşmesine yönelik uygulamalar yürütölmektedir. Toplum temelli bir destek mekanizması olarak denetimli serbestliğıin en temel kazanımını, genç bireylerin suç davranışının sağaltımının ve mükerrer suçtan korunabilmesinin sağlanmasıdır. Denetimli

serbestlik sürecinde gençlerin kazanımlarına ilişkin tema ve alt temaları içeren kod haritası Şekil 3.13’de verilmektedir.

Şekil 3.13 Denetimli Serbestlik Uzmanlarının Bir İş Gününe İlişkin Tema ve Alt Tema Kod Haritası

3.17.1 Temas Edilen Yaşamlar

Sisteme dâhil olan genç bireylerdeki en önemli değişimlerden biri, rasyonelleştirdikleri suç davranışı ve benimsedikleri hatalı düşünce ve davranış kalıplarına ilişkin farkındalık kazanmalarıdır. Denetimli serbestlik uzmanları genç bireylerin sisteme zamanla entegre olduğunu ve ilk baştaki tutumları ile sonraki tutumları arasında önemli değişimler olduğunu şöyle belirtmektedir:

Gençlerin tavır ve davranışlarında değişimi görebiliyoruz. İlk geldiğinde geçlerde şaşkınlık oluyor- duruş bakışları çok farklı oluyor sonraki oturumlarda daha bilinçli daha farkındalık sahibi oluyorlar. Hayat düzenlerine ilişkin konuşuyoruz. Olumlu geribildirimler alıyoruz (Değişim, Öğretmen)

Madde ile ilgili temel bilgilendirmeler yapıyoruz. Önce gözlemliyoruz. Sonra maddenin fiziksel kimyasal zararlarından bahsediyoruz. Bunları bilmek bile genci tedirgin edebiliyor. Bağımlılığa ilişkin yanlış inançlar var, ben bağımlı değilim, esrar bağımlık yapmaz gibi. Bunların farkına varıyorlar (Değer, Sosyolog).

Genç yükümlü bireylerin çoğunluğu ilk defa denetimli serbestlik sistemine dâhil olduktan sonra rehberlik ve danışma hizmeti ile tanışmış ve bireysel ihtiyaçlarına ilişkin profesyonel bir meslek elemanı ile iletişim kurmuştur. Denetimli serbestlik uzmanları genç bireylerin çoğunun dinlenilmemiş, saygı görmemiş, nasıl olduğu dahi sorulmamış, ailesi ve yakın çevresi ile yeterli bir sevgi bağı kuramamış, yalnızlığa itilmiş gençler olduğunu belirtmektedir. Bu noktada genç bireylerin ihtiyaçlarına yönelik çalışılması, rehberlik sunulması, kendini ifade etmesi için alan sağlanması ve söylediklerinin dinlenilmesi kendilerini değerli hissetmelerinde ve sisteme uyum sağlamalarında kolaylaştırıcı olmaktadır.

Gençlerin hayatta ilk defa yönlendirmeden haberleri oluyor. Birçoğu birçok şeyi bilmiyor. Bireysel boyutta rehberlik kültürü ile tanışıyorlar. İlk defa biri ona nasıl olduğunu soruyor. Nasıl olduğunu anlatıyor. Bunu öğrenmeye başlıyorlar. Daha büyük boyutta ihtiyaçları varsa mesela sigara alkol madde kullanımı ile ilgili farkındalık geliştiriyor (Düzen, Psikolog).

Kazanım olarak farklı olan şunu söyleyebilirim. Çoğu saygı görmemiş, dinlenmemiş, hayatında soru sorulmamış kişiler, bu anlamda yaşamına dokunmak önemli. Babasına sarılmamış, seni seviyorum anne dememiş,

böyle hayatlar var. Aile bağları oldukça zayıf. Baskıcı olmayan bir ikna çalışması oluyor yeniden aile bağlarını kurabilmesi için. İtilmiş, örselenmiş, duygusal olarak yalnız bırakılmış kişiler. Sizi önemseyen, ilgilenen bir taraf da var bunları hissettirmeye çalışıyorum. Bu aslında gencin uyum sağlama aşaması oluyor (Bilgi, Sosyolog).

Denetimli serbestliğin genç bireyler için kendilerini özgürce, yargılanmadan ifade edebildiği, anlaşıldığını hissettiği, hatalı davranışlarının farkına vardığı ve değişim için umutlandığı bir ortam sunulduğu ancak bunun ötesinde diğer ihtiyaçlarını karşılayan bir yapısının olmadığı düşünülmekte hatta bu süreç profesyonel bir yardım ilişkisinden ziyade bir transferans süreci olarak değerlendirilmektedir.

Burada belki biraz dışlanmadan önyargısızda anlaşıldıklarını hissettirebiliyoruz. Kabul edilme hisleri uyanıyor. Ait olmama, etiketlenme gibi problemleri var belki bunu tamamlayabiliyoruz onun dışında çok ihtiyaçlarını karşılayamıyoruz. Sadece otomatik bir sistem var. Ben ihtiyaçlarının karşılandığını düşünmüyorum. Hiçbir risk ya da ihtiyaç gözetilmiyor. Bireysel görüşmeler, grup çalışmaları tık tık tık çıkartılıyor. Özelleştirilmiş bir şey yok (Tecrübe, SHU).

Bence hiç. Tamamen transferans temelli bir ilişki yürütüyorsun. Cezaevinde de bunu kullanıyorduk. Ancak burası bambaşka o transferansın içinde sen aslında kendini gerçekleştirdiğini birine temas ettiğini düşünerek romantik bir ilişkinin içinde oluyorsun (Transferans, Psikolog).

Eğitim ve iyileştirme programlarının genç yükümlü bireylerde önemli bilişsel-davranışsal etkileri olduğu savunulmaktadır. Bu programlara katılan genç bireylerin zamanla değişime karşı dirençlerinin, sisteme ilişkin yargılarının ve tepkisel davranışlarının azaldığına; kendini ifade ederken söz alma, zamanı yönetme gibi becerilerinin geliştiğine dikkat çekilmektedir. Bu süreçte genç bireylere

hayatının geri kalanında bir şeyleri başarabileceği umudu aşılarmakta; istihdam fırsatlarına erişebilmeleri için İŞKUR anlaşmalı mesleki eğitim olanaklarından faydalanmaları sağlanmaktadır.

İlk ve son oturumdaki değişimleri görebiliyoruz. Sadece gencin maddeyi bırakmasını kastetmiyorum. Sisteme bakış açısının değişmesi, kapıyı çarpmadan girme, geç kalmama, zaman yönetimi kazanması, söz alması, kendini ifade etmesi, orada bulunmanın mücadelesini vermiyor olması gibi (Mücadele, SHU).

Madde kullanımı devam ediyorsa da kontrollü şekilde devam edebiliyor ileriye yönelik hayaller kurmaya başlıyor (araba alma, evlenme gibi). Kendisinin bir işe yaradığını, hayatını düzene koyabileceğini ancak insan para kazandığında anlayabiliyor. Bireyin kendine saygısı artıyor (Değişim, Öğretmen).

Eğer çocuğun mesleki eğitim ihtiyacı varsa, İŞKUR ile anlaşmalı eğitimlere yönlendiriyoruz. İŞKUR ile protokolümüz var meslek garantili eğitimler veriliyor eğitimleri tamamlıyorlar ve sonrasında alımlar gerçekleşiyor (Empati, Öğretmen).

3.17.2 Olumsuz Çevresel Etki

Eğitim ve iyileştirme sürecinin gençler için bazı bilişsel-davranışsal kazanımlar sunan ve psikososyal ihtiyaçlarına karşılık bulabileceği bir alan olmasının yanısıra gerek sistemin kendi içindeki gerek dışarıdaki olumsuz sosyal çevre etkileşimleri için koruyucu bir mekanizmaya sahip olmadığı söylenebilir. Gerek tedavi ve denetimli serbestlik gerek farklı denetimli serbestlik kararı ile grup çalışmalarına katılan genç bireylerin olumsuz yönde birbirlerini etkileyebildikleri ve bu açıdan grup çalışmalarının yeniden suç davranışının oluşumuna zemin hazırlayan

bir yapıya hizmet edebildiğine dikkat çekilmektedir. Genç yükümlü bireylerin korunması ve mükerrerliğin önlenmesi için grup çalışmalarının titizlikle yürütülmesi ve olumsuz akran etkileşimlerine izin vermeyecek şekilde yeniden yapılandırılması büyük önem taşımaktadır.

Gençlerde grup çalışmalarında risk bulunuyor. Tedavi ve ds için grup eğitimini kendi deneyimlerim açısından doğru bulmuyorum. Her biri grup içinde birbiri için risk barındırıyor. Bu bir akran ilişkisine dönüşebiliyor. Birbirleriyle grup sonrasında iletişim kurmamaları gerekiyor. Bunu gruplarda sağlamak çok zor netice itibarıyla zemin oluşturmuş oluyoruz (Hümanist, Psikolog).

Çok duymuşsunuzdur SAMBA gruplarında yükümlüler bir araya geldiği zaman işte bir torbacı ile yeni madde kullanan kişi bir araya gelebiliyor. Bu çok ciddi bir sıkıntı. Bakıyorsunuz. İhlal etmiş tekrar tekrar gelmiş. Sağlık kurumları da etkin değil (Bilgi, Sosyolog).

Mesele ben gruplarda o tanışma işine karşıyım. Bir samimiyet kuruyorsun çünkü. Özellikle herkese kendinizi korumak adına farklı suçlardan gelen kişilerle samimi ilişkiler kurmaması konusunda tavsiye veriyoruz (Değişim, Öğretmen)

Genç yükümlü bireyler madde kullanımı ve madde kullanımı ile ilişkili suç davranışlarını normalleştirme, mantığa bürüme, dayatma gibi pek çok davranış örüntüsünü çoğunlukla yakın sosyal çevre içinde öğrenmektedir. Bu etkileşimlerin devamı onların tedavi ve iyileşme sürecini kabul etmesi ve gönüllü katılımının önünde de engelleyici olabilmektedir. Bunun yanısıra denetimli serbestlik sistemi sadece bir kurum bünyesinde planlanan hizmetleri aktif şekilde sunabilmekte; genç yükümlü bireyin ailesi, yakın çevresi ve diğer makro sistemlerle etkileşimlerini içerici hizmetleri bulunmamaktadır.

Çocuğun hayatına çok fazla müdahale edemiyoruz. Profesyonel çalışsanız dahi sadece o binanın içinde kılıyoruz. Binanın dışına

çıktıktan sonra sosyal çevresine ekonomik hayatına çok etki edemiyoruz. Gençler özelinde özellikle suç ile ilişkili sosyal bir çevresi varsa normalleştirme oluyor. Madde kullanımı normalleştiriliyor. Öyle bir ortamda büyüyen bir gence hayatında hiç duymadığı bir şey söylüyorsunuz, eğitimi almamış öyle bir çevrede büyümüş, arkadaşları çalıştığı insanlar o çevrede (Motivasyon, Sosyolog).

Masanın ayağı gibi düşünün aile, arkadaş, sosyo-ekonomik durumu ds süreci. Bazen aile çok iyi, eğitime önem veren bir aile ama yaşadığı çevre ve arkadaş ortamı suç yoğunluğunun çok fazla olduğu bir yer. Yaşadığı yeri değiştiremiyorsanız ne kadar etkinliğiniz olabilir (Bilgi, Sosyolog).

Denetimli serbestlik uzmanları, genç bireylerin hayatında köklü bir değişimin genç bireylerin bakış açılarının değişmesine ve yaşadıkları mahalleden-sosyal çevreden uzaklaşmaları ile mümkün olabileceğini vurgulamaktadır. Özellikle suç alt kültürünün olduğu sosyal çevre ve bölgelerde yaşamaya devam eden gençlerde mükerrerlik oranlarının yüksek oluşu da bu görüşü doğrulamaktadır.

Toplumu tamamen kökünden değiştirmek gerekir bunun için. Herkesin şartlarını iyileştirmemiz mümkün değil. Bu ütöpik bir şey. Mahalle değiştirmesini teklif ettiğimiz gençler oluyor ancak bunu takip edemiyoruz. Kişi eğer alıştıysa yine o mahalleyi o kişileri buluyor. Bireyin bakış açısının değişmesi lazım (Değişim, Öğretmen).

İlk kez gelen ve yeni suç işlemişlerde farklı ancak suç tekrarı olan bazı bireylerde bu daha zor. Çünkü o gençlerin ailesi sosyal çevresi yaşadığı mahalle belli çok değişiklik yapamıyorsunuz. Burada bir şeyler yapmaya çalışıyorsunuz ancak yine aynı mahalleye gidiyor ve buraya yine geliyor (Kolektif, SHU).

Bir uzman, genç bireylerin dış sistemlerle temasının kontrol edilmesi, düzenlenmesi ve izlenmesi için mevcut iş yükünün ve zaman kısıtlılığının engelleyici olduğunu belirtmektedir. Bir diğer uzman ise daha profesyonel önleyici bir adım olarak, uzman ekip tarafından genç yükümlü bireyin ailesi ile etkin bir iletişim kurulduğu, ev ziyaretlerinin ve sosyal çevre incelemenin yapılarak kriminojenik risk

ve ihtiyaçların belirlendiği, genç bireyin mükerrerlik riskinin düzenli aralıklarla uzman ekip tarafından izlendiği bir vaka yönetimi sürecinin planlanmasını önermiştir.

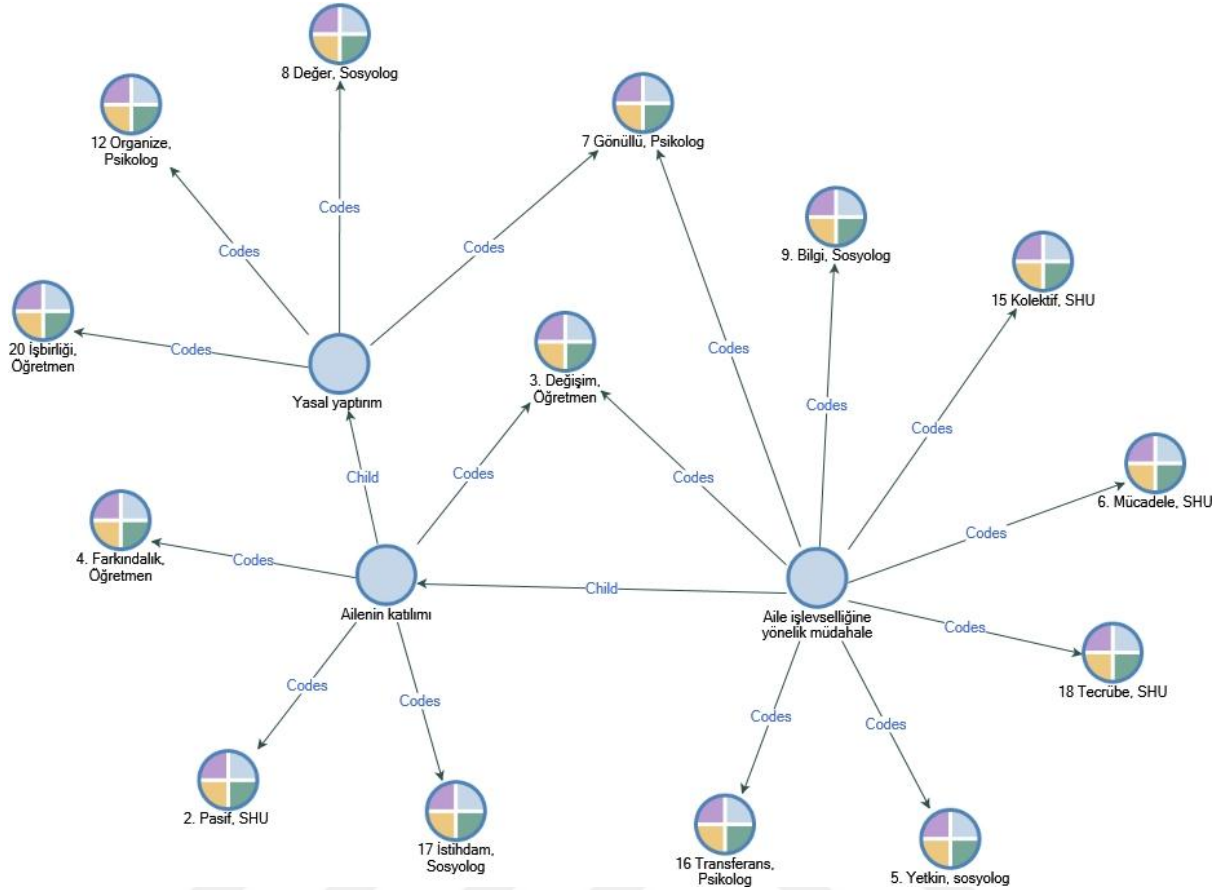
Hlihazırda çok fazla bir ihtiyacı giderdiğini söyleyemem. Pek çok ihtiyacı karşılanamıyor çünkü sadece sürecin başında gördüğümüz için hayatına çok fazla dokunamadığımız için aslında elimizi suya sabuna çok sokmak istemediğimiz için. en basitinden 8- 10 görüşme yaparken görmek istediğim bir hükümlünün ev ziyaretini ya da çocuğun okul ziyaretini yapmam için zamana ihtiyacım var (Empati, ğretmen).

Çok yetersiz olduğunu düşünüyorum. 6 ayda bir uzmanlardan oluşan bir ekibin özellikle riskleri yüksek olan ocuk-gençler ev ziyareti iş ziyareti olur veya davet edilir, ihtiyaçları nelerdir? Sosyal evre durumu nedir? tekrar suça yönelme durumu var mı şeklinde bir izleme kontrol durumu olabilir ama bizde yok (İstihdam, Sosyolog).

3.18 Aile Denetimli Serbestlik Sisteminin Neresinde?

Denetimli serbestlik siteminde gençlerin topluma kazandırılması amacına hizmet eden en kilit noktalardan birisi ailedir. Peki denetimli serbestlikte aile bağlamı nerede yer almaktadır? Ailenin katılımına ilişkin ortaya çıkan temel sorun alanlarından birisi ailenin katılımını sağlamaya yönelik yasal bir yaptırımın olmaması diğeri aile işlevselliğine yönelik planlı bir müdahale sisteminin olmayışıdır.

Denetimli serbestlik sürecine ailelerin katılımına ilişkin tema ve alt temaları içeren kod haritası şekil 3.14'te verilmektedir.

Şekil 3.14 Ailenin Katılımına İlişkin Tema ve Alt Tema Kod Haritası

Denetimli serbestlik sisteminde en önemli destek mekanizmalarından biri olarak aile boyutu, arka plana itilmekte ve etkili bir şekilde ele alınamamaktadır. Sadece 18 yaşın altındaki çocuk yükümlülerin aileleri ile en az 1 görüşme yürütülmekte; diğer görüşmeler ailelerin gönüllülüğü, katılım motivasyonu ve işbirliğine bağlı kalmakta; görüşmeler çoğunlukla çocuğun durumuna ilişkin bilgilendirme ile ilgili olup planlı bir müdahale sürecini içermemektedir.

Aileler le görüşmeye çalışıyoruz 18 yaşının altındakiler için. Bazen görüşmeye çok istekli anne-baba abla abiler görüyoruz, bazen zorla görüşme odasına soktuğumuz veliler oluyor. Her çocuğun velisi ile en az bir kere görüşülüyor. Ayaküstü çocuğun durumuna ilişkin mutlaka bir geribildirim vermeye çalışıyoruz (Empati, Öğretmen).

Bazen de aileler kendisi geliyor. İlgili aileler de var ancak onlara da planlı sistemli bir görüşme sunamıyorum. Sistemin de buna izin verecek şekilde yapılandırılması lazım (Yetkin, Sosyolog).

Denetimli serbestlik sisteminde gençlerin yararına bir denetim süreci izlenebilmesi ancak gencin en temel sistemini oluşturan ailenin de sisteme dâhil edilmesiyle; aile ilişkilerinin geliştirilmesi ve ailenin toplumsal kaynaklardan yararlanabilmesinin sağlanmasıyla mümkün olabilir (Uluğtekin, 2012). Denetimli serbestlik sistemindeki gençlerin aileleri için özellikle ebeveynlik becerilerinin geliştirilmesi; doğru iletişim ve davranış kalıplarının sunulması ile ilgili aile eğitimlerinin düzenlenmesi gerektiği ifade edilmektedir. Özellikle yüksek risk grubundaki ailelerin sürece dahil edilmesinde uzmanlar inisiyatif alabilmekte ve ayrı görüşmeler düzenleyebilmektedir. Madde kullanımını ve bağımlılık döngüsünün devamında ailenin tetikleyici etkileri ve risk unsurları dikkate alındığında; gençlerin ve ailelerin etkili baş etme becerilerinin geliştirilebilmesinde ailenin sürece dahil olması büyük önem taşımaktadır.

Özellikle çocuklarda ailelere yönelik eğitimler verilmeli. Müdürlüklerde yapılabilir biz bunu düşünmüştük ancak sıkıntı çıktığı için yapamadık. Mesela madde kullanan çocuklara nasıl davranılmalı, etkili anne baba olma ile ilgili eğitimler verilebilir. Anne- baba ya da karma gruplar yapılabilir (Mücadele, SHU).

Aileler çocuklarının bağımlı olduğunu kabul etmeyebilir nasıl yaklaşacağını bilemeyebilir. Psikolojik destek ihtiyaçları da söz konusu aileler bu işe katılmalı yoksa sonuç alamayız (Hümanist, Psikolog).

Madde kullanıp da ailesi ona hiçbir şekilde destek olmayan, es kaza madde kullanıp gelmiş olan genç ayrılıyor. Durumu daha ciddi olan gençlerin aileleri ile görüşmek istiyorum ben daha fazla ihtiyaçları olduğunu düşünüyorum. Aileyi de ayrı görüşmeye alabiliyoruz (İşbirliği, Öğretmen).

Ailelerin eğitim programlarına davet edilmeleri noktasında meslek elemanlarının ev ziyareti yapmaları, bu ziyaretler için ailelerin motivasyonunu artıran

bir unsur olabilir. Aile ile görüşmenin önemi ve ciddiyeti hakkında bir öngörü bulunmakla birlikte kurumun iş yükünün fazlalığı, aile ile çalışma için yeterli meslek elemanı ve personel desteğinin olmaması, programlar oluşturulsa dahi ailelerin katılımı için gönüllülüğün ve sürdürülebilirliğin sağlanması; ulaşım masrafları ile altyapı, teknik destek gibi donanımların yetersizliği kritik sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Aile zaten bununla ilgili arayışa düşüyor, arayışa düştüğü zaman onları yönlendirebiliyoruz. Onlarla bireysel görüşme düzenleyebiliriz. Ama onu yapılandırmak iyi bir şey değil bence. Her pazartesi ailelere yönelik bir seminerimiz var deyip o başlıkları belli bir sıklıkta vererek, ücretsizse herkesin erişebileceği şekilde yaygınlaştırırsak güzel olabilir. Ancak böyle bir program oluşturduk 10 aile gelmesi gerekiyor, yol parası verilecek falan bunlar işe yaramıyor maalesef (Transferans, Psikolog).

Taşradaki donanımların güçlendirilmesi gerekiyor. Aile çağrılıyor aile gelmezse görüşülmesi mümkün değil. Bununla ilgili personel sayısı, araç-bütçe gibi destekler güçlendirilebilir. Ev ziyaretleri ile ilgili süreç güçlendirilmeli. Müdürlüklere bunun bir yönetmelik ile belirtilmesi gerekiyor (Pasif, SHU).

3.18.1 Yasal Yaptırım

Denetimli serbestlik sistemine dâhil olan çocukların aileleri ile en az bir kez görüşme yapılmaktadır. Ancak genç bireylerin aileleri denetimli serbestlik sistemine görece daha az entegre olmaktadır. Ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesinden hareketle sadece gençlerin yasal olarak sisteme katılımının sağlandığı ancak aileler için böyle bir yaptırımın söz konusu olmadığı söylenebilir. Bu noktada denetimli serbestlik kurumunun sınırları ve olanakları dahilinde aileye ulaşılabileceği; aile ile ilgili aile çalışma ve sosyal hizmetler bakanlığının devreye girmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Aile görüşmesi ihtiyacı da çıkıyor. Aileyi çağırıyoruz ancak aile gelirse görüşme yapabiliyoruz. Hukuk sisteminin dışına çıkamıyoruz zorla sen gel diyemeyiz orda da aile çalışma ve sosyal hizmet bakanlığı devreye giriyor. Hani kurumların belli bir ahenk içinde çalışması gerekiyor. Aile ve sosyal, bu noktada aileye ulaşabilir. Biz hâkim kararı çerçevesinde aile gelirse görüşüyoruz (Kolektif, SHU).

Denetimli serbestlik kurumlarında aile eğitim programları ve aileler ile grup çalışmaları yapılmaya çalışılmış ancak gönüllü ve katılım motivasyonu olan ailelerin sayıca az olduğu görülmüştür. Bir diğer sorun ise; halihazırda katılım için gönüllü olan ailelerin risk düzeyi düşük; görece ilgili, sağlıklı aile tutumları olan ailelerden oluştuğu görülmektedir. Yüksek risk grubundaki ailelere ulaşmak ve onları sisteme dâhil etmek ise pek mümkün görünmemektedir.

Gerçekten öncelikle isteyen ailelere ile bir proje yapılabilir. Gerçekten çocuğum şimdi bu durumda ben sizinle gelip görüşeyim diyen ilgili aileler oluyor. Onları ilk başta ele alarak bir eğitim, uygulama yapılabilir (Motivasyon, Sosyolog).

Kırıkkale'de aile programı için çocuk genç dosya kararları en yüksek yerleri arandı, aylar önce haber verildi. Bu programa katılım için rızaları alındı ancak sayı çok az. Aileye size yönelik bir eğitim verilecek bu ücretsiz bunun için haftada sadece bir buçuk saatinizi alıcaz, katılmak ister misiniz cevap yok. Zorunluluk olmadığı sürece. Tabii şimdi biz çağırıyoruz ama gelen aileler belki de riski en düşük olanlar. Gelemeyene yapılabilecek bir şey yok. (Motivasyon, Sosyolog).

Denetimli serbestlik uzmanlarının ifadelerinden de anlaşılacağı üzere, denetimli serbestlik sistemindeki birçok gencin ailesi sınır belirleme, izleme ve denetleme konusunda yetersiz kalmaktadır. Aileler çocukların adli sistemdeki durumlarını ve gelişimlerini yeterince önemsememekte; çocuğun suç davranışını görmezden gelme, kabul etmeme, normalleştirme ya da saklama eğiliminde olabilmektedir.

Kişilerin kendi imzalarını atabilme sorumluluğu kazandıkları için ve aileye mahkeme tarafından bir yükümlülük verilmemesi sebebiyle aile istemiyorsa onu zorlayacak gücümüz yok. Onların gönüllülüğünü sağlamak gerekiyor. Bu çok zor olabiliyor. Ailelerin birçoğu ilgisiz olduğu için birçok problem ortaya çıkıyor (Organize, Psikolog).

Aileler o kadar bilinçsiz ki. Çok sorumsuz aileler var. Çocuğunun madde kullandığını fark edemeyecek kadar. Hiçbir şekilde ilgi sevgi yok. Takip de etmiyorlar. Seminerlerimizde ergenler ile iletişim, aile içi iletişim konusunda seminerler var ama yasadan faydalanarak gelen kişiler için (İşbirliği, Öğretmen).

Bununla birlikte gençler bu süreci bir an önce tamamlama isteği ya da suçluluk psikolojisi ile ailelerinin bu sürece katılmasını istememekte; bu sürecin aileden gizleme ya da ailenin katılımını gereksiz görme eğiliminde olmaktadır.

Bize gelen çocukların gençlerin ailelere eğitim verilmeli. Ancak gençlerde imza atma yetkisi kendisinde olduğu için aile dosyayı bilmeyebiliyor. Genç de istemezse aile de istemiyorsa bir şey yapılamaz. Kimisi utanıyor gelmesini istemiyor. Kimisi de ben bıraktım zaten ne gerek var bunlara diyebiliyor (Farkındalık, Öğretmen).

Genç bireylerle birlikte ailenin sisteme katılımının sağlanması için yasal yaptırımın zorunlu tutulması gerektiğini düşünen uzmanlar bulunmaktadır. Bu gençlerin aileleri için farklı kurumların inisiyatifinde yasal düzenlemeler ile bir hizmet programının planlanması önerilmektedir.

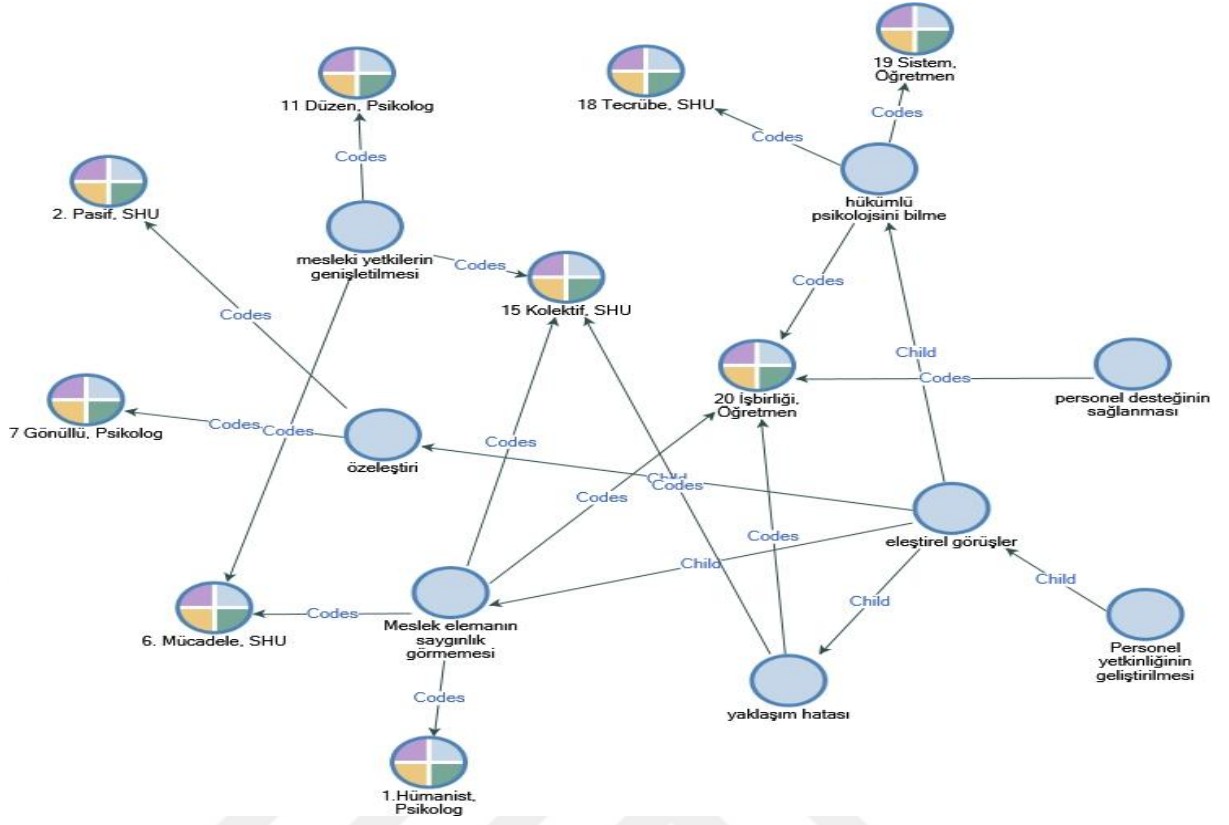
Hatta çocuğa şöyle derler, ailedeki patolojinin yansıması. O çocuğa mutlaka yansır bu çocuk istediği için değil. Çocuk bundan zarar görür ve bunu afişe eder. Aile de sorunu çocukta görür ve uzaklaştırır. Böyle bir bireyi problemin kendisi olarak görmek çok saçma. Ailede başka kardeşler var ve onlar da riskli grupta aslında. Ben burada aileye herhangi bir tedbir uygulama yapmalıyım, bir yaptırımın olması gerekiyor (Düzen, Psikolog).

Ailenin çocuk üzerinde çok etkisi var. Dolayısıyla bizim bu destek sistemini güçlendirme görevimiz var çocuğu korumamız için. Aile mevzuatta zorunlu değil ama bence kesinlikle zorunlu olmalı. Yasal bir düzenleme yapın desinler belki bizim kurumumuz için değil ama başka bir kurumun aileye hizmet vermesi zorunluluğunu getiririm (Gönüllü, Psikolog).

3.19 Personel Yetkinliği

Denetimli serbestlik sisteminde profesyonel meslek elemanları mesleki uygulama ve hizmetlerin yürütülmesinde, sistemin başarılı bir şekilde sürdürülmesinde; yükümlü bireylerin mükerrer suçtan uzak tutularak bireyin, ailesinin, yakın çevresinin ve toplumun korunmasında başrol oynamaktadır. Bu süreçte en kritik unsurlardan biri uzman personelin yetkinliği ile ilgilidir. Denetimli serbestlik sisteminde uzman olmak ile deneyimli bir uzman olmak arasında birtakım farklılıklar bulunmaktadır. Görüşmeye katılan uzmanların çoğu mesleki yetkinlik konusuna ilişkin görüşlerini belirtirken yetkin bir uzman olmanın hizmet verilen grubun özelliklerine hakim olma, hak ettiği değeri ve saygınlığı görebilme; gerektiğinde eksik yönlerinin farkına varabilme ve özeleştiri yapabilme ile yakından ilişkili olduğunu vurgulamıştır.

Personel yetkinliğine ilişkin tema ve alt temaları içeren kod haritası Şekil 3.15'te verilmektedir.

Şekil 3.15 Personel Yetkinliğine İlişkin Tema ve Alt Tema Kod Haritası

3.19.1 Cezaevinde Çalışma Deneyimi

Denetimli serbestlik uzmanları arasında daha önce kapalı ceza infaz kurumlarında çalışma deneyimi olanlar, denetimli serbestlikte hizmet veren uzmanların öncesinde cezaevi çalışma deneyiminin olması gerektiğini savunmaktadır. Denetimli serbestlik sisteminde cezaevinden nakil ile gelen gruplara da hizmet vermektedir. Bu bağlamda, cezaevinde çalışma deneyiminin uzmanların farklı suç davranışı olan hükümlü ve yükümlü profiline ilişkin bilgi ve tecrübe kazanmalarında, doğru ve yanlış beyana ilişkin sezgi gücünün gelişmesinde; önyargılı ve hatalı tutumların engellenmesinde önemli bir rol oynadığı düşünülmektedir.

Cezaevi ortamını kesinlikle görmeleri gerekiyor. Hükümlünün kişiliğindeki deformasyonu o ortamda görme şansınız oluyor. Hükümlü psikolojisini öğrenmek ve öncesinde çözmek gerekiyor. O kadar oyuncu, o kadar yalancı bir hale geliyorlar ki. Normal bir beyin onu ayırt edemeyebilir. Yani tabii bu tecrübeyle sabit. Zamanla karşınızdaki kişinin doğru beyan verip vermediğini ölçebiliyorsun (Tecrübe, SHU).

Denetimli serbestlik uzmanları pek çok farklı suç profili ile karşılaşabilmektedir. Cezaevinde çalışma deneyimi bu noktada denetimli serbestlik uzmanını yetkin kılan, farklı suç profiline karşı uzmanın kendini koruyabileceği bir sınır çizmesini sağlayan bir yapı sunmaktadır.

Personelin DS ye gelmeden önce cezaevinde çalışması gerektiğini düşünüyorum. Farklı bir bakış açısı kazanabilirler. Çünkü burada cezaevi ortamını görmemiş bir uzman hükümlü ona karşı bir şey söylediğinde ..cinayet sebebiyle gelmişse... korkabiliyor. Bizler terör hükümlüleri ile cezaevindeki diğer profilleri görme şansımız oldu. Çocuklarda da nakil dosyalarımız var. Cezaevinden çıkıp buraya gelenler oluyor. Cezaevi ortamının çok fazla getirileri oldu bakış açımız farklılaştı (Sistem, Öğretmen)

Özellikle madde bağımlılığı, uyuşturucu kullanımı ile ilgili profil hakkında daha tecrübeliyiz ancak şartlı salıverilme ile gelen cinsel suç, şiddet suçlarından gelen profil hakkında bilgi sahibi olmak önemli. Zaten hükümlü buraya mecburiyetten geliyor. Senin onunla çalışma sürecin belirli zaten. Ben bu zamana kadar çok nadir saygısızlık yapan görmüşümdür. Cezaevinde de öyleydi. Çünkü hükümlü benden fayda sağlayacak. Herhangi, bir korku yaşamadım yani. Ama cezaevi görmeyen çalışanlarda bir önyargı var (İşbirliği, Öğretmen).

3.19.2 Meslek Elemanının Saygınlığı

Denetimli serbestlik sisteminde çalışan meslek elemanlarının çoğu mesleğin yıpratıcı olduğunu; mesleki uygulamalara ilişkin herhangi bir geribildirim alamadıklarını; kendilerine değer verilmediği için yapılan işin de değerli olmadığını düşünmektedir.

Bizi çok yıpratan çok zor bir iş. Bir kere geribildirim olmaması da bizi yıpratıyor. Ayakkabı üreten bir firmada çalışıyor olsam. Çok çalıştım normalde 100 tane ürettiyordum bugün 150 tane ürettim, ekstra verdiler diyebilirim. Ya da ustabaşı bana aferin dedi, böyle bir şey de yok (Kolektif, SHU).

Yaptığımız işin değerli olabilmesi için öncelikli olarak bizim değerli olmamız gerekiyor. Bizim kafamızın rahat olması gerekiyor ki karşıdaki kişiye bunu yansıtabilelim (İşbirliği, Öğretmen).

Denetimli serbestlik personelinin ve profesyonel meslek elemanlarının birbirlerine saygı duymaması; bazı uzmanların görüşme sürelerine gereken özeni göstermemesi ve imza alarak yükümlü bireylerle görüşme gerçekleştirmemesi gibi etik olmayan tutumlar da meslek elemanının saygınlığını olumsuz etkileyen diğer unsurlardır. Bir denetimli serbestlik uzmanı ise; profesyonel meslek elemanlarının kendini geliştirmesi ve sorgulaması gerektiğini; meslek elemanlarının işbirliğine açık bir tutum geliştirmelerinin önemli olduğunu ifade etmiştir.

Memur arkadaşların da bizim işimize saygısı yok. Git uzmana imzanı at orda gidersin demesini de istemiyorum. Bazı eğitimlerde konuşuluyor. Beş dakika geçsin diye müracaatçıyı kapıda bekletip sonra imza alıp gönderen uzmanlar varmış. Bunu duyduğumda yok artık dedim (Hümanist, Psikolog).

Meslek elemanlarının mesleki sınırlarına saygı duyulması önemli. Hepimizin yeteceği noktalar vardır bu nedenle birlikte çalışmak gerekiyor. Mesela bilgi donanımı daha fazla olan İKM'lerle birlikte

çalışmak gerekiyor. Çok fazla ket vuruyoruz kendimize. Sadece muhalefet olmamak gerekiyor (Pasif, SHU).

3.19.3 İletişim Hataları

Denetimli serbestlik sisteminde profesyonel bir mesleki ilişkinin kurulması sürecinde meslek elemanlarının bilgisi ve deneyimi dışında iletişim becerilerinin de oldukça belirleyici olduğu söylenebilir. Uzmanların danışmanlık, yönlendirme, eğitimci rolleri nedeniyle kurulan mesleki ilişkinin yönlendirici ve dikte edici olma olasılığı artmakta; uzmanlar genç yükümlü bireylerle kurdukları mesleki ilişkide paternalistik bir yaklaşım izleme eğiliminde olmaktadır. Bu tür yaklaşımlar profesyonel bir ilişkide dilin hatalı kullanımı, yaklaşım ve yargılama hataları gibi çeşitli iletişim hatalarına yol açmaktadır.

Değer konusunda da, bireyin yetiştirilmesi ile alakalı olduğunu düşünüyorum, karakter çok önemli. Her uzman aynı yönelimde olmuyor, gözlemliyoruz. Gel otur tamam bitti diye konuşan uzmanlar var (Motivasyon, Sosyolog).

Bak ablacım bir daha böyle yaptığını görmeyeyim' diye geçen görüşmeler yapılıyor (Transferans, Psikolog).

Yükümlülerin çoğu diyor ki 10 dakika bir şey sordu, 20 dk. konuştu. Ya Güzin ablacılık oynuyorlar ya da yargılı konuşma yaparak konuyu kapatıyorlar. Bak iyi oldu sen böyle yaparsan sonuçlarına katlanırsın gibi ifadeler olabiliyor. Tüm ds'deki personelin yetersizliğinden kaynaklanıyor. Personellerin büyük çoğu diğer personelin aldığı görüşme sayısını hesap ediyor. Kalite ve amaca hizmet eden bir süreç olduğunu düşünmüyorum (İstihdam, Sosyolog).

Bu tür hatalı yaklaşımların ve önyargılı tutumların yükümlü genç bireyleri kazanmaktan ziyade ötekileştirmeye ve onların sisteme karşı tepki geliştirmelerine neden olduğu savunulmaktadır. Çoğunlukla tepkisel ve önyargılı bir tutumla sisteme dahil olan, genç yükümlüler için denetimli serbestlik uzmanlarının kabul, önyargısız yaklaşım, kontrollü duygu tepkileri verme gibi profesyonel ilişki kurma becerilerini kullanabilmesi gerekir. Özellikle medyada sıklıkla gündeme getirilen ve toplumun vicdanını derinden sarsan suçlarda uzmanlar etiketleme, duygularını kontrol edememe, reddetme ve önyargılı bir tutum izleme eğiliminde olmaktadır.

Yaptığınız işe saygınızın olması gerekiyor. Bizim çalıştığımız kesim toplumun alt kesimlerinden diyebileceğimiz kişiler. Bu kişilere önyargılı bir şekilde yaklaşırsanız hiçbir şey elde edemezsiniz. Elde edemediğiniz gibi itmiş olursunuz. Zaten onlarda size önyargı ile gelir. Zaten bu güne bana ne verildi ki mantığı ile geliyor. O yüzden önyargılardan arınmış olmak gerekiyor, iletişim kurabilmek gerekiyor, öfkemizi sınavan insanlar oluyor bu nedenle öfke kontrolünü sağlamamız gerekiyor (Rasyonel, SHU).

Akşam Özgecan haberini duyup ertesi gün cinsel suçtan gelen biriyle konuşmak durumundasın ne kadar önyargısız olabilirsin. Olmalı mısın? Bir yerde etiket veriyoruz. Riske göre program veriyorsun öyle bir etiketi de var iyileştirme sürecinin (Kolektif, SHU).

Denetimli serbestlik sistemindeki ayrımcı, etiketleyici ve ötekileştirici söylem ve tutumlar, meslek elemanından yükümlülere; toplumdan yükümlülere ya da meslek elemanlarından diğer bir meslek elemanına yönelen bir seyir izleyebilmektedir. Gerek denetimli serbestlik uzmanları gerek toplumdaki bireyler yükümlü bireylerin çoğunu ‘problemlı, iyileştirilemez, güvenilirmez bireyler olarak görmektedir.

Dışarıdan şöyle bir yorum gelebiliyor ‘ siz bu at hırsızları ile mi çalışıyorsunuz.’. gelen gençlere baktığınızda vücutlarında kesikler,

dövmeler olabiliyor. Çok nadir arada pırlanta gibi olanlar var (İşbirliği, Öğretmen).

Mesela benim mesai arkadaşlarım bana hayalperest der. Biz önce kendimiz iyi düşünmeliyiz ki karşı tarafa iyi aktarabilelim. Olumsuzluğa odaklanmış arkadaşlarımız var (Değer, Sosyolog).

3.19.4 Özeleştirici ihtiyacı

Denetimli serbestlik uzmanlarının hizmet verilen tüm suç profiline hakim olması; özellikle madde bağımlılığı, uyuşturucu madde ticareti, cinsel suç gibi spesifik suç grupları hakkında bilgi birikiminin olması gerekmektedir. Bu suç grubu ile çalışan meslek elemanlarının bağımlılık, madde kullanımı, kullanılan madde türleri, maddelerin argo terimleri ve maddelerin etkileri gibi pek çok konuda bilgi birikiminin olmaması sürecin etkili bir şekilde yürütülememesine neden olmaktadır. Bununla birlikte kurum içinde grup çalışmaları için belirlenen asgari bir süre olmasına rağmen; bazı denetimli serbestlik uzmanlarının daha kısa sürelerde bu grup çalışmalarını tamamladığı; bu durumun diğer uzman personeli de etkilediği ve süreci yönetme konusunda titiz olmayan bir tutuma yol açtığı belirtilmektedir. Bu konuyla ilgili bazı denetimli serbestlik uzmanları rahatsızlıklarını şöyle dile getirmiştir:

Yükümlü diyor ki ben taş- kristal yapıyorum diyor. Uzman personel böyle bakıyor. Bilmiyor, alt yapısı yok. Taş nedir? Diye sorduğu an hükümlü diyor ki bu bir şey bilmiyor. Süreci yönetebilme becerisi de önemli bir şey. Grup çalışmalarında sürede de personeller birbirinden etkileniyor. Bir kişi 15 dk. da bitiyorsa yeni gelen de ondan etkileniyor 20 dk. da bitiyor (İstihdam, Sosyolog).

Farklı kültürlere açık olması gerekiyor. Çeşit çeşit insan geliyor. Roman biri, dilencilik yapan cinsel tercihi farklı olan ‘ ki bunu tercih olarak görmeyen uzman sayısı da fazla’ insanlarda uyum içinde olması

gerekıyor. Temeli kendini geliştirme önemli. Ben memurum kadroluyum diye düşünmemek gerekiyor (Gönüllü, Psikolog).

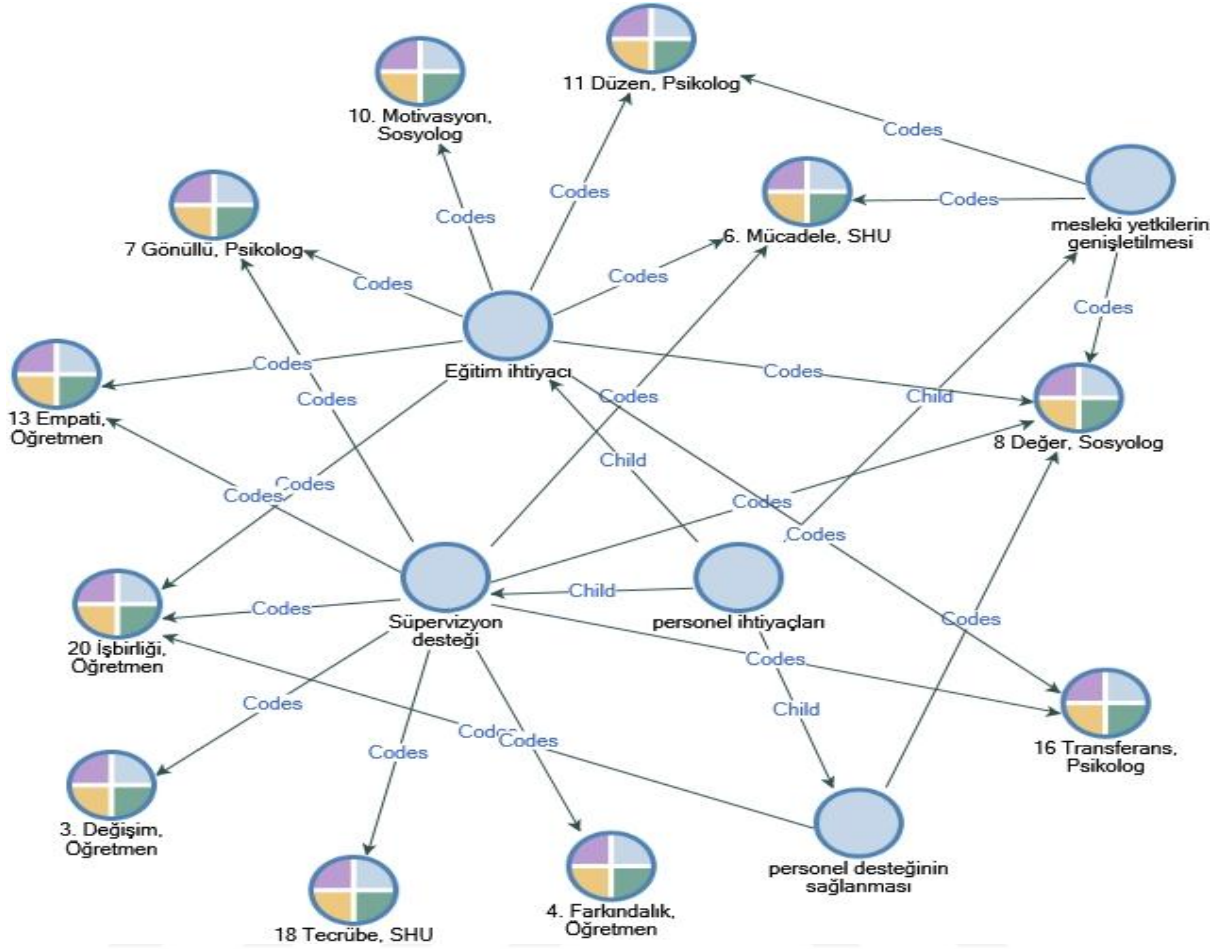
Bir diğer özeleştirisi yapılması gereken nokta ise; profesyonel meslek elemanının kurum içindeki çalışmalar dışında makro uygulama, proje tasarlama, üretme ve hayata geçirme noktasındaki eylemsizliğidir. İşbirliğine açık olmama, aktif katılım, inisiyatif alma, araştırma ve bilimsel birikim elde etme konularında denetimli serbestlik uzmanlarının özeleştirisi yapması gerektiği vurgulanmıştır.

Biz taşradaki uzmanlarda bu konuda eksikiz. Proje geliştirmek ister misin hayır, eğitime katılmak ister misiniz hayır, var olan programları revize edilmesinde olmak ister misiniz hayır, sonra bakanlık çalışmıyor. Yani katılım- geliştirme konusunda özeleştirisi yapmak zorundayız. Temelde engel biziz. Araştırma yapmıyoruz, makale okumuyoruz, istatistik oluşturmuyoruz. İdareciler yönetim konusundaki sıkıntıları bırakıp uzmanların proje üretmeye yönelmesi gerekir (Pasif, SHU).

3.20 Personel İhtiyaçları

Denetimli serbestlik personelinin başta eğitim desteği olmak üzere, mesleki yetki alanının genişletilmesi, personelin nicelik ve nitelik olarak desteklenmesi ve mesleki uygulama sürecinde süpervizyon desteğine ihtiyaçları bulunmaktadır.

Personel ihtiyaçlarına ilişkin tema ve alt temaları içeren kod haritası Şekil 3.16'da verilmektedir.

Şekil 3.16 Personel İhtiyaçlarına İlişkin Tema ve Alt Tema Kod Haritası

3.20.1 Eğitim İhtiyacı

Denetimli serbestlik uzmanları eğitim ihtiyaçlarını kabul etmekle birlikte ne tür eğitimlere ihtiyaçlarının olduğunun belirlenebilmesi için öncelikle ihtiyaç analizinin yapılması gerektiğini düşünmektedir. Denetimli serbestlik sisteminin doğasının ve hizmet verilen yükümlü profilinin değişkenliği nedeniyle ihtiyaçların da değiştiği bu açıdan hizmet içi eğitimlerin spesifik suç profili ile çalışma, travma ve kriz yönetimi gibi ihtiyaçlar odağında düzenlenmesinin önemi vurgulanmaktadır.

Taşradaki biz uzmanlar bu konuda biraz pasifiz. Eğer bir eğitim düzenlenecekse öncelikle biz alandakilerin ihtiyaçlarının analiz edilmesi gerekiyor. İhtiyaç belirlemek. Taşradaki personelin sorunları, ihtiyaçları

neler belirlenmeli. Sorunlar odağında uzmanlara eğitimler düzenlenmeli (Pasif, SHU).

DS'nin başından beri içindeyse uzman adalet bakanlığının eğitimlere önem verdiğini görüyoruz. Pek çok eğitim aldık. Şimdi ihtiyaçlar biraz daha özelleşti, özel alanlara doğru kaymaya başladı. Genel psikoloji alanı dışında daha özel alanlarda eğitim ihtiyacı, mesela cinsel suç, intihar durumu. Mesela acil intihar durumunda nasıl davranmalıyız. Yani biz kendi açımızdan en çok zorlandığımız durumlar neler tespit edilip, buna ilişkin eğitimler düzenlenebilir (Düzen, Psikolog).

Denetimli serbestlik uzmanları spesifik suç grupları ile çalışma, travma ve krize yönelik müdahaleye ilişkin standart bir çalışma planına ve bu konuda yönlendirme yapılacak kurumlar için de eğitim planına ihtiyaç duyulduğunu ifade etmiştir.

Mağdura yönelik olarak da eğitimler düzenlenmeli. Bize gelenler içerisinden de mağdur olanlar oluyor. Travma çalışması bunun bir parçası tabi. Nereye yönlendireceğiz, nasıl bir ön çalışma izleyeceğiz bunu bilmemiz gerekir. Yönlendirme yaptığımız kurumlara da bu tür eğitimlerin verilmesi gerekiyor (Rasyonel, SHU).

Denetimli Serbestlik uzmanları görüşme teknikleri, iletişim becerileri, beden dili, grup dinamiği oluşturma ve yaratıcı drama gibi daha çok bireysel görüşme ve grup çalışmalarını etkin şekilde yürütebilmelerine yardımcı olacak konularda eğitimler düzenlenmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Bireysel görüşme tekniklerine yönelik, grup yönetimi ile ilgili eğitimler olmalı. Seminerlerle de ilgili beden dili, iletişim eğitimi olabilir. Uzmanlar üç alanda çalışıyor. Uzmanın bireysel görüşme ve grup dinamiği grup yönetimi, yaratıcı drama dersi gibi eğitimler alınmalı. Bunlar grup dinamiğini olumlu anlamda etkiliyor (Hümanist, Psikolog).

İletişim ile ilgili olabilir. Görüşme teknikleri olması gerekiyor. Diğer meslek elemanları görüşme teknikleri eğitimi aldıklarını söylüyorlar ama uygulamada bunu çok göremiyoruz. Bunun bir standardı olmalı herkes

kendi tarzında ilerliyor. Biraz infaz boyutu olmalı psikoloji alanında bir şeyler bilmemiz gerekiyor. Kişi önce kendini keşfetmeli ondan sonra faydalı olabilir (İstihdam, Sosyolog).

Cinsel suç nedeniyle gelen yükümlü bireyler için sunulan cinsel sağlık konulu eğitimler verilirken ve farklı cinsel yönelime sahip yükümlü grupları ile çalışırken profesyonel bir mesleki ilişki kurulmasında çoğu uzmanın zorlandığı belirtilmiştir. Uzmanlar arasında özellikle profesyonel tutumu geliştirme ile ilgili belirgin bir eğitim ihtiyacının var olduğu vurgulanmaktadır.

Özellikle bireysel görüşme yapanlarda daha büyük bir ihtiyaç. Seminerler benim anlattığımıza göre şekilleniyor. Cinsel suçlulara, ya da çocuklara karşı işlenen suçlarda önyargısız davranma konusunda zorlanıyoruz. Bununla ilgili ekstra eğitime gitme durumum olmadı (Yetkin, Sosyolog).

Uzmanların kendini geliştirmesi lazım. Genç samba programında örneğin sağlıklı ol özgür kal oturumunda cinsel sağlık konusu var. HIV-AIDS konusu var bunu anlatırken, cinsel suçlularla, LGTBİ müracaatçı grubuyla çalışırken- önyargısız bir yaklaşım ve profesyonel bir yaklaşım sergileyebilmek için özellikle uzmanların bu konuda eğitilmesinin gerekli olduğunu düşünüyorum. Ötekileştirme söz konusu olabiliyor. Müracaatçı profili de kendisini dışlanmış hissedebiliyor ve savunma mekanizmalarını donanmış gelebiliyor (Pasif, SHU).

Denetimli serbestlik uzmanları, kendilerini ruhsal ve duygusal anlamda koruyabilmesi ve mesleki duyarsızlaşma, yoğun iş yükünün getirdiği psikolojik baskı ve tükenmişlik gibi sorun alanları ile baş edebilmeleri için baş etme stratejileri ve öz bakım becerilerini artırmaya yönelik eğitimlerin düzenlenmesinin önemine değinmiştir.

İletişim becerileri ile ilgili güncelleme gerekebilir. Süreç içinde meslektaşlarımız yıpranıyor moral kazanmak, kendini yenilemek adına da insanı ve mesleki değerleri destekleyen eğitimlere ihtiyaç var. Süreç yıpratıyor uzmanı da (Organize, Psikolog).

Bizim için de motivasyon eğitimleri düzenlenmesi lazım. Uzmanlar arasında da genel bir motivasyon düşüklüğü var. Değişmeyen şeyler var. Bizlere ekstra yüklenen şeyler var. Samba öfke gibi grup çalışmalarını idealde 45 dakika ama yarım saatten fazla yapma şansımız yok. Mesleki eğitimler verilebilir bizler için görüşmecileri nasıl yönlendireceğimize ilişkin (Motivasyon, Sosyolog).

Denetimli serbestlik sisteminde hizmet içi eğitimlerin farklı disiplinlerin temellerinden beslenen, alanda deneyim kazanmış ve akademik altyapısı da olan kimselerce verilmesi; tüm ilgili personelin bu eğitimlere belirli aralıklarla ve düzenli olarak katılması önemli görülmektedir.

Kendini sürekli geliştirmek önemli ancak sistem içinde bu tabii çok zor. 10 yıl önce lisans bitirdim hala eğitimler alıyorum. Farklı disiplinlerden beslenmek gerekiyor (Gönüllü, Psikolog).

Personel eğitimlerinin akademik çevrelerce düzenlenmesi gerektiğini düşünüyorum. Alanında uzman madde kullanımı bağımlılık, emniyet alanlarında, sahada çalışmış, sağlık bakanlığı, AMATEM vb. gibi alanlarda çalışan hocalarla birebir çalışılıp yeni bir formatın oluşturulması lazım. Önce personelin değişimi sağlanmalı. Personelin 3.000 tanesi iyi ve yoğun bir eğitimden geçirilirse ve bu belli bir süre tekrarlanırsa, faydalı olacağını düşünüyorum (Değer, Sosyolog).

Bu görüşe temel olabilecek Kanada'da gerçekleştirilen bir çalışmada, eğitimin hem personel hem de yükümlüler üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Klinik geribildirim alan ve aylık toplantılara katılan ve sürekli eğitimler alan denetimli serbestlik görevlilerinin eğitimlerde öğrendikleri becerileri daha çok sergiledikleri ve görüşmelerini daha risk-ihtiyaç ve uygunluk temelinde yapılandırabildikleri görülmüştür (Bonta ve ark., 2011).

3.20.2 Mesleki Yetkilerin Sınırlılığı

Denetimli serbestlik sisteminde uzman personel bakanlık tarafından belirlenmiş standart uygulama prosedürlerine bağlı kaldıklarını; alternatif değerlendirme kaynaklarının kullanımına ilişkin bir çekince olduğunu ve belirlenmiş uygulama planının dışına çıkmadıklarını ifade etmiştir.

Biz kendimiz dosya yaptık bilgisayarda. Tezleri araştırmaları buralara atıyoruz. Bu bize de iyi geliyor besleniyoruz. Bunların önerilmesi lazım. Şimdi korku da var. Bakanlığın bize sunduğu bir form var öz değerlendirme ile ilgili. Üç gün sonra “sen niye bunu uyguladın” denebilir korkusu. Aslında bunlar biraz memuriyetin getirdiği endişeler. İnsanlar prosedürün dışına çıkmaktan korkuyor olabilirler (Düzen, Psikolog).

Uzman personel, denetimli serbestlik sürecinde vaka yönetimi sürecinin olmaması nedeniyle yükümlü bireylerin ‘denetim’ süreçleri hakkında da tam bir bilgi ve yetki sahibi olmadıklarını; takip ve denetim işlevlerinin infaz koruma memurları tarafından yürütüldüğünü ve bu açıdan vaka üzerinde tam bir hakimiyetlerinin olmadığını belirtmiştir.

Vaka sorumlusu sistemi işlevsel olsa. Mesela Alman DSU gelmişti. “Bize ayda 80’den fazla dosya verilmez biz müdürlükte oturmayız altımızda araba sürekli gezeriz, denetimi yapılacaksa yaparız yapamıyorsak da denetim sürecinden haberimiz olur “ demişti. Burada diyelim kişinin başına bir olay geliyor bunu vaka sorumlusu biliyor ve vaka sorumlusu bir İKM (Görüşme no 15).

Denetimli serbestlik sistemine dahil olan yükümlü bireylerin zorunlu ilk 3 bireysel görüşme sonrası ihtiyaç halinde bireysel görüşmelere devamının komisyon kararı ile alınması yerine bu kararın uzmanın inisiyatifine bırakılmasının gerektiği vurgulanmaktadır. Yükümlünün ihtiyacına uygun yönlendirme ve danışmanlık

sürecinde karar verici rolde olamamak uzman personelin motivasyonunu olumsuz etkilemektedir.

Bireysel görüşmede 3 görüşme sonrasında gencin ihtiyacı olduğunu söyleyip komisyon kararı ile görüşmelere devamını sağlayabiliyoruz. Bu uzmanın inisiyatifine bırakılmalı. Komisyondaki de uzman ve genci tanımıyor ki. Bu tür şeyler motivasyonu düşürüyor tabii ki (Mücadele, SHU).

Denetimli serbestlik sisteminde özel hizmet gereksinimi olan yükümlü gençler için sadece hastaneye yönlendirmenin yeterli olmadığı; hastane ile kurum arasında etkili bir havale sisteminin olabilmesi için meslek elemanının yetkisinin olması gerektiği düşünülmektedir.

Gencin psikiyatrik muayene ihtiyacı var diyelim bizim 'hadi devlet hastanesinden randevu al da psikiyatriye git' dememiz yeterli olmuyor. Orada doğrudan hastaneye iletişim kurabilmeli ve hizmete erişmesinde sözümüz geçebilmeli (Değer, Sosyolog).

Bizim bence kişileri psikiyatri kliniklerine yönlendirme yetkimiz olmalı. Örneğin, annesinin evinde yaşıyor kişi yeşil kart çıkartamıyor. Madde kullanmaya devam ediyor bu kişi. Biz bunu psikiyatriye ücretsiz şekilde yönlendirebilmeliyiz oradan ücretsiz tedavi alabilmeli (Değişim, Öğretmen).

3.20.3 Süpervizyon İhtiyacı

Denetimli serbestlik uzmanlarının çoğu, mesleki süreçte zor vakaların çözümünde uygun yöntemlerin belirlenmesi; kalıplaşmış uygulamaların eleştirel olarak değerlendirilmesi ve spesifik suç profili ile çalışılması konularında eğitsel süpervizyon desteğine ihtiyaç duymaktadır.

Bence olmalı çok zamandır bunu söylüyoruz. Meslek hayatımın ilk yıllarında Kültegin Ögel hoca ile çalıştım işe yaradığını gördüm. Sürece ilişkin tıkanıtığınız yerde bir vaka tartışması olabilir, danışmanlık olabilir, yöntem bilmiyor olabilirsiniz, eleştirinin yapıyor olması gerekiyor çünkü standartlaşıyor kalıplaşıyor bir süre sonra. Çünkü katı olduğumuz yerde öyle olmayabileceğini görüyorsunuz o esnekliği sağlıyor. Özellikle cinsel suç nedeniyle gelen çocuk-genç ile çalışılacaksa bakanlık % 100 süpervizyon ihtiyacı var (Yetkin, Sosyolog).

Denetimli serbestlik uzmanları süpervizyon desteğinin daha çok hem saha deneyimi hem de akademi deneyimi olan uzmanlarca karşılanmasının ve koordinasyonun sağlanmasının önemine dikkat çekmiştir. Aktif saha deneyimi olan ve kendisi de danışmanlık almış olan uzmanlardan oluşan deneyimli bir ekip tarafından süpervizyon kültürünün oluşturulabileceği düşünülmektedir.

Eğitici eğitimleri alıyoruz ancak saha da danışmanlarımız olsun. Saha danışmanları gelsinler. Görsünler süpervizyon versinler. Eğitim protokolümüz yok. Akademi desteği önemli, süpervizyon ihtiyacını maalesef karşılayamıyoruz. Saha sorumlusu işi koordine edebilir. Saha danışmanları ise süpervizyon verebilir (Hümanist, Psikolog).

Ben şöyle düşünmüştüm vakti zamanında. Bakanlıkta çalışan iyileştirme konusunda yetkin, saha deneyimi olan buna ilişkin eğitimler almış, belli saat dışarda danışmanlık almış olacak. Danışman ekip gibi düşünün bunlar gezici de olabilir. O kültür geliştikten sonra süpervizyon kampları oluşturulabilir, workshoplar olabilir. Her toplantının bir konusu olabilir. Özbakım konusunda, danışmanlık da bir öz bakımdır çünkü. Danışmanlık verme işi bana göre sahayı sürekli gezen yetkin ve geribildirim verecek bir ekibin olabilir (Gönüllü, Psikolog).

Denetimli serbestlik uzmanlarının çoğu süpervizyon ihtiyaçlarını karşılayabilmek için çoğunlukla daha yetkin olduğunu düşündüğü uzman arkadaşlarına fikir danıştığını, konu ile ilgili kaynakları incelediğini en son karar

verme noktasında idareye başvurduklarını belirtmiştir. Denetimli serbestlik uzmanları meslektaş görüşü almanın yeterli olmadığını; süpervizyon için üniversitelerin desteğine ihtiyaç duyulduğunu vurgulamaktadır.

Süpervizyon ihtiyacımızı Oda arkadaşlarımızdan karşılıyoruz. Görüşmeden geliyoruz, dosyaları masaya koyuyoruz şimdi beni dinleyin, böyle oldu şöyle oldu, o bir şey söylüyor. Odada 3 kişiyiz hepimiz psikoloğuz, eskiden beri birbirimizi tanıyoruz özelde de görüşüyoruz. Hem dertleşiyoruz hem mesleki görüş alıyoruz. Tıkanırsak bazen idareci ile görüşüyoruz özellikle başka kurumlarla iletişime geçilmesi gerektiğinde. (Empati, Öğretmen).

Sıkıntılı bir vakada fikir alma ihtiyacı hissettiğimde o alanda daha yetkin uzman arkadaşlarımla fikir alışverişi yapıyorum. Bu tür konularda varsa elimdeki kaynaklardan yoksa internetten araştırma yapıyorum. Zaman zaman öğle aralarında kurumda bir araya geliyoruz görüş alıyoruz, tartışıyoruz. Ancak tabi bir süre sonra bizde birbirimize benziyoruz daha tecrübeli yetkin akademik çalışmaları olan kişiler gelse çok güzel olur tabii. Bu anlamda üniversitelerden faydalanabiliriz (Bilgi, Sosyolog).

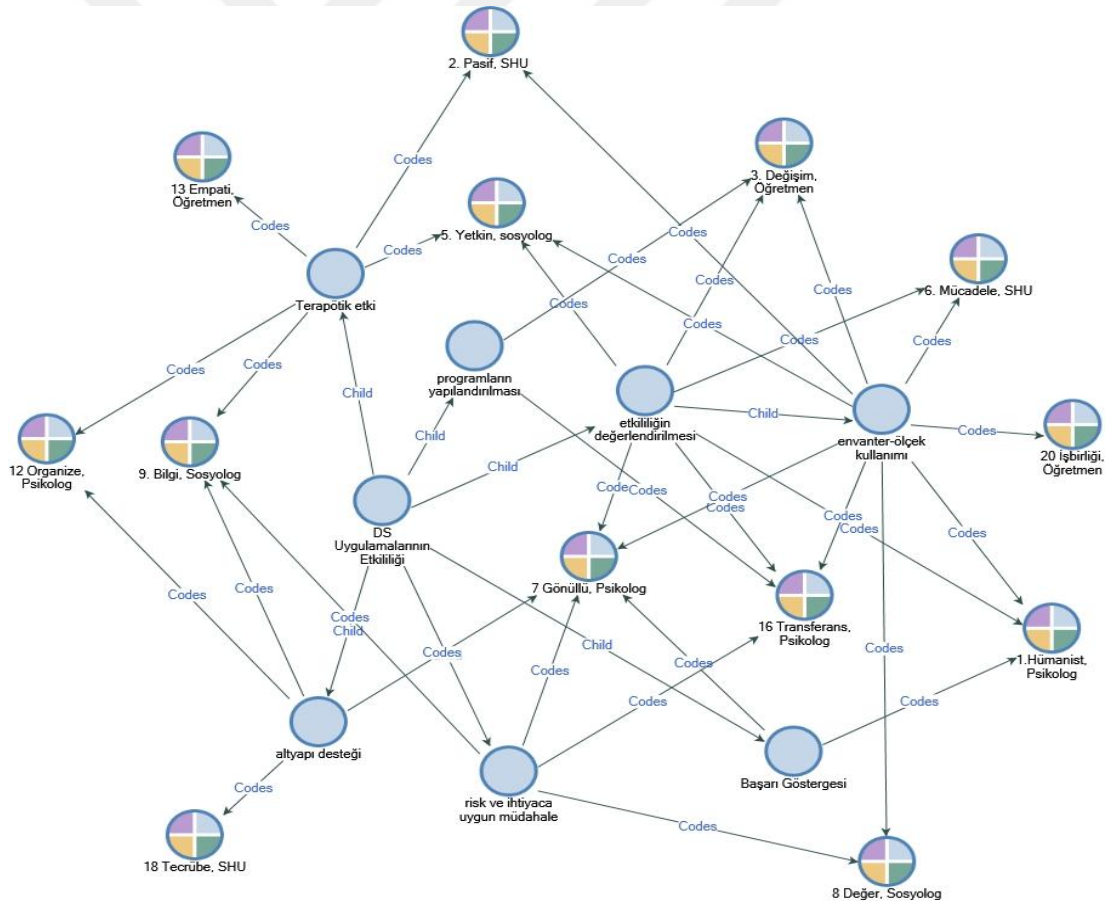
Bir devlet üniversitesi ile yapılan protokol kapsamında süpervizyon sistemi geliştirmeye yönelik bir proje geliştirilmesi planlanmış; genel müdürlük tarafından uygun görülmediği için hayata geçirilememiştir. Meslektaşlar arasındaki paylaşımların ise, vakalara yönelik bilimsel bir geribildirimden ziyade sistem ile ilgili destekleyici geribildirimlerden oluştuğu ifade edilmiştir.

Bir devlet üniversitesi ile yapılan protokol kapsamında ortak proje yapalım istedik. Burada bir süpervizyon sistemi oluşturulacaktı. Bunun önkoşulu ise öğrencilerinin buraya gelip bireysel görüşmeler yapmalarıydı. Onlar öğrencilerine bireysel süpervizyon verirken biz de kendi içimizde bunun eğitimini alacaktık sonra izin yazısı yazıldı ancak

genel müdürlük izin vermedi. Reddedildiği için olmadı. Vakalar üzerinden değil de daha çok birbirimize sistemle ilgili zaman zaman gaz verici zaman zaman destekleyici geribildirim veriyoruz (Transferans, Psikolog).

3.21 Denetimli Serbestlik Uygulamalarının Etkililiği

Denetimli serbestlik sisteminde genelde sistemin özelde yürütülen eğitim ve iyileştirme programlarının bilimsel çıktılarının ortaya koyulması, bu programların iyileştirme ve topluma kazandırma amacına hizmet edip etmediğinin belirlenmesi ve etkili uygulamaların kanıtlar ışığında üretilmesi çabası oldukça değerlidir.

Şekil 3.17 Denetimli Serbestlik Uygulamalarının Etkililiğine İlişkin Tema ve Alt Tema Kod Haritası

3.21.1 Etkililiğin Değerlendirilmesi

Denetimli serbestlik uygulamalarının etkililiğinin değerlendirilmesi ve uygulamaların başarı düzeyine ilişkin ciddi düzeyde bir ihtiyaç söz konusu olmakla birlikte buna ilişkin somut bir çıktının ve kanıtın ortaya koyulmadığı görülmektedir. Bu bağlamda; bazı uzmanlar çalışmanın verimlilik düzeyini ve gelişim noktasını belirlemeye yönelik kendi bireysel çabaları ile değerlendirme yapmaktadır.

Anladığım kadarıyla uygulamalara ilişkin herhangi bir geribildirim yok, ne kadar başarılıyız. Bakanlığın istediği bir uygulama şekli aslında. Uygulama çok etkin değil dediğimizde ya da şu uygulama iyi işliyor dediğimizde elimizde bir kanıt yok gibi (Mücadele, SHU).

Ben kendi çalışmalarımda onu muhakkak yapıyorum, neredeydik nereye geldik? Buradan nasıl bir verim aldık gibi, ne bekliyorduk ne elde ettik gibi birlikte değerlendiriyoruz. Grup çalışmasında da aynısını yapıyorum bu süreci izlemem açısından bana faydalı oluyor (Yetkin, Sosyolog).

Tabii değerlendirme anketi yapıyorum. On oturumun sonunda bir değerlendirme anketi kullanıyorum. Bu benim kendi yapılandırıdığım bir şey. Normalde böyle bir değerlendirme anketi yok (Organize, Psikolog).

Etkililiğin değerlendirilmesi ile, işlevsel olmayan programların mükerrer sunumunun engellenmesi, etkili olmayan içeriklerin revize edilebilmesi; geribildirimlerin alınması yoluyla yükümlülerin de bu sürece aktif katılımının sağlanması; onlara kendi gelişimlerinin fark ettirilmesi ve mükerrer suç riskinin azaltılmasının mümkün olabileceği ifade edilmektedir.

Kesinlikle önemli. Eksiklerimi görmem açısından. Verdiğim örneklerle o konuyu karşıya anlatabildiğimi düşünürken yanlış anlaşılmış olmasını

fark etmem, karşı tarafa da düşünceleriniz bizim için önemli mesajını verebiliyor olmak güzel tabi. On oturma denk geldiyse bazen boş bir kâğıt dağıtıyoruz. Süreç ile ilgili bir şeyler yazıyorlar. Genelde yükümlüler hissediyorlar onlar için bir şeyler yapıyoruz, dinliyoruz mesajını veriyoruz (Motivasyon, Sosyolog).

Bu uygulamaların etkili olduğunu görebilmek uzmanın motivasyonunu çok artırır. Kişilere de verilen geribildirimlerde, onların hayatına ve çevresine etkilerinin ne yönde olduğunu ifade edebildik, literatürdeki araştırmalarla destekleyebildik (Mücadele, SHU).

Eğer değerlendirilseydi bu sistem, tekrar suç işleme riski daha düşük olabilirdi. Bizim sistemimiz kişilere ne kadar verimli olduğunu ortaya koyabilseydi (İşbirliği, Öğretmen).

Bir denetimli serbestlik uzmanı, değerlendirme ile mevcut sorun alanına ilişkin net istatistiki verilerin elde edilebileceğini, bunun kanıta dayalı bir uygulama için kaynak oluşturabileceğini ve sistemin bilimsel bir temelden beslenen bir yapıya kavuşabileceğini savunmaktadır.

Bilimsel bir temele dayanırdı. Verilerimizi değerlendirebileceğimiz bir dayanağımız olurdu. Bizim şubemizde bir süre sigara ile ilgili çalışma yaptığımızda iki ay boyunca değerlendirdiğimizde dosya bazında bunun %90'lara dayandığını görüyorsun şimdi bu bir istatistiki veri bununla ilgili net bir bilgin oluyor konuştuğunda daha net konuşuyorsun. Bunlar mutlaka yapılması gereken şeyler (Kolektif, SHU).

Bununla birlikte görüşme yoğunluğunun fazla olması, görüşme sürelerinin kısa ve uzman başına düşen görüşme sayısının fazla olması, uzmanların görüşme aralarında dinlenme süresine ihtiyaç duyması gibi nedenlerle değerlendirme için zaman ayırmanın mümkün olmadığını dile getirilmiştir.

Görüşme yoğunluğu fazla görüşme sıklığı oldukça fazla. Arada on beş dk. araya ihtiyacımız oluyor bu nedenle değerlendirmeye odaklanmak çok zor oluyor (Değişim, Öğretmen).

Geldiğimde günde yaklaşık 11 görüşmem vardı eş saatlerde oluyordu. İdarenin talimatı şöyleydi 15 dakika odada kalsalar yeterli. Ben zaten birinci görüşmede hikayesini alıp ikinci de onun üzerine bir şeyler yakalamaya çalışırken üzerine envanter kullanabilecek durumda değildim. Grup çalışmasında katılmadım ama grup çalışmasını kesinlikle böyle bir şey ile zenginleştirirdim (Transferans, Psikolog).

Denetimli serbestlik sisteminin adalet sisteminin son halkası olması nedeniyle, genç yükümlü bireylerin adli sisteme dahil oldukları ilk zamandan başlanarak, cezaevi süreci ve denetimli serbestlik sistemine gelene kadar tüm süreçlerin değerlendirilmesi gerekli görülmektedir. Bu değerlendirmelere göre elde edilen tüm verilerin kurumlar arası ulaşılabilirliğinin ve paylaşımının yapılması bütüncül bir değerlendirme sistemi için temel sağlayabilir.

Ya değerlendirme şöyle olabilir. İlk cezaevine girmeden önce bu kişilere ilk değerlendirmenin yapılması lazım. Cezaevinden çıkarken yapılması lazım. Cezaevi süreci ona ne katmış onun anlaşılması lazım. Daha sonra o verilerin bizim elimize gelmesi lazım. Biz o veriler ışığında buradaki iyileştirme çalışmaları ile birlikte hareket etmemiz lazım (Kolektif, SHU).

3.21.2 Envanter-Ölçek Kullanımı

Denetimli serbestlik uygulamalarının değerlendirilebilmesi için denetimli serbestlik uzmanlarının en temelde görüşme teknikleri ile araştırma ve değerlendirme teknikleri bilgi ve becerisine hakim olması beklenmektedir. Akademik temeli olan, bilimsel araştırma, değerlendirme teknik ve yöntemlerine daha hakim olan denetimli serbestlik uzmanlarının değerlendirme ölçeği kullanımı; soruna ilişkin geçerlik ve

güvenirliği yüksek ölçek araçlarından faydalanma düzeyinin daha yüksek olduğu görölmektedir.

Araştırma tekniklerini ve görüşme tekniklerinin bilinmesi gereken temel beceri olarak varsaymamız gerekiyor. Ben de doktora yapıyorum akademik tarafım var çünkü (Yetkin, sosyolog)

Biz değerlendirme araçlarını kullanıyoruz. YÖK tezdeki tezlerde kullanılan birtakım geçerlik güvenirliği yapılmış olan ölçeklerden yararlanıyoruz. Bakanlığımızın bize verdiği bazı ölçekler var, öz değerlendirme gibi ama işte bunlar her probleme karşılık gelmiyor. Mesela kişinin depresyon sorunu var işte Beck Depresyon Ölçeğini uyguluyorum. Ya benim şöyle bir şansım var. Odamdaki bir arkadaşım var doktorasını yapıyor. Ben yüksek lisansımı yapıyorum. Yüksek lisans aşamasında ister istemez araştırma yapma veri toplama, veri değerlendirme sürecine aşına oluyorsunuz ama tabi bu bir müdürlük politikası değil bireysel sadece (Düzen, Psikolog).

Denetimli serbestlik uzmanlarının yükümlü bireylerin kazanımlarına ilişkin geribildirim almanın; ön test ve son test ile bilimsel olarak sonuç etkililiğinin ortaya koyulmasının uzman personelin daha motive biçimde çalışabilmesinde kilit bir rolü olduğu savunulmaktadır. Ancak çoğu zaman uygulamaların etkililiğın değerlendirilmesi adına ölçek kullanımı, ön test ve son test çıktılarının karşılaştırılması mümkün olmamakta; uzmanlar daha çok hizmet içi eğitimlerde aldıkları değerlendirme tekniklerini kullanarak ya da sözel geribildirimler ile değerlendirme sürecini tamamlamaktadır.

Tabii İstanbul çok yoğun bu mazeret değil ancak ben ön test son test yapmak isterdim. Ne kazandırdınız böylece görebildik. Tabii artık madde kullanmıyorum, iyi ki bu eğitime katılmışım gibi güzel

geribildirimler alıyoruz. Bu tabii ki de uzmana motivasyon da sağlar. Ama kayıtlı olmuyor (Hümanist, Psikolog).

Sadece farkındalık kazandırma ile ilgili benim uyguladığım bir şey var ama o da çok kanıt temelli giden bir şey değil yani. Aslında ön test-son testi sözel olarak yapıyoruz (Motivasyon, Sosyolog).

Genelde eğitimlerde bize verilen taktikleri kullanıyoruz. Madde kullanılan kişiler için veda mektubu gibi teknikleri kullanıyorum ama sadece sözel geribildirim alıyorum. Yani bilmiyorum bunun değerlendirmesi nasıl olabilir (İşbirliği, Öğretmen).

Sözel geribildirim aldığını belirten bazı uzmanlar ise ölçek ve envanter kullanımına ilişkin farklı görüşlere sahiptir. Etkililiğin değerlendirilmesinde uzmanların yetkinliğinin belirleyici olduğu düşünülmektedir. Bir uzmanın görüşüne göre, ölçme ve değerlendirme araçlarının kullanımı ile ilgili meslek elemanının yetkin değilse herhangi bir değerlendirme aracının kullanılması faydalı olmayacaktır.

Etkililik değerlendirmesinde şimdi bazı programları güncelliyoruz. O güncellemelerde birtakım araçlar kullandık. Bu insanların yaptığı işe olan inancını artıran bir şey. Ancak bir uzman faktörü var. Aynı program aynı geçerlik güvenirliğe sahip ölçeği 5 uzmanın uyguladığını düşünelim. Her birinin sonucu farklı olabilir. Uzmanın yeterliliği ve yetkinliği devreye giriyor (Gönüllü, Psikolog).

Sözel geribildirim başında ve sonunda alıyorum. Ben çok da bunların kullanılması gerektiği taraftarı değilim. Çünkü burada yetkinlik önemli. Konuyla alakasız bir sürü ölçek uygulayan kişiler var (Yetkin, Sosyolog).

Bir uzman, 3 zorunlu bireysel görüşme sonrasında ön test – son test uygulamasının mümkün olamayacağını ve süreç değerlendirmesinin yapılamacağını düşünürken; bir diğer uzman 3 görüşmenin aslında en kritik öneme sahip bir süreci

kapsadığını bu açıdan bu sürecin değerlendirilmesinin önem taşıdığını düşünmektedir.

Bence bir form üzerinden gitmekten ziyade sözel değerlendirme alıyorum. Kendim not alıyorum ve bunu bireysel görüşmelerime yansıtıyorum. Zaten bireysel görüşmelerin sayısı 3 ü geçmiyor bu nedenle burada ön test - son test uygulanması olası değil (Değişim, Öğretmen).

İşte bazıları 3 görüşmede ölçek envanter işe yaramaz diye bakıyor. O 3 görüşme en kritik görüşme. Pek çok şey yapılabilir (Gönüllü, Psikolog).

Denetimli serbestlik sisteminde yükümlü profilinin değişimi ve nakil dosyalarının artışı ile ölçme ve değerlendirme boyutlarının önem kazandığı; var olan değerlendirme araçlarının sadece fikir verici olduğu ancak etkili müdahale için yol gösterici olmadığı; amaca yönelik değerlendirme araçlarının kullanımının müdahale sürecinin daha sağlıklı şekilde yapılandırılmasında ve takibinde kolaylaştırıcı olduğu belirtilmiştir.

Evet kullandım. Kendi inisiyatifimi aldım. Özellikle nakil döneminde. İnsanlar tahliye oldu falan. Kullanılan değerlendirme anketleri bir fikir veriyor ama benim kullanacağım müdahale konusunda çok yol gösterici değil. Depresyona bakıyor, depresif belirtileri var diyor. Bu böyle bir şey değil. Birtakım semptom envanterleri uyguladım. O bana referans noktası veriyor yapacağım iş ile ilgili (Değer, Sosyolog).

Cezaevinden nakil olan kişilerle sadece bir görüşme yapsam bile semptomları düşüyordu. Başta dış hayata adapte olmak çok zor onlar için iş var, denetimli serbestlik var, ailesindeki problemler belki katlanmış oluyor, işte baştaki o anksiyete, düşmanlık hisleri falan sonraki görüşmelerde dönüp baktığımızda o değerlendirme aracına yer veriyor olmak, o süreci rahat takip etmemi sağladı (Gönüllü, Psikolog).

Bir denetimli serbestlik uzmanı programların yeterliliğine ilişkin bir eleştiri getirmiş ve programların faydasına ilişkin somut çıktıların ortaya koyulması

ihtiyacından bahsetmiştir. Bunun için her programın amacına yönelik uygun ölçme ve değerlendirme araçlarının kullanımının uygun olacağını belirtmiştir.

Bizim programlarımız şu an iyi görünümlü ama içerik olarak çok yeterli programlar değiller. Mesela samba programı ki aralarında en iyisi, hocaların kendi içlerinde programlara koydukları şeyleri var ama bunun nereye vardığını bilmiyorsunuz o yüzden onu test etme ihtiyacı hissediyorsunuz. Öfke kontrolünde mesela öfke kontrol ölçeği kullanılabilir (Transferans, Psikolog).

Denetimli serbestlik sisteminde ölçme ve değerlendirme ile ilgili merkezi yapılanmanın inisiyatif alarak sadece bununla ilgili bir merkez oluşturulması gerektiği savunulmaktadır. Böyle bir merkezi vaka yönetimi anlayışının; infaz ve iyileştirme sürecine ilişkin büyük resmin görülebilmesi için bir takip sisteminin oluşturulmasında etkili olacağı düşünülmektedir.

Ds altındayken ikinci defa DS alan kişiler oluyordu DS’de bence ölçme ve değerlendirmeyi temelde merkezden sağlamak gerekiyor. O merkezde bir vaka başından sonuna ele alınarak, yasal dokümanlar üzerinden takip edilerek, infaz süreci takip edilerek işletilebilir (Transferans, Psikolog).

3.21.3 Altyapı Desteği

Denetimli serbestlik sisteminde genel bir değerlendirme sisteminin oluşturulabilmesi için verilerin toplandığı, sınıflandığı ve paylaşılabildiği bir teknik altyapının oluşturulmasına oldukça önem verilmektedir. Adalet Bakanlığı Ulusal Yargı Ağı (UYAP) sisteminin bu ihtiyacı karşılayabilecek bir sistem sunduğu; kurumlarda bir değerlendirme ve istatistik bürosunun oluşturularak UYAP ile entegrasyonun sağlanabileceği düşünülmektedir.

Kanıt temelli uygulama bizim idari sistemde çok vurgulanan aranan bir özellik. Ama bunun için sistemde bir alt yapının olması gerekiyor. Özellikle UYAP sisteminde. Kanıt aranacaksa bunun için veri gerekiyor UYAP'ta alt yapının desteklenmesi gerekiyor. Bunun için çalışmalar var ama sahanın hızına uygun değil (Gönüllü, Psikolog).

Eksiğimizi görebiliriz. Bireysel görüşmelerde ortaya çıkan sorunlar neler tespit edilir ve bu UYAP' a entegre edilebilir. Değerlendirme çok önemli. Bence engel olsa da bu engelleri kaldırabiliriz. Bizim kurumumuzda infaz bürosu var, dış ilişkiler bürosu var bir de istatistik değerlendirme bürosu olamaz mı? bir arşiv olamaz mı? Uyap buna çok uygun bir sistem (Bilgi, Sosyolog).

Denetimli serbestlik sisteminde yükümlü bireylerin durumu hakkında tamamlanan dosya ya da kapanan dosya sayılarına ilişkin genel bir sayı verildiği ancak bunun ile ilgili kayıtlı bir veri tabanının bulunmadığı belirtilmiştir. Denetimli serbestlik müdürlüklerinde programlar ile ilgili verilerin toplanması, verilerin kaydedilmesi, saklanması, düzenlenmesi ve analiz edilmesinin bakanlık ve müdürlüklerin işbirliğinde geliştirilecek projeler ile mümkün olabileceği ifade edilmiştir.

Bazen şöyle bir şey oluyor kabaca şu kadar dosya tamamlanmıştır şu kadar dosya olumsuz olup kapatılmak zorunda kalınmıştır deniyor. Daha detaylı bir çalışma yapılıyor mu bilmiyorum. Bunun için il bazında istatistiki veri- veri analizini yapabilecek bir birim olsa, bunun desteklenmesi lazım, üniversiteler de desteklerse bununla ilgili projeler çıkar diye düşünüyorum (Düzen, Psikolog).

Bakanlık olarak biz her müdürlükten proje istiyoruz, programlarla ilgili istatistik çıkartın denildiğinde bu iş kolay olur. Samba programını da değerlendirebilirsiniz. Bunlar proje ile oluşturulacak şeyler. Bunun çok ayağı var. İstatistik bilmek gerekecek, idare e diyecek (Organize, Psikolog)

3.21.4 Başarı Göstergesi

Denetimli serbestlik uzmanları sistemin etkisinin ve başarı göstergelerinin belirsiz olduğunu; eski tarihli dosyaların ya da kapatılan dosyaların sisteme yeniden dahil olmasının başarı olarak görülmesinin hatalı olacağını düşünmektedir. Yükümlü bireylerin yeniden sisteme dahil olmamasının da tam anlamıyla bir iyileşme olarak yorumlanamayacağı düşünülmektedir.

Biz politik yaklaşıyoruz. Başarı göstergesi de muğlak. Elimizde bununla ilgili de done de yok. Dosyalar ne durumda. Ben hala 2005'ten gelen dosya ile ilgileniyorsam o zaman başarıdan söz edebilir miyiz? (Hümanist, Psikolog).

İsteniyor ki dosyasını kapattığımız kişi bir daha gelmesin başarı o demektir çünkü. Peki sisteme yeniden dahil olmadı diye iyileşme sağlanmış mıdır? Bilmiyoruz ki (Motivasyon, Sosyolog).

Denetimli serbestlik uzmanları, sisteme dahil olan ya da kapatılan dosyalar hakkında kayıtlı verinin alınmasının yeterli olmadığına; dosyaların kapatılmış olmasının yeterli görüldüğüne ancak yükümlü bireylerde iyileşmenin sağlanıp sağlanmadığına ilişkin sağlıklı bir değerlendirmenin söz konusu olmadığına dikkat çekmektedir.

Bakanlık her ay veri topluyor. Kaç dosyanız geldi kaç dosyanız kapandı. Ancak bu saçma. İzleme bu olamaz. Bu dosyaların kaçını sağlıklı kapandı kaçını infazen kapandı. Ya da sağlıklı kapanmış gibi görünen dosyalara bakıldığında birey bazında bir sağaltım sağlandı mı ona hiç bakılmıyor (Sistem, Öğretmen).

Uyuşturucu dosyaları özelinde 5 yıl erteleme kararları vardır kişi tekrar suça bulaşmış mı bulaşmamış mı? bu bize ne söyleyecek? DS gençlerin yeniden suça bulaşmasını ne kadar engellemiş ama bu da çok doğru bir istatistik değil. Sadece tek bir kriteri ele almak (Gönüllü, Psikolog).

CGTİHK (108. mad)'de belirtilen mükerrer işlenen suçlar kapsamında mahkemelerce yükümlüler 1 yıldan az olmamak üzere 5 yıla kadar denetimli serbestlik altına alınabilmektedir. Bununla birlikte mükerrer suç için hakimler mükerrer denetimli serbestlik tedbiri vermeyebilmektedir. Bu nedenle, denetimli serbestlik sisteminde sadece mahkemeler tarafından verilen mükerrer denetimli serbestlik dosyalarına ilişkin veriler bulunmaktadır. Bu noktada denetimli serbestlik sisteminde genel mükerrerlik oranlarına ilişkin sistemli bir veri tabanından söz edilememektedir. Bu açıdan mükerrer denetimli serbestlik karar türünün az olmasının, denetimli serbestlik sisteminin başarısı olarak değerlendirilemeyeceği ve bu süreçte pek çok farklı kriterin ele alınması gerekliliği açıktır.

3.21.5 Risk İhtiyaç ve Uygunluk Odağında Müdahale

Denetimli serbestlik sisteminde çocuk yükümlüler için DENGİ projesi ile sistem üzerinden risk durumunun belirlenmesi, çevresel risk unsurlarının belirlenmesi, planlama ve iyileştirme sürecinin çocukların ihtiyaçlarına uygun şekilde yapılandırılacağı belirtilmektedir. Çocukların davranış problemleri de yine karşılanamamış ihtiyaçları temelinde değerlendirilecektir. Ancak bu uygulama perspektifinin sadece 18 yaşının altındaki gençler için de izlendiği 18 yaşının üzerindeki gençleri kapsamadığı bilinmektedir. Bu bakımdan sadece genç bireyler için risk ve ihtiyaç odağında yapılandırılmış bir uygulama planından söz etmek mümkün görünmemektedir.

Bizim uzmanlar olarak daha çok bakacağımız şey çocuğun ihtiyacı. Dolayısıyla risk hesabı sistem üzerinden şu çocuğun yeniden suça sürüklenme riski şudur bunu bil, çocuğun nelere ihtiyacı var üzerinden görüşmeni yapılandır. Suça sürüklenme kavramı doğru bir kavram. Çocuğun öyküsünü alırken pek çok faktör var. Çevreden kaynaklı riskler yeni sistemde daha çok ele alınacak olan riskler olacak. Planlama ve iyileştirmeyi de çocuğun ihtiyaçları üzerinden kurgulayacağız. Hatta yaptığınız görüşmede mesela genç yalan söylüyor. Sabit veriler ile ilgili bir yalan söylüyor mesela. Biliyorsunuz.

Neye ihtiyacı var da bu yalanı söylüyor' a odaklanmaktan bahsediyorum (Gönüllü, Psikolog).

Risk-ihtiyaç ve uygunluk modeline göre, daha yoğun risk grubu için daha yoğun ve özenli bir uygulama ve takip sürecinin izlenmesi gerektiği düşünülmektedir. Ağır ruhsal problemleri olan ve daha yüksek risk grubundaki genç yükümlü profili grup çalışmasına dahil edilmemekte; ağırlıklı olarak bireysel görüşmeler ile süreç yönetilmektedir.

Her vaka da olmasa da aradan daha riskli daha desteğe ihtiyacı olanı süzerek bunu yapıyor olmak kıymetli. Kimisi bağırtıyor çünkü. Orda da ufak çaplı bir kriz yönetimi gerekiyor herhalde. Yoğun bir dönem geçirdiğimizde gerçekten kritik vakalara yoğunlaştık (Düzen, Psikolog).

Kişinin suçu fazlaysa yükümlülükleri artırılıyor. Uygulamada bunlar var. Risk her zaman var. Ağır tekrarlayan vakaları daha çok bireysel görüşmelere yönlendiriyoruz. Bireysel ile yürüyoruz. Zaten bunların psikolojik olarak da problemleri oluyor grup çalışmasına yönlendirmiyoruz (Değer, Sosyolog).

Denetimli serbestlik sisteminde risk ve ihtiyaçlara göre hazırlanan denetim planında genç bireyler için belirlenen yükümlülüklerin çoğu zaman iyileştirme programlarından daha yoğun olduğu ifade edilmiştir. Yükümlülüklerin bu derece yoğun ve baskın olmasının genç bireylerin iyileşmesine yönelik olan çabaların etkisini azalttığı düşünülmektedir.

DS' de gerçekten iyileştirebiliyor muyuz? Şimdi kişileri risk ve ihtiyaçlarına göre yönlendirmeye çalışıyoruz ama biz gençler için sosyo-kültürel faaliyetler düzenlenmiyor. Kişiye denetim planı veriyorsunuz. Her görüşmede bunu tekrar tekrar anlatıyorum. Açıkçası yükümlülüklerin biraz daha sadeleşmesi gerektiğini düşünüyorum aslolan kazanmaksa. Orta riskli bile çıksa haftanın 4 günü imzaya gidiyor, koştura koştura seminerlere geliyor, kamu hizmeti yapıyor. Bunlar esnetilebilir. Biz her ne kadar kişiye fayda sağlasak da diğer yükümlülükler kişiyi kısıtlıyor ve etkimizi azaltıyor (Bilgi, Sosyolog).

Risk ve ihtiyaç odağının yanısıra bir diğer önemli uygulama temeli ise uygunluktur. Genç yükümlülerin ihtiyaç alanlarının sağlıklı bir şekilde tespit edilememesi, gençlere işlevsel olmayan yükümlülüklerin verilmesine ve gençlerin prosedürün tamamlanması adına ihtiyaçlarını karşılamayan programlara dahil edilmelerine neden olmaktadır. Dolayısıyla ihtiyaçı karşılamayan zorunlu katılım gerektiren programlar, genç bireylerde karşıt bir tutum ve direnç geliştirme eğilimine neden olabilir.

Planın ihtiyaa göre çok iyi hazırlanması gerekiyor. Kişi geliyor eğitim iyileştirme adına birtakım yükümlülükler veriyoruz. Verdiğimiz yükümlülükler ocuk ve gençlerde laf olsun diye verilmiş ykmllklerse ve çocuğun öfke ile ilgili bir sonu var diyelim illa çocuğu bir seminere katacağım diye farklı temada bir seminere katıyorum. Bu bir cezadır. ocuğu böyle bir ihtiyaçı yok. Tamamen prosedür yerine getirilsin diye çocuğu buna zorunlu kılıyorum. Bu da suça onu geri mi iter ocuk bize karşı nefret mi duyar bilmiyorum (Düzen, Psikolog).

Denetimli serbestlik sisteminde gençlerin eğitim ve çalışma ihtiyaçlarına yönelik farklı kurumlarla işbirliği halinde planlanan imkanların sunulduğu, ihtiyaa yönelik mesleki eğitim kurslarının açıldığı ancak isteğe bağlı olması nedeniyle gençlerin bu kurslara kaydı olsa bile devamının sağlanamadığı ifade edilmiştir.

Eğitim ihtiyaçları ve mesleki eğitim ihtiyaçı, ruhsal destek ihtiyaçı ARDEF te ortaya çıkabiliyor. KOSGEB ile ortak çalışmalar olabiliyor aslında imkanlar sunuluyor. Bireysel görüşmeci tarafından da bu ihtiyaçlar gayet net şekilde ortaya konulabiliyor. İhtiyaçlar da belli. Ancak bu ihtiyaçların ne derece karşılandığını bilmiyoruz. Pek çok kurs açılıyor ama çoğu zaman o kurslara gidecek insan bulamıyoruz. Mesela geliyor genç, KOSGEB'in girişimcilik kursuna yazdırıyoruz gitmiyor (Kolektif, SHU).

3.21.6 Terapötik Etki

Denetimli serbestlik uzmanlarının eğitim ve iyileştirme programlarının terapötik etkilerine ilişkin görüşlerine bakıldığında; psikoeğitim tarzında yapılandırılmış çalışmaların ve seminer programlarının etkili olmadığı düşüncesinin hakim olduğu görülmektedir. Eğitim ve iyileştirme programlarının çoğu zaman etkileşim ve paylaşım amaçlarından ziyade bilgilendirme ve farkındalık oluşturma amaçlarının daha öncelik taşıdığı bilinmektedir. Bu noktada etkili ve başarılı programların genç yükümlü bireyleri daha aktif bir şekilde sürece katabilen, kendilerini rahatlıkla ifade edebilecekleri bir alan sağlayan bir yapıya sahip olması gerektiği vurgulanmaktadır.

Seminerlerde ayda bir geliyorlar. Açık grup olduğu için gruplar değişebiliyor. Yani orda da düzgün bir iş yürütemiyoruz. İdealist uygulamalardan maalesef uzağız (Motivasyon, Sosyolog).

Terapi gruplarının daha etkili olduğunu düşünüyorum. Grup çalışmasından ziyade kendine yardım grubu olmasının daha faydalı olabilir. Psikoeğitim tarzında yani didaktik bir tarzda 'hocam ne anlayacaksın benim halimden diyebiliyor. Kişiler karşılıklı konuşmada evet hocam işte bu yüzden ben madde kullanıyorum 'gibi daha kolay açılmasını sağlayabiliyor (Pasif, SHU).

Ya işte biz böyle gökyüzünde serbest gezinen bir yıldıza ufacık bir dokunuşta bulunuyoruz. Onun yörüngesinde çok küçük bir değişikliğe yol açıyor bu. Yoksa gerçekten önyargılarımızı bir kenara bıraktığımızda o kişiyi anlamaya çalıştığımızda sadece dinlediğimizde bile kişi zaten kendini iyi hissediyor (Empati, Öğretmen).

Denetimli serbestlik sisteminde bireylerin zorunlu gönüllü sürece dahil olması, sadece belirli sürelerde belirli kriterler dışında bireylerle temas halinde olamama, bireylerin sosyal ve çevresel şartlarına etki edememe gibi nedenler ile

denetimli serbestlik uzmanları terapötik etkinin istenen düzeyde sağlanamadığı düşünülmektedir. Terapötik etki ile meslek elemanı ile yükümlü arasındaki mesleki ilişkinin iyileştirici yönüne vurgu yapılmaktadır. Genç yükümlü bireylerle yapılacak görüşmelerin iyi yapılandırılmaması, görüşme sürelerinin kısa olması, sohbete dönüşme ve öneri verme eğiliminde olunması iyileştirme amacına hizmet etmemektedir.

Klinik bir ortamda değiliz müdahale edemiyoruz. Kişi 7/24 sizinle değil. Hayatına müdahale etmemiz çok mümkün değil. Cezaevi ortamında bir kurum alıyorsunuz gözlemleyebiliyorsunuz. Denetimli serbestlik sisteminde çok fazla müdahil olamıyorsunuz yükümlünün hayatına. Yükümlünün izin verdiği ölçüde dahil olabiliyorsunuz bu da sadece rehberlik olabilir (Organize, Psikolog).

Kişi suç işliyor ama. İnfazın yerine getiriyoruz ama kişinin şartlarını değiştirebiliyor muyuz? Bu kişiyi ne kadar desteklersek destekleyelim bakıyoruz ki adamın evi kirada. Ailesi problemler yaşıyor. Kişilerin kaybedebileceği hiçbir şey olmayabiliyor. Dolayısıyla şartlar, olanaklar değişmedikçe genellikle suç tekrarı oluyor (Bilgi, Sosyolog).

Tamam birtakım programların içine dâhil oluyorlar ancak siz burada iki sohbet ile nasihat ile bu durumu değiştiremezsiniz. Bu çok uzun süreçli olmalı (Sistem, Öğretmen).

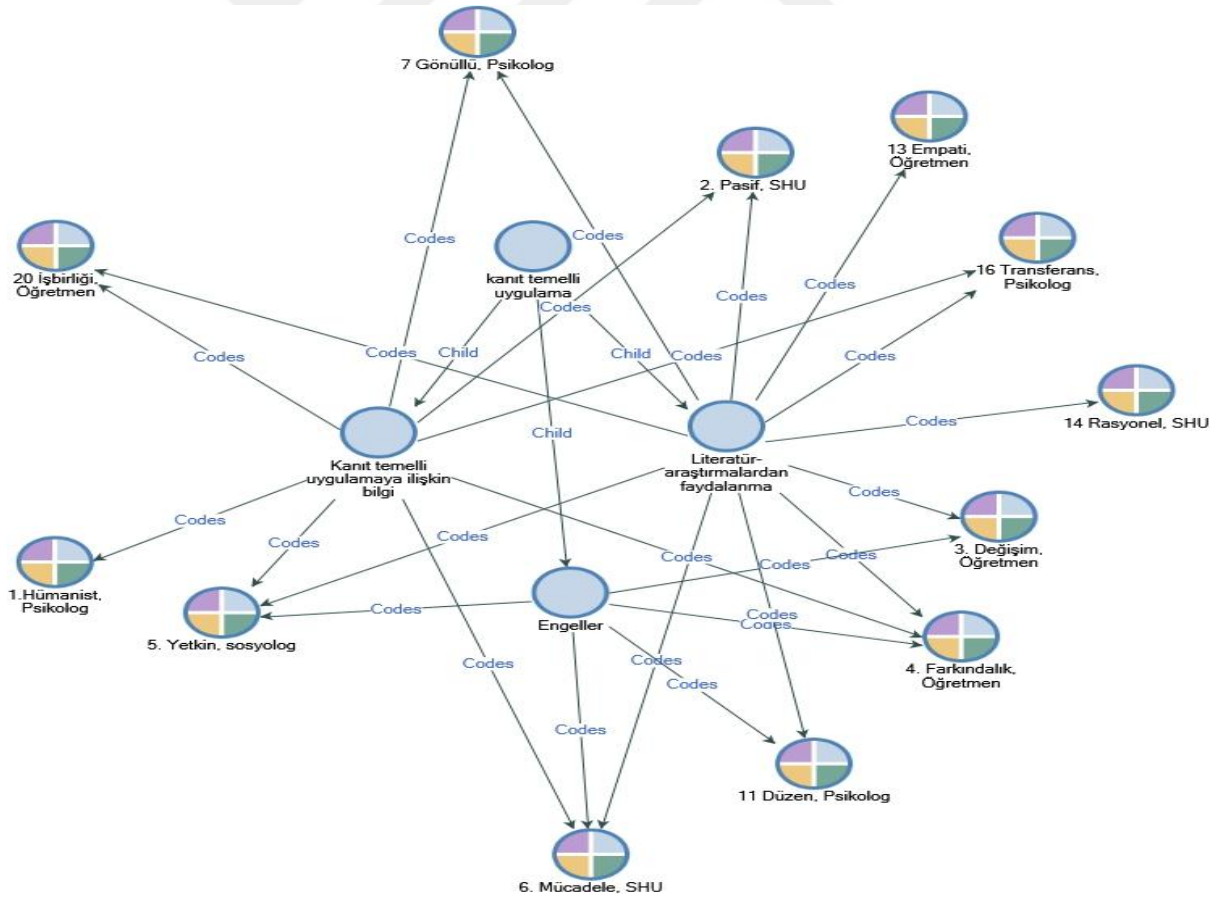
Eğitim ve iyileştirme programlarının genç yükümlü bireyler için temelde doğru mesajlar içerdiği ancak programların sunuluş biçiminin ve yükümlü bireylerin bu mesajları alma ve içselleştirme konusunda motivasyonunun düşük olduğu düşünülmektedir.

Öfke, HAYDE, samba gibi programların en temelde kişilere verilmesi gereken mesajları verdiğini düşünüyorum ancak kişileri bunları ne derecede alıyor bunu bilmiyoruz. Almaları için farklı neler yapılabilir.

Verilen mesajlar doğru mesajlar. Çok boş programlar değil ama işte kişiler bunları alma konusunda ne kadar motive o şüpheli.

3.22 Kanıt Temelli Uygulama

Nitelikli ve etkili bir denetimli serbestlik sisteminden bahsedebilmek için uygulama ve programlarının, hedef grup açısından faydasının değerlendirilmesi kritik öneme sahiptir. Bu bağlamda, kanıt temeline dayalı uygulama yaklaşımı, müdahale programlarına ilişkin mevcut en iyi verinin toplanmasını ve en etkili uygulama modeline erişilebilmesini sağlayan bir perspektif sunmaktadır. Denetimli serbestlik sisteminde kanıt temelli uygulamaya ilişkin tema ve alt temaları içeren kod haritası Şekil 3. 18’de verilmektedir.

Şekil 3.18 Kanıt Temelli Uygulamaya İlişkin Tema ve Alt Tema Kod Haritası

3.22.1 Kanıt Temelli Uygulamaya İlişkin Bilgi

Denetimli serbestlik sisteminde kanıt temelli uygulama sürecinin sosyal hizmet uygulamalarına ne ölçüde dahil edildiği ve uygulandığına ilişkin bilgi edinebilmek için öncelikle profesyonellerin kanıt temelli uygulamaya ilişkin bilgi düzeyinin ortaya koyulması gerekmektedir. Kanıt temelli uygulamayı, araştırma ile bilimsel veri üretmek olarak değerlendiren uzmanlar denetimli serbestlik sisteminin etkisine ilişkin herhangi kanıta dayalı bir uygulama ve izleme sürecinin olmadığını ifade etmiştir.

Öncelikle bir araştırma yapılması ve sonrasında veriler elde edilmesi gibi sanırım. Kanıt temelli uygulama çok mantıklı. Burada böyle bir çalışma yok. Bize bir yol vermişler sadece o yol içerisinde hareket ediyoruz (Motivasyon, Sosyolog).

İspatlamak geliyor aklıma. Biz verimin ne olduğunu göremiyoruz. Mahkeme tarafından verilmiş bir karar var, zorunlu bir süreç. Kanıt, izleme diye bir şey yok. Mesela samba dersleri verildi. Kişi 10 oturum geldi gitti ama sonucunda ne kadar faydalı olduğunu bilemiyoruz (İşbirliği, Öğretmen).

Kanıt temelli uygulamaya ilişkin meslek elemanlarının bilgi düzeyine bakıldığında çoğunluğu bu kavramı daha önce duyduğunu ve kanıta dayalı uygulama sisteminin getirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bununla birlikte daha önce bu kavramı hiç duymadığını belirten meslek elemanları da bulunmaktadır.

Hayır, ilk defa sizden duydum (Rasyonel, SHU).

Biraz bugün burada konuştuk ama çok hakim değilim (Yetkin Sosyolog).

Çeşitli araştırmalarda, kanıt temelli uygulamanın insani hizmet meslek uygulayıcıları tarafından bilinmemesinin, kanıt temelli uygulamaların yürütülmesinde bir engel oluşturduğu ifade edilmektedir (Gray ve ark., 2015).

Ortak bir kanıt temelli uygulama tanımının olmaması, araştırmacı ve eğitimcilerin kanıt temelli uygulamanın sosyal hizmet uygulamalarında nasıl kullanıldığı, mesleki eğitimlerin nasıl en etkili şekilde değiştirileceği ve geliştirileceğinin tam olarak anlaşılmasını engellemektedir (Chonody ve Teater, 2018).

Bilimsel bilgiye erişim, bu bilgilerin uygulamaya aktarılması ve kanıta dayalı uygulama anlayışının geliştirilmesi noktasında meslek elemanlarının ve kurum yönetiminin bir çabasının olmadığı düşünülmektedir. Denetimli serbestlik uzmanı, kanıta dayalı uygulama sisteminin olası getirilerine ilişkin görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir.

DS ne yapıyor eleştirisi çok oluyor. Kanıta dayalı sistemi getirmeden bu soruya açıklıkla yanıt getiremeyeceğiz. Ama tabii buna ilişkin farkındalığın olması için bunu duymuş olmaları gerekiyor. İnsanların böyle bir kaygısı yok. İdarenin de bu konuda sorumluluk üstlenmediğini söyleyebiliriz. Bunu sisteme entegre edebilirsek insanlarda yaptıkları işe dair geribildirim alabilirler. Yaptığı işin sonucunu görüyor olmak uzman kadroya da çok iyi gelen bir şey olacak (Gönüllü, Psikolog).

Bence kanıt temelli uygulama genel olarak hiçbir birimde yok. Hedeflenen bir işleyiş yok zaten. Ne bireysel görüşme ne de grup çalışmaları açısından bu böyle değil. Elimizdeki dokümanlar da buna hizmet etmiyor açık konuşmak gerekirse (Tecrübe, SHU).

3.22.2 Literatür-Araştırma Sonuçlarından Faydalanma

Denetimli serbestlik sisteminde sosyal hizmet uygulamalarının yürütülmesinde meslek elemanlarının çoğunun araştırma ve bilgi odaklı bir yaklaşım izleme eğiliminde olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra uzmanlar her ne kadar bilgiye

erişme ve bilgiyi kullanma eğiliminde olsa da bu tam olarak uygulama alanına aktarılamamaktadır. Denetimli serbestlik uzmanlarına göre bunun en önemli sebeplerinden biri yoğun görüşmeler ve günlük prosedürlere bağlı oluşan iş yüküdür.

Aslında araştırma ihtiyacımız oluyor ama vaktimiz olmuyor ancak akşam ya da hafta sonu bunu yapabilirim. Yapamıyorum. Bizim orası yoğun olduğu için. Görüşmeleri zamanında yap, formları zamanında doldur, o yoğunluk. Rutine binmiş bir süreç yani (Farkındalık, Öğretmen).

Alanda deneyimleyerek bazı şeyleri görebiliyorum. Ama istatistiksel çalışmaları takip etmiyorum açıkçası. Bu zamana kadar ihtiyaç duymadım. Yoğunluktan ötürü (Değer, Sosyolog).

Bazı uzmanlar zor yükümlü profili ile çalışma sürecinde ya da zorlandıkları ve ilerleyemedikleri noktalarda bilimsel çalışma ve araştırmalardan faydalanma ihtiyacını hissetmektedir.

Çok fazla takip edebiliyorum diyemem o konuda tembelim. Ama tabii ki araştırmadan- çalışmalardan yararlanmadığımızda tıkanabiliyoruz. Mesela 'öfkelenme' demekle olmuyor. Literatürde bu konuda ne tür çalışmalar yapılmış bunları görmek lazım. Sözel anlatımdan ziyade farklı bir teknik gerekebilir (Pasif, SHU).

Tabii ki bakmaya çalışıyoruz. Ama ben çok istatistiksel anlamda çalışmalara bakmıyorum. Kafama takılan bir şeyde ya da zor bir vaka ile karşılaşırsam buna dair neler yapılmış diye bakıyorum (Rasyonel, SHU).

Bazı denetimli serbestlik uzmanları özellikle bilgi ihtiyacı duydukları spesifik konularda bilimsel araştırmalardan ve yayınlardan oluşan dosyaları elektronik ortamda sakladıklarını; uygulama ve değerlendirme sürecinde bu kaynaklardan beslendiklerini ifade etmiştir. Denetimli serbestlik uzmanları özellikle spesifik

vakalarda klinik değerlendirme ihtiyacı duyduklarında ilgili literatür ve araştırma sonuçlarına başvurma eğiliminde olmaktadır.

Biz okuyoruz elimizden geldiğince. Mesela klasör yaptık. Sadece depresyon değil mesela saldırganlık klasörümüz var. Saldırganlık ile ilgili yapılmış tezler, bu tezlerde kullanılan ölçekler var. Genel ruhsal değerlendirme ile ilgili kaynaklar var. Anksiyete, öfke problemi gibi birçok alanda klasör oluşturup tezleri araştırmaları buralara atıyoruz. Bu bize de iyi geliyor besleniyoruz (Düzen, Psikolog).

Ya benim biraz merakım var aslında. Hem bağımlılık ile ilgili elimde bir yığın çalışma, makale var. Bağımlılık alanında yüksek lisans yapıyorum. Sürekli suç psikolojisine ilişkin literatür takibi yapıyorum. Cinsel suçlar ya da bağımlılık ile ilgili kategori çıkarıp kaynakları dosyalara ayırıyorum, kişisel merakım da var (Empati, Öğretmen).

Denetimli serbestlik uzmanları görev yaptıkları birimlerin gerektirdiği farklı görev ve sorumlulukları yerine getirebilmek için ilgili bilimsel kaynaklardan yararlanma, araştırma yapma, literatürü inceleme ihtiyacı duymaktadır.

Uzmanlıkta yeniyim. Bireysel görüşmelerde ihtiyacım olacak kaynaklara baktım. DS daire başkanlığının hazırladığı sempozyum kitaplarını inceledim. Genel olarak uzmanların hangi alanda sıkıntı yaşadıklarını okudum. Şu an kitap okuyorum araştırmayı seven bir insanım (Bilgi, Sosyolog).

Mümkün mertebe faydalaniyorum. Yakın zamanda akran modelli prososyal davranışların infaz alanında kullanımına ilişkin iki adet alan raporu hazırladık, literatür taramasını yaptık. Proje zamanında da üzerinde düşündük çalıştık. İhtiyaç duydukça aslında bunu yapıyorum. Ama bu merak ihtiyacımı kabartan belli durumlar olabiliyor (Transferans, Psikolog).

3.22.3 Kanıt Temelli Uygulama Önündeki Engeller

Denetimli serbestlik sisteminde uygulamalarının etkililiğinin değerlendirilmesi, bilimsel araştırmaların planlanması ve kanıt temeline dayalı uygulamaların geliştirilmesi noktasında kurum idaresi, meslek elemanları ve hizmetin doğasından kaynaklı pek çok engelden söz edilmektedir. Kanıta dayalı çalışma ile denetimli serbestlik sisteminin işleyişinin etkisi ve uygulamaların verimliliğine ilişkin elde edilecek olumsuz çıktılar bir başarısızlık göstergesi olarak değerlendirilme eğiliminde olunmaktadır. İdari birimlerin bu kaygılar nedeniyle kanıta dayalı uygulamaya sıcak bakmadığı ifade edilmiştir. Kanıta dayalı uygulamanın, ilgili idareciler, profesyonel meslek elemanları ve personelin arasındaki işbirliğinin sağlanması ile mümkün olabileceği düşünülmektedir.

Biraz bu bizim işleyişimizden kaynaklanıyor. Hiçbir yönetici başarısızlığını sergilemek istemez. O yüzden kanıt temelli çalışmalar bizde geride kalıyor. Biraz yöneticilerin fikrini de aşmak gerekiyor. (Organize, Psikolog).

Yani kurumda amirin de anlayışlıysa, şartları zorluyorsa kurum içinde çalışmalar yürütülebiliyor. Sürekli çalışmalar yapılıyor ancak bu önerilerin önemsenmesi lazım. Herkesin birlik olması gerekiyor. Kurumların bağları, başka ilişkiler ön planda olabiliyor. Uzman desteklenirse iş yoğunluğu ile de baş edebilir. Bir DSU kavramını bile daha oturtamadık (Tecrübe, SHU).

Gray ve diğ (2015)'inde belirttiği gibi sosyal hizmet uzmanları, kanıt temelli uygulama sürecinin bir parçası olarak kanıtları aramak ve değerlendirmek için zamana ihtiyaç duyarlar; bununla birlikte, bu tür destek ve kaynakların sosyal hizmet kuruluşlarında genellikle eksik olduğu bildirilmektedir. Bu açıdan denetimli serbestlik kurumlarına bakıldığında benzer bir sonuçla karşılaşılır. Kanıt temelli uygulamanın meslek elemanları tarafından her ne kadar bir ihtiyaç olduğu dile

getirilmekte olsa da bunun için gerekli alt yapının sağlanmasına yönelik sistemli bir çaba yürütülmemektedir. Devlet kurumu olması nedeniyle bürokratik işleyişin ve prosedürlerin kanıta dayalı uygulama için engelleyici bir yapı oluşturduğu belirtilmektedir.

Prosedür çok fazla devlet dairelerinde. Uzmanın sınırları zorlaması gerekiyor. Tek başınıza bir ölçek uyguluyorsunuz. Yeri geliyor uzman arkadaşlarınız sizi bu konuda eleştirebiliyor. Müdürünüz izin vermiyor. Yani bunları aşmamız gerekiyor. Her şeyin yazılı olması gerekir, bakanlık yapılacak demeli ve o şekilde uzmanın önünün açılması gerekir. Bu yol açılırsa yararlanacağınız kişi sizin alandaki kişi (uzmanlar) zaten (Mücadele, SHU).

Bazı denetimli serbestlik uzmanları denetimli serbestlik kurumlarındaki iş yoğunluğu nedeniyle bireylerin hayatlarında etkili bir değişim yaratılamadığı, eğitim ve iyileştirme programlarının etkisinin değerlendirilmesi ve takibinin mümkün olamayacağını düşünmektedir.

Bu bir süreç. İş yoğunluğundan dolayı takip ve değerlendirme süreci çok mümkün görünmüyor. Haftada 100 kişi ile görüştüğümüz olabiliyor. Bu kişilerin özel durumlarını takip etmek mümkün değil (Değişim, Öğretmen).

Çok fazla yoğunluk olduğu için çok insana dokunduğumuzu düşünmüyorum ben. Dokunduğumuz insanlarda bir şekilde geribildirim veriyorlar zaten. Bu kadar uzmana bu kadar çok bireysel görüşme günde 4 grup düşüyorsa, bu uygulama mümkün değil (Sistem, Öğretmen).

Kanıt temelli uygulama anlayışının benimsenmesi ve müdahale sürecine entegre edilmesi, denetimli serbestlik uzmanlarının kuruluşun hedeflerine bağlı

hissetmediği durumlarda daha zorlayıcı olabilir (Taxman ve belenko, 2012). Kanıta dayalı uygulamadan bahsederken personel yetkinliği de önemli bir yordayıcı olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırma bilgi ve birikimi, uygun ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin seçimi, geçerlik ve güvenirlik, hedef grubunun bütüncül olarak değerlendirilmesi ile ilişkili sorunlar ciddi bir engel oluşturmaktadır.

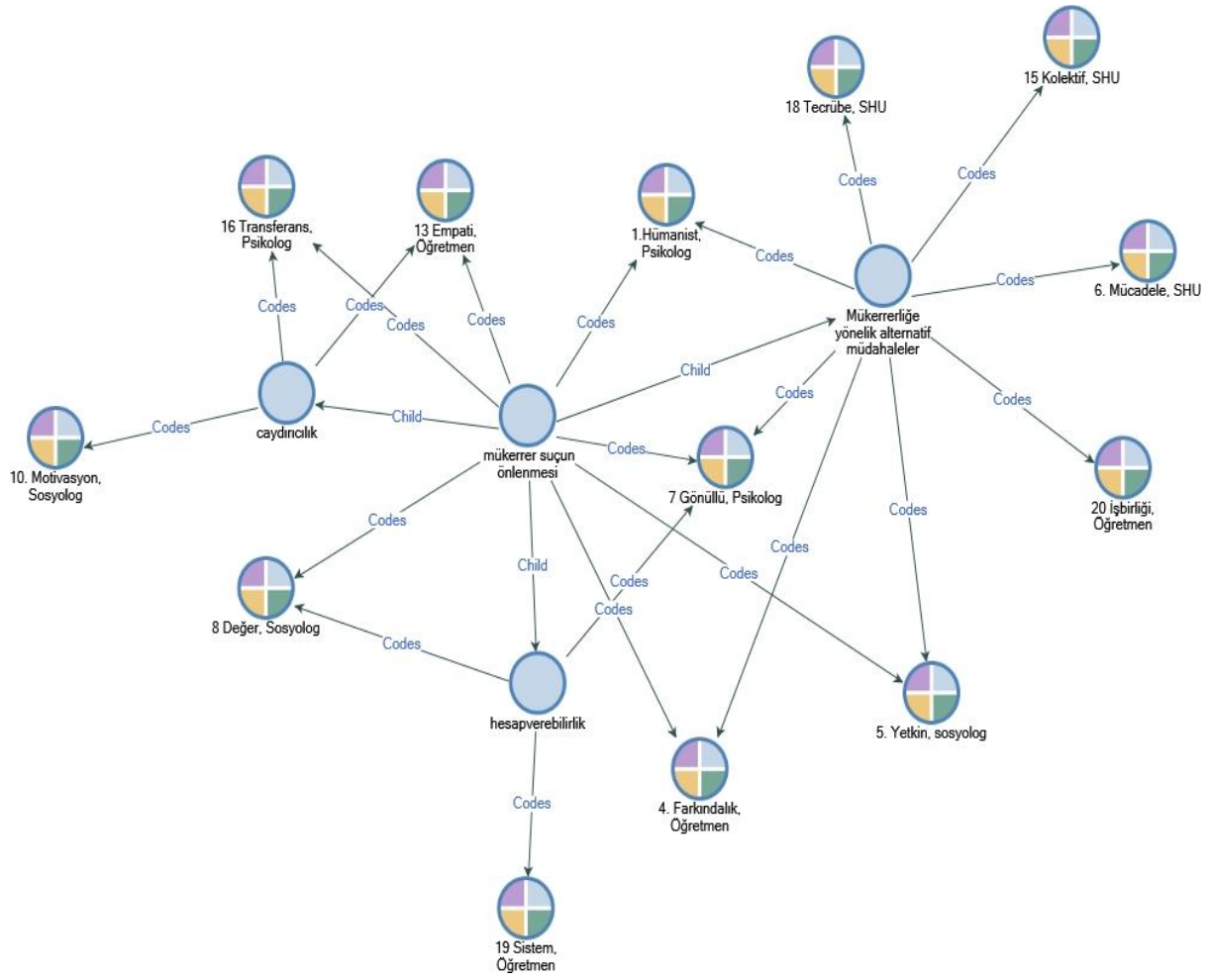
En temelde kanıta dayalı uygulama hakkıyla uygulanabilir mi. profesyonellerle ilgili engeller (Araştırma bilmemek- gençlere uyarlama-uygunluğu test etme- verilerin aktarımı) gibi konular sıkıntılı olabilir. İster istemez manipülasyon da olabilir güvenirliği geçerliği etkileyen şeyler olabilir. Bunu yapabilmek için sadece çocuklar geçer değil ailesi ile de konuşabilmek gerekiyor. Aileyi dahil etmek de zor olabiliyor (Yetkin, Sosyolog).

Sosyal hizmet uzmanlarının araştırmaları eleştirel olarak değerlendirme düzeyinin düşük oluşu, bilgi ve beceri eksikliği, kanıt temelli uygulamanın entegre edilmesinin önünde bir engel olarak belirlenmiştir (Gray ve ark., 2015).

3.23 Mükerrer Suçun Önlenmesi

Denetimli serbestlik sisteminin öncelikli hedeflerinden biri gençlerin kriminojenik risk ve ihtiyaçlarının belirlenmesi ve mükerrer suç olasılığının ortadan kaldırılmasıdır. Bu noktada, denetimli serbestlik sisteminin gençlerin suç davranışının sağlatımında ve toplumun suçtan korunmasında önleme işlevini ne derece yerine getirebildiğinin değerlendirilmesi gerekmektedir.

Mükerrer suçun önlenmesine ilişkin tema ve alt temaları içeren kod haritası Şekil 3.19'da verilmektedir.

Şekil 3.19 Mükerrer Suçun Önlenmesine İlişkin Tema ve Alt Tema Kod Haritası

Denetimli serbestlik sistemine dahil olan genç yükümlü bireyler, suçun öğrenildiği ve kritik kriminojenik riskleri barındıran bir sosyal çevre etkisinin mükerrerlik olasılığını artırdığı düşünülmektedir. Mükerrer suç riski yüksek yükümlü bireyler için sosyal çevre düzeninin değişimi sağlanmasının önemli olduğu aksi takdirde denetimli serbestlik sisteminin mükerrer suçun önlenmesinde yeterli olamayacağı belirtilmiştir. Bu bağlamda gençlerin pro-sosyal akranları ile sağlıklı etkileşimler kurabileceği bir sosyal çevreye dahil olması; ebeveynlerinin bilgi ve farkındalığının artırılması ve topyekûn bir eylem mükerrer suçun önlenmesinde fayda sağlayabilir.

Suç işleme yaşı çok düşük ise, riskli bir sosyal çevrede büyüdüyse birtakım anti-sosyal davranışları varsa mükerrerlik onların doğasında oluyor. Ona da DS'nin yapacak bir şeyi yok (Empati, Öğretmen).

Belli bir yaşa ulaşırsa, kaybedecek bir şeyleri varsa aile, kardeş, iş gibi. Kazanılacak bir şey vardır. Ancak mükerrer suçlar tabii ki zor. Hayatlarında istihdam, aile düzeni sağlanamıyorsa mükerrerlik yüksek ihtimal (Değişim, Öğretmen).

Kişinin sosyal çevresinde çok radikal değişiklikler yapmadığın sürece o mükerrer suçun önüne geçmek mümkün değil. Normal algılıyor suçu, çünkü kültürleri o. O yüzden anne baba eğitimi çok önemli. DS dosya sayısının, suçun azalması için önleme çalışmaları lazım (Tecrübe, SHU).

Yükümlü bireyler için denetimli serbestlik sistemi sonrasındaki sürecin de mükerrer suçun oluşumunda oldukça belirleyici olduğu söylenebilir. Bazı denetimli serbestlik uzmanları özellikle tedavi ve denetimli serbestlik kararı ile sisteme dahil olan genç yükümlü bireyler için sistemin caydırıcı olamadığı; gençlerin dışarıda kolaylıkla uyuşturucu madde temin edebildiği; bu erişimin sistemli bir şekilde önlenemediğini belirtmiştir.

Kişi bizden gittikten sonraki süreç çok önemli. Cezaevine göre DS' nin daha az yararlı olduğunu düşünüyorum. Cezaevi daha caydırıcı olabiliyor. Madde temini ile ilgili dışarda olmak daha erişimi kolaylaştırabiliyor (Hümanist, Psikolog).

Yani bir kişi bir kere geliyor bir insan bu kişi iki kere daha geliyor üç insan oluyor. Ve gittikçe artıyor. 15 yıldır aynı sistemin içindeyim. Kişiler sürekli geliyor. Yapılan çalışmalarda biz bu kişiyi şurada kazandık, suça karışmasını durdurduk diyemiyoruz. Kişi uyuşturucu madde nedeniyle geliyor mesela 15 dk. bireysel görüşme yapıyorsunuz çıkıyor gidiyor ve madde kullanamaya devam ediyor bunu engelleyebilecek bir

mekanizmamız yok. Zaten sözelde de kullanmıyoruz, bıraktık diyorlar. Zaten uzmanların da buna yapabileceği bir şey yok (İstihdam, Sosyolog).

Mükerrer suç riski ve mükerrer suçu önleyici mekanizmalar değerlendirilirken sadece denetimli serbestlik kurumunun etkisinin değil genel olarak infaz sisteminin etkisinin de hesaba katılması önerilmektedir. Buna göre, denetimli serbestlik sistemi öncesinde ceza infaz kurumu süreci, bireylerin tekrarlı suç davranış üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir. Bu noktada, mükerrer yükümlü profili için ne tek başına ceza infaz kurumu deneyiminin ne de denetimli serbestlik sürecinin etkili olmadığı; mükerrerliğin doğru ve yeterli kaynaklara erişimin sağlanamaması ile doğru orantılı olduğu ifade edilmiştir.

Sadece DS'nin etkisi düşünülmemeli. İnfaz sürecinin de etkin işletilmesi gerekir. O çocuğu al iki ay kapat uyuşturucu kullanmasını engellersin doğrudan DS' ye geldiğinde bunu sağlamak daha güç (Farkındalık, Öğretmen).

Mükerrer suçta ben o kişiyi ihtiyaç duyduğu kaynakla temas ettirememişiz gibi düşünüyorum. Dolayısıyla denetimli serbestlik uygulamasını tek başına değerlendirmek değil de. Bütüncül bakmak lazım. Diğer kamu kaynaklarını yeterince kullanmadığımızı düşünüyorum (Gönüllü, Psikolog).

Denetimli serbestlik uzmanları topluma kazandırma çabasında oldukları yükümlü bireylerle güven ilişkisi kurmakta ve yoğun bir mesleki çaba sarf etmektedir. Bir denetimli serbestlik uzmanı, ilgilendiği yükümlü bireylerin mükerrer suç nedeniyle yeniden adli sisteme dahil olması ve beklenen amaçlara ulaşılamaması nedeniyle yaşadığı hayal kırıklığını şöyle dile getirmektedir:

İnfaz sürecinde hiç sıkıntı yok bakıyorsunuz adam yakalanmış yeni suç nedeniyle mi eski dosya nedeniyle mi tutuklama kararı var. Bizim bütün sevdiğimiz, transferans kurduğumuz hükümlülerimiz abla yakalamam geldi ben gidicem' diyor. Biz böyle 'nasıl yaparsın Kemal, olamaz o kadar emek verdik' diye burada yıkılıyoruz. Ondan sonra diyor ki 'ama abla eski dosya'. Tutuklanıyor mesela kendi evindeki yastan çok burada yas var. Tam da topluma kazandırıyorduk işte (Transferans, Psikolog).

3.23.1 Caydırıcı Etki

Denetimli serbestlik sürecine dahil olan çoğu yükümlünün 'denetim altında olma' larından kaynaklı olarak süreçte bir uyarı alma, dosyalarının kapanması ve cezaevine gitme sonuçları ile karşılaşmamak adına daha temkinli davrandıkları ve mükerrer suç davranışından uzak durmaya çalıştıkları söylenebilir.

Ya ilk temas noktasında 5 yıl erteleme almak, uyuşturucu suçundan geliyorsa kişi 5 yıl denetimli serbestlik alabiliyor buna özellikle dikkat ettiklerini belirtiyorlar. Mesela trafikte küfür bile etseler eyvallah deyip geçiyorum diyor, normalde agresif saldırgan kişiler denetimim var başımı belaya sokmak istemiyorum deyip hayatlarına bir şekilde devam ediyorlar bu açıdan iyi (Empati, Öğretmen).

Bununla birlikte denetimli serbestlik sistemi özellikle adli sisteme dahil olan çoğu genç tarafından bir infaz sistemi olarak algılanmayabilmektedir. Denetimli serbestlik sisteminin salıverilme ile birlikte devam eden bir infaz sürecini de içerdiğinin tam olarak algılanmaması caydırıcı etkiyi de azaltmaktadır. Bu noktada denetimli serbestlik sistemindeki gençler bu süreç ile ilgili net bir şekilde bilgilendirilmeli ve karşılanmamış ihtiyaçlarını, zamanlarını değerlendirebilmeleri için yeterli ve zengin kaynaklarla bağlantı kurulmalıdır.

Caydırıcılık ile ilgili kısmı, adli sisteme karışmış olan çocukların bir çoğu zaten madde nedeniyle buraya geliyorlar. Çocuk ve gençlerde burası bir infaz sistemi olarak algılanmıyor onlar tarafından. O nedenle ihtiyaçları karşılanmıyor. Bir yandan sert yüzünüzü gösterirken bir yandan da bak bununla ilgili boş olan zamanın için elimizde bunlar var diyebilmeliyiz (Gönüllü, Psikolog).

Hiç caydırıcı olduğunu düşünmüyorum. İnfaz sürecinin algılanması ile ilgili problemler var. Yani cezaevinden salıverilirken DS' ye ilişkin kuralların kafalarında net oturabilmesi için düzgün bilgilendirme yapılması lazım yazılı ya da sözlü olarak ya da buraya ilk geldiklerinde bunun bir infaz süreci olduğunu onlara anlatmak gerekiyor. Burada arkadaşlarımız yapıyor ama onlar yine de hazır bir şekilde gelmiyor (Transferans, Psikolog).

Denetimli serbestlik sistemi, zorunlu ve cezai bir işlemi gerektirebilecek doğası nedeniyle pek de işlevsel olmayan ve geçmesi beklenen bir süreç olarak da değerlendirilebilmektedir. Bir denetimli serbestlik uzmanı infaz sürecinin işlevselliğine ve mükerrer suç riskinin yönetimine ilişkin görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

DS'nin işlevselliğine pek inanmıyoruz. Burada bir zaman geçirme süreci var. Devletin atamış olduğu bir süreç onu kazasız belasız atlarmaya çalışıyoruz. Mümkün mertebe çözemediğimiz problemleri vakalarda başlarına bir şey gelmeden tutuklansın diye bakıyoruz (Organize, Psikolog).

3.23.2 Hesap verebilirlik

Denetimli serbestlik sistemi, suç davranışının iyileştirilmesi ve mükerrer suçun önlenmesi noktasında adalet sisteminin son halkası olarak görülmektedir. Mükerrer suçta en etkili mücadelenin suç davranışının oluşumundan önce koruyucu önleyici müdahaleler ile sağlanabileceği; mükerrerliğin önlenmesinde denetimli

serbestlik sisteminin tek başına yeterli bir çaba ortaya koyamayacağı savunulmaktadır.

DS zaten infaz sisteminin son parçası olduğu için. Yani öncesinde cezaevi süreci var. Mükerrer de tekrar tekrar aynı kişiyi görüyorsun. Mükerrirlikte tek başına DS infaz sisteminin etkili olması olası değil (Motivasyon, Sosyolog).

Aslında DS suça karıştıktan sonraki aşamada devreye giriyor. Öncesine etki etmeye çalışıyoruz ama temele inmeyince bu şartlarda çok da sonuç alınamıyor (Değer, Sosyolog).

Bu bağlamda suçun önlenmesinde ve suç tekrarının en aza indirilmesinde sadece denetimli serbestlik sisteminin değil, genç yükümlü bireylerin aile, okul, sosyal çevre sistemlerini kapsayan tüm koruyucu önleyici mekanizmalarının sorumluluk taşıdığı vurgulanmaktadır. Gençlerin kriminojenik risk ve ihtiyaçlarının karşılanması ve mükerrer suçun önlenmesi, denetimli serbestlik sisteminin, ilgili bakanlıkların ve yerel yönetimlerin işbirliği ile mümkün görünmektedir.

Biz en son halkayız. Suçu iyileştirmeye çalışıyoruz. Buraya gelene kadar önleyici çalışmalara ihtiyaç var. Özellikle milli eğitimle. Çocukların ve ailelerin eğitimi konusunda. Bu insanlar çocuklarına nasıl yaklaşacaklarını bilmiyorlar. Kendi ebeveynlerinden ne gördülerse o şekilde yaklaşım sergiliyorlar (Sistem, Öğretmen).

Sürekli eleştiriliyoruz. DS ne kadar etkili diye soruluyor. Sağlık bakanlığı eğitim bakanlığı belediyelerin inisiyatif alması lazım. Kişi yeniden suça bulaşmışsa bu sistem hatalıdır demek yerine ta sistemin başına gitmek lazım. Mükerrirlikte kaynaklara ulaşamama ile ilgili bence ama DS tek başına bundan sorumlu değil (Gönüllü, Psikolog).

3.23.3 Mükerrerliğe Yönelik Alternatif Müdahaleler

Mükerrer suç tekrarı ile gelen genç yükümlü bireyler için var olan programların etkili olmadığı; üstelik bu genç bireylerin suç tekrarı sonrasında yeniden aynı programlara dahil olduğu belirtilmiştir. Denetimli serbestlik sistemindeki gençler için mükerrer suç riskini önleyecek şekilde homojen etkileşim grupları ile gençlerin sosyal ortamlarında takibini sağlayan alternatif programlar oluşturulabilir.

Şimdi o adam zaten bir programa katılmış oluyor ve siz aynı programı tekrar tekrar yapamazsınız o kişiye. Biz iyileştirmede de mükerrirlik yapıyoruz. Adamın aldığı program demek ki işe yaramamış. Mükerrerlerde grup çalışmalarından ziyade daha tekniğe yönelik daha bireysel çalışmalar yapılandırılabilir (Gönüllü, Psikolog)

Denge kapsamında çalışma sitemiz değişecek. Belki gençleri takip etmeye yönelik projeler geliştirilebilir. Etkileşim grupları oluşturulabilir kapalı gruplar şeklinde. Standart programlar dışında (Mücadele, SHU).

Mükerrer suçun önlenmesi için genç bireylerin yaşadıkları suç alt kültürünün ve mükerrerlik oranlarının yüksek olduğu sosyal çevrelerin sağlatımına yönelik mahalleler düzeyinde merkezler kurulması önerilmiştir. Bu merkezler tarafından risk altındaki her bir genç ile, aileleriyle ve sosyal çevreleriyle yakın temas halinde çalışılması, gençlerin zamanlarını kaliteli biçimde geçirebileceği sanat ve spor alanları ile ilgili kaynaklara erişimlerinin sağlanması mümkün olabilir.

Burada birtakım prosedürler çıkartabiliriz. Şu şu mahallelerde suça sürüklenme daha fazla. Buralarda belediye, valilik, ilgili kurumlar programlar hazırlayacak. Kolektif bir çalışma ile bu mümkün olabilir (Kolektif, SHU).

İzmir’de çok sıkıntılı mahalleler var. Göç alan mahallelerde ds uygulamaları tam anlamıyla yetersiz. Buralara devlet daha farklı modellerle müdahale etmeli. Bu çocuklar için büyük bir merkez kurulması sağlık ayağı iyileştirme ayağı olmalı. İnfaz ve iyileştirme ayağı bir arada olmamalı. Gençlerin ailesi ve çevresi ile de çalışmalar yapılması lazım. Gençlerin çoğu farklı bir yaşantının olduğunu bilmiyor. Gençlerin spor salonlarına sanat çalışmalarına, kitap okumaya ihtiyacı var. Bu sadece gence şuraya git demekle olmuyor (Farkındalık, Öğretmen).

Bir kısır döngü olarak mükerrer suç davranışından gençlerin korunabilmesi için, gençler ve aileleri için özelleştirilmiş eğitim kurumlarının yapılandırılması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu eğitim kurumlarında gençlerin gelişimsel özellikleri ve riskli davranışları hakkında eğitimler düzenlenmesi, ailelerin başvurabileceği ve yararlanabileceği kaynaklara yönlendirilmesi, koruyucu ve önleyici çalışmaların gerçekleştirilmesi önerilmektedir.

Madde temini ile ilgili dışarda olmak daha erişimi kolaylaştırabiliyor. Belki bu profil için daha izole daha farklı kurumlarda iyileştirilmesi sağlanmalı. Gençler- ve aileleri farklı kurumlarda bu hizmetleri edinmeli. Örneğin çocuk ve genç şube olacak oraya sadece çocuklar ve gençler gelecek (Hümanist, Psikolog).

Milli eğitimde yüzde yüz zorunlu eğitimler-müfredat programlarının düzenlenmesi-gerekliyor. İlkokuldan itibaren çocukların gelişim dönemleri- ailelere yönelik bu konularda eğitimler (madde kullanımı, risk ve koruyucu faktörler, böyle bir durumda aileler nerelere başvurmalı gibi eğitimler düzenlenmeli) içeriği dolu ve sağlam programlar yapılmalı (Tecrübe, SHU).

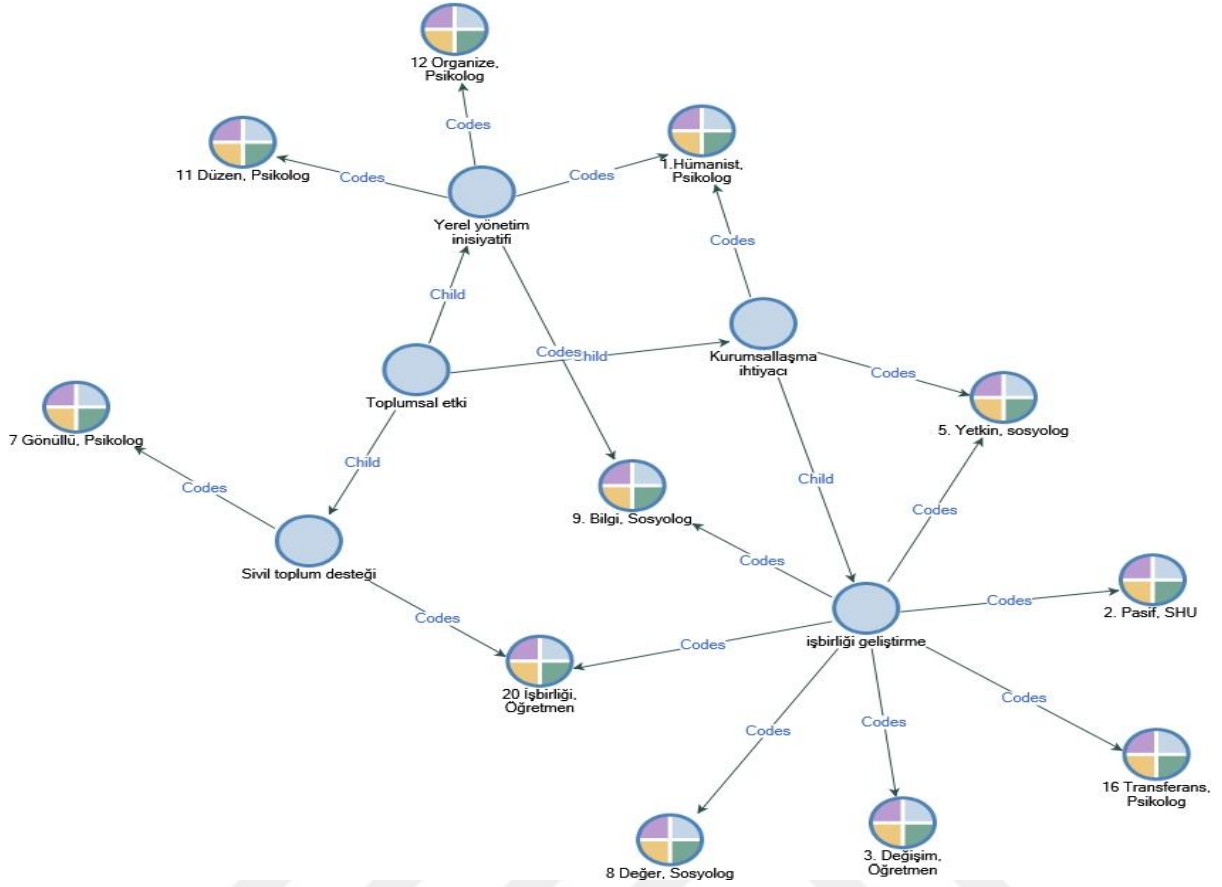
Denetimli serbestlik sisteminin, genç bireylerin kazanılmasında ve mükerrer suça yeniden sürüklenme riskinin azaltılmasında devletin ilgili tüm organlarının aktif bir şekilde katkı vermesine ihtiyacı vardır. Özellikle meslek edinme ve kendi hayatını kazanma sorumluluğunu üstlenmesi genç bireylerin suç tekrarından

uzaklaşmasına ve enerjisini hayatını düzene koymak için harcamasına olanak sağlamaktadır.

Devletin birçok organının etkin olması gerektiğini düşünüyorum çünkü biz gerçekten son aşamayız. Bir daha tekrarının olmaması için. Bu süreç bir döngü gibi olabiliyor. Meslek edindirmeye yönelik bir şey yapılabilir. Enerjisini kanalize edebileceği. Gençler için çalışıp para kazanabileceği, uzun süreli bir eğitim-rehberlik faaliyetlerinin sağlandığı bir ortam sağlanmalı gençlere (Yetkin, Sosyolog).

3.24 Toplumun Koruyamadığı Gençler: Kırık testi

Çocuk ve genç suçluluğunun açıklanmasında kuramsal yaklaşımların çoğu toplumsal yapıdaki problemlere ve birtakım toplumsal etkenlere vurgu yapmaktadır. Toplumda başta sosyal ve ekonomik kaynaklardan mahrumiyet olmak üzere, eğitim, sağlık ve istihdam kaynaklarına yeterli erişimin sağlanamaması, çocuk ve gençlerin suça yönelmesine ve toplumdan dışlanmasına neden olmaktadır. Gençleri suçtan korumanın tüm toplumun sorumluluğunda olduğu ve kolektif bir tutum ve çaba gerektirdiği açıktır. Toplumsal etkiye ilişkin tema ve alt temaları içeren kod haritası Şekil 3.20’de verilmektedir.

Şekil 3.20 Toplumsal Etkiye İlişkin Tema ve Alt Tema Kod Haritası

Bir uzman denetimli serbestlik sistemine dahil olan gençleri ‘kırık testi’ olarak tanımlamakta ve onlar kırılmadan müdahale etmenin onarmaktan daha önemli olduğunu vurgulamaktadır. Aslında onarmak için ne kadar uğraş verilse de hasar görmeden önceki hallerine gelebilmelerinin oldukça zor olduğunu belirtmektedir. Bunun yanısıra eğitim ve iyileştirme sürecinde gençler için farkındalık oluşturmak dışında hayatlarına etki edebilecek müdahale planlarının hayata geçirebilmesinin önemli olduğu belirtilmiştir.

Aslında testi kırılmadan önce bu işin yoluna bakmak gerekiyor. Biz onarmaya çalışsak ta. Ancak çocuk bize geldikten sonra bir çok şeyi kaybetmiş oluyor (İşbirliği, Öğretmen).

Farkındalık kazandırma diyoruz mesela ama farkındalık denilen şey de yeterli değil. Farkındalık oluştu ee.. Bu çocuk dışarı çıktığında o

farkındalık ne kadar sürecek. Hayatına etki etmek gerekiyor. Temas edebilmek önemli (Görüşme No 8).

Denetimli serbestlik sistemine dahil olan gençlerin çoğunun, toplumun koruyamadığı gençlerden oluştuğu; bu gençlerin toplum içinde korunamadığı için kriminojenik risklere karşı da savunmasız bir gruba oluşturduğu belirtilmektedir. Korunamayan gençler için sorumluluk sahibi tüm ara mekanizmaların da işlevini tam anlamıyla yerine getiremediği düşünülmektedir.

Gençlerin durumu zor. Madde kullanımı yaygın. Eğitim kurumlarında denetim ve yönlendirme yok. Maddenin satışının normalleştiği bir toplumda gençlerin durumu çok zor. İnternet üzerinden maddenin temin edildiğini görebiliyoruz. Çocukların suça sürüklenmesinde toplumun koruyamadığını onu suça ittiğini söyleyebiliriz.

Uygulamaların etkisi olduğu durumlar oluyor. Gençler için aileden başlamalı, aileden sonra eğitim. Korunamayan zaten bizde. Aradaki emniyet, aile ve sosyal hizmetler bakanlığı destekleyici kurumlar olarak görüyorum (Değer, Sosyolog).

3.24.1 İşbirliği Geliştirme

Denetimli serbestlik sisteminin başarılı olabilmesi için kilit öneme sahip kavramlardan biri iş birliğidir. Adalet sisteminin bir parçası olarak gençlerin topluma sağlıklı bir birey olarak kazandırılmasında tüm yerel yönetimlerin, akademinin, sivil toplum kuruluşlarının yakın ilişki ve iş birliği içinde olmasının önemi şöyle ifade edilmiştir:

Ds' nin akademi ile daha yakın ilişkisinin olması lazım. Bir konuda bir üniversite ile uzun vadeli çalışıyor olması lazım. DS' de Avrupa örneklerinde belediyelerle çok yakından ilişkili. Bu handikapların birçoğunu merkezileşmeye bağlıyorum ben (Yetkin, Sosyolog)

Bir diğerk konu da biz çok kendi içimize dönük bir kurumunuz Sivil toplum ile çalışma gibi bir ezberimiz yok. Kendi kaynaklarımızla hareket etmeye çalışıyoruz ve çok güvensiziz bu anlamda. Dolayısıyla diğerk kurumlarla iş birliğı içinde nasıl çalışılacağına ilişkin hizmet içi eğitimlere ihtiyaç var (Gönüllü, Psikolog).

Bunun yanısıra denetimli serbestlik değerlendirme ve planlama bürosunun çeşitli kurumlarla ve sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliğı sağladığı; karşılıklı protokoller ile gençler için hem aynı nakdi yardımlar hem de istihdam alanı oluşturma gibi desteklerin sunulduğu görölmektedir.

Diğerk kamu kurumları ile görüşüp ihtiyaç sahibi hükümlüler ve ailelerine gıda yardımlar, çocuklarına kıyafet, kırtasiye yardımları, işe yerleşmeleri için ekstradan kişilerle görüşmeler yapmaya çalışıyoruz. Hemen hemen ihtiyaç duyduğumuz tüm kurumların üst yöneticilerine ulaşabiliyoruz. Türk Kızılay'ı Genel Müdürlüğü, Ankara Ticaret Borsası. Hatta bunlarla ilgili bir iş birliğı protokolümüz var. İşin içine başsavcı genel müdür beyi katıyoruz. Esnaf sanatkarlar odası, Ankara'nın büyük firmalarından destek alıyoruz. Suçu hırsızlık değil mesela trafik suçu vb. öyle olduğunda kişileri yönlendirip istihdam sağlayabiliyoruz (İstihdam, Sosyolog).

Sivil toplum kuruluşları ile iş birliğı sürecinde gençlerin gönüllülük faaliyetlerine katılımlarını teşvik edici çalışmaların da planlanmasının önemine değinilmiştir. Gençlerin gönüllülük faaliyetlerine katılımı, rol model olma, benlik saygısının artması, özdenetimin artması ve kendini keşfedebilmesi gibi fırsatları da beraberinde getirmektedir.

Eğer suç öfkeden kaynaklı ve saldırganlık ile ilgiliyse işe yarayabiliyor, öfke kontrolü çalışmalarıyla ancak hırsızlık gibi suçlardan gelen gence vicdan aşılayamıyoruz. Belki çocuklar için gönüllü çalışmalara yönlendirilmeleri işe yarayabilir. Bir dernek ya da kurumda gönüllü faaliyetlere katılmaları sağlanabilir (Motivasyon, Sosyolog).

4. TARTIşMA

Bu araştırma, denetimli serbestlik sistemine dâhil olan gençlerin ve sistemde hizmet vermeye devam eden meslek elemanlarının denetimli serbestlik sistemi hakkındaki görüşlerini ve değerlendirmelerini konu edinmektedir. Literatürde denetimli serbestlik sisteminin etkililiğine ve toplum temelli bir iyileştirme sistemi olarak gençler tarafından ve meslek elemanları tarafından nasıl deneyimlendiğine ilişkin sınırlı araştırmaların bulunduğu, sistemin başarısının düzeyini, gelişmesi gereken yönlerini derinlemesine bir anlama ihtiyacı olduğu görölmektedir. İlgili literatür tarandığında, denetimli serbestlik sistemine ilişkin gençlerin ve meslek elemanlarının ortak olarak ele alındığı, hem hizmet veren hem de hizmet alan açısından görüş, değerlendirme ve gereksinimleri derinlemesine irdeleyen çalışmalar oldukça sınırlı olduğu görölmüştür.

Sosyal hizmet mesleğinin başlıca hedef gruplarından olan suça sürüklenen gençlerin toplum temelli bir hizmet modeli olarak denetimli serbestlik sistemindeki deneyimlerinin incelenmesi, bu deneyimlerin hizmet veren meslek gruplarının deneyimi ile ne derece örtüştüğünün irdelenmesi bütüncül bir bakışla sistemin eleştirisini de sağlayacaktır.

Bununla birlikte literatürde sıklıkla incelenen ve sosyal hizmet alanında da önemi vurgulanan kanıta dayalı uygulama perspektifinin de bu araştırma kapsamında detaylıca ele alınması hedeflenmiştir. Pek çok başarılı program ve uygulamanın geliştirilebilmesinin bilimsel zeminini hazırlayan ‘kanıta dayalı uygulama yaklaşımı’ ölkemiz denetimli serbestlik sisteminde ne düzeyde yer almaktadır? sorusunun cevabı ve buna yönelik çözüm önerileri de meslek elemanlarının görüşleri ile desteklenerek ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Denetimli Serbestlik Sistemindeki Genç Profili

Adalet bakanlığı 2020 Mart ayı istatistiklerine göre genç nüfus arasında çocuk yaşıta suça sürüklenen çocuk sayısı 14.982 iken çocuk denetimli serbestlik dosya sayısı 22.832 olduğu görülmektedir. Denetimli serbestlik sistemine çocuk denetimli serbestlik kararı ile gelip 18 yaşından büyük olan gençler denetimli serbestlik sürecine yetişkin olarak dahil edilmektedir. Yetişkin olarak dahil edilen genç profili süreç içinde yetişkinlerin dahil olduğu eğitim ve iyileştirme programlarına dahil edilmektedir. Araştırmaya katılan gençlerin yaş ortalamasının 19,4 olduğu gençlerin çoğunlukla orta ergenlik ve genç yetişkinliğin başlarında olduğu görülmektedir. Araştırma kapsamında denetimli serbestlik sistemine dahil olan gençlerin büyük çoğunluğu erkektir.

Cinsiyet değişkeni ile suça sürüklenme ilişkisinin değerlendirildiği kohort çalışmalarında, özdenetim, ahlak, ebeveyn denetimi, anti-sosyal akran ilişkisi, denetimsiz akran faaliyeti gibi değişkenler bakımından kızların erkeklere oranla daha az suça sürüklendiği belirlenmiştir (Bernasco ve ark., 2013). Genel olarak denetimli serbestlik sistemine dâhil olan gençlerin büyük çoğunluğunun erkek olması, toplumsal cinsiyet rolleri ve erkeğe atfedilen özelliklerin suça eğilimini artıran nitelikte olması ile açıklanabilir.

Eğitim durumuna bakıldığında, gençlerin bir kısmı zorunlu eğitim koşulunu sağlarken, lise eğitimine ve yükseköğrenime devamın da zamanla azaldığı görülmektedir. Benzer şekilde, Uluğtekin (2012)'in çalışmasında denetimli serbestlik sistemine dahil olan gençlerin çoğunluğunun ortaokul mezunu olduğu; bir kısmının lise mezunu olduğu ve bir kısmının ise liseyi terk ettiği görülmektedir. Buna göre, gençlerin okul sistemi ile ilişkilerinin zayıf olduğu; gençlerin zamanla eğitim sistemini terk ettiği ve okul sisteminin gençlerin ihtiyacına cevap veren bir yapıya sahip olmadığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan gençlerin çoğunluğunun 2 ile 3 kardeşi; diğerlerinin ise 4 ve daha fazla sayıda kardeşi bulunmaktadır. Dızman (2019)'un denetimli serbestlik yükümlüleri ile yaptığı araştırmada bireylerin en az 3 çocuklu ailelerden geldikleri belirlenmiştir. Kardeş sayısının fazla olması gençlerin kriminojenik risklere karşı daha savunmasız, yeterli ilgi ve denetimden yoksun kalmasına neden olabilmektedir (Yavuzer, 2011).

Araştırmaya katılan gençlerin yarısına yakını bir işte çalışmakta yarısından fazlası ise herhangi bir işte çalışmamakta ve aile geliri ile geçimini sağlamaktadır. Gençlerin çoğu sigortalı bir işte çalışmakta; bir işte çalışmayanlar ise öğrencilik yaşamını devam ettirdiği için anne ya da babasının sigortası kapsamında değerlendirilmektedir. Gençlerin bir kısmı ise eğitimlerine devam etmeme, herhangi bir işte çalışmama ve reşit olma nedenleriyle sağlık sigortaları bulunmamaktadır.

Gençlerin büyük bölümü (23 genç) kök ailesi ile birlikte yaşamaya devam etmekte ve bir aile birliğinin devam ettiği görülmektedir. Gençlerin anne ve babalarının eğitim düzeyine bakıldığında bir kısmının ilkokul; çoğunluğunun ortaokul mezunu olduğu görülmektedir. Annelerin büyük çoğunluğu ev hanımı iken, babalar serbest meslek ile uğraşmaktadır. Uluğtekin (2012)'in çalışmasında denetimli serbestlik sistemindeki gençlerin ailelerinin eğitim düzeyinin çoğunlukla ilkokul olduğu; annelerin ev hanımı babaların ise çoğunlukla serbest meslek ile uğraştığı belirtilmiştir. Dızman (2019)'ın çalışmasında da denetimli serbestlik sistemindeki gençlerin büyük çoğunluğunun annesi ev hanımı, babası ise serbest meslek çalışanıdır.

Araştırmaya dahil olan gençlerin çoğunluğunun uyuşturucu kullanımı; diğerlerinin ise mala karşı suç, şiddet ve cinsel istismar suçları nedeniyle denetimli serbestlik sistemine dahil olduğu görülmektedir. Adalet Bakanlığı 2020 istatistiklerine göre TCK 191 kapsamındaki çocuk sayısı 2.994; toplam TCK 191 kararı sayısı ise 26. 890'dır.

Araştırmaya 18 yaşının altında iken yani yasal olarak ‘çocuk’ yaşta suça sürüklenen gençler dahil edildiği için büyük çoğunluğunun hüküm giyme yaşı 17’dir. Hüküm giyme yaşı ortalama 16,2 iken, en küçük hüküm giyme yaşı 13; en büyük hüküm giyme yaşı ise 17’dir. Bazı araştırmalara göre ‘başlangıç yaşı’ suç kariyeri geçmişini ve yoğunluğunu gösteren en önemli göstergelerden biridir (Kazemian ve Farrington, 2005). Suça ilişkin araştırmalar suça sürüklenmenin 13 yaşında başladığı ve 17 yaşında tavan yaptığını belirtmektedir (Bartollas ve Schmallegger, 2017).

Gençlerin büyük çoğunluğu sigara, alkol ve esrar kullanımları olduğunu bildirmiştir. Madde kullanımı olmayan gençlerin çoğunluğu da diğer suç davranışları nedeniyle denetimli serbestlik sistemine dahil olan genç grubunu oluşturmaktadır. Uyuşturucu kullanım süresinin bazı gençlerde 1 yıla kadar sürdüğü; gençlerin çoğunluğunda ise 2 ile 4 yıl arasında sürdüğü görülmektedir. Kocagazioğlu ve arkadaşlarının (2015)’in çalışmasında sigara, alkol ve esrar kullanımının oldukça yüksek oranlarda olduğu; madde kullanım sürelerinin bir kez denemeden 5 yıldan fazla kullanıma kadar gittiği; esrar maddesi için 2 yıl süren kullanım olduğu belirtilmektedir.

Denetimli serbestlik uzmanları denetimli serbestlikteki genç profilini tanımlarken bazı gençlerin zorunlu gönüllü, değişime dirençli, bazılarının zamanla değişime açık ve motive, bazılarının ise hiçbir şekilde temas kurulamayan gençler olduklarını ifade etmiştir. Denetimli serbestlik sistemine gelen gençlerin çoğu, yeterli aile ilgisi ve denetiminden yoksun, benlik saygısı düşük, iletişime ve değişime kapalı özelliklere sahip olarak değerlendirilmektedir. Uzmanlar, özellikle suç davranışını kabullenmeyen, suçu normalleştiren dirençli genç profil ile sağlıklı bir mesleki ilişki kurmanın oldukça zorlayıcı ve demotive edici bir süreç olduğunu belirtmektedir. Bu zorlayıcı ve yasal yaptırıma tabi sürecin gençlerin zamanla direncini kıran ve onlara fayda sağlayan bir sürece dönüştüğünü düşünen uzmanlar da bulunmaktadır. Aynı zamanda genç bireylerin yetişkin yükümlülere oranla değişim süreci için daha kolay ikna ve motive edilebileceği düşünülmektedir. Denetimli serbestlik uzmanları nakil dosya sayılarının ve salıverilme sonrası sisteme daha fazla yükümlünün dahil

olmasının oldukça verimsiz bir sürece neden olduğu; enerjilerini yeterince motive ve değişime açık olan genç yükümlü profili için harcamanın daha sağlıklı olacağı görüşündedir.

Ailenin Denetimli Serbestlik Sistemindeki Yeri

Araştırmaya dahil olan gençlerin çocukluk deneyimlerine bakıldığında, mutlu ve sorunsuz bir çocukluk çağı geçirdiğini ifade edenlerin yanı sıra gençlerin çoğunluğunun sevgi, ilgi, bağlanma gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmadığı ve ihmalin gençlerin yaşamında derin bir duygusal boşluğa neden olduğu anlaşılmaktadır. Kritik bir dönem olan ergenlik çağında aile içi şiddet, aile içi iletişim çatışmaları, boşanma nedeniyle ailenin parçalanması gibi travmatik deneyimler de gençlerin suça sürüklenmesinde dönüm noktası olmuştur.

Dızman (2019)' ın çalışmasında da denetimli serbestlik sistemindeki gençlerin büyük çoğunluğu aile içinde şiddet gördüklerini, aile parçalanması ve ölüm gibi nedenlerle tek ebeveynli bir aile yapısına sahip olduklarını, ailelerinden yeterli ilgi ve sevgi görmediklerini dile getirmektedir.

Gençlerin yarısı ailelerinde sigara, bir kısmı ise esrar kullanıldığını belirtmektedir. Araştırmaya dahil olan gençlerin çoğunun ailelerinde sabıka kaydı bulunmamakta; bazı gençlerin ise baba ya da kardeşlerinde sabıka kaydı bulunmaktadır. Kocagazioğlu ve arkadaşlarının (2015), denetimli serbestlik sistemindeki 67 genç ile yaptığı çalışmada gençlerin ailelerinde kardeş, baba ve ikinci dereceden akrabaların sabıka kaydının bulunduğu; gençlerin ailelerinde çok yüksek oranda sigara kullanımı olduğu kaydedilmiştir.

Aile dinamiklerine ilişkin araştırmalar, aile ilişkilerinin ve ebeveynlik becerilerinin gençler üzerinde doğrudan ya da dolaylı olarak suç davranışına yönelme noktasında belirleyici olduğunu göstermektedir. Araştırmalar suçlu

kardeşler ve suçlu ebeveynler ile gençlerin suç davranışında bulunma olasılığı arasındaki ilişkiyi kanıtlamaktadır (Bartollas ve Schmalleger, 2017). Fagan ve arkadaşlarının (2011) ortaöğretim çağındaki 18.512 öğrenciyi dahil ettiği çalışmada aile faktörlerinin suçluluk ve uyuşturucu madde kullanımı ile önemli ölçüde ilişkili olduğunu ortaya koymuştur.

Araştırmaya dahil olan gençlerin çoğu aileleri ile birlikte yaşamaya devam etmekte; görece devam eden bir aile birliğinden söz etmektedir. Bunun yanı sıra gençlerin ifadelerinden aile içinde sevgi, ilgi, denetim, yönlendirme, koruma ve izleme rollerinin sağlıklı şekilde yerine getirilemediği; ebeveynlerle gençlerin ilişkilerinin mesafeli ve kopuk olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre, zayıf ebeveyn ve çocuk iletişimi, yetersiz ebeveyn süpervizyonu, ebeveyn reddi, aile ilgisizliği, katı ebeveyn tutumları, düşük ebeveyn katılımı gibi faktörler suçluluğun güçlü yordayıcılarındandır (Loeber ve Farrington, 2003). Sağlıklı ergenlerin çocuklarının nerede kiminle ve nasıl vakit geçirdiğini bilen ailelere sahip olduğu görülmektedir (Loeber ve Stouthamer- Loeber, 1986).

Denetimli serbestlik kararının alınması ve sisteme dahil olma sürecinde gençler ile ebeveynleri arasındaki güven ilişkisinin sarsıldığı; şok, öfke, üzüntü, yadsıma gibi duygusal tepkilerin ortaya çıktığı ve ebeveynlerin eskiye oranla daha çok denetim ve kontrol uygulama eğiliminde olduğu görülmektedir. Bazı gençler sosyal çevrelerinden uzaklaştığını ve aileleri ile ilişkilerinin kuvvetlendiğini belirtmektedir. Yine gençler denetimli serbestlik sürecinde yaşadıkları kaygı, stres, yalnızlık hislerinin üstesinden gelebilmek için en çok aile desteğine ihtiyaç duymuştur. Çınar (2015)'ın çalışmasında denetimli serbestlikteki rehabilitasyon hizmetlerinin bireylerin aileleri ile ilişkilerine olumlu yönde etki ettiği belirtilmiştir.

Araştırmaya dahil olan gençler çoğunlukla ailelerinin denetimli serbestlik sürecinin başlarında kendilerine eşlik ettiklerini ancak daha sonra müdürlüğe gelme sıklıklarının düştüğünü; süreci dışarıdan takip ettiklerini belirtmektedir. Bazı gençler ise, ailelerini üzmemek adına gerçekleri onlardan sakladıklarını; bu süreçten

ailelerinin haberi olmadığını ve bunu gizlemeyi tercih ettiklerini ifade etmiştir. Dızman (2019)'ın çalışmasında benzer biçimde gençlerin ailelerinin tepkilerinden ve şiddet görmekten korktukları için denetim sürecini gizleme ve yalan söyleme eğilimde olduğu görülmektedir.

Araştırmaya dahil olan gençlerin büyük çoğunluğu hem imza atma yetkileri kendilerinde olduğu için hem de aile katılımı zorunlu olmadığı için ailenin sisteme dahil olmasının ve katılım sağlamasının gereksiz olduğunu düşünmektedir. Vidal ve Woolard (2017)'a göre, ebeveyn desteği gençlerde prososyal davranışları kolaylaştırmaya yardımcı olmakta ve bunun sonucunda denetimli serbestlik uyumunun gelişmesine yardımcı olmaktadır.

Denetimli serbestlik uzmanları da ailenin sisteme dahil olmasının ailelerin gönüllülüğü, katılım motivasyonu ve iş birliğine bağlı kaldığını; ailelerin işlevselliğine yönelik planlı bir müdahale süreci olmadığını ifade etmektedir. Bunun yanı sıra ailenin sisteme katılımının sağlanması önünde iş yükü yoğunluğunun fazlalığı, personel sayısının yetersiz olması, ailelerin gönüllü katılımının sürdürülebilirliği ve teknik-fiziki-finansal destek yetersizliği gibi pek çok engel bulunmaktadır. Denetimli serbestlik uzmanları risk düzeyi düşük gençlerin ailelerin görece daha ilgili ve katılım motivasyonuna sahip olduğunu; yüksek risk grubundaki ailelere ise ulaşmanın ve onları sisteme dahil etmenin oldukça zor olduğunu belirtmektedir. Bu ailelerin sınır belirleme, denetim, izleme, koruma rollerini yerine getirmediği; gençlerin suç davranışını gizleme, yadsıma, normalleştirme eğiliminde olduğu ifade edilmektedir. Vidal ve Woolard (2017)'ın belirttiği gibi çocuğun nerede olduğu, hangi aktivitelere katıldığına ilişkin ebeveyn bilgisi ve denetimi suçluluğun azaltılması ile kuvvetli bir ilişkiye sahiptir.

Bu bağlamda, gençlerin ihtiyaç ve sorun alanlarının daha sağlıklı bir biçimde belirlenebilmesi ve daha etkili çözüm önerilerinin ele alınabilmesi, için aile bağlamının mutlaka ele alınması gerekliliği bir kez daha açığa çıkmaktadır (Uluğtekin, 2012). Bazı denetimli serbestlik uzmanları, ailedeki patolojinin gencin

davranış problemlerini tetikleyici olacağını; aileyi temel alan kurum ve kuruluşlar bünyesinde planlı bir hizmet programının risk grubundaki aileler için yasal bir zorunluluk olması gerektiğini düşünmektedir.

Yurtdışında denetimli serbestlik sisteminden tedavi için havale edilen gençlerin dahil olduğu bir terapötik toplulukta yapılan bir çalışmada gençlerin aileleri ile daha sağlıklı bir ilişki inşa etmeleri ve tedavi etkisinin topluluktan ayrıldıktan sonra da devam etmesi için aile temelli müdahalelerin önemli bir fırsat sağladığı gözlemlenmiştir (Bluthenthal ve ark., 2006). Evcin (2011) tarafından yapılan saha araştırmasında aile ile vakit geçirmenin ve yoğun sosyal aktivitelerin düzenlenmesinin gençlerin madde kullanımını önleyici etkin bir yol olduğu ifade edilmektedir.

Akran Etkisinin Yansımaları

Arkadaşlık ilişkileri gençler arasında problemleri davranışların sürdürülmesinde güçlü bir etkiye sahip görünmektedir. Yakın akran ilişkileri sapkın davranışın onaylandığı, modellendiği, desteklendiği bağlamlar sunmaktadır (Ünal ve Çukur, 2013). Olgunlaşma çağındaki gençler arasında, artan öneme sahip akran standartlarına uyma davranışının ve pro-sosyal olmayan tutum ve davranışların sergilenme isteğinin arttığı görülmektedir (Yavuzer, 2013). Genç için akran grubu kendini keşfedebileceği, aileden bağımsız olabileceği ve kendini ispatlayabileceği bir alan sağlamaktadır (Uluğtekin, 2012). Bazı araştırmalarda doğru sosyalleşmenin bir ürünü olan benlik saygısı, suça karşı koruyucu bir denetim mekanizması olarak ele alınmakta iken farklı araştırmalarda benlik saygısının artırılması için referans olarak suç davranışına yönelmenin görülebileceği yorumu bulunmaktadır (Bartollas ve Schmallegger, 2017).

Araştırmaya dahil olan genç grubunun madde kullanım nedenlerinin başında büyük çoğunlukla arkadaş ortamı gelmektedir. Gençlerin arkadaş ortamının

neredeyse tamamına yakınında sigara ve esrar kullanımı olduğunu ifade edilmektedir. Madde kullanımının diğer nedenlerinin başında ise, merak ve keyif alma isteği gelmektedir. Aile denetimi ve ilgisinin yetersizliği de gençlerin akran etkisine daha açık olma ve madde kullanımını bir baş etme aracı olarak tercih etme eğilimini artırmaktadır.

Benzer araştırmalarda da gençlerin çoğunun uyuşturucu kullanımı nedeniyle denetimli serbestlik sistemine dahil olduğu; çok büyük oranda arkadaş ortamının etkisi ve arkadaş çevresine uyum sağlama isteği uyuşturucu madde kullanımına başladıkları görülmektedir. Bunu merak ve özentî yanıtları izlemektedir (Kocagazıoğlu ve ark., 2015; Birişbek, 2016; Dızman, 2019; Özbay ve ark., 2017). Bartollas ve Schmallegger, (2017) gençler arasında maddelerin seçiminde daha çok kolay erişilebilir olma ve maddenin etkisinin önemli bir kriter olduğunu; bira ve esrar gibi maddelerin daha çok tercih edildiğini ifade etmektedir. Araştırmaya dahil olan çoğu gencin esrar kullanımı olması da bu bulgu ile paraleldir. Gençler arasında madde kullanımı deneme amaçlı kullanım, eğlence amaçlı kullanım ve sonrasında bağımlılık gelişimi nedeniyle madde temini için suç davranışına yönelmeye kadar gidebilmektedir.

Gençlerin yarısı sabıka kaydı olan bir arkadaş ortamında bulunurken, yarısının arkadaş ortamında ise sabıka kaydı olan herhangi bir akran örneği bulunmamaktadır. Sosyal Öğrenme (Shomekar, 2009) kuramında da ifade edildiği gibi gençler suç davranışlarına yol açabilecek riskli davranışların öğrenilmesinde yakın çevrelerindeki olumsuz rol modellerinden ciddi düzeyde etkilenmektedir. Uluğtekin (2012) çalışmasında denetimli serbestlik sistemindeki gençlerin çoğunun arkadaşlık ilişkilerinde riskli davranışlar sergileyen arkadaşlarla birlikte olma, okuldan kaçma, kavgaya karışma, alkol ve madde kullanımı gibi riskli davranışlar göstermektedir. Bu noktada gençlerin sağlıklı ilişkileri kurabilmeleri ve sosyalleşebilmeleri için arkadaş seçimi ile ilgili karar verme, eleştirel düşünme, paylaşma, empati, işbirliği gibi sosyal becerilerinin geliştirilmesi sosyal baskı riskinin azalmasına olanak sağlayabilir (Özbay ve ark., 2017).

Araştırmaya katılan gençlerin büyük çoğunluğu, denetimli serbestlik sistemine dahil olma sürecinde ve sonrasında akran grubu ile ilişkilerini koparma ve arkadaş grubunu daraltma yoluna gitmiştir. Gençlerin büyük çoğunluğu madde kullanımının ve denetimli serbestlik sistemine dahil olmalarının arkadaş ortamının etkisi ile olduğunu düşünmekte; hayatlarını düzene koyabilmek için riskli akran gruplarıyla temaslarını sürdürmemeleri gerektiğine inanmaktadır. Yaman (2014)'ın saha çalışmasında da, gençler bağımlılık tedavisi sonrasında akran ilişkilerine dönme konusunda temkinli davranmakta; istihdam fırsatlarına erişerek hayatlarını düzene sokma yoluna gitmektedir.

Okul İklimi ve Sosyal Çevrenin Etkileri

Denetimli serbestlik sistemine dahil olan çoğu gencin düşük sosyo-ekonomik düzey, ebeveyn boşluğunu doldurma ihtiyacı, eğitim sistemine kuvvetli bir bağ ile bağlı olmama; akademik başarısının düşük olması, eğitim sistemine devam edebilecek sosyo-ekonomik kaynaklara erişimlerinin yeterli olmaması ve riskli sosyal çevre gibi faktörler nedeniyle eğitim sisteminden koptuğu görülmektedir.

Benzer çalışmalarda da denetimli serbestlik altındaki gençlerin büyük çoğunluğunun eğitim sürecini yarıda bıraktığı görülmektedir. Gençlerin düşük sosyo-ekonomik düzey, pro-sosyal olmayan akran ilişkilerinin ve suçluluğun yaygın olduğu okul iklimi ve aile geçimine katkıda bulunma gibi nedenlerle eğitim hayatına devam edemediği görülmektedir (Kocagazioğlu ve ark., 2015; Dızman, 2019). Yaşam boyu perspektiften okul bırakmayı etkileyen faktörlere bakıldığında, derslerden kalma sonucu akademik başarısızlık, okula ilgi duymama sonucu zayıf katılım, öğrenmeye etki eden okul içi ve okul dışı problem davranışlar ve işe girme, hasta bir aile üyesine bakma gibi hayat koşullarının önemli rol oynadığı görülmektedir (Bartollas ve Schmallegger, 2017).

Ergenlik döneminde pro-sosyal olmayan akran grupları ile birlikte hareket etme, okul terki ve okuldan kaçma davranışının suça yönelme ile oldukça yakından ilişkili olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda, Uluğtekin (2012) gençlerin anlatımlarındaki okul portresini istenilen toplumsal değerleri veremeyen ve gençlerin suça yönelmesine bilerek ya da bilmeyerek fırsat sağlayan bir sistem olarak eleştirmektedir.

Araştırmaya dahil olan gençlerin bir kısmı, okul yönetimi, öğretmen ve arkadaşlarıyla yaşadıkları tartışma ve çatışmaların adli sisteme girmelerine ve onları okul devamsızlığına ve okul terkine iten sebeplerden biri olduğunu ifade etmektedir. Bartollas ve Schmallegger (2017)' e göre, akademik başarının düşük oluşu, ergenlerin yine başarısız olan akranlarıyla ilişki kurmasına; öğretmenler, okul idaresi ve ailesi tarafından kınanmasına ve dışlanmasına yol açmaktadır. Aynı zamanda okul iklimi de öğrencinin yabancılaşmasına katkıda bulunabilmekte; öğrencilerin çoğunu okul başarısına göre gruplayan okul süreci gençlerin okul başarısızlığına yol açabilmektedir.

Dezavantajlı bölgelerde, okul başarısızlığında ayrıştırıcı ve etiketleyici bir okul tutumunun etkisi büyüktür. Okul ortamı eğer gençler için hareket ve serbestlik alanını kısıtlayan, inisiyatif almayı, katılımı engelleyen yerler olarak algılanıyorsa suç davranışının kontrolünde ve önlenmesinde de etkisiz kalmaktadır. Araştırmaya dahil olan çoğu genç denetimli serbestlik sistemine gelmeden önce okulu bıraktığını; bazı gençler ise zaten eğitime devam etmekte ve bu açıdan denetimli serbestliğin eğitime devam konusunda herhangi bir etkisinin olmadığını belirtmektedir. Eğitime devam eden gençler ise denetimli serbestlik sürecinin okul devamı ve okuldan izin alma konusunda olumsuz etkisi olduğu kanısındadır.

Araştırmaya katılan gençlerin büyük çoğunluğu çocukluklarının ve ergenlik çağlarının geçtiği yaşadıkları eski mahalleleri ya da halihazırda yaşadıkları sosyal çevreleri 'temiz olmayan bir yer'; 'suçun meşru sayıldığı yerler' olarak tanımlamaktadır. Gençlerin büyük oranda sosyalleşme süreçlerini geçirdikleri bu

mahallelerin ve bu sosyal çevrelerde kurulan etkileşimlerin uyuşturucu madde kullanımı, satışı, temini ve suça karışmada kritik rol oynadığı görülmektedir. Benzer şekilde Uluğtekin (2012) çalışmasında, denetimli serbestlik altındaki gençlerin önemli bir bölümünün yaşadıkları mahallelerin yoksulluk, ayrımcılık, madde satışı ve kullanımı, çocuk yoksulluğu ve suçluluğu gibi toplumsal sorunlarla iç içe olduğunu vurgulamaktadır.

Araştırmaya dahil olan gençlerin çoğu suç davranışının, uyuşturucu kullanımı ve öğrenilmesinde sosyal çevrelerinin etkili olduğunu belirtmektedir. Sosyal çevre bağımlılık döngüsü içindeki gençlerin madde temini için ya da madde etkisindeyken suça karışmasında tetikleyici bir etkiye sahiptir. Dızman (2019)'ın denetimli serbestlik sistemindeki 60 genç ile yaptığı çalışmada, gençler suçluluğun, uyuşturucu temini ve kullanımının yoğun olduğu semtlerde yaşadıklarını ve yaşadıkları çevre yüzünden denetimli serbestlik sistemine dahil olduklarını ifade etmektedir.

Suç alt kültürü kuramında da belirtildiği üzere bu kültürü taşıyan bölgeler suç değerleri üzerine kurulmuştur. Burada gasp, hırsızlık, uyuşturucu madde satışı ve kullanımı gibi yasadışı eylemler meşru kabul edilmektedir. Alt kültür içinde gençler suçlu kimselerin davranışlarını ve yaşam tarzlarını benimseyerek sosyalleşmekte ve suça yönelmektedir (Bartollas ve Schmallegger, 2017).

Denetimli serbestlik sistemine dahil olduktan sonra çoğu genç sosyal çevrenin kendine zarar veren ve onları yeniden suça teşvik edebilecek etkilerinden uzak durmak adına sosyal ilişkilerini sınırladıklarını ya da tamamen bitirdiklerini belirtmektedir. Bartollas ve Schmallegger, (2017)'a göre, öz kontrol gençlerde oluşmaya başlayınca ergenlikteki sağlıklı akran ilişkilerinden, polisin ve adalet sistemi çalışanlarının dikkatini çekebilecek davranışlardan uzak durmaya başlarlar.

Araştırmaya dâhil olan gençlerin ön plana çıkan en kritik ihtiyaçlarından birisi de sosyal çevre değişikliğidir. Gençler kendileri için ciddi kriminojenik riskler

barındıran çevrelerinden uzaklaşmanın kendilerini mükerrer suçtan koruyacak en önemli kriter olduğunu ifade etmektedir. Özellikle uyuşturucu kullanımı nedeni ile sisteme dâhil olan bazı gençler, denetimli serbestliğin doğrudan bulundukları riskli sosyal çevreye ve etkileşimlere doğrudan müdahale edebilirse başarıya ulaşabileceğine ve fayda sağlayabileceğine inanmaktadır.

Denetimli serbestlik uzmanları gençlerin hayatlarına gerçek anlamda temas edebilmek ve köklü bir değişim yaratmak için riskli sosyal çevrenin değişiminin sağlanması gerektiğini düşünmektedir. Ancak denetimli serbestliğin bu konudaki müdahale alanının ve etkisinin sınırlı olduğu görülmektedir. Gençlerin dışarıdaki sosyal etkileşimlerinin izlenmesi, denetlenmesi ve düzenlenmesi; mükerrerlik riskinin belirlenmesi ve önlenmesi bir ekip çalışmasını gerektirmektedir. Bu bağlamda ekolojik sistem temelinde ele alındığında, gençleri psiko-sosyal açıdan etkileyen en önemli dinamiklerden biri olan sosyal çevrede yapısal değişimleri sağlayabilecek makro düzeyde müdahale ve eylemlerin geliştirilmesi ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

Sosyal Hizmet Bağlamında Denetimli Serbestlik Uzmanlarının Mesleki Rol ve Görevleri

Adalet Bakanlığı 2020 Mart istatistiklerine göre denetimli serbestlik teşkilatının ülke genelinde 5.187 çalışanı bulunmaktadır. Bunların 241'i psikolog, 388 Sosyolog, 85'i Sosyal Hizmet Uzmanı, 249 öğretmen olmak toplam 963 denetimli serbestlik uzmanı bulunmaktadır. Araştırma kapsamındaki denetimli serbestlik uzmanlarının büyük çoğunluğu kadın meslek elemanlarından oluşmaktadır. Denetimli serbestlik uzmanlarının hepsi sosyal hizmet, psikoloji, sosyoloji ve eğitim alanlarında 4 yıllık lisans mezunudur ve büyük çoğunluğu meslek hayatı boyunca Adalet Bakanlığı bünyesinde görev yapmıştır. Adalet bakanlığı bünyesinde ortalama çalışma süresi 11,8 yıl, denetimli serbestlik müdürlüklerinde çalışma süresi ortalama 9,2 yıldır.

Araştırmaya dahil olan denetimli serbestlik uzmanları denetimli serbestlik müdürlüklerinde görev yaptıkları bürolara göre rol ve görevlerinin farklılaştığını ifade etmektedir. Uzmanlar genel anlamda mesleki rol tanımlarını, danışmanlık, yönlendirme ve farkındalık kazandırma olarak tanımlamaktadır. Schwalbe (2012)'nin çalışmasında da denetimli serbestlik uzmanları gençlerle çalışma sürecinde akıl hocası, ebeveyn, terapist, vaka yöneticisi, denetleyici ve uygulayıcı gibi roller üstlendiklerini belirtmektedir.

Sosyal hizmet rolünü benimseyen denetimli serbestlik uzmanları, iyileştirme felsefesini benimseyerek, gençlerle güçlü ve olumlu kişilerarası ilişkiler kurarak ve olumlu sonuçlara ulaşılması için “değişim ajanları” olarak hizmet vermektedir (Matthews ve Hubbard, 2007). Denetimli serbestlik uzmanları suça sürüklenen gençlerle çalışma sürecinde öncelikli olarak koşulsuz kabul, değer verme, önyargısız yaklaşım ve ayrımcı olmayan bir tutum gibi değer temeline sahip olunması gerektiğini vurgulamıştır. Uzmanlar özellikle çocuğa yönelik suç ve cinsel nitelikli suç nedeniyle gelen grup ile çalışırken profesyonel bir tutum izlemekte zorlanabildiklerini belirtmiştir. Yine uzmanlar bu profesyonel tutumun sergilenmesinin spesifik suç profili ve hedef grup hakkında bilgi sahibi olma, çalışma deneyimi, temel klinik uygulama bilgi ve beceri düzeyi ile doğru orantılı olduğunu vurgulamaktadır.

Denetimli serbestlik uzmanlarının en zorlandıkları noktalardan biri de infaz ve iyileştirme rolünün bir arada yürütülmesi ile ilgilidir. Meslek elemanları hem yasa icra rolünü hem de iyileştirme rolünü bir arada yürütmek durumundadır. Bir yandan “sosyal hizmet” rolü, diğer yandan kontrol, caydırıcılık ve cezalandırmaya dayalı “yasanın icra edilmesi” rolüne sahip olma rol çatışmasını da beraberinde getirmektedir. Sistemin yasal yaptırıma dayalı olmasının zorunlu gönüllü hedef grubunun değişimi ve iyileştirilmesi önünde engelleyici olduğu düşünülmektedir.

John ve ark. (2017), bu tarz bir yaklaşımın genç bireylerde otonomi, öz farkındalık, güçlü ve sürdürülebilir bir aidiyet hissinin oluşmasına da yardımcı

olduğunu belirtmektedir. Denetimli serbestlik uzmanları, denetimli serbestlik ile ilgili kişilerin ihtiyaçlarını karşılamak ve denetimli serbestlik koşullarını uygulamak için hem sosyal hizmet hem de yasal yaptırım uygulamaları arasında bir denge oluşturmak durumundadır. Brinson (2013)'a göre, yardım edici, terapötik ve problem çözme rollerini denetim rolü ile dengelemek zorlayıcıdır ancak dirençli müşterilerle çalışırken önemli ve etkili bir araçtır.

Denetimli serbestlik uzmanlarının mesleki uygulama sürecinde karşılaştıkları diğer önemli sorun alanlarından biri kurumların fiziki altyapı ve imkânları ile ilgilidir. Denetimli serbestlik kurumlarının çoğunlukla ayrı ve müracaatçı ile özel görüşme imkanı sağlayan alanlarının sınırlı olması, birden fazla uzmanın aynı odayı paylaşması, personelin dinlenebileceği ve hava alabileceği alanların bulunmaması gibi sorunlar uzmanların sıklıkla dile getirdiği sorunlar olmuştur. Benzer şekilde Erdem ve ark. (2018), denetimli serbestlik uzmanlarının özellikle iyileştirme odağına vurgu yapmakta, paylaşılan alanlarda yükümlülerin gizliliğinin ihlal edildiğini, özel bürolara ve dinlenmek için özel alanlara ihtiyaç duyulduğunu dile getirmektedir.

Denetimli serbestlik sisteminde insan gelişimi, davranışı, danışmanlık, mesleki uygulama bilgi ve becerileri alanında eğitim alan sosyal hizmet ve psikoloji gibi temel disiplinlerin yanı sıra eğitim ve sosyoloji alanlarından da meslek elemanları bulunmakta ve hepsinin aynı görevleri yürütmesi beklenmektedir. Denetimli serbestlik uzmanlarının büyük çoğunluğu alınan eğitim içeriklerinin, bilgi ve beceri düzeylerinin, müdahale alanlarının farklı olmasından dolayı uygulamaların verimsiz ve sağlıksız olabildiğine; her bir meslek elemanının uzmanlık alanına uygun iş bölümü ve görevlendirmenin yapılması gerektiğine dikkat çekmiştir. Mesleki denkleştirme için hizmet içi eğitimler sunulsa da eğitim içeriklerinin yeterli olmadığı; işgücünün sağlıklı bir şekilde planlanabilmesi için politika değişikliğine ihtiyaç duyulduğu vurgulanmıştır.

Bunun yanı sıra bazı durumlarda gençlerin bireysel görüşmelere başladığı uzman ile çalışmaya devam edemediği; süreçte farklı farklı uzmanlarla temas

kurmak zorunda kalabildiği görülmektedir. Bu durum gençlerin kendilerini rahatça açmaları, problemlerini açığa vurmaları ve terapötik bir ilişkinin kurulmasının önünde ciddi bir engel oluşturmaktadır. Gençler her seferinde yeniden kendini, sorununu açıklamak zorunda kalmaktan dolayı yorgun hissetmektedir. Denetimli serbestlik uzmanları da gençlerin bireysel görüşmelerini farklı farklı uzmanlarla yapmak durumunda kaldıklarını; kendilerinin başka uzmanların sorumluluğunda olan grup çalışmalarının farklı oturumlarına girdiklerini; bu sürecin vaka yönetimi ve sağlıklı bir takip sürecini olanaksız kıldığını belirtmektedir.

Gerek hizmet verilen kişilere karşı bir sorumluluk olması gerek uygulamaların etkililiğinin değerlendirilmesi açısından sosyal hizmet uzmanları bilgiyi elde etmenin eleştirel yollarını değerlendirir ve mevcut olan en iyi bilgiye erişim için çalışır (Krysik ve Finn, 2015). Ancak gerek yoğun dosya sayısı gerek vaka yönetimi ve izlemenin sağlanamaması son değerlendirme aşamasının planlanmasını ve etkililiğin değerlendirilmesini olanaksız kılmaktadır.

Denetimli serbestlik sisteminde her bir genç birey için risk-ihtiyaç ve uygunluk değerlendirmesi ve buna uygun eğitim-iyileştirme planı yapılmaktadır. Burada denetimli serbestlik uzmanları genç bireylerin programlara katılım, yükümlülüklerinin infazı, takibi, ihlal durumu ve izlenmesi vaka sorumlusu ile birlikte koordine etmektedir. Bununla birlikte vaka yükünün artması, personel sayısının yetersiz olması gibi nedenlerle her bir genç için sınırlı süre ayrılabilmekte, her bir vaka derinlemesine ele alınamamakta; sistemden çıktıktan sonra gençlerin gelişim düzeyi, mükerrerlik durumu ve toplumsal kaynaklara erişimi gibi kritik konularının takibi yapılamamaktadır.

Risk ihtiyaç ve uygunluk paradigması denetimli serbestlik sisteminin etkililiğinde ön plana çıkan temel üç kriterdir (Andrews ve ark., 2011). Risk ilkesi kimin tedavi edileceğini; ihtiyaç ilkesi suçluluğa neden olan spesifik faktörlere odaklanmayı ve uygunluk ilkesi de nasıl müdahale edileceğini ifade etmektedir (Andrews ve Bonta, 2006). Andrew ve Bonta (2010), kanıta dayalı uygulamanın bir

örneği olarak risk ihtiyaç ve uygunluk modelinin başarılı bir şekilde uygulanmasının mükerrerlik oranlarını azalttığını belirtmektedir.

Haqanee ve ark. (2015), 29 denetimli serbestlik yükümlüsü genç ile yaptığı bir çalışmada, denetimli serbestlik uzmanlarının kaynak eksikliği nedeniyle gençlerin risk ve ihtiyaçlarını tam anlamıyla ele alamadıklarını; toplum temelli bir süreç içerisinde dahi gençler için mevcut kaynakların oldukça yetersiz olduğunu belirlemiştir. Denetimli serbestlik uzmanlarının daha kolay tanımlanan, izlenebilen ve doğrudan kaynaklarla bağlantılı ihtiyaçları ele alma eğiliminde olduğu görülmektedir.

Bu bağlamda benzer şekilde denetimli serbestlik sisteminde gençlerin istihdam, mesleki eğitim ve toplumsal kaynaklara erişim gibi somut ihtiyaçlarının ele alınmaya çalışıldığı; antisosyal tutumlar, bilişler, ailevi problemler ve pro sosyal olmayan bağların ise daha yüzeysel ele alındığı ve ihtiyaç alanlarına etkili çözümler üretilmediği görülmektedir.

Her bir gencin bireysel farklılıkları, suç geçmişi, deneyimleri, ailevi ve sosyal çevre farklılıkları, hazır bulunuşluğu ve değişim motivasyonu gibi özelliklerin dikkate alınamadığı ve her genç için bireyselleştirilmiş bir iyileşme planının yürütülemediği ifade edilmektedir. Bazı durumlarda uzmanların bireysel görüşmelerde gençlerin bilişsel durum, engel durumu ya da kişilik bozuklukları ile ilgili özelliklerini dikkate aldığı ve bu durumda gençleri grup çalışmalarına yönlendirmede belirttiği görülmektedir. Ancak bu da uzmanların eğitim alanlarına ve inisiyatif alma durumuna bağlı olarak değişmektedir.

Denetimli serbestlik sistemi özel gereksinimli gençler için de farklılıklara uygun bir müdahale planına sahip değildir. Daha ağır ruhsal problemleri olan yüksek risk grubundaki genç yükümlüler grup çalışmalarına dahil edilmemekte; yoğun bireysel görüşmeler ile sürece devam edilmektedir. Erdem ve ark. (2018), denetimli

serbestlik uzmanlarının yükümlülerin potansiyel ruhsal rahatsızlıklarını tespit edebilmek ve psikiyatrik tedaviye uygun yönlendirmeler yapmak için uygulamalı eğitimlere ihtiyaç duyduklarını belirlemiştir.

Denetimli serbestlik sisteminde, risk-ihtiyaç-uygunluk yaklaşımının titizlikle uygulanması, her denetimli serbestlik personelinin uygulama sürecine hakim olması, bu sistemin gerekliliklerine uygun bilgi ve beceri düzeyine sahip olması ve bunları içselleştirebilmesi konuları tartışılmaktadır. Bu sürecin etkin bir şekilde yürütülebilmesi için, denetimli serbestlik profesyonellerinin periyodik olarak eğitim ve süpervizyon programlarına ihtiyaç vardır (Alexander ve ark., 2014).

Denetimli serbestlik uzmanları rutin bir iş gününü, 5-6 bireysel görüşmeden 12 bireysel görüşmeye kadar uzayan bir iş yükü ile ve oldukça yoğun olarak tanımlamaktadır. Uzmanlar, görüşme sayıları arttıkça görüşmelerin veriminin düştüğünü; ideal görüşme sayılarının gün içinde en fazla 5 ya da 6 olması gerektiğini düşünmektedir. Uzmanlar, çalıştıkları büroların iş bölümüne uygun olarak kendi mesleki görevlerinin dışında da pek çok farklı görevi de yürütmek durumunda kalmaktadır. Birden fazla meslek elemanı ile aynı ortamın paylaşılması, aynı ortamda farklı görüşmelerin eş zamanlı olarak yürütülmek zorunda kalınması uzmanların yorucu ve yoğun bir iş günü geçirmesine neden olmaktadır.

Denetimli serbestlik uzmanları gerek yoğun iş yükü gerek değişime dirençli ve daha az motive genç grup ile etkili ve verimli bir terapötik ilişkinin kurulamaması nedeniyle mesleki tatminlerinin düşük olduğunu belirtmektedir. Uzmanlar mesleki doyum hissini sağlayan en önemli kriterin toplumun değişimine katkı sağlamak olduğunu düşünmektedir.

Denetimli serbestlik uzmanları farklı, dirençli ve ciddi suç profili ile çalışma, yoğun vaka yükü, aynı kurum ve alanda uzun süre görev yapma gibi nedenlerle çalışma motivasyonlarının azaldığını ve yoğun bir fiziksel, duygusal ve ruhsal

yorgunluk hissettiklerini belirtmektedir. Meslek elemanları hedef grubun motivasyonu ile birlikte kendi motivasyonunu da yüksek tutmaya çalışmanın, yaptıkları işin yeterince değer görmemesinin, kendini geliştirme ve sistemi geliştirme çabalarına destek bulamamanın mücadele ruhunu tükettiğini vurgulamaktadır. Wirkus (2015), değişen ve çelişen politikalar, düşük maaş, terfi imkanının olmaması, daha az güçlendirici ve katılımcı olmayan bir ortam gibi kurumsal yönetim faktörlerinin denetimli serbestlik uzmanlarında ciddi düzeyde stres oluşturduğunu ve bunların iş tatminsizliği ve tükenmişlik ile yakından ilişkili olduğunu belirtmektedir.

Personel Yetkinliğinin Geliştirilmesi

Denetimli serbestlik uzmanlarının büyük çoğunluğu, denetimli serbestlik sisteminde çalışmadan önce cezaevinde çalışma pratiğine sahip olmanın, belirli hükümlü-yükümlü profilini tanıma, etkili iletişim kurma ve etik mesleki uygulama yürütebilme noktasında son derece önemli olduğunu düşünmektedir. Denetimli serbestlik uzmanlarının çoğu, personelin yetkinliği bağlamında cezaevinde çalışma deneyiminin yükümlü-hükümlü profilini tanıma, farklı suç profiline ilişkin profesyonel bir tutum izleyebilme ve uzmanın kendini koruyabileceği bir sınır çizebilmesi açısından oldukça değerli olduğunu düşünmektedir. Özellikle uyuşturucu madde kullanımı, satışı gibi suç türleri ve suç profilleri hakkında meslek elemanlarının madde türleri, argo ifadeler, bağımlılık döngüsü, bağımlılık etkileri gibi pek çok konuda bilgi sahibi olması daha etkili bir müdahale sürecinin izlenebilmesi için kritik öneme sahiptir.

Denetimli serbestlik uzmanları, mesleki uygulamalara ilişkin herhangi bir geribildirim alamadıklarını, yaptıkları işin doğasının zorlayıcı ve yıpratıcı olduğunu ve kendilerine mesleki anlamda hak ettikleri değerin verilmediğini düşünmektedir. Uzmanlar tarafından meslek elemanlarının birbirlerine saygı duymadığı; her meslek elemanının yapılan işe benzer düzeyde özen göstermediği ve bunun meslek elemanları arasında rahatsızlık veren bir duruma neden olduğu ifade edilmektedir. Uzmanlar, meslek elemanlarının kendini geliştirmesi, özeleştiri yapması, bilimsel

araştırma ve proje fikirleri geliştirmesi ve iş birliğine açık bir tutum sergilemesi gerektiğini belirtmektedir.

Denetimli serbestlik sistemindeki gençlerin bazıları grup çalışmalarında bazı meslek elemanlarının öğretmen öğrenci ilişkisi kurduğu, didaktik bir anlatımla ders anlatır gibi süreci sürdürdüğü, bu çalışmaların verimsiz ve sıkıcı geçtiğini ifade etmektedir. Denetimli serbestlik uzmanları, gerek infaz bağlamının etkisi gerek meslek elemanlarının bilgi ve beceri düzeyleri ile bağlantılı olarak genç yükümlülerle kurulan mesleki ilişkilerin eşitlikçi ve kolaylaştırıcı olmadığını; bazı meslek elemanlarının dil, yaklaşım, yargılama ve güç hatası gibi iletişim hatalarını sergilediklerini belirtmektedir. Denetimli serbestlik uzmanları, genç bireylerle çalışırken kontrol edici ya da paternalistik bir yaklaşım yerine kolaylaştırıcı ve teşvik edici bir yaklaşım sergilemeleri gerektiğini düşünmektedir.

Aynı zamanda denetimli serbestlik uzmanlarının gençlerin pro-sosyal davranışlarını teşvik etme noktasında da rol model olarak davranması beklentisi vardır. Gençlerin denetimli serbestlik uzmanı ile ilişkisi tatmin edici olmayan zayıf akran ve aile ilişkilerinin yerini alabilir (Raynor ve ark., 2010). Denetimli serbestlik sistemindeki uzmanlar, sistem içinde yükümlülerin iyileştirilemez, güvenilir bireyler olarak görülmesi ayrımcı, ötekileştirici, etiketleyici söylem ve tutumlara neden olmaktadır. Bu noktada genç yükümlüleri topluma kazandırma sürecinde onları ötekileştirme ve yargılama yanlısına düşülmemesi için meslek elemanlarının mesleki ilişki kurma, profesyonel tutum, iletişim becerilerini geliştirme ve etik uygulama gibi konularda sürekli eğitimlerle ve eğitsel süpervizyon ile desteklenmesi gerekmektedir.

Denetimli serbestlik uzmanlarının, farklı cinsel yönelime sahip gruplar, cinsel suç ve uyuşturucu suçu gibi spesifik suç profili ile profesyonel mesleki ilişki kurma, travma, kriz yönetimi, havale ve yönlendirme süreci ile ilgili eğitim ihtiyaçları ön plana çıkmaktadır. Uzmanlar daha sağlıklı bireysel görüşme ve grup çalışmaları için

mesleki görüşme teknikleri, süpervizyon, iletişim becerileri, yaratıcı drama gibi eğitimlerin düzenlenmesi gerektiğini eklemiştir.

Erdem ve ark. (2018), denetimli serbestlik uzmanları ile yaptığı görüşmelerde klinik değerlendirme, tanı koyma, mülakat becerilerine ilişkin mesleki eğitim, fiziksel çalışma koşullarının iyileştirilmesi, etkili risk ölçüm araçlarının kullanımı ve geribildirim gibi personel ihtiyaçları ön plana çıkmıştır. Mesleki eğitim ihtiyaçları ve eğitsel süpervizyon ihtiyaçları da diğer araştırmalarda sıklıkla vurgulanan önemli noktalardandır (Bonta ve ark., 2010).

Denetimli serbestlik uzmanlarının yoğun iş yükü, mesleki duyarsızlaşma, tükenmişlik ve psikolojik baskı gibi sorunlar, özbakım becerileri ve baş etme becerilerinin artırılmasına yönelik eğitim ihtiyaçlarını belirgin hale gelmektedir. Denetimli serbestlik uzmanlarının büyük çoğunluğu eğitsel süpervizyon ihtiyacını karşılayabilmek için daha deneyimli meslektaşlarına danıştıklarını, kaynaklardan fikir aldıklarını, karar verme noktasında idareye başvurdıklarını ifade etmiştir. Süpervizyon noktasında başlıca başvuru noktasının üniversitelerin destek vermesi, hizmet içi eğitimlerin ve süpervizyonun hem aktif saha hem akademik deneyimi olan yetkin bir ekip tarafından verilmesi önerilmektedir.

Denetimli serbestlik uzmanları mesleki uygulama sürecinde belirli standart prosedürlere uymak durumunda olduklarını, vakaların denetim ve takip sürecinde tam bir bilgi ve yetki alanına sahip olamadıklarını belirtmiştir. Benzer biçimde uzmanlar 3 bireysel görüşme sonrası bireyin ihtiyaç halini gözeterek bireysel görüşmelere devamına tek başına karar verememekte, bu komisyon kararı ile onaylanmaktadır. Yükümlü bireyin ihtiyacının belirlenmesi ve cevaplanması noktasında karar verici olamamak meslek elemanlarının motivasyonunu düşürmektedir. Denetimli serbestlik uzmanları özel gereksinimli yükümlülerin de psikiyatri kliniklerine yönlendirilmesi ve oradan ücretsiz tedavi alabilmesi noktasında gerekli mesleki yetkinin kendilerine verilmesi gerektiğine inanmaktadır.

İki Farklı Pencereden: Hizmet Alan ve Hizmet Veren Gözünden Denetimli Serbestlik

Araştırmaya katılım gösteren gençlerin önemli bir kısmı denetimli serbestlik sisteminin hayatlarını düzene koymalarını sağlayan bir yapı sunduğu; olumsuz akran ortamından uzaklaştırdığını, madde kullanımının zararlarına ilişkin bilinçli bir farkındalık geliştirmelerine ve madde kullanımını bırakmalarına yardımcı olduğunu belirtmiştir. Kocagazioğlu ve ark. (2015), gençlerin çoğunun denetimli serbestlik tedbir sürecinde madde kullanımını bıraktığını ifade etmektedir. Denetimli serbestlik sistemindeki eğitim ve iyileştirme çalışmalarına yönelik bireylerin görüşlerinin incelendiği benzer çalışmalarda da (Çınar, 2015; Ada ve Peker, 2012; Dızman, 2019), bireyler iyileştirme programlarının etkili ve olumlu davranış kazanımı sağlayan programlar olduğunu düşünmektedir.

Gençlerin anlatımlarından anlaşıldığı üzere, denetimli serbestlik sistemi gençlerin bilişsel, duyuşsal, ruhsal, sosyal ve tinsel açıdan pek çok kazanım elde etmesine yarayan bir dayanak oluşturmaktadır. Gençler bu süreçte eğitim ve iyileştirme programlarının kazanımlarını, eğitim sürecine devam etme, yeni şeyler öğrenme, arkadaş ortamını değiştirme, hatalı biliş ve duyuşları değiştirme, hayır diyebilme vb öz kontrol becerileri kazanma ve problem çözme becerileri kazanma olarak ifade etmektedir. Gençler bu süreçte aile ve yakın sosyal çevre ile ilişkiler, serbest zaman değerlendirme, eş ve iş seçimi gibi konularda da danışmanlık aldıklarını ve bu danışmanlığın hayatlarına olumlu yansımaları olduğunu belirtmiştir.

Denetimli serbestlik uzmanları sistemde gençlerin en önemli kazanımının suç davranışı, hatalı düşünce ve davranış kalıplarına ilişkin farkındalık kazanmaları olduğunu belirtmektedir. Gençlerin bir kısmı denetimli serbestlik sürecinde karamsarlık, umutsuzluk ve geçmişe takılı kalma gibi duygularının farkına vardığını ve bunları değiştirmeye çalıştığını ve eğitim iyileştirme programları kapsamında öğrendikleri çoğu şeyi hayatlarında uygulamaya çalıştıklarını ifade etmiştir. Çınar

(2015)'ın çalışmasında denetimli serbestlik iyileştirme programlarının yükümlülerin davranışlarında olumlu anlamda değişim sağladığı belirtilmiştir.

Araştırmaya dahil olan gençlerin denetimli serbestlik uzmanları ile arasındaki ilişki değerlendirildiğinde, gençlerin çoğu meslek elemanı ile olumlu ilişkiler geliştirdiklerini; bireysel görüşmelerde yargılanmadan dinlenilme, kabul edilme, değer görme, kendini ifade edebilme gibi ihtiyaçlarının karşılandığını ifade etmiştir. Bazı araştırmalarda da denetimli serbestlik uzmanları ile gençler ilişkilerini olumlu, pozitif, sıcak, şefkatli, yardımsever ve destekleyici olarak tanımlamaktadır (Springer ve ark., 2009; Schwalbe, 2012; Schwalbe ve Maschi, 2010). Denetimli serbestlik uzmanları benzer şekilde, genç bireylerin önemli bir kısmının en temel ihtiyaçlarının burada karşılandığını, çoğunun sevgi görme, dinlenilme, onaylanma, soru sorma, cevap verme, değer görme gibi temel psiko-sosyal ihtiyaçlarının kurumda profesyonel ilişki çerçevesinde karşılandığını ifade etmektedir. Gençler rehberlik ve danışmanlık kültürüne alıştıkça tepkiselliklerinin azaldığı, söz alma, zaman yönetimi gibi becerilerinin geliştiği gözlemlenmiştir.

Bir grup genç ise sistemin zaman kaybı olduğunu; hayatlarında etkili bir değişim sağlamadığı ve herhangi bir faydasının olmadığını düşünmektedir. Bu hem genç bireylerin denetimli serbestlik sisteminde değişim sürecine aktif olarak katılım motivasyonunun olmaması hem de sistemin gençlerin ihtiyaçlarına yeterince cevap verememesi ile açıklanabilir. Brinson (2013)'a göre, hedeflerin zorunlu kılınması, gençlerin denetimli serbestlik uzmanlarını müdahaleci olarak görmesine ve süreci anlamsız olarak değerlendirmesine neden olabilmektedir. Benzer çalışmalarda da denetimli serbestlik altındaki bireylerin yarısına yakını için programların pozitif çıktıları söz konusu iken; diğer yarısı için programların hedefine ulaşamadığı belirtilmiştir (Ertan ve Demez, 2016; Çınar, 2015).

Denetimli serbestlik sisteminin olumlu katkılarının yanı sıra çoğu genç tarafından dile getirilen en olumsuz etkisinin gençlerin günlük rutin ve programlarını aksatmak zorunda kalmaları olmuştur. Gençlerin önemlice bir kısmı denetimli

serbestlik yükümlülüklerinin okul devamını etkilediğini, işvereninden izin alma ve müdürlüğe ulaşım konusunda, maddi olarak da ciddi zorluklar yaşadıklarını ifade etmiştir. Maddi desteğe ihtiyaç duyduğunu belirten bazı gençler denetimli serbestlik sisteminin maddi anlamda herhangi bir destek sunulmadığını ifade etmiştir.

Çınar, (2015); Ada ve Peker, (2012)'in çalışmalarında bireyler denetimli serbestliğe gelmenin işlerine devam etmelerine engel olduğu düşüncesine sahiptir. Dızman (2019)'ın çalışmasında da denetimli serbestliği faydasız bulan gençlerin işyerinden izin almakta sıkıntı yaşadıklarını; bazıları işten çıkartıldıklarını, istihdam arayışında olanların çoğu ise iş bulmakta zorlandıklarını belirtmektedir. Denetimli serbestlik yükümlülerinin istihdam alanına katılmalarını engelleyen başlıca engellerden biri özel sektörde eski hükümlü istihdam etme zorunluluğunun yasal olarak kaldırılması olmuştur (Birişbek, 2016). Ayrıca kamuda %2 olan eski hükümlü çalıştırma kotasına terör mağduru bireylerin de dahil edilmesi eski hükümlülerin istihdam oranlarını azaltmıştır. Özellikle çalışma hayatının gençleri suçtan uzakta tutma, hayatlarını düzene sokma ve toplum içinde kendine yer edinme noktasında kritik öneme sahip olduğu açıktır. Bu açıdan denetimli serbestlik sisteminin özellikle iş yaşamı ve yükümlülükleri arasındaki dengeyi kurabilmesi için gençlerin desteklenmesi büyük önem taşımaktadır.

Bazı gençler denetimli serbestlik sisteminde yükümlülük sürecinin yanısıra çeşitli sanatsal aktivite, sportif faaliyetler ve gezi etkinlikleri düzenlenmesinin güzel olacağını düşünmektedir. Birişbek (2016)'ın belirttiği gibi denetimli serbestlik sisteminde gençler, olumlu sosyal davranış ve becerilerinin geliştirilmesi amacıyla ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda eğitsel, sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif etkinliklere yönlendirilmektedir.

Denetimli serbestlik sistemindeki bazı gençler ise, kendisine bir ihtiyacı ya da alternatif kaynaklara ihtiyacı olup olmadığı sorulduğunda 'hiçbir ihtiyacının olmadığını söylemiştir. Bu çarpıcı bir sonuç olarak 'suç davranışının, öfke, saldırganlık, madde kullanımı gibi davranışların karşılanmamış ihtiyaçların bir

görünümü olarak değerlendirildiği görüşüyle uyuşmamaktadır. Genç bireylerin çoğunun farklı psiko-sosyal- ruhsal- duygusal ihtiyaçlarının olduğu ancak bunu dile getirme konusunda çekingen davrandıkları, denetimli serbestlik sistemine güven duymadıkları, zorunlu gönüllü olarak sisteme dâhil oldukları için düşük motivasyona sahip oldukları; sistemin gençler için iyileştirici bir çevre sunmadığı; çoğunluğunun kendi ihtiyacına ilişkin bir farkındalığının olmadığı, bunun alışageldikleri ailevi- çevresel temaslar, doygunluk sağlamayan ilişkiler ve yetersiz uyarım ile ilişkili süreçlerin bir yansıması olduğu söylenebilir.

Denetimli serbestlik sisteminde bazı gençler ise, bağımlılık iyileştirme programlarını maddeleri hatırlattığı; madde kullanımına özenmeye yol açtığı ve yoksunluk sürecindeki kişilerde ters etkiye neden olduğu şeklinde eleştirmektedir. Özellikle yoksunluğa bağlı bedensel, duygusal, ruhsal ve sosyal zorlayıcı belirtiler ve nöksler ile baş etmek zorunda olan gençlerin çoğu denetimli serbestlik sürecinde de yorgunluk, stres, kaygı gibi hisler yaşadıklarını; sürecin sağlık durumlarına herhangi bir etkisinin olmadığını belirtmektedir. Özbay ve ark. (2017), gençlerin bu süreçte stresle baş etmelerini destekleyecek biçimde duygu düzenleme, problem çözme ve karar verme gibi yaşam becerilerinin geliştirilmesine yönelik programlara ihtiyaç duyduğunu belirtmektedir.

Bazı gençler maddeleri kimyasal ve yasal olma durumuna göre değerlendirmekte; hafif olarak değerlendirdiği esrar maddesini bağımlılık yapıcı olarak görmemekte; sigara ve alkol kullanımını ise madde kullanımı olarak değerlendirmemektedir. Bu gençler dışarıda madde kullanımına devam ettikleri takdirde bunun anlaşılamayacağını ve bu süreçte çoğu kişinin madde kullanımına devam ettiğini düşünmektedir. Bazı gençler ise madde kullanımının bırakılmasında tek çözümün kendi iradeleri ile ilgili olduğunu ve sistemin buna etkisinin olamayacağı görüşündedir. Denetimli serbestlik uzmanları da madde kullanımı ve ilişkili suçlarda gençlerin nötrleştirme, mantığa bürüme, yadsıma gibi psikolojik savunma mekanizmaları geliştirebildiğini, bunun gönüllü katılım ve değişimi engelleyici olduğunu ifade etmektedir.

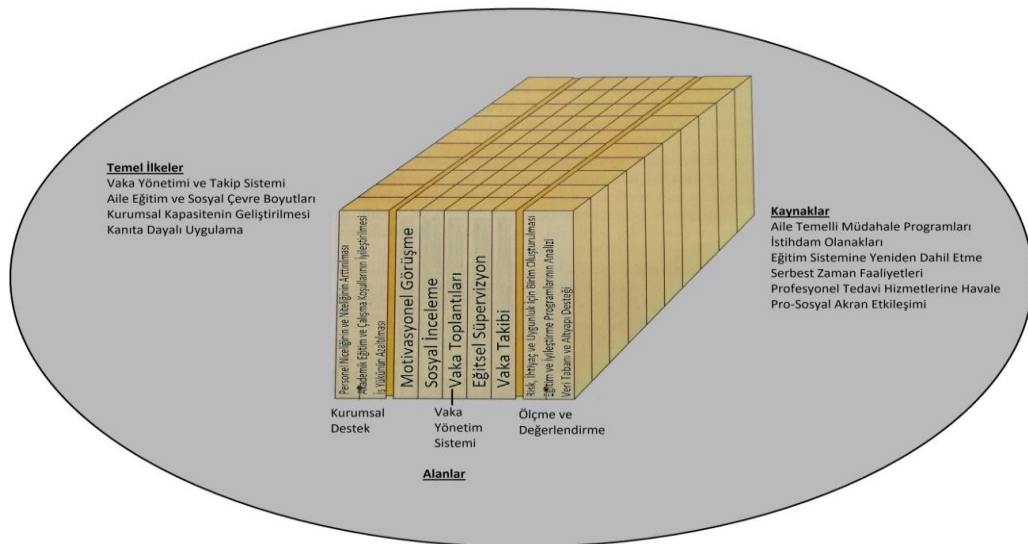
Denetimli serbestlik uzmanları da SAMBA grup çalışmalarının gençlerin madde kullanımını tetikleyici olumsuz akran etkileşimlerine neden olabildiğini belirtmekte; bu açıdan grup çalışması ortamının özellikle ‘deneme amaçlı kullanımı olan’ ve bağımlılık geliştirmemiş olan genç grupları için tekrarlayan kullanım ve madde temini gibi riskleri barındırabileceğini ifade etmektedir. DENGİ projesi kapsamında yetişkinler ve çocukların paylaştıkları binalar ve her iki gruba hizmet veren personel ayrılmıştır. Bununla birlikte genç grup yetişkinler ile aynı binada aynı ortamlarda bulunmaya devam etmektedir. Benzer şekilde Dızman (2019)’ın çalışmasında da gençler uyuşturucu satışı yapan ve uyuşturucu kullanımı olan yetişkinlerin ve gençlerin aynı ortamda olmasının uyuşturucu madde teminine ve nüklere sebep olabileceğini vurgulamaktadır.

Bununla birlikte gençlerin esrar gibi bağımlılık yapıcı maddeleri hafif, doğal, bağımlılık yapmayan, istenildiğinde bırakılabilecek maddeler olarak görmesi, yoksunluk sürecini profesyonel tıbbi bir destek olmadan aşmaya çalışması, var olan eğitim ve iyileştirme programlarının gençlerde olası tetikleyici etkilere yol açma riskinin bulunması gibi durumlar madde kullanım eğilimi devam eden gençlerin denetimi ve etkili bir tedavi sürecinin yürütülmesi noktasında yetersiz kalınmasına yol açmaktadır.

Denetimli serbestlik sisteminde değiştirilmesi gereken yönlerle ilişkin gençlerin fikirleri alındığına, gençlerden bazıları bireysel görüşme sıklıklarının azaltılmasının bazıları ise artırılmasının daha iyi olacağı görüşündedir. Gençler özellikle bireysel görüşmelere, eğitim ve iyileştirme programlarına geç kalma durumunda daha esnek bir tutum gösterilmesini istemektedir. Bazı gençler ise, denetimli serbestlik sistemindeki değişim ile pek ilgilenmemekte; sürecin sadece imza yükümlülüğünden ibaret olmasının yeterli olacağını düşünmekte; sistemin kendileri adına herhangi bir değişim yaratamayacağına inanmaktadır. Kuşkusuz bunda gençlerin denetimli serbestlik sisteminde tedbir kararı ile zorunlu olarak bulunuyor olmasının ve inanç, beklenti, değişim motivasyonu gibi bireysel farklılıkların da etkisi bulunmaktadır.

Kanıtı Dayalı Denetimli Serbestlik Mümkün Mü?

Bugün mükerrer suçun azaltılmasında etkili olan bir dizi toplum temelli denetim ve süpervizyon uygulamaları bulunmaktadır. Kanıta dayalı uygulama olarak adlandırılan bu uygulamalar, riski değerlendirmek ve hizmet ihtiyaçlarını belirlemek için standartlaştırılmış, onaylanmış değerlendirme araçlarını, suçlu gruplarını belirlenen risk ve ihtiyaçlara göre uygun tedavi ve yönlendirmeyi, mükerrer suç riski yüksek olan gruplar için alternatif tedavi ve uygun havalenin sağlanmasını içermektedir (Farrell ve ark., 2011). Denetimli serbestlik ortamlarında kanıt temelli uygulamaların geliştirilmesi için örgütsel değişikliğin sağlanması hem kapsamlı planlama hem de eğitim gerektiren karmaşık ve uzun bir süreçtir (Viglione ve ark., 2018).

Şekil 4.1 Kanıta Dayalı Denetimli Serbestlik Müdahalesi

Denetimli serbestlik sisteminde kanıta dayalı uygulamalardan bahsedilebilmesi için yürütülen eğitim ve iyileştirme faaliyetlerinin uzun erimli veya tekrarlı araştırmalarla, deneysel çalışmalarla değerlendirilmesi gerekmektedir. Denetimli serbestlik uzmanları kanıta dayalı uygulamayı, bilimsel çalışma sonucu bilimsel verilerin elde edilmesi, izleme ve takip süreci olarak değerlendirmiştir.

Bununla birlikte bazı uzmanlar kanıta dayalı uygulama kavramına ilişkin net bir bilgiye sahip değildir. Gerek kanıta dayalı uygulamanın bilinmemesi, gerek ortak bir kanıt temelli uygulama tanımının olmaması sosyal hizmet uygulamalarında kanıt temelli uygulamanın nasıl kullanılacağı ve etkili müdahalelerin nasıl geliştirileceğinin anlaşılmasını engellemektedir (Gray ve ark., 2015; Chonody ve Teater, 2018). Denetimli serbestlik uzmanları kanıta dayalı uygulamanın olası olması için kurum yönetimi ve meslek elemanlarının bütün olarak bu kavrama ilişkin bir farkındalığının ve çabasının olması gerektiğini düşünmektedir.

Genç ceza adalet sisteminde hizmetlerin yürütülmesinde kanıt temelli uygulamaların kullanılması hedefleniyor olsa da gençlere yönelik programların yürütülmesinde yöneticiler, uzmanlar ve personeller arasında bir görüş birliği ve farkındalığın olmadığı görülmüştür. Viglione ve ark. (2018), araştırmalarında meslek elemanlarının çalıştıkları kurumlara bağlılık hissettiklerinde, en iyi uygulamaların geliştirilmesi için içsel motivasyonlarının geliştiğini ve en iyi uygulamalara katılma olasılıklarının arttığını tespit etmiştir. Kurumlar kanıta dayalı uygulamalarla ilgili değişimi desteklemek için daha güçlü bir altyapı oluşturmak istiyorsa, personelin kuruma ve hedeflerine bağlı olmalarını sağlamak için adımlar atması gerekmektedir.

Başarı, kanıt temelli uygulama felsefesine değer veren güçlü bir kurum liderine, kurumun değişime karşı hazır bulunuşluğuna; uygulayıcıların deneyim ve tutumlarına ve fon kaynaklarına sıkı sıkıya bağlıdır (McKee, 2014). Bu bağlamda kurum yönetimi ve üst düzey karar mekanizmalarının mükerrer ve etkisiz hizmetlerin değerlendirilmesinde inisiyatif alması köklü bir değişim için elzemdir.

Denetimli serbestlik uzmanları çoğunlukla araştırma, bilimsel bilgiye erişim ve uygulama sürecinde bunu kullanma eğiliminde olsa da yoğun görüşme sayıları ve yoğun iş yükü nedeniyle bu çok mümkün olmamaktadır. Uzmanlar özellikle zorlayıcı suç profili ve spesifik vakalar ile çalışırken, klinik değerlendirme sürecinde ve makro ölçekli çalışmalar yaparken bilimsel araştırmalara başvurma ihtiyacı hissetmektedir.

Kanıtı dayalı uygulamanın benimsenmesi önündeki engellerden biri uygulamaların verimliliğine ilişkin olumsuz çıktıların başarısızlık olarak değerlendirilmesi olduğu belirtilmektedir. Denetimli serbestlik uzmanları kanıtı dayalı uygulamaların hayata geçirilebilmesi için bakanlık tarafından bunun bir politika haline getirilmesi gerektiğini düşünmektedir. Bununla birlikte, idari birimlerin, meslek elemanlarının ve idari personelin ortak bir çaba içinde hareket etmesi gerektiği düşünülmektedir. Bazı denetimli serbestlik uzmanları ise, kurumdaki iş yoğunluğu nedeniyle eğitim ve iyileştirme programlarının etkisinin değerlendirilmesinin mümkün olmayacağını belirtmiştir. Kanıtı dayalı uygulama için meslek elemanlarının araştırma bilgi ve deneyimi, uygun ölçüm yöntemlerinin ve kriterlerinin belirlenebilmesi, geçerlik güvenirlik, hedef grubun etkileşimde olduğu tüm sistemlerin dâhil edildiği bir şekilde bütüncül olarak değerlendirilmesi gibi pek çok konunun da dikkate alınması gerekmektedir.

Denetimli serbestlik sistemindeki uzmanlarının gerek etkili uygulama sürecini benimseme gerek buna uygun mesleki rol ve sorumlulukları yerine getirme noktasında yeterince destek göremediği söylenebilir. Kanıt temeline dayalı uygulamaya ilişkin ciddi bir ihtiyaç ve motivasyon olmasına rağmen, kanıtların arandığı, depolandığı bir sistemin varlığından ve kanıtı dayalı bir süreçten bahsetmek güçtür. Erdem ve ark. (2018), çalışmalarında denetimli serbestlik uzmanlarının yükümlü profiline hayatında ne ölçüde değişim yarattığı ve etkili olduğuna ilişkin bilgi ihtiyacı olduğunu vurgulamaktadır.

Kanıtı dayalı uygulama örnekleri bazı meslek elemanlarının bireysel çabalarından öteye gidememektedir. Denetimli serbestlik uzmanlarına göre sağlıklı bir vaka yönetiminin önündeki en ciddi engellerden biri eğitim ve iyileştirme çalışmalarının etkililiğinin ve her bir vakadaki başarı oranının ölçülmesini sağlayacak bir altyapının eksikliğidir. Brinson (2013)'a göre, çocuk refahı personeli ve çocuk adalet sistemleri arasında iletişim ve bilgi paylaşımı için az sayıda resmi mekanizmanın olması her iki sisteme kayıtlı gençlere hizmet ederken yapısal zorlukları da beraberinde getirmektedir.

Uzmanlar özellikle tedavi ve denetimli serbestlik kararı ile sisteme dahil olan gençlerin sosyal çevreleri ile etkileşimlerinin devam ettiği, bunun uyuşturucu temini ve kullanımını sürdürme riskini artırdığını, bu etkileşimin etkili şekilde önlenebileceği bir mekanizmanın olmadığını belirtmektedir. Uzmanlar, genç bireylerin sosyal çevre değişiminin sağlanması, pro-sosyal etkileşimlerinin artırılması, ailesinin bilinç düzeyinin artırılması ile mükerrerliğin önlenebileceğini düşünmektedir. Ögel (2010), madde kullanımını önleme programlarının hedef gruba uygun stratejiler içermesi, uzun süreli ve tekrarlayan yapıya sahip olması, ölçülebilir hedeflerinin olması, okul, aile ve topluma dönük hazırlanması ve interaktif eğitim yöntemlerini içermesi ve kanıta dayalı olması gibi kriterlere dikkat çekmektedir.

Mükerrerlik riski ve mükerrer suç önleyici çalışmalar değerlendirilirken genç bireylerin tüm ceza adalet sistemi deneyiminin ele alınması gerektiği; mükerrerliğin önlenmesinde tek başına denetimli serbestlik sisteminin yeterli olamayacağı, genç bireyler için doğru ve yeterli kaynaklara erişimin sağlanmasının gerektiği belirtilmektedir. Denetimli serbestlik sisteminde genç bireyler için yükümlülükleri herhangi bir ihlal durumunda kapatılacak ve cezaevine gönderilecek bir dosya niteliği taşımaktadır. Bu açıdan gençler için bu yasal yaptırımların caydırıcı nitelikte olduğu söylenebilir. Applegate ve ark. (2019), denetimli serbestlik yükümlülerinin büyük çoğunluğun yeniden denetimli serbestliğe gelmemek için gelecekte suça karışmayacağını ifade etmiştir. Bununla birlikte bazı gençler sistemin infaz bağlamını yeterince algılayamamakta ve süreci geçip gitmesi beklenen bir şartlı bir tahliye süreci olarak görmektedir.

Denetimli serbestlik sisteminde mükerrer suç nedeniyle yeniden sisteme dahil olan genç bireyler için spesifik müdahale programları bulunmamakta; bireyler aynı programlara dahil edilmektedir. Bu açıdan bireyler için fayda sağlamadığı düşünülen hizmetlerde de mükerrerliğe gidildiği söylenebilir. Denetimli serbestlik uzmanları mükerrerliğe yönelik alternatif olarak özellikle riskli sosyal çevrelerde mahalle düzeyinde gençlerle, aileleriyle ve yakın çevresiyle temas halinde olabilecek ve kaynakları harekete geçirebilecek merkezlerin kurulmasını önermektedir. Bunun

yanısıra ailelere yönelik risk ve koruyucu faktörler, gençlerde gelişimsel faktörler, uyuşturucu kullanımı, koruyucu-önleyici faaliyetleri içerici eğitim programlarının düzenlenebileceği, gençlerin meslek edinmesine yönelik devletin diğer organlarının aktif şekilde çalışması gerektiği düşünülmektedir.

Denetimli serbestlik sistemindeki mevcut eğitim ve iyileştirme programlarının belirlenen amaçlara ne düzeyde ulaşılmasını sağladığının ortaya koyulması profesyonel bir uygulama sürecini de beraberinde getirecektir. Mükerrer suçların önlenmesinde kritik bir rol üstlenen denetimli serbestlik sisteminde mükerrer suç ile ilgili istatistikî bilgi ve veri tabanı ihtiyacı, uzman personel tarafından sıklıkla dile getirilmektedir. Dizman (2015)'ın da ifade ettiği gibi, tüm dünyada denetimli serbestlik alanında mükerrer suç oranlarının ölçülmesine yönelik yürütülen ve geliştirilmeye çalışılan araştırmalar bize başarılı bir denetimli serbestlik sistemi için ölçme ve değerlendirme zorunluluğunu göstermektedir. Denetimli serbestlikte mükerrerlik oranlarını ölçülmesi ve takip edilmesini sağlayacak bir sisteme ihtiyaç duyulmaktadır.

Programların etkililiğine ilişkin araştırma ve çalışmaların yürütülebilmesi için sistematik bir veri toplama sürecinin yapılandırılması gerekmektedir. Bilimsel bir veri toplama sürecinin olmaması, eğitim programlarına yönelik veri toplama sürecinin meslek elemanlarının inisiyatifine bağlı kaldığı ve daha çok sözel, yüzeysel ve kayıt altına alınmayan geribildirimlerden oluştuğu görülmektedir. Güçlü ve belgelenmiş kanıtlar meslek elemanlarının verdiği emeğin ve katkının ortaya koyulmasında ve meslek elemanlarının iş tatmininin artmasında ciddi katkılar sunacaktır. Programların etkililiğinin değerlendirilmesi ve kanıta dayalı uygulamanın benimsenmesinde temel gereksinim kurumlarda bu anlayışın benimsenmesidir. Greenwood ve Turner (2009), kanıta dayalı reformun, örgütün sadece bir bölümünde kökleşemeyeceğini ve gelişemeyeceğini, kanıta dayalı bir yaklaşımın benimsenmesinin kurum genelinde mümkün olabileceğini belirtmektedir.

Çoğu kurum idarecileri ve meslek elemanı için temel öncelik sistemin işleyişi ile ilgili farklı konulara verilmekte ve kanıta dayalı uygulama gündeme dahi alınmamaktadır. Kanıta dayalı uygulama kavramına aşına olan az sayıda meslek elemanının ise lisansüstü akademik bir geçmişinin olduğu görülmektedir. Kanıta dayalı uygulamanın benimsenmesi ve izlenmesi için kurumsal bir alt yapı desteğinin yanı sıra profesyonel meslek elemanlarının da bir araştırma planlayabilme, yürütebilme, değerlendirme ve raporlama konusunda bilgi ve beceri sahibi olması gerekmektedir. Adalet sistemi içindeki programların etkililiğinin değerlendirilmesine yönelik araştırmalar planlanırken deney-kontrol grubunun özelliklerinin, grupların belirlenmesindeki kriterlerin ve program öncesi ve sonrasındaki ilgili değişkenlerin belirlenmesinde ‘seçim yanlılığı’ riskine dikkat edilmesi ve uygun bilimsel değerlendirme ve yöntemlerin tercih edilmesi önemli bir noktadır (Farrington, 2003).

Bir araştırmada, kanıt temelli uygulamanın en iyi şekilde uygulanabilmesi için profesyonel meslek elemanlarının kendilerini araştırma, değerlendirme ve uygulamada yer almaları gerekip gerekmediği açısından farklı şekilde değerlendirdikleri tespit edilmiştir. 364 sosyal hizmet uzmanının katıldığı araştırmada katılımcıların %41'i araştırma ve uygulama sorumluluğunu taşıdığını düşünürken, %42'si kanıt temelli uygulamanın başkaları tarafından geliştirilen kılavuz ve protokollerin kullanımını ile yapılandırılan bir süreç olduğunu düşünmektedir (Gray ve ark., 2015). Türkiye’de sosyal hizmet uygulamalarının değerlendirilmesinde kanıta dayalı uygulamadan düşük düzeyde yararlanıldığı, bilgi ihtiyacının daha çok meslektaş, süpervizör vb. kaynaklardan elde edildiği belirtilmektedir (Polat, 2007).

Denetimli Serbestlik Sisteminin Etkililiği Üzerine

Denetimli serbestlik sistemi suça sürüklenen gençlerin işlevsel olan davranış örüntüleri geliştirerek yeniden topluma uyum sağlanmasını hedef almaktadır. Bununla birlikte gençler çoğunlukla denetimli serbestlik sürecinde kriminojenik risklerin bulunduğu ve devam ettiği sosyal çevrelerine geri dönmekte, mükerrer suç

riski ortaya çıkabilmektedir. Denetimli serbestlik sistemi denetim ve izleme ile sınırlıdır, gençler sosyal çevreleriyle ve daha geniş topluluklarla sık sık temas halindedir ve bu da suça yeniden sürüklenme için sayısız risklere neden olabilir. Denetimli serbestlik müdürlüklerinde var olan program ve uygulamalara katılan genç bireylerin kurum dışında, aile içinde, okul ortamında ve sosyal çevresi içinde ele alınamaması, sistemik ve bütüncül değerlendirmeyi engellemektedir.

Denetimli serbestlik sisteminde sunulan psiko-eğitim hizmetleri ile verilmeye çalışılan ‘uygun tepki ve pozitif iletişim tekniklerinin’ her yükümlü bireyin ihtiyaçlarını karşılayıp karşılamadığı bir tartışma konusudur (Alexander ve ark., 2014). Bu hizmetler bazı gençlerin ihtiyacına cevap verebilirken bazı gençler için ise sadece ‘katılmak zorunda olduğu bir çalışma’ olarak tanımlanmaktadır. Araştırmaya katılan gençlerin çoğu sistemin zaman alan, günlük rutinlerini, iş ve okul ile ilgili sorumluluklarını olumsuz anlamda etkileyen ve psiko-sosyal dengelerini bozan bir sistem olarak değerlendirmektedir.

Bu bağlamda gençlerin çoğu denetimli serbestlik sisteminin kalıcı çözümler sunan etkili bir yapıya sahip olmadığını düşünmekteyken; gençlerin bazıları olumlu kazanımlar elde ettiğini belirtmektedir. Bu bağlamda gençlerin temel ve öncelikli karşılanmayan ihtiyaçlarının ele alınması, buna ilişkin kaynakların harekete geçirilmesi, motivasyonel bir görüşme sürecinin yapılandırılması sürecin verimli bir şekilde sürdürülebilmesi açısından önem taşımaktadır.

Denetimli serbestlik uzmanları eğitim ve iyileştirme programlarının daha çok bilgilendirme ve farkındalık oluşturmaya dayalı olduğu, bu yönüyle gençlerin hayatına yeterince temas edemediği görüşündedir. Bu bağlamda, mesleki görüşme sürecinin iyi yapılandırılmaması, her birey için yeterli bir süre ayıramaması, görüşme sürecinin sohbete dönüşmesi, öneri ve tavsiye verme eğiliminde olunması ve güven ilişkisinin kurulamaması gibi nedenlerle terapötik bir etkiden bahsetmek zorlaşmaktadır. Bu aynı zamanda genç yükümlü bireylerin iyileştirme programlarında sunulan mesajları içselleştirememeleri ile de yakından ilişkilidir.

Denetimli serbestlik uzmanları genç yükümlü bireylerin denetim planında yükümlülüklerin iyileştirme programlarından daha yoğun olduğunu ve bunun genç bireylerin iyileşmesine yönelik çabaları olumsuz etkilediğini düşünmektedir. Temel ihtiyaçları karşılanmayan ve yoğun yükümlülükleri yerine getirmeleri beklenen gençler eğitim ve iyileştirme programlarına katılım ve değişime karşıt bir tutum ve direnç geliştirmektedir.

Denetimli serbestlik sisteminde tedavi ve denetim fonksiyonlarının bağdaşmaması; sistemin bireyleri müracaatçı olarak değil suçlu olarak görme eğiliminin olması, eğitim ve iyileştirmenin zorunlu olarak sunulması nedeniyle de eleştirilmektedir. Denetimli serbestlik istikrarsız bir pozisyonda kalabilmektedir: eğer infaz cezalandırmanın asıl amacı ise, denetimli serbestlik sistemi yeterince cezalandırıcı olabilir mi? Bu noktada sistemin mükerrer suçun önlenmesine katkı sunduğu söylenebilir ancak denetimli serbestliğin bu konuda etkili olduğuna ilişkin yeterli ve açık kanıtlar yoktur (Canton, 2011).

Eğitim ve iyileştirme programlarının etkililiğinin değerlendirilmesi mükerrer hizmet sunumunun engellenmesi, etkili olmayan içeriklerin yeniden düzenlenmesi, yükümlülerin değerlendirme sürecine aktif katılımının sağlanması, etkili programların geliştirilebilmesi ve bilimsel temele dayalı bir uygulama yapısının oluşabilmesi noktasında büyük önem taşımaktadır. Canton (2011) yükümlü genç bireylerin planlama sürecine dahil edilmesinin ve suç davranışları ile ilgili görüşlerini ifade etme fırsatı verilmesinin önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Denetimli serbestlik uygulamalarının etkililiğinin değerlendirilmesinde çoğunlukla bilimsel ölçek ve değerlendirme formlarının kullanılmadığı; daha çok programların içerisinde yer alan değerlendirme kriterlerinin kullanıldığı ya da yükümlü bireylerden sadece sözel geribildirimlerin alındığı görülmektedir. Denetimli serbestlik uzmanları mevcut değerlendirme araçlarının suç profiline ve yükümlülerin ihtiyaçlarına ilişkin fikir verdiği ancak daha sağlıklı bir müdahale planı

oluşturabilmek için amaca yönelik bilimsel ölçek ve değerlendirme araçlarının kullanımının faydalı olacağı görüşündedir.

Değerlendirme için ölçek kullanımı noktasında bazı uzmanlar arasında fikir ayrılıkları bulunmaktadır. Bazı uzmanlar değerlendirme sürecinde bilimsel değerlendirme için uzmanın yetkinliğinin önemli bir kriter olduğunu, her uzmanın ölçek ve değerlendirme aracı kullanmaması gerektiğini düşünmektedir. Burada uzmanlar açıkça programlar aynı olsa da her meslek elemanının bu programı aynı yetkinlikte sunamayacağı bu nedenle programların etkililiğine ilişkin sağlıklı bir veriye ulaşılamayacağını düşünmektedir.

Etkililiğin değerlendirilmesi için bireylerin tüm adli kurumdaki süreçlerinin bütününe bakılması ve kurumlar arası bütüncül bir değerlendirme sistemine ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda ölçme ve değerlendirmenin merkezde tek bir elden yürütülmesine ve takip edilmesine yarayacak bir yapıya ihtiyaç olduğu eklenmiştir. Bu yapının temelini ise tüm verilerin toplandığı, depolandığı ve paylaşım ağının olduğu bir teknik altyapı oluşturmaktadır. Bu bağlamda, kurumlar bünyesinde ölçme ve değerlendirme büroları kurulabileceği ve UYAP sistemi ile entegrasyonunun sağlanabileceği düşünülmektedir. Bazı uzmanlar ise, ölçme ve değerlendirme sisteminin oluşturulabilmesi için bakanlık ve müdürlüklerin iş birliğinde yürütülecek projeler ile mümkün olabileceği görüşündedir.

Denetimli serbestlik sisteminde başarı göstergesi belirsiz görülmekte, sistemde hizmet verilen eski vaka ve dosya sayısı ile sistemden çıkan ve sisteme yeniden dahil olmayan dosya sayısının da başarı göstergesi olarak değerlendirilemeyeceği düşünülmektedir. Dosyanın kapatılması, o vaka için tam bir iyileşme sağlandığı anlamına gelmemektedir. Sadece mahkemelerce verilen mükerrer denetimli serbestlik sayılarına ilişkin veri bulunması, genel mükerrerlik oranlarına ilişkin sağlıklı veri tabanının olmayışı nedeniyle sağlıklı bir başarı göstergesinden söz etmek çok mümkün görünmemektedir. Denetimli serbestlik uzmanları, denetimli serbestlik sisteminin adalet sisteminin son halkası olduğunu ve

mükerrerliğin önlenmesinde tek başına etkili olamayacağını düşünmektedir. Buna göre, gençlerin kriminojenik risk ve ihtiyaçlarının ele alınmasında ilgili tüm bakanlıklar, yerel yönetimler, sivil toplum örgütlerinin kolektif çabası gerekli görülmektedir.

Denetimli serbestlik sisteminin ciddi bir iş yükü altında sayısız görev ve amacı yerine getirmesi gerektiğine ilişkin inanç, bireylerin yeniden suç işlemesi durumunda genel olarak başarısızlığın sisteme ve denetimli serbestlik uzmanlarına atfedilmesine ve sıklıkla suçlamaların hedefi olmalarına neden olmaktadır (Bogue ve ark., 2004). Genel olarak Türkiye’deki denetimli serbestlik sisteminde de böyle bir algı olduğu söylenebilir. Denetimli serbestlik sistemi kendi içinde infaz ve iyileştirme boyutlarını bir arada yürütme sorumluluğunu taşımaktadır. İnfaz boyutunun iyileştirme boyutu ile girift bir yapıda olması, iyileşmenin sağlanması önünde engelleyici olabilmektedir. Bununla birlikte iyileşmeden bahsedebilmek için çocuk ve gençlerin kendi kaderlerini tayin hakkı, değişim motivasyonu, gönüllülük durumu son derece önemlidir. Denetimli serbestlik sistemine dâhil olan çocuk ve gençlerin büyük bir çoğunluğunun ise daha az gönüllü ya da zorunlu- gönüllü bir grup olduğu hatırd tutulmalıdır. Ceza-adalet sisteminde müdahale, önleme ve izleme boyutlarında hesap verebilirlik sürecine diğer kurum ve kuruluşların da dâhil edilerek değerlendirme yapılması önem arz etmektedir.

Denetimli serbestlik sisteminde dahil olan gençler toplumun koruyamadığı, toplumdaki risklere karşı savunmasız bırakılan gençler olarak değerlendirilmektedir. Bu noktada sadece denetimli serbestlik sisteminin değil gençlerin yetişmesinde sorumluluk sahibi tüm ara mekanizmaların görevini yerine getirmediği söylenebilir. Bu bağlamda ilgili tüm bakanlıkların, yerel yönetimin, akademinin, adli kurumların ve sivil toplumun iş birliği içinde gençlerin aktif katılımını destekleyen gönüllülük faaliyetleri, aile ve akran destekli müdahale programları ile gençlerin korunmasına yönelik ortak bir çaba gerekmektedir.

Suç davranışının önlenmesine yönelik çabaların suç sonrası düzeltme ve iyileştirme çalışmalarından hem etkililik hem maliyet noktasında daha avantajlı olduğu vurgulanmaktadır (May ve ark., 2014). Bu bağlamda, sadece kurumların kapasitesine ve sınırlarına dayalı bir hizmet ve müdahale sunumunun yeterli olmayacağı açıktır. Bu açıdan bakıldığında, risk altındaki gruplara suçun önlenmesine yönelik koruyucu-önleyici müdahale programlarının ulaştırılması, hem daha düşük maliyetle etkili uygulamaların yürütülebilmesini hem de gençlerin psiko-sosyal iyiliğinin zarar görmeden korunmasını sağlayacaktır.

Denetimli Serbestlik Sistemindeki Gençlerin Geleceği

Shears (2004), suç işleme eğilimi/riski olan ve suç davranışı sergilememiş olan gençlerin yaşam hedefleri ve tutumları arasındaki farkı incelediği araştırmasında, suça sürüklenen gençlerin suça, özgürlüğe ve sosyal imge ile ilişkili hedeflere daha fazla önem verirken suç işlemeyen gençlerin kişilerarası ve eğitsel hedeflere daha fazla önem vermekte olduğunu tespit etmiştir. Bu bağlamda, suça sürüklenen gençlerin yaşam hedefleri ve tutumlarının ölçüldüğü ve dikkate alındığı müdahale hedeflerinin oluşturulması önem taşımaktadır.

Araştırmaya dahil olan gençlerin bir kısmı geleceklerinde istedikleri mesleğin eğitimini almak, sanat eğitimi almak, yurtdışına gitmek gibi idealleri olduğunu ifade etmektedir. Bununla birlikte gençlerin büyük çoğunluğunun gelecek beklentileri ve hayallerine bakıldığında bunun büyük oranda evlenmek, aile kurmak, iş bulabilmek ve kimseden destek görmeden kendi geçimini sağlamak ile ilgili olduğu görülmektedir. Çınar (2015)'ın araştırmasında yükümlülerin büyük çoğunluğu gelecekte iş bulma, aile kurma ve aile ilişkilerini sürdürme yönünde beklentileri olduğunu paylaşmıştır.

Gençlerden bazılarının denetimli serbestlik sisteminden iş bulma, mesleklerini devam ettirme konusunda destek beklentisi bulunmaktadır. Ertan ve

Demez (2018)' in araştırmasında da denetimli serbestlik sistemindeki bireylerin iş piyasasına dahil olma beklentisi belirgin şekilde ön plana çıkmaktadır. Benzer biçimde Dızman (2019)'ın çalışmasında, suçtan uzak durmanın büyük oranda iş bulma, evlenme ve bir aile kurma ile sağlanabileceği düşünölmektedir.

Bununla birlikte denetimli serbestlik uzmanları mesleki eğitim ihtiyacına ilişkin ihtiyaçların ortaya koyulduğu, buna ilişkin KOSGEB ile ortak çalışmalar yapılarak gençler için mesleki kurslar açıldığını ancak gönüllüğe bağlı olması nedeniyle bu kurslara katılım düzeyinin düşük olduğunu ifade etmektedir. Bazı gençler ise, adalet sisteminden çıkmadan geleceklerine odaklanamadıklarını, tek düşöncelerinin dosyalarının kapatılması ile ilgili olduğunu belirtmektedir. Gençlerden bazıları da benzer biçimde geleceği net olarak göremediklerini ve geleceği düşünmek istemediklerini ifade etmektedir. Bu bağlamda gençlerin denetimli serbestlik planında mutlaka geleceğe ilişkin yaşam planının ve hedeflerinin belirlenmesine ve sosyo-ekonomik kaynak ihtiyacının karşılanmasına yönelik bir eylem planı yer almalıdır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın bulgularına dayalı olarak ulaşılan sonuçlara ve bu doğrultuda geliştirilen önerilere yer verilmektedir. Bu araştırma denetimli serbestlik sistemine dâhil olan gençlerin ve sistemde hizmet vermeye devam eden denetimli serbestlik uzmanlarının denetimli serbestlik sistemi hakkındaki değerlendirmelerinin derinlemesine incelenmesi; sorun alanlarının keşfedilmesi ve ihtiyaç alanlarına göre önerilerin ortaya koyulması için gerçekleştirilmiştir.

Araştırma kapsamında genç profiline bakıldığında, gençlerin ortaöğretim dönemine gelmeden eğitim sisteminden koptukları, kimisinin yetersiz aile ilgisi ve gözetimi nedeniyle yeterli sosyal destek mekanizmalarından mahrum olduğu, çocukluk dönemlerinde sevgi, ilgi, bağlanma gibi temel ihtiyaçlarının yeterince karşılanmadığı, aile üyelerinde suç ve madde kullanımı geçmişi olduğu, çoğunlukla kriminojenik risklere açık sosyal çevrelerde bulundukları anlaşılmaktadır. Genellikle madde kullanımı suçlarından denetimli serbestlik sistemine dahil olan gençler madde kullanım sebebini arkadaş çevresine bağlamaktadır. Gençler, çocukluklarının ve ergenlik çağlarının geçtiği mahalleleri ya da halihazırda yaşadıkları sosyal çevreleri ‘temiz olmayan bir yer’; ‘suçun meşru sayıldığı yerler’ olarak tanımlamaktadır.

Büyük çoğunluğu zorunlu-gönüllü olarak sisteme dâhil olan gençler, denetimli serbestlik sisteminin günlük rutinlerini, iş ve okul ile ilgili sorumluluklarını olumsuz anlamda etkilediğini ve hayatlarına temas eden etkili bir sistem olmadığı görüşündedir. Gençlerin bazıları eğitim ve iyileştirme programlarının bilişsel ve davranışsal anlamda olumlu kazanımlar sağladığını belirtmekte; ancak bunu hayatlarına uygulama noktasında çok başarılı olamamaktadır.

Denetimli serbestlik uzmanları denetimli serbestlikteki genç profilini tanımlarken bazı gençlerin zorunlu gönüllü, değişime dirençli, bazılarının zamanla

değişime açık ve motive, bazılarını ise hiçbir şekilde temas kurulamayan gençler olduklarını söylemektedir. Meslek elemanları, özellikle suç davranışını kabullenmeyen, suçu normalleştiren dirençli genç profil ile sağlıklı bir mesleki ilişki kurmanın oldukça zorlayıcı ve demotive edici bir süreç olduğunu belirtmektedir. Gençler ile güvene dayalı bir terapötik ilişki kurmaya çalışan denetimli serbestlik uzmanları gençlerin kabul edilme, dinlenilme, yargılanmadan kendini açıklama ve aidiyet geliştirme gibi temel psiko-sosyal ihtiyaçlarının karşılandığını düşünmektedir. Bununla birlikte denetimli serbestlik uzmanları denetimli serbestlik sisteminin; eğitim ve iyileştirme programlarının daha çok bilgilendirme ve farkındalık oluşturmaya dayalı olduğu, bu yönüyle gençlerin hayatına yeterince temas edemeyen, gençlerin suça sürüklenmelerini önlemek adına temel ihtiyaçlarını yeterince karşılayamayan, iyileştirme programlarından daha çok yoğun olarak yürütülen infaz yükümlülüklerinin de gençlerin direnç geliştirmesine neden olan bir sistem olarak değerlendirmektedir.

Denetimli serbestlik sisteminde infaz ve iyileştirme rollerinin bir arada olması denetimli serbestlik uzmanlarının rol çatışması yaşamasına; zorunlu gönüllü hedef grubundan istenen düzeyde değişimin sağlanamamasına neden olmaktadır. Bunun yanı sıra ekosistem perspektifi ile değerlendirildiğinde, gençlerin ihtiyaçlarının sağlık, sosyal çevre, çalışma, sosyal güvenlik ve toplumsal kaynak bağlamlarında ele alınamadığı görülmektedir. Bu bağlamda onarıcı adalet sisteminin önemli bir mekanizması olarak denetimli serbestlik sisteminin gençlerin yaşamını onarmada ve düzenlemede yeterince etkili olduğunu söylemek mümkün görünmemektedir.

Gençler yasal olarak yetişkin oldukları ve aile katılımı zorunlu olmadığı için ailenin sisteme dâhil olmasının ve katılım sağlamanın gereksiz olduğunu düşünmektedir. Ayrıca denetimli serbestlik sistemi ailelerin işlevselliğine yönelik planlı bir müdahale sürecine sahip olmadığı ve etki alanının sınırlı olduğu görülmektedir. Denetimli serbestlik uzmanları risk düzeyi düşük gençlerin ailelerin görece daha ilgili ve katılım motivasyonuna sahip olduğu; gençlerin suç davranışını

gizleme, yadsıma, normalleştirme eğiliminde olan yüksek risk grubundaki ailelere ise ulaşmanın ve onları sisteme dahil etmenin oldukça zor olduğunu belirtmektedir.

Mesleki uygulama sürecine bakıldığında, yoğun dosya sayıları ve iş yükü, yetersiz sayıda personel, fiziki koşulların yetersiz oluşu, uzmanların yetersiz özlük hakkı, mesleki yetkilerin sınırlı olması, meslek elemanlarının yeterli saygıyı görmemesi, iş tatminsizliği ve tükenmişlik, farklı meslek gruplarından aynı görevi yapmalarının beklenilmesi, yeterli hizmet içi eğitimlerin olmaması, süpervizyon sisteminin olmaması, vaka yönetimi ve izleme sorunu, iyileştirme çalışmalarının etkililiğini ölçecek araçların ve altyapının olmayışı, bazı meslek elemanlarının profesyonel tutuma sahip olmaması, idareci ve diğer personelin denetimli serbestliğin felsefesini anlayamamış ve içselleştirememiş olması gibi pek çok problem ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte, yetişkinlere uygulanan risk ve ihtiyaç değerlendirme aracının gençlere de uygulanması, gençlerin bireysel farklılıkları göz önüne alınarak derindeki sorunlarına ilişkin etkili çözümler üretebilecek mekanizmaların yetersiz olması, sadece somut ihtiyaçlar üzerine odaklanması, toplumun konuya ilişkin yeterli farkındalığının olmayışı gibi birçok faktörün süreci baltaladığı görülmektedir.

Toplum temelli iyileştirme ve süpervizyon sistemi olarak denetimli serbestlik uygulamalarının geliştirilmesi ve etkililiğinin desteklenmesi için tüm değişim mekanizmalarına yönelik öneriler aşağıda sunulmaktadır:

Denetimli serbestlik uygulamalarına yaptırım ile katılımın sağlanmasından ziyade başarılı bir değişim için teşvik edici yöntemler kullanılarak gençlerin motivasyonunun artırılmasına yönelik alternatif uygulama programları geliştirilmelidir. Bunun için en başta denetimli serbestlik uzmanları standart bir prosedürü yerine getirmekten ziyade, gençlerin denetimli serbestlik konusundaki anlayışlarını ve gerçekçi inançlarını tartışmalı ve terapötik ilişki için karşılıklı olarak beklentiler açıkça belirlenmelidir.

Denetim planının bireyselleştirilmesi, sadece risk düzeyine göre yapılandırılmaması, mükerrer suç döngüsünün kırılabilmesi için denetimli serbestlik hizmetlerinin bireyleri destekleyebilecek aile üyeleri, sosyal çevre gibi toplumdaki diğer ağların harekete geçirilmesi gerekmektedir. Bu ağlar, kişilerin yeniden suç işlemelerini etkili bir şekilde engelleyen olumlu baskılar yapabilir.

Denetimli serbestlik sistemindeki genç nüfus profiline bakıldığında çoğunun erkek olduğu, düşük-sosyo ekonomik düzey, riskli sosyal çevre, düşük eğitim düzeyine sahip ve yetkin olmayan ebeveynler gibi kriminojenik risklere açık olduğu görülmektedir. Denetimli serbestlik sisteminde aile yapısı, aile işlevselliği, ebeveyn yetkinliği, disiplin tarzları, aile içi işlevsel olmayan etkileşim dinamiklerini içeren, tüm aile bireylerini kapsayan, aileyi sistematik bir bakış ile ele alan ve aile için toplumsal kaynakları harekete geçiren müdahale programlarının geliştirilmesi gerekmektedir.

Denetimli serbestlik uzmanları kendi alanlarında yetkin olsalar dahi genç insanlar üzerinde ailevi ve toplum desteği olmaksızın sınırlı bir etkiye sahiptir. Aile koruyucu önleyici faktörlerin başında gelmektedir. Denetimli serbestlik sürecinde aile katılımı, gerek mükerrer suçun önlenmesinde gerek değişimin sürdürülebilir olmasında hayati öneme sahiptir. Aile temelli koruyucu-önleyici müdahale programlarının geliştirilebilmesi ve ailenin sisteme katılımının sağlanabilmesi için hem nicelik hem nitelik olarak personel desteğinin hem de gerekli fon ve altyapı desteğinin sağlanması gerekmektedir.

Ayrıca kriminojenik risklere açık gençlere, ailelerine ve sosyal çevrelerine yönelik denetimli serbestlik kurumları dışında ilgili kurumlar bünyesinde toplumsal cinsiyet, yetkin ebeveyn tutumu ve çocuk yetiştirme, iletişim becerileri, problem çözme, toplumdaki kaynaklara erişim gibi temel konularda eğitim ve danışmanlık programlarının düzenlenmesi gerekmektedir.

Sosyal öğrenme ve sosyal süreç kuramları perpektiflerine göre, pro-sosyal olmayan etkileşimler en kritik risk faktörlerinin başında gelmektedir. Kriminojenik risklerin etkili biçimde ele alınabilmesi için gençlerin pro-sosyal davranışlarının öğrenilmesini ve gelişimini destekleyecek şekilde sosyal ağının genişletilmesi, pro-sosyal akran modelleme gibi etkili programların yürütülmesi oldukça değerlidir.

Gençlerin okul sistemi ile ilişkilerinin zayıf olduğu; zamanla eğitim sistemi ile bağların koptuğu, okul ortamında suça sürüklenme riskinin devam ettiği ve okul sisteminin gençlerin ihtiyacına cevap veren bir yapıya sahip olmadığı görülmektedir. Gençlerin öncelikle denetimli serbestlik sistemine dâhil olmasının önüne geçilebilmesi için okul temelli koruyucu-önleyici müdahale stratejilerinin geliştirilmesine yoğunlaşılmalıdır.

Okul ortamında akran zorbalığı, çeteleşme, okuldan kaçma gibi anti-sosyal davranış örüntüleri olan çocuk ve gençlerin okuldan uzaklaştırma, disiplin cezası verme, mezun olması için derslerden geçirme gibi yanlış tutumlar yerine alternatif yükümlülüklerin verilmesi, kendi potansiyellerini keşfedebilecekleri alanlara yönlendirilmesi koruyucu önleyici olabilir.

Okul ortamında öğrencinin izlenmesi, öğrencinin performansının gelişebileceği temel inancına sahip öğretmenlerin varlığı, öğretmenlerin suça karışma riski olan öğrenci gruplarına yönelik bilgi ve beceri donanımının artırılması, liderlik becerilerinin geliştirilmesi, her bir öğrencinin gelişimini ve ihtiyacını ölçen güvenilir yöntemler ile verilere dayalı bir değerlendirme sisteminin geliştirilmesi oldukça önemlidir.

Bu bağlamda suça sürüklenme riski olan gençlerin tespiti, risk grubundaki çocukların aile, akran ve sosyal çevre etkileşimlerine müdahale edilebilmesi, eğitim sisteminden kopmanın önlenmesi için okul sosyal hizmeti uygulamalarının acilen

hayata geçirilmesi koruyucu ve önleyici hizmetlerin geliştirilmesi açısından oldukça önem taşımaktadır.

Denetimli serbestlik sisteminde sosyal hizmet uzmanı, psikolog, sosyolog ve öğretmenlerin görev tanımları ayrılmamakta ve bu meslek elemanlarının hepsinden aynı görevleri yürütmesi beklenmektedir. Bu bağlamda, meslek elemanlarının yetkin olmadığı alanlarda rol ve sorumluluk alması, etkili bir müdahale sürecinin yürütülmesi önünde ciddi bir engel oluşturmaktadır. Bu sebeple denetimli serbestlik uzmanı olarak 4 farklı meslek grubu aynı rol ve sorumluluklar yüklenmesi yerine bilgi ve becerileri doğrultusunda ayrı görev tanımları geliştirilmesi gerekmektedir. Alan bilgisi ile uygulamayı etkin şekilde birleştirebilen nitelikli ve yetkin meslek elemanları, denetimli serbestlik sisteminin amacına hizmet edebilmesine, kurumsal kapasitenin artmasına ve suça sürüklenen gençlerin kökten bir değişimle desteklenmesine hizmet edecektir.

Denetimli serbestlik uzmanları farklı, dirençli ve ciddi suç profili ile çalışma, yoğun vaka yükü, aynı kurum ve alanda uzun süre görev yapma gibi nedenlerle çalışma motivasyonlarının azaldığını ve yoğun bir fiziksel, duygusal ve ruhsal yorgunluk hissettiklerini belirtmektedir. Denetimli serbestlik uzmanlarının öz bakımlarını destekleyici ve iş tatminlerini arttırmaya yönelik eğitim ve danışmanlık programların geliştirilmesi bu açıdan önem taşımaktadır.

Denetimli serbestlik sistemindeki uzmanlar, sistem içinde yükümlülerin iyileştirilemez, güvenilmez bireyler olarak görülmesi ayrımcı, dışlayıcı, damgalayıcı söylem ve tutumlara neden olmaktadır. Bu noktada genç yükümlüleri topluma kazandırma sürecinde onları ötekileştirme ve yargılama yanlısına düşülmemesi için meslek elemanlarının mesleki ilişki kurma, profesyonel tutum, iletişim becerilerini geliştirme ve etik uygulama gibi konularda sürekli eğitimlerle ve eğitsel süpervizyon ile desteklenmesi gerekmektedir.

Ayrıca denetimli serbestlik uzmanlarının, farklı cinsel yönelime sahip gruplar, cinsel suç ve uyuşturucu suçu gibi spesifik suç profili ile profesyonel mesleki ilişki kurma, travma, kriz yönetimi, havale ve yönlendirme süreci ile ilgili psikodrama, yaratıcı drama teknikleriyle zenginleştirilmiş meslek içi eğitimlerle desteklenmesi gerekmektedir. Süpervizyon noktasında üniversitelerle ortak protokollerin yapılması; hem aktif saha deneyimi hem akademik deneyimi olan yetkin bir ekip tarafından süpervizyonun verilmesi önemlidir.

Denetimli serbestlik uzmanları çoğunlukla araştırma, bilimsel bilgiye erişim ve uygulama sürecinde bunu kullanma eğiliminde olsa da yoğun görüşme sayıları ve yoğun iş yükü nedeniyle bu çok mümkün olmamaktadır. 1000'e yakını denetimli serbestlik uzmanı olmak üzere toplam 5000 civarı personel ile hizmet veren denetimli serbestlik teşkilatı ülke genelinde 143 denetimli serbestlik müdürlüğünde toplam 740.000'e yakın dosyanın iş ve işlemlerini yürütmektedir. 500.000'e yakını adli kontrol olan dosyaların 240.000'e yakınıyla iyileştirme çalışmaları planlanmaktadır. Ülke geneli ortalamasında bir uzman başına düşen ortalama vaka sayısı 240'tır. Oysaki ideal vaka sayıları hali hazırdaki vakaların 10'da biri şeklindedir. İş yükünün bu denli fazla oluşu iyileştirmenin etkili olmamasında en büyük etkenlerden biridir. Bu sebeple uzman personel sayısının yaklaşık 10 kat artırılması gerekmektedir. Ayrıca denetimli serbestlik uzmanlarının sadece %8'inin sosyal hizmet uzmanlarından oluştuğu görülmektedir. Hem ceza infaz kurumu hem de bir sosyal hizmet kuruluşu olan denetimli serbestlik alanı için sosyal hizmet uzmanlarının sayısının artırılması önemlidir.

Denetimli serbestlik uzmanlarınca, denetimli serbestlik sisteminde çalışmadan önce cezaevinde çalışma pratiğine sahip olmanın, spesifik hükümlü-yükümlü profilini tanıma, etkili iletişim kurma ve etik mesleki uygulama yürütebilme noktasında son derece önemli olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda, denetimli serbestlik uzmanlarının ceza adalet sisteminin farklı kurumlarında deneyim sahibi olduktan sonra denetimli serbestlik sisteminde çalışması sağlanabilir.

Denetimli serbestlik uzmanları, mesleki uygulamalara ilişkin herhangi bir geribildirim alamadıklarını, yaptıkları işin doğasının zorlayıcı ve yıpratıcı olduğunu ve kendilerine mesleki anlamda hak ettikleri değerin verilmediğini düşünmektedir. Denetimli serbestlik uzmanlarının yürüttüğü iyileştirme çalışmalarının etkililiğine dair bir ölçme aracı geliştirilmesi ve bu aracın sonuçları neticesinde uzmanlara yönelik geri bildirimler verilmesi, meslek elemanlarının bulundukları yerleri görmeleri ve çalışmalarının sonuçları neticesinde kazanacakları motivasyon açısından önemlidir. Bu nedenle merkez teşkilat tarafından eğitim ve iyileştirme programlarının etkililiğinin değerlendirilmesi için ölçme ve değerlendirme bürolarının kurulması; personel eğitimlerinin planlanması, suç profili, mükerrer suç, tüm uygulamalara ilişkin veri tabanlarının oluşturulması ve uygun altyapının UYAP ile entegrasyonun sağlanması gerekmektedir.

Denetimli serbestlik sisteminde olduğu gibi toplumda da damgalanan genç yükümlüler iş bulmakta zorluk çekmektedir. Özellikle iş kanunundaki yasal değişikliklerle özel sektörden eski hükümlü çalıştırma zorunluluğun kaldırılması ve kamu sektöründe terörle mücadele kapsamında mağdurlarla aynı kontenjana dâhil edilmeleri nedeniyle bir kez daha ötekileştirilmeyle karşı karşıya kalmıştır. Özellikle gençlerin topluma katılımlarının sağlanması için aktif iş güçlerinden faydalanılması gerekmektedir. Bunun için yeniden özel sektörde 50 ve daha fazla işçi çalıştıran kurumlar için toplumdaki eski hükümlü oranında, en az %3 olmak üzere yeniden eski hükümlü çalıştırma zorunluluğu getirilmesi gerekmektedir. Ayrıca kamuda %2'yi terörle mücadele kapsamında mağdur olanlarla değil ayrı kontenjan olarak %3 olmak üzere eski hükümlü çalıştırma zorunluluğu getirilmesi önemlidir.

İyileştirme sürecinde sanatsal ve sportif faaliyetler ile çeşitli serbest zaman aktivitelerinin etkili olacağı düşünüldüğünden denetimli serbestlik sürecinde gençlere yönelik bu aktivitelerin ve faaliyetlerin genişletilmesi, Gençlik ve Spor Bakanlığı ile gerekli protokollerin yapılması gerekmektedir. Bunun yanı sıra denetimli serbestlik sistemi özel yeteneği, bir sanat ya da spor dalına ilgisi ve becerisi olan çocukların bu alanlarda burs imkanları ile desteklenmesi için inisiyatif almalıdır.

Denetimli serbestlik uzmanları vakaların takip ve denetim sürecinde tam bir yetki ve bilgiye sahip olamadıklarını, vakalar hakkında kendilerinin dışında gençleri tanımayan başka personelden oluşan komisyonlar tarafından karar verildiğini belirtmiştir. Meslek elemanlarının yetki ve sorumluluğunda yürütülmesi gereken bir vaka yönetim sisteminin geliştirilmesi gerekmektedir.

Toplum temelli bir destek mekanizması olarak denetimli serbestlik sistemindeki gençler için yürütülen hizmetlerin etkililiğinin ortaya koyulması, araştırma sonuçlarında faydalanılması ve kanıt temeline dayalı uygulamaların geliştirilmesi için öncelikle kurumsal olarak bu sürece hazırlanılması gerekmektedir. Bu bağlamda kurum yönetimi ve üst düzey karar mekanizmalarının mükerrer ve etkisiz hizmetlerin değerlendirilmesinde inisiyatif alması köklü bir değişim için önemlidir. Kanıt temelli uygulama, etkililiğin değerlendirilmesi, araştırma planlama, yürütme, ölçme ve değerlendirme konularında tüm kurum idaresinin ve denetimli serbestlik uzmanlarının bilgilendirilmesine yönelik projelerin hazırlanması ve bu kapsamda eğitim ve danışmanlık programlarının oluşturulması elzemdir. Denetimli serbestlik sürecinin etkili olup olmadığına ilişkin boylamsal çalışmaların yapılması ve bu çalışmaların bilimsel kriterlere uygun olarak yürütülmesi gerekmektedir.

Denetimli serbestlik uzmanları sadece denetimli serbestlik altındaki bireyler ile çalışmamakta aynı zamanda karmaşık idari görevler ve yönetsel sistemleri de denetlemektedir. Anlamlı bir başarı ölçütü, hem denetimli serbestlik kurum idarecilerinin hem de ilgili personelin dönüşüm ve değişim çabalarına bağlı kalması ve ortak hedefler üzerinde anlaşması ile sağlanabilir.

Her ne kadar finansman sağlansa da bu daha kaliteli hizmetlerin oluşturulması noktasında yeterli değildir. Bu tür etkililik ve kalite odaklı uygulama prosedürlerinin kurum bünyesinde uygulanmasını engelleyen pratik engeller de olabilmektedir. Bu engellerin kurum bünyesinde kurulan ayrı bir komite tarafından incelenmesi ve çözüm önerilerinin üretilmesi sağlanmalıdır.

Çocuk adalet sistemi ve genç denetimli serbestlik sisteminde kanıta dayalı uygulamaların geliştirilebilmesi için eğitilmiş profesyonel meslek elemanlarının gerekli reform ve düzenlemeler için politika yapıcılarla lobicilik faaliyetlerinde bulunmaları desteklenmelidir.

Denetimli serbestlik sisteminde yer alan gençlerin yeniden suça sürüklenmelerinin önlenmesi adına denetimli serbestlik sisteminin yeterli olamayacağı, suç işlenmesinin önlenmesi adına sorumluluğu olan tüm kurum ve kuruluşların, yerel yönetimlerin, sivil toplum örgütlerinin kolektif çabası gereklidir. Gençlerin toplum içinde sağlıklı vakit geçirebilecekleri alanların ve yapıcı faaliyetlerin düzenlenmesi önemlidir. Bu bağlamda ilgili tüm bakanlıkların, yerel yönetimin, akademinin, adli kurumların ve sivil toplumun iş birliği içinde gençlerin aktif katılımını destekleyen gönüllülük faaliyetleri, aile ve akran destekli müdahale programları ile gençlerin korunmasına yönelik ortak bir çaba göstermesi gerekmektedir.

Bu bağlamda temeli aile sistemi ve ekolojik kurama dayanan etkililiği kanıtlanmış kanıt temelli psikososyal tedavi yöntemlerinden olan multi-sistemik aile terapisi ve fonksiyonel aile terapisi gibi iyi uygulama örneklerinin geliştirilmesi, kültürel uyarlamasının yapılarak uygulanması, izlenmesi ve denetimli serbestlik sistemine kazandırılması sağlanmalıdır.

Denetimli serbestlik sisteminde mükerrer suç nedeniyle yeniden sisteme dahil olan genç bireyler için mükerrer suça yönelik müdahale programlarının düzenlenmesi ve hizmetlerde mükerrerliğin önlenmesine yönelik gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Denetimli serbestlik uzmanları mükerrerliğe yönelik alternatif olarak özellikle riskli sosyal çevrelerde mahalle düzeyinde gençlerle, aileleriyle ve yakın çevresiyle temas halinde olabilecek ve kaynakları harekete geçirebilecek merkezlerin kurulması gerekmektedir.

Denetimli serbestlik sisteminde bazı gençler ise, bağımlılık iyileştirme programlarını maddeleri hatırlattığı; madde kullanımına özenmeye yol açtığı ve yoksunluk sürecindeki kişilerde ters etkiye neden olduğu şeklinde eleştirmektedir. Özellikle yoksunluğa bağlı bedensel, duygusal, ruhsal ve sosyal zorlayıcı belirtiler ve nöksler ile baş etmek zorunda olan gençlerin çoğu denetimli serbestlik sürecinde de yorgunluk, stres, kaygı gibi hisler yaşadıklarını; sürecin sağlık durumlarına herhangi bir etkisinin olmadığını belirtmektedir. Gençlerin bu süreçte stresle baş etmelerini destekleyecek biçimde duygu düzenleme, problem çözme ve karar verme gibi yaşam becerilerinin geliştirilmesine yönelik programlar geliştirilmelidir.

Denetimli serbestlik sistemindeki gençler çevrelerinde olumlu bir rol model ve yeterli sosyal destek ağına sahip olamayabilmektedir. Bu bağlamda, Ankara Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nün yürütmüş olduğu “Pro-Sosyal Akran Modelleme” projesinin ülke genelinde yaygınlaştırılarak bir denetimli serbestlik uygulaması haline dönüştürülmesi planlanabilir.

Denetimli serbestlik sistemi özel gereksinimi olan gençler için de farklılıklara uygun bir müdahale planına sahip değildir. Daha ağır ruhsal problemleri olan yüksek risk grubundaki genç yükümlüler grup çalışmalarına dahil edilmemekte; yoğun bireysel görüşmeler ile sürece devam edilmektedir. Bu sürecin etkin bir şekilde yürütülebilmesi için, denetimli serbestlik profesyonellerinin periyodik olarak eğitim ve süpervizyon programlarına ihtiyaç vardır. Ayrıca meslek elemanlarını aşan hususlar için ruh sağlığı konusunda özel gereksinimi olan gençler için ücretsiz psikiyatri tedavisi yapılması noktasında Sağlık Bakanlığı ile bir protokol yapılması gerekmektedir.

Denetimli serbestlik uzmanları mevcut değerlendirme araçlarının suç profiline ve yükümlülerin ihtiyaçlarına ilişkin daha detaylı ve sağlıklı bir müdahale planı oluşturabilmek için amaca yönelik bilimsel ölçek ve değerlendirme araçlarının geliştirilmesi ve kullanılmasının desteklenmesi gerekmektedir.

Denetimli serbestlik sisteminde iyileştirme sürecinin takibi ve değerlendirmesi çok sınırlı kalmakta ve izleme için sistematik bir yapı bulunmamaktadır. Genç bireyler için yapılandırılmış psiko-eğitim programlarından ziyade kurum dışına çıkabilen, esnek, ihtiyaca göre şekillenmiş, genç bireyleri daha aktif hale getiren, onlara sorumluluk alabilecekleri görevler sunan ve gelişim süreçlerinin takibini içeren bir yapıya kavuşturulması gerekmektedir.

Denetimli serbestlik sisteminin olumlu katkılarının yanı sıra çoğu genç tarafından dile getirilen en olumsuz etkisinin gençlerin günlük rutin ve programlarını aksatmak zorunda kalmaları olmuştur. Bu sebeple özellikle gençler için denetimli serbestlik yükümlülüklerinin iş ve eğitim yaşamları dikkate alınarak plan yapılması veya uygulanacak programlar hakkında iş yerleri veya okulları bilgilendirilerek ortak bir plan doğrultusunda hareket edilmelidir.

Denetimli serbestlik uzmanları gençlerin aile, okul, iş yaşamlarındaki ebeveyn, öğretmen, işveren veya idarecileriyle iletişim halinde olmalı ve bu süreçte yükümlülükleriyle ilgili esneklik sağlanmalıdır. Denetimli serbestlik uzmanlarının bu süreçte gençler için motive edici, destekleyici ve savunucu bir rol üstlenmeleri gerekmektedir.

ÖZET

Denetimli Serbestlik Hizmeti Alan Gençlerin ve Hizmet Sunan Uzmanların Denetimli Serbestlik Uygulamalarına İlişkin Değerlendirmeleri

Bu araştırma ile çocuk yaşta suça sürüklenmiş ve denetimli serbestlik altında olan gençlerin ve denetimli serbestlik uzmanlarının denetimli serbestlik uygulamalarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi ve denetimli serbestlik sisteminde kanıt temelli uygulama anlayışı ile etkili sosyal hizmet uygulamalarına ilişkin önerilerin ortaya koyulması amaçlanmaktadır. Genç birey, aile, okul, yakın sosyal çevre, ceza adalet sistemi, denetimli serbestlik uzmanı ve içinde yer aldıkları denetimli serbestlik sistemlerine ilişkin değerlendirmelerde ekosistem, sosyal öğrenme, alt kültür ve sosyal süreç kuramlarından faydalanılmıştır. Nitel yöntem ile yapılan bu çalışmada denetimli serbestlik sistemine dahil olan genç sayısının en yoğun olduğu Ankara, İstanbul ve İzmir illerinde bulunan denetimli serbestlik müdürlüklerindeki çocuk yaşta suça sürüklenmiş 19-25 yaş aralığındaki toplam 30 genç ve bu müdürlüklerde görev yapan 20 denetimli serbestlik uzmanı ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

Derinlemesine görüşmelerden elde edilen verilere göre denetimli serbestlik sistemi genel olarak gençlerin bazı temel psiko-sosyal ihtiyaçların karşılanmasını; bilişsel ve davranışsal farkındalık oluşturulmasını sağlayan ancak gençlerin hayatlarına tam olarak temas edemeyen bir sistem olarak değerlendirilmektedir. Denetimli serbestlik uzmanları dirençli ve zorlayıcı suç profili, profesyonel olmayan mesleki uygulama süreçleri, yoğun dosya yükü ve yeterli eğitsel ve kurumsal desteğin olmaması gibi nedenlerle tükenmişlik yaşamaktadır. Denetimli serbestlik sisteminde eğitim ve iyileştirme programlarının etkinliğinin ortaya koyulması ve kanıt temelli bir müdahale sistemin yürütülebilmesi ihtiyacının belirgin olduğu ancak buna ilişkin yeterli bir altyapı ve sistemin olmadığı görülmektedir. Bu bağlamda, denetimli serbestlik sisteminin değişim mekanizmalarından olan meslek elemanlarının ve genç bireylerin geribildirimleri, beklenti ve önerileri doğrultusunda birey, aile, eğitim, yakın sosyal çevre, ceza adalet sistemi, denetimli serbestlik sistemi ve kanıt temelli uygulama odağında çözüm önerileri sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Denetimli Serbestlik, Denetimli Serbestlik Uzmanı, Denetimli Serbestlik Uygulamaları, Suça Sürüklenen Genç,

SUMMARY

Evaluations of the Youth who Receiving Probation Service and the Service Providers on Probation Practices

With this research, it is aimed to examine the views of young people who are dragged into crime and on the probation system and probation specialists, to put forward some suggestions on effective social work practices in probation system within the evidence-based practice perspective. The ecosystem, social learning, subculture and social process theories are taken as reference in evaluations regarding young individuals, family, school, social environment, criminal justice system, probation specialist and probation systems in which they are located. In this research carried out by qualitative method, in-depth interviews were conducted with a total of 30 young people between the ages of 19-25 and 20 probation specialists working in these directorates. In the probation directorates in Ankara, Istanbul and Izmir, where the number of young people included in the probation system is the most intense.

According to data from in-depth interviews, the probation system is considered as a system that it generally meets some basic psycho-social needs of young people; provides cognitive and behavioral awareness but cannot fully touch the lives of young people. Probation specialists experience burnout for reasons such as resistant and compelling crime profile, lack of the professional implementation processes, excessive caseload and lack of adequate educational and institutional support. It is seen that there is a need for demonstrating the effectiveness of education and improvement programs in probation system and an evidence-based intervention system but that there is not appropriate basis and system for this. Solution proposals were presented in the focus of individual, family, education, social environment, criminal justice system, probation system and evidence-based practice in line with the feedback, expectations and suggestions of professionals and young individuals who are among the mechanisms of change of the probation system.

Key words: Probation, Probation practices, Probation specialists, Juvenile, Young dragged into crime

KAYNAKLAR

- ADA Ş, PEKER A (2012). Tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri uygulamasının etkililiğinin incelenmesi (Sakarya İli Örneği). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, **16**: 425-438.
- AKERS RL, SELLERS CS (2004). Criminological theories: introduction, evaluation, and application (4th ed). Los Angeles: Roxbury Publishing.
- ALEXANDER M, LOWENKAMP CT, ROBINSON C (2014). Probation and parole practices. In encyclopedia of criminology and criminal justice, Ed.: Bruinsma, G., Weisburd, D., Springer, New York. 3973-3979.
- ANDREWS DA, BONTA J (2010). Rehabilitating criminal justice policy and practice. *Psychology Public Policy and Law*, **16**: 39-43.
- ANDREWS DA, BONTA J, WORMITH JS (2011). The risk-need-responsivity (RNR) model: Does adding the good lives model contribute to effective crime prevention?. *Criminal Justice and Behavior*, **38**: 735-755
- ANDREWS DA, BONTA J, HOGE RD (1990). Classification for effective rehabilitation: Rediscovering psychology. *Criminal Justice and Behavior*, **17**: 19-52.
- APPLEGATE BK, SMITH HP, SITREN AH, SPRINGER NF (2009). From the inside: The meaning of probation to probationers. *Criminal Justice Review*, **34**: 80-95.
- ARNETT JJ (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late tee through the twenties. *American Psychologist*, **55**: 469-480.
- ASLANYÜREK ŞZ, (2014). Denetimli serbestlik uzmanlarının tükenmişlik düzeyleri, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara.
- BARTOLLAS C, SCHMALLEGER F (2017). Juvenile delinquency. (9th Ed), Ed.: Yücel, D., Gönültaş, B., Nobel Akademik Yayıncılık.
- BAZEMORE G, ZEMPOLICH K, TITUS J, GODLEY M (2000). Restorative justice and adolescent substance abuse interventions: Exploring common ground. Bethesda, MD.
- BEE H, BOYD D (2009). Çocuk gelişim psikolojisi. Çev.: Gündüz, O., İstanbul: Kaktüs Yayıncılık.
- BERNASCO W, BRUINSMA JN, PAUWELS JRL, WEERMAN F (2013). Adolescent delinquency and diversity in behavior settings. *Australian & New Zealand Journal of Criminology*, **46**: 357.

- BİRİŞBEK A (2016). Bireyleri suça iten nedenler ve denetimli serbestliğin suç engellemedeki rolü üzerine bir değerlendirme. Bitirme projesi, Eğitim Yönetimi ve Teftişi Anabilim Dalı.
- BONTA J, ANDREWS DA (2007). Risk-need-responsivity model for offender assessment and rehabilitation. Kanada.
- BONTA J, BOURGON G, RUGGE T, SCOTT TL, ANNIE K, GUTIERREZ YL, JOBINA L (2011). An experimental demonstration of training probation officers in evidence-based community supervision. *Criminal Justice and Behavior*, **38**:112-114.
- BOGUE B, CAMPBELL N, CAREY M, CLAWSON E, FAUST D, FLORIO K (2004). Implementing evidence-based practice in community corrections: The principles of effective intervention. National Institute of Corrections, Washington.
- BRINSON A (2013). Success, desistance and relationships between probation officers and probationers: A social work perspective. Master of Social Work Clinical Research Papers.
- BRONFENBRENNER U (1994). Ecological models of human development: Readings on the Development of Children. Ed.: Gauvain, M., Cole, M., Freeman, New York. 37-43.
- BLUTHENTAL NR, RIEHMAN K, JAYCOX HL, MORRIS, A (2006). Perspectives on therapeutic treatment from adolescent probationers. *Journal of Psychoactive Drugs*, **38**: 461-471.
- CANTON R (2011). Probation: Working with offenders. Routledge.
- CAREY M (2011). Probation. Handbook of evidence-based, substance abuse treatment in criminal justice. Ed.: Leukefeld, C., Gullotta, T.P., Gregrich, J., Springer: USA.
- CASEY S (2011). Understanding young offenders: developmental criminology. *The Open Criminology Journal*, **4**:13-22.
- CHAN J (2005). Reshaping juvenile justice: the NSW young offender's act. Sydney Institute of Criminology.
- CHONODY JM, TEATER B (2018). Exploring how practicing social workers define evidence-based practice: **18**: 1237-1249.
- CULLEN FT, GENDREAU P (2000). Assessing correctional rehabilitation: policy, practice, and prospects. Ed.: Horney, J., Washington. 109-176.
- COATSWORTH JD, PANTIN H, SZAPOCZNIK J (2002). A family-centered eco-developmental intervention to reduce risk for problem behavior among Hispanic adolescents. *Clinical Child and Family Psychology Review*, **5**:113-132.

COŞAR Y (2005). Kentleşen Türkiye’de çocuk suçluluğu. *TBB Dergisi*, **56**: 281-327.

COUNCIL OF EUROPE CONFERENCE OF DIRECTORS OF PRISON AND PROBATION SERVICES (2019). Guidelines Regarding Recruitment, Selection, Education, Training and Professional Development of Prison and Probation Staff.

GÖKÇEARSLAN ÇE, POLAT UG (2010). Almanya’da Madde bağımlısı çocuk ve gençlere yönelik bir rehabilitasyon modeli: Parceval. *Kriz Dergisi*, **18**: 11-18.

ÇINAR A (2015). Denetimli serbestlik sistemindeki rehabilitasyon hizmetlerinin hükümlülerin yeniden sosyalizasyonu sürecine etkileri: Aydın örneği. Yüksek Lisans Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ÇOLAK H, ALTUN U (2005). Denetimli serbestlik kavramının yaptırımın teorisi ve penolojik bakımından tahlili ile pozitif hukukumuzdaki düzenlemeler. *Adalet Dergisi*, **25**:5-12.

Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı, (2018). Türk Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik. Ankara.

DEMİRBAŞ T (2013). İnfaz Hukuku, Ankara.

DOMURAD F, CAREY M (2010). Coaching packet: implementing evidence-based practices. Silver Spring, 8–14.

DIZMAN Z (2019). Denetimli serbestlik altındaki gençlerin aile yapıları ve suça yönelimleri konusunda nitel bir araştırma: İstanbul, Hasanpaşa örneği (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

DİZMAN İH (2015). Denetimli serbestlik tedbiri altındaki hükümlülerde yeniden suç işleme eğilimi, bu oranların ölçülmesi ve uluslararası uygulamalara dair bir değerlendirme. Türkiye’de denetimli serbestlik 10. yıl Uluslararası Sempozyumu Bildiri Kitabı, 8-10 Aralık.

DURNESCU I (2013). The future of probation in Europe: Common in the middle and diverse at the edge. *Probation Journal*, **60**: 316–324.

DUYAN V (2012). Sosyal hizmet temelleri yaklaşımları müdahale yöntemleri. SHUD Yayınları: Ankara.

- ERBAŞ C (1996). Tarihi gelişim içinde gözetimle erteleme ve Fransa'daki uygulaması ile konuya ilişkin Türk Ceza Kanunu öntasarı metinleri. *1. Yargıtay Dergisi*, **22**: 18- 25.
- ERYALÇIN M, DUYAN V (2017). Denetimli serbestlik sistemindeki çocuk ve gençlerde öz değer, akran ilişkileri ve ebeveyn yetkinliği boyutları. *International Journal of Academic Valuse Studies*, **3**: 25-32.
- ERDEM G, TUNCER AE, SAFİ, AO, ÇANKAYA ME, AYDOĞAN R (2018). The professional experiences and training needs of probation officers in Turkey. *Journal of Social Work*, **1**: 1–23.
- ERTAN C, DEMEZ G (2018). İçerideki ses: suça yönelmiş bireylerin gözünden denetimli serbestlik uygulamaları. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, **21**: 42-70.
- FABELO, T, NAGY G, PRINS S (2009). A ten step guide to transforming probation departments to reduce recidivism. Council of State Governments Justice Center.
- FAGAN AA, Van Horn LM, ANTARAMIN S, HAWKINS DJ (2011). How do families matter? Age and gender differencies in family influences on delinquency and drug use. *Youth violence & juvenile justice*, **9**: 150-170.
- FARRINGTON DP (2000). Explaining and preventing crime: the globalization of knowledge the American society of criminology. *Criminology*, **38**: 1-24.
- FARRINGTON DP (2003). Methodological quality standards for evaluation research. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, **58**: 49-68.
- FARRINGTON DP (2005). Childhood origins of antisocial behaviour. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, **12**: 177-190.
- FARRINGTON PD, WELSH CB (2003). Family-based prevention of offending: a meta-analysis. *The Australian and New Zealand Journal Of Criminology*, **36**: 127–151.
- FARLEY JA, FEASTER D, SCHAPMIRE JT, D'AMBROSIO GJ, BRUCE LE, OAK CS, SAR KB (2009). The challenges of implementing evidence based practice: ethical considerations in practice, education, policy and research. *Social Work and Society*, **7**: 2-5.
- FLANNERY DJ, HUFF CR (1999). Implications for prevention, intervention, and social policy with violent youth. American Psychiatric Press: Washington, 293-306.

- FARRELL J, YOUNG DW, TAXMAN FS (2011). Effects of organizational factors on use of juvenile supervision practices. *Criminal Justice and Behavior*, **38**: 565-583.
- GAIK PL, ABDULLAH CM, ELIAS H, ULI J (2010). Development of antisocial behaviour. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, **7**: 383-388.
- GENDREAU P, LITTLE T, GOGGIN C (1996) A meta-analysis of the predictors of adult offender recidivism: what works. *Criminology*, **34**: 575-607.
- GENDREAU P, ROSS RR (1987). Revivification of rehabilitation: evidence from the 1980s. *Justice Quarterly*, **4**: 349-407.
- GENDREAU P, SMITH P, FRENCH S (2006). The theory of effective correctional intervention: Empirical status and future directions. Ed.: Cullen, F.T., Wright, J.P., Blevins, K.R., Transaction Publishers, **15**: 419-446.
- GILGUN JF (2005). The four cornerstones of evidence based practice in social work. *Research on Social Work Practice*, **15**: 52-61.
- GIBBS LE (2003). Evidence-based practice for the helping professions: a practical guide with Integrated multimedia, Pacific Grove, CA: Brooks/Cole.
- GLENE C (2015). Nitel Araştırmaya Giriş. (5. Baskı), Ed.: Ersoy,, A., Yalçınoglu, P., Ankara.
- GRAY M, JOY E, PLATH D, WEBB SA (2013). Implementing evidence-based practice: A review of the empirical research literature. *Research on Social Work Practice*, **23**: 157-166.
- GRAY M (2015). What supports and impedes evidence-based practice implementation? A survey of Australian social workers, *British Journal of Social Work*, **45**: 667-684.
- GREENWOOD P, TURNER S (2009). An Overview of Prevention and Intervention Programs for Juvenile Offenders, Victims & Offenders. *An International Journal of Evidence-based Research, Policy and Practice*, **4**: 365-374.
- GUERRA NG, KIM TE, BOXER P (2008). "What works: best practices with juvenile offenders", treating the juvenile offender. Ed.: Hoge, R.D., Guerra, N.G., Boxer, P., New York: The Guilford Press. 79-103.
- GUS M (2005). Juvenile Justice: Process and Systems. Sage Publications. California State University.
- GUMZ EJ, GRANT CL (2009). Restorative justice: a systematic review of the social work literature. Families in society. *The Journal of Contemporary Social Services*, **90**: 119-126.

- HAQANEE Z, BADALI, MP, SKILLING T (2015). Making “what works” work: examining probation officers’ experiences addressing the criminogenic needs of juvenile offenders. *Journal of Offender Rehabilitation*, **54**: 37-59.
- HAY C, FORTSON EN, HOLLIST, DR, ALTHEIMER I, SCHAIBLE LM (2006). Impact of community disadvantage on the relationship between the family and juvenile crime. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, **43**: 326-356.
- HENGGELE SW, SHEIDOW AJ (2012). Empirically supported family-based treatments for conduct disorder and delinquency in adolescents. *Journal of Marital and Family Therapy*, **38**: 30–58.
- HENGGELE WS, SCHAEFFER MC (2016). Multisystemic therapy: clinical overview, outcomes, and implementation research. *Family Process*, **3**:1-15.
- HOWARD MO, JENSON JM (2003). Clinical practice guidelines and evidence-based practice in medicine, psychology, and allied professions. Ed.: Proctor, E., Rosen, A. New York: Columbia University, 83–107.
- HOWARD MO, BRICOUT J, EDMUND T, ELZE D, JENSON JM (2003). Evidence-based practice guidelines. In *Encyclopedia of social work*. NASW Press: Washington, 48-60.
- HARVELL S, LOVE H, PELLETIER E, WARNBERG C (2018). Bridging research and practice in juvenile probation: rethinking strategies to promote long-term change. Research Report. Urban Institute.
- HIRSCHI T (2002). *Causes of delinquency*. Transaction Publishers: US.
- HOGUE DR (2002). Standardized instruments for assessing risk and need in youthful offenders. *Criminal Justice And Behavior*, **29**: 380-396.
- JAYNE S (2014). Using principles of practice-based research to teach evidence-based practice in social work. *Journal of Evidence-Based Social Work*, **11**: 222-235.
- JENSON JM (2005). Connecting Science to intervention: advances, challenges and the promise of evidence based practice. *Social Work Research*, **29**: 131-135.
- JOHNS FD, WILLIAMS K, HAINES K (2017). Ecological youth justice: understanding the social ecology of young people’s prolific offending. *Youth Justice*, **17**: 3- 21.
- JONES RP, WYANT RB (2007). Target juvenile needs to reduce delinquency. *Criminology & Public Policy*, **6**: 763-771.

- KAZEMIAN L, FARRINGTON DP (2005). Comparing the validity of prospective, retrospective, and official onset for different offending categories. *Journal of Quantitative Criminology*, **21**: 127-147.
- KRYSIK JL, FINN J (2015). Etkili uygulama için sosyal hizmet araştırması. Ankara: Nika Yayınevi.
- KOCAGAZİOĞLU YS, BEDİR ID, DEMİRCAN T (2015). Denetimli serbestlik tedbiri altındaki çocuk ve gençler: Betimleyici bir çalışma. Türkiye’de denetimli serbestlik 10. yıl Uluslararası Sempozyumu, 8-10 Aralık.
- LATESSA JE, SMITH P (2011). Corrections in the Community. (5th Ed.). AndersonPub.
- LERNER RM, STEINBERG L (2009). Handbook of adolescent psychology, Individual bases of adolescent development, John Wiley & Sons.
- LEVE L, CHAMBERLAIN P, REI J (2005). Intervention outcomes for girls referred from juvenile justice: effects of delinquency. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, **73**: 1181–1185.
- LOEBER R, FARRINGTON DP (2003). Child delinquents: development, intervention, and service needs. Sage Publications: Thousand Oaks.
- LOEBER R, STOUTHAMER-LOBER M (1986). Family Factors as correlates and predictors of juvenile conduct problems and delinquency. Ed.: Tonry, M., Morris, N. *Crime and justice: An annual review of research*, **7**: 29-150. Chicago.
- MATTHEWS B, HUBBARD D (2007). The helping alliance in juvenile probation: the missing element in the “what works” literature. *Journal of Offender Rehabilitation*, **45**:105-122.
- MCKEE CE (2014). Evidence-based practice attitudes, knowledge and perceptions of barriers among juvenile justice professionals. School of Social Work College of Behavioral & Community Sciences University of South Florida.
- MEENA T (2016). Psychological theories of juvenile delinquency – a criminological perspective. *Imperial Journal of Interdisciplinary Research*, **2**: 1644-1651.
- MIZRAHI T, DAVIS EL (2008). Encyclopedia of social work. 20th edition. Oxford University Press.
- MOFFITT TE (1993). Adolescence- limited and life-course-persistent antisocial behavior: A developmental taxonomy. *Psychological Review*, **100**: 674-701.

- NATIONAL ASSOCIATION OF SOCIAL WORKERS-NASW. (2017). *Code of Ethics*. NASW Press: Washington.
- NURSAL N, ATAÇ S (2006). Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi. Yetkin Yayınları, 718.
- ÖGEL K (2010). Sigara, alkol ve madde kullanım bozuklukları: Tanı, tedavi ve önleme. İstanbul: Yeniden Yayınları.
- ÖZBAY Y, YILMAZ S, BÜYÜKÖZTÜRK Ş, ALIYEV R, TOMAR İH, EŞİCİ H, AKYILDIZ FD (2018). Madde bağımlılığı: Temiz bir yaşam için bireyin güçlendirilmesi. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 5: 81–130.
- PATTERSON G, DEBARYSHE B, RAMSEY E (1989). A developmental perspectives on antisocial behavior. *American Psychologist*, 44: 329-335.
- PATTERSON GR (1994). Some characteristics of a developmental theory fore arly onset delinquency. Ed.: Haugaard, J.J., Lenzenweger, M.F. Oxford University Press.
- POLAT G (2007). Kanıta dayalı sosyal hizmet uygulaması. *Sağlık ve Toplum Dergisi*, 17: 34-42.
- PRICE RJ (2009). Birthing out delinquents: alternative treatment options for juvenile delinquents. *American University Criminal Law Brief*, 4: 51-58.
- RAYNOR P, UGWUDIKE P, VANSTONE M (2010). Skills and strategies in probation supervision: The Jersey Study. Ed.: McNeil, F., Raynor, P., Trotter, C. Offender Supervision: New Directions in Theory, Research and Practice. Devon: Willan Publishers.
- REITSMA-STREET M, LESCHIED AW (1988). The conceptual level matching model in corrections. *Criminal Justice and Behavior*, 15: 92-108.
- RUBIN A, PARRISH D (2007). Challenges to the future of evidence-based practice in social work education. *Journal of Social Work Education*, 43: 405-428.
- SAVAŞ G, ERYALÇIN T (2020). Eski hükümlülerin ve denetimli serbestlik yükümlülerinin istihdamı üzerine uygulamalı bir araştırma. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 31: 336-367.
- SCHAEFER L, WILLIAMS GC (2018). The impact of probation and parole officers' attitudes about offenders on professional practices. *Corrections: policy, practice and research*, Routledge.
- SCHWALBE C (2012). Toward an integrated theory of probation. *Criminal Justice and Behavior*, 39:185 - 201.

- SCHWALBE CS, MASCHI T (2010). Patterns of contact and cooperation between juvenile probation officers and parents of youthful offenders. *Journal of Offender Rehabilitation*, **49**: 398-416.
- SHLONSKY A, NOONAN E, LITTELL JH, MONTGOMERY P (2011). The role of systematic reviews and the campbell collaboration in the realization of evidence-informed practice. *Clinical Social Work Journal*, **39**: 362 -368.
- SHEARS G (2004). What do we think? investigating the attitudes and life goals of young offenders. *International Journal of Police Science and Management*, **6**: 126-135.
- SHEIDOW AJ, HENGELER SW, SCHOENWALD SK (2003). Multisystemic therapy. Ed.: Sexton, T.L., Weeks, G.R., Robbins, M.S., *Handbook of family therapy*, Brunner-Routledge: New York, 303-322.
- SHENTON AK (2004). Strategies for ensuring trustworthiness in qualitative research projects. *Education for Information*, **22**: 63-75.
- SHOEMAKER JD (2009). Juvenile delinquency. Rowman & Littlefield Publishers: United States.
- SMITH P, GOGGIN C, GENDREAU P (2002). The effects of prison sentences and intermediate sanctions on recidivism: Age, gender and race. Ottawa, ON: Solicitor General of Canada, Corrections Research Branch.
- SPRINGER NF, BRANDON K, APPELEGATE HP, SITREN AH (2009). Exploring the determinants of probationers' perceptions of their supervising officers. *Journal of Offender Rehabilitation*, **48**: 210-227.
- SYKES MG, MATZA D (1957). Techniques of neutralization: A theory of delinquency. *American Social Review*, **22**: 644-670.
- TASHAKKORI A, TEDDLIE C (2010). Sage Handbook of Mixed Methods in Social & Behavioral Research. Thousand Oaks, CA: Sage
- TAXMAN SF, BELENKO S (2012). Implementing evidence based practices in community corrections and addiction treatment. Springer Series.
- TEKIN U (2005). Çocuk yargılanmasında Avrupada'ki yeni uygulamalar. Çocuklar ve suç- ceza karşılaştırmaları güncel hukuk serisi.
- TEATER B, CHONODY JM (2017). Identifying as an evidence-based social worker: the influence of attitudes, access, confidence and education. *Social Work Education*, 1-16.
- TUNCER G, DURU MN (2013). İş doyumu denetimli serbestlik şubelerinde çalışan personel örneği. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, **3**:115-142.

- VAN KALMTHOUT AM, DURNESCU I (2008). European probation service systems: a comparative overview. Ed.: Van Kalmthout, A.M., Durnescu, I., Wolf Legal Publishers, 1-42.
- VIGLIONE J, BLASKO BL, TAXMAN FS (2018). Organizational factors and probation officer use of evidence-based practices: a multilevel examination. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, **62**: 1648–1667.
- VIDAL S, WOOLARD J (2017). Youth's Perceptions of Parental Support and Parental Knowledge as Moderators of the Association between Youth Probation Officer Relationship and Probation Non-Compliance. *J Youth Adolesc*, **46**: 1452–1471.
- WASSERMAN AG, KEENAN K, TREMBLAY ER, COIE DJ, HERRENKOHL IT, LOEBER R, PETECHUK D (2003). Risk and protective factors of child delinquency. U.S Office of Justice Programs.
- WHITEHEAD JT, JONES M, BRASWELL M (2018). Exploring Corrections in America. Elsevier: USA.
- WIRKUS L (2015). Level of occupational stress of court probation officer and style of coping with stress. *Current Issues in Personality Psychology*, **3**: 214–229.
- WILSON AH, HOGE DR (2012). Diverting our attention to what works: evaluating the effectiveness of a youth diversion program. *Youth Violence and Juvenile Justice*, **11**: 313-331.
- YAVUZ H (2012). Denetimli Serbestliğin Türk Ceza Adalet Sistemindeki Tarihsel Gelişim Süreci. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, **100**: 317-342.
- YAVUZ H (2015). Türkiye’de denetimli serbestlik mümkün müdür? Dünü, Bugünü ve Yarınıyla Türk Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik. Türkiye’de Denetimli Serbestlik 10. Yıl Uluslararası Sempozyumu.
- YILDIRIM A, ŞİMŞEK, H (2013). Nitel araştırma yöntemleri. Seçkin Yayıncılık.
- ZASTROW C (2013). Sosyal hizmete giriş. Nika Yayınevi: Ankara.
- ZAMPESE L (1998). When the bough breaks. A literature based intervention strategy for young offenders. Ed.: Grey, A. Psychological Service Department of Corrections.
- YAVUZER H (2009). Çocuk ve suç. (12. basım). Remzi Kitabevi: İstanbul.

EKLER

Ek 1. Bilgilendirilmiş Onam Formu

“Değerli genç/katılımcı, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Doktora programı bünyesinde planlanmış olan “Denetimli Serbestlik Hizmeti Alan Gençlerin ve Hizmet Sunan Uzmanların Denetimli Serbestlik Uygulamalarına İlişkin Değerlendirmeleri” isimli araştırmaya katılmak üzere davet edilmiş bulunuyorsunuz. Aşağıdaki bilgileri lütfen dikkatlice okuyunuz, sorularınız olursa sorunuz ve açık yanıtlar isteyiniz.”

1. Çalışmanın amacı: Denetimli serbestlik altındaki gençlerin ve denetimli serbestlik uzmanlarının denetimli serbestlik kapsamında yürütülen eğitim ve iyileştirme faaliyetlerine ilişkin görüş ve değerlendirmeleri ile görüşlerinin ortaya koyularak etkili bir sosyal hizmet uygulama modelinin ortaya koyulmasıdır.

2. Çalışmanın kapsamı: Araştırma kapsamında Ankara, İstanbul ve İzmir denetimli serbestlik müdürlüklerinden hizmet alan gençlerle ve bu müdürlüklerde görev yapan denetimli serbestlik uzmanları ile denetimli serbestlik uygulamalarına ilişkin yarı yapılandırılmış form kullanılarak derinlemesine görüşmeler yapılacaktır.

3. Gönüllü katılım: Gönüllü katılımcı araştırmaya katılmayı reddetme hakkına sahiptir. Araştırmadan çekilmeniz ya da araştırmacı tarafından araştırmadan çıkarılmanız halinde, sizle ilgili veriler kullanılmayacaktır. Sizden elde edilen tüm bilgiler gizli tutulacak, araştırma yayınlandığında da varsa kimlik bilgilerinizin gizliliği korunacaktır.”

“Yukarıda yer alan ve araştırmaya başlanmadan önce gönüllülere verilmesi gereken bilgileri içeren metni okudum (ya da sözlü olarak dinledim). Bu koşullar altında, araştırma kapsamında elde edilen şahsıma ait bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını, gizlilik kurallarına uyulmak kaydıyla sunulmasını ve yayınlanmasını, hiçbir baskı ve zorlama altında kalmaksızın, kendi özgür irademle kabul ettiğimi beyan ederim.

İmza:

İmza:

Tarih:

Tarih:

Katılımcı/ların adı ve soyadı:

Araştırmacının adı ve soyadı:

Ek 2. Genç Birey İle Derinlemesine Görüşme Formu

Aile ve yakın sosyal çevresine ilişkin sorular:

1. Nasıl bir sosyal çevrede büyüdüğünüzden bahseder misiniz?
2. Kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz?
3. Anne, baba ve varsa eş, çocuk, kardeşleriniz ile ilişkileriniz nasıl?
 - a) DS süreci aileniz ile ilişkilerinizi nasıl etkiledi?
 - b) DS süreci ailenizin –yakın sosyal çevrenizde ne tür değişimler yarattı?
 - c) Denetimli serbestlik sürecine aileniz ne ölçüde katılıyor?

Eğitim durumuna ilişkin sorular:

3. Okul yaşamınızı kısaca anlatır mısınız?
 - a) (öğrencilik hayatı- öğretmenler ve akranlar ile ilişkiler- akademik başarı- okul tekrarı- okul terk durumu)
 - b) DS süreci eğitim hayatınızı nasıl etkiledi?

Arkadaş ortamına ilişkin sorular

- 4) Arkadaş ortamınızdan bahsedebilir misiniz?
 - a) DS süreci arkadaşlarınızla ilişkinizi nasıl etkiledi?

İstihdam durumuna ilişkin sorular

- 5) DS süreci sizin istihdam alanına katılmanızda / iş edinmenizde ne ölçüde yarar sağladı ya da sağlamadı?

Sağlık durumuna ilişkin sorular

- 6) Sağlık durumunuzu nasıl değerlendiriyorsunuz?
(biyo-psiko-sosyal iyilik hali, kronik rahatsızlık, ilaç kullanımı, madde bağımlılığı tedavisi)
DS süreci sağlık durumunuzu nasıl etkiledi?
(tedavi ve ds nedeniyle gelmesi durumunda madde tedavisi ve nüks süreci ile başturmeye ilişkin düşünceler)

Denetimli serbestlik süreci ve DS sürecinin etkilerine ilişkin sorular

7) Denetimli serbestlik süreci yaşamınızda neleri değiştirdi?

8) DS sürecinde ne tür ihtiyaçlarınız oldu?

9) DS sürecinde bu ihtiyaçlarınız ne ölçüde karşılandı?

(madde bağımlılığı- öfke yönetimi- problem çözme becerisi- işlevsel başatme stratejileri)

10) DS sürecinde katıldığınız bireysel görüşme ve grup çalışmalarının sana nasıl faydası oldu?

11) Sizinle ilgilenen ve katıldığınız programlardan sorumlu denetimli serbestlik uzmanı/diğer personel ile aranızdaki ilişki nasıl?

12) Eğitim ve iyileştirme faaliyetlerinde öğrendiğiniz bilgileri hayatınızda ne ölçüde uygulayabiliyorsunuz?

13) DS sürecinde katıldığınız programlar dışında ne tür faaliyetler ve programlar (sosyo-kültürel, spor ve sanatsal faaliyetler) düzenlenmesini isterdiniz ?

14) DS sürecinde edindiğiniz bilgileri yaşamınıza aktarabilmek için dışarıda ne tür desteğe ve kaynaklara ihtiyaç duyuyorsunuz?

(Profesyonel yardım-tedavi hizmetlerine erişim, kurumsal hizmet ve istihdam olanaklarına erişim)

15) DS sürecinde değişmesini arzu ettiğiniz durum/durumlar neler?

16) Gelecek deyince aklınıza ne geliyor?

17) Geleceğe ilişkin hayalleriniz nelerdir?

Ek 3. Denetimli Serbestlik Uzmanları İle Derinlemesine Görüşme Formu

1. DS' de mesleki olarak rol ve görevlerinizi nasıl tanımlıyorsunuz?
2. DS'de geçirdiğiniz bir iş gününü nasıl tanımlıyorsunuz?
3. DS sürecinde sizce denetimli serbestlik uzmanı olarak sahip olunması gereken bilgi, beceri ve değerler nelerdir?
4. DS sürecinde hangi alanlarda eğitim ihtiyacı duyuyorsunuz?
5. Kanıt temelli uygulamaya ilişkin neler biliyorsunuz?
6. DS sürecinde yürüttüğünüz bireysel görüşme ve grup çalışmalarının etkililiğinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi adına herhangi bir değerlendirme aracı-ölçek, envanter vb. kullanıyor musunuz?
7. DS sürecinde yürüttüğünüz vaka çalışması ve grup çalışmalarında gençlerin gelişimini nasıl değerlendiriyorsunuz?
8. DS sürecinde yürütülen çalışmalar için literatür ve araştırma sonuçlarından ne derece faydalaniyorsunuz?
9. Mevcut programların etkililiğinin değerlendirilmemesinin sonuçları sizce nelerdir?
10. DS deki eğitim ve iyileştirme faaliyetlerinin gençlerin bireysel farklılıklarını (zeka, motivasyon, psiko-sosyal gelişim) ne derece gözetmektedir?
11. DS deki eğitim ve iyileştirme faaliyetlerinin gençlerin kriminojenik risk ve ihtiyaçlarını ne derece karşıladığını düşünüyorsunuz?
12. Gençler için DS uygulamalarının etkililiğinin değerlendirilmesinde araştırma planlamak ve kanıt temeline dayalı uygulamalar geliştirmek konusundaki engeller nelerdir?
13. Standart DS programlarının gençlerin hangi ihtiyaçlarını karşıladığını düşünüyorsunuz?
14. DS de gençlerin ailesinin katılımını sağlayan ve aile işlevselliğinin artırılmasını hedef alan ne tür müdahaleler yapılandırılabilir?
15. DS'nin mükerrer suçun önlenmesinde ne derece etkili olduğunu düşünüyorsunuz?
16. DS sürecinde gençlerde mükerrer suç önlemek için ne tür programlar geliştirilmelidir?
17. DS sürecinde yürüttüğünüz görevlerinizde süpervizyon ihtiyacınızı nasıl karşılıyorsunuz?

EK 4. Etik Kurul Kararı

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ALT ETİK KURULU
KARAR ÖRNEĞİ

Karar Tarihi : 08/01/2018
Toplantı Sayısı : 01
Karar Sayısı : 23

23-Üniversitemiz Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü doktora öğrencilerinden **Arş.Gör.Münevver Eryalçın**'ın "Gençlerin ve Denetimli Serbestlik Uzmanlarının Denetimli Serbestlik Uygulamalarına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi" başlıklı doktora tez çalışması ile ilgili 27/09/2017 tarihli "İnsan Üzerinde Yapılan Klinik Dışı Araştırmalar Başvuru Formu" Etik Kurulumuzca incelenmiştir.

Yapılan görüşmeler ve incelemeler sonucunda, **Arş.Gör.Münevver Eryalçın**'ın "Gençlerin ve Denetimli Serbestlik Uzmanlarının Denetimli Serbestlik Uygulamalarına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi" başlıklı doktora tez çalışmasının, araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olması koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oybirliği ile karar verildi.

ASLININ AYNI DİR
08/01/2018

Prof.Dr.Muharrem ÖZEN
Ankara Üniversitesi
Etik Kurulu Başkanı

Ek 5. Kurum İzni

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü

Sayı : 46985942/654/81469

06/07/2017

Konu : Tez İçin İzin Talebi

.....CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞINA

İlgi : Ankara Üniversitesi Rektörlüğü'nün 30.06.2017 tarihli ve 38435356-302.11.02/E.6659 sayılı yazısı.

İlgi yazı ve ekinde; Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Arş. Gör. Münevver ERYALÇIN'ın Prof. Dr. Veli DUYAN'ın danışmanlığında yürüttüğü "Gençlerin ve Denetimli Serbestlik Uzmanlarının Denetimli Serbestlik Uygulamalarına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi" konulu doktora tezi kapsamında Ankara, İstanbul ve İzmir ilinde bulunan denetimli serbestlik müdürlüklerinde cezaları infaz edilen toplam 24 (yirmi dört) genç yükümlü ve her bir ilden 4'er uzman olmak üzere toplam 12 (on iki) denetimli serbestlik uzmanı ile 2018 yılı Mayıs ve Ağustos ayları arasında "Genç Birey Ön Bilgi Formu", "Genç ile Derinlemesine Görüşme Formu", "Denetimli Serbestlik Uzmanı Ön Bilgi Formu" ve "Denetimli Serbestlik Uzmanı Derinlemesine Görüşme Formu" aracılığıyla derinlemesine görüşme yapılabilmesi için izin talebinde bulunulmuştur.

Bu kapsamda ilgi yazı ve ekleri incelenmiş olup; Arş. Gör. Münevver ERYALÇIN'ın Prof. Dr. Veli DUYAN'ın danışmanlığında, ses ve görüntü kaydı alınmaması, yükümlülerin rızalarının alınması ve kimlik bilgilerinin gizli tutulması, bilgilerin basınla paylaşılmaması, çalışma esnasında müdürlüğün işlerinin aksatılmaması, çalışma sonucunun iki örneği ile CD'sinin Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'ne gönderilmesi ve Genel Müdürlük'ten onay alınmadan çalışmanın hiçbir şekilde kullanılmaması ve yayınlanmaması koşullarıyla belirlenen çalışma takvimi doğrultusunda Ankara, Ankara Batı, İstanbul, İstanbul Anadolu, Bakırköy, Silivri, İzmir, Karşıyaka, Bergama ve Ödemiş Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde cezaları infaz edilen genç yükümlüler ve bu müdürlüklerde görev yapan denetimli serbestlik uzmanları ile söz konusu formlar aracılığıyla derinlemesine görüşme yapması uygun bulunmuştur.

Araştırma süresince Münevver ERYALÇIN'a yardım ve kolaylık gösterilerek, gerekli tedbirlerin alınması hususunda;

Bilgi ve gereğini rica ederim.

Cengiz ÖNER
Hâkim
Bakan a.
Genel Müdür Yardımcısı

*Buevrak elektronik imza ile imzalanarak DYS üzerinden gönderilmiş olup, ayrıca fiziki olarak gönderilmeyecektir.

Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı
Koruma Kurulları ve Mağdur Desteği Hizmetleri Şube Müdürlüğü
Konya Yolu No:70 Beşevler 06330 ANKARA
Telefon: (0312) 204 13 64 Faks: (0312) 223 97 44

Ayrıntılı bilgi için irtibat: Nilgün ESKİ ÖZDEMİR Şb. Md.
e-posta: ds.kkmdhsm@adalet.gov.tr. Elektronik Ağ: www.cte.adalet.gov.tr

UYAP Bilişim Sistemindeki bu dokümana <http://vatandas.uyap.gov.tr> adresinden Ev9AVRY - pEDFbWD - oc1CmZx - 0hGjdm ile erişebilirsiniz.

EK ÇİZELGELER

Ek Çizelge 1. Denetimli Serbestlik Sistemindeki Gençlerin Sosyo-Demografik Özellikleri

Cinsiyet	Sayı	Yüzde
Kadın	5	16,7
Erkek	25	83,3
Yaş	Sayı	Yüzde
18	5	16,7
19	18	60,0
20	1	3,3
21	2	6,7
22	3	10,0
24	1	3,3
Medeni Durum	Sayı	Yüzde
Bekâr	28	93,3
Evli	1	3,3
Boşanmış	1	3,3
Toplam	30	100,0

Yaş ortalaması: 19,4

En küçük yaş: 18

En büyük yaş: 24

Ek Çizelge 2. Denetimli Serbestlik Sistemindeki Gençlerin Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	Sayı	Yüzde
İlkokul mezunu	3	10,0
Ortaokul mezunu	8	26,7
Lise öğrencisi	6	20,0
Lise terk	7	23,3
Lise mezunu	4	13,3
Üniversite öğrencisi	2	6,7
Toplam	30	100,0

Ek Çizelge 3. Denetimli Serbestlik Sistemindeki Gençlerin Çalışma Gelir-Güvence Durumu

Çalışma Durumu	Sayı	Yüzde
Çalışmıyor	17	56,7
Çalışıyor	13	43,3
Gelir Durumu	Sayı	Yüzde
Aile geliri	16	53,3
Aile + kendi geliri	8	26,7
Kendi geliri	6	20,0
Sosyal Güvence	Sayı	Yüzde
SGK Var	24	80,0
SGK Yok	6	20,0
Toplam	30	100,0

Ek Çizelge 4. Denetimli Serbestlik Sistemindeki Gençlerin Ailelerinin Tanıtıcı Özellikleri

Ailenin durumu	Sayı	Yüzde
Anne baba birlikte	23	76,7
Anne baba boşanmış	4	13,3
Anne vefat - Baba hayatta	2	6,7
Baba vefat - Anne hayatta	1	3,3
Kiminle Yaşadığı	Sayı	Yüzde
Yalnız	2	6,7
Kök ailesiyle birlikte	24	80,0
Anne ile birlikte	1	3,3
Eşi ile birlikte	1	3,3
Babanne, Baba Kardeşi ile birlikte	1	3,3
Amca ile birlikte yaşıyor	1	3,3
Toplam	30	100,0
Kardeş Sayısı	Sayı	Yüzde
Kardeş yok	3	10,0
2 Kardeş	10	33,3
3 Kardeş	9	30,0
4 Kardeş	1	3,3
5 Kardeş	4	13,3
7 Kardeş	1	3,3
8 Kardeş	1	3,3
9 Kardeş	1	3,3
Toplam	30	100,0

Ek Çizelge 5. Denetimli Serbestlik Sistemindeki Gençlerin Ailelerinin Eğitim ve Çalışma Durumu

Anne Durumu	Eğitim	Sayı	Yüzde	Baba Durumu	Eğitim	Sayı	Yüzde
Okuryazar Değil		2	6,7	Okuryazar değil		1	3,3
İlkokul		10	33,3	İlkokul		9	30,0
Ortaokul		13	43,3	Ortaokul		18	60,0
Lise		4	13,3	Lise		1	3,3
Lisans		1	3,3	Lisans		1	3,3
Anne Çalışma Durumu		Sayı	Yüzde	Baba Çalışma Durumu		Sayı	Yüzde
Ev hanımı		22	73,3	Serbest meslek		17	56,7
Özel sektör		4	13,3	Kamu sektörü		1	3,3
Memur		4	13,3	Özel sektör		7	23,3
				Emekli		5	16,7
Toplam		30	100,0	Toplam		30	100,0

Ek Çizelge 6. Denetimli Serbestlik Sistemindeki Gençlerin Suç Davranışı ve Denetimli Serbestlik Süreci Özellikleri

Suç türü	Sayı	Yüzde
Uyuşturucu Madde Kullanımı	19	63,3
Uyuşturucu Ticareti	1	3,3
Yaralama	2	6,7
Mala Karşı Suçlar	4	13,3
Cinsel İstismar	4	13,3
Denetimli Serbestlik süresi	Sayı	Yüzde
1-5 ay	11	36,7
6-9 ay	12	40,0
12- 24 ay	7	23,3
Hüküm giyme yaşı	Sayı	Yüzde
13	1	3,3
14	3	10,0
15	1	3,3
16	8	26,7
17	17	56,7
Toplam	30	100,0

Hüküm giyme yaş ortalaması: 16,2

En küçük: 13

En büyük:

Ek Çizelge 7. Denetimli Serbestlik Sistemindeki Gençlerin Madde Kullanım Durumuna İlişkin Özellikler

Sigara Alkol Madde Kullanma Durumu	Sayı	Yüzde
Kullanımı yok	3	10,0
Esrar, bonzai	4	13,3
Sigara,ot,hap	4	13,3
Sigara, alkol, esrar	19	63,4
Uyuşturucu Kullanma Süresi	Sayı	Yüzde
4 ay- 1 yıl	9	36,6
2 - 4 yıl	10	33,3
7 yıl	6	20,0
Kullanmıyorum	3	10,0
Uyuşturucu Kullanma Nedenleri	Sayı	Yüzde
Uyuşturucu kullanımı yok	3	10,0
Arkadaş ortamı	19	63,3
Merak-keyif- özenme	8	26,6
Toplam	30	100

Ek Çizelge 8. Denetimli Serbestlik Sistemindeki Gençlerin Aile ve Akran Gruplarının Madde Kullanım Durumuna İlişkin Özellikler

Ailede Madde Kullanımı	Sayı	Yüzde
Sigara	16	53,4
Sigara-alkol-esrar	5	16,6
Madde kullanımı yok	9	30,0
Arkadaş Çevresinde Madde Kullanımı	Sayı	Yüzde
Sigara-alkol	11	36,7
Sigara-esrar	16	56,6
Madde kullanımı yok	2	6,7
Toplam	30	100,0

Ek Çizelge 9. Denetimli Serbestlik Sistemindeki Gençlerin Aile ve Akran Gruplarının Sabıka Durumuna İlişkin Özellikler

Ailenin Sabıka Durumu	Sayı	Yüzde
Babanın sabıka kaydı var	8	26,6
Kardeşin sabıka kaydı var	2	6,6
Sabıka kaydı yok	20	66,7
Arkadaş Sabıka Durumu	Sayı	Yüzde
Sabıka kaydı var	15	50,0
Sabıka kaydı yok	15	50,0
Toplam	30	100,0

ÖZGEÇMİŞ

I- Bireysel Bilgiler

Adı : Münevver
Soyadı : ERYALÇIN
Doğum yeri ve tarihi : ALTINDAĞ- 03.01.1989
Uyruğu : TC
Medeni durumu : Evli
İletişim adresi ve telefonu : munevvergoker@gmail.com, 0507 684 90 84

II- Eğitimi (tarih sırasına göre yeniden-eskiye doğru)

Doktora Ankara Üniversitesi – Ankara

Sosyal Hizmet Bölümü – 2015 - 2020

Konu: Denetimli Serbestlik Hizmeti Alan Gençlerin ve Hizmet Sunan Uzmanların Denetimli Serbestlik Uygulamalarına İlişkin Değerlendirmeleri

Tezsiz Yüksek Lisans- Ankara

Disiplinlerarası Aile Danışmanlığı – 2018 - 2019

Yüksek Lisans Ankara Üniversitesi – Ankara

Sosyal Hizmet Bölümü – 2012 - 2015

Yüksek Lisans Tezi: Suça Sürüklenen Çocuk ve Gençler: Denetimli Serbestlik Süreci ve Sosyal Destek Özellikleri

Lisans Hacettepe Üniversitesi – Ankara

Sosyal Hizmet Bölümü - 2007 - 2012 (1 Yıl İng. Hazırlık + 4 Yıl)

Yabancı dili: İngilizce

Okuma: İyi, Yazma: İyi, Konuşma: İyi

III- Ünvanları

Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü- Araştırma Görevlisi (2012- ...)

IV- Mesleki Deneyimi

Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü- Araştırma Görevlisi (2012- ...)

V- Üye Olduğu Bilimsel Kuruluşlar

Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği

VI- Bilimsel İlgi Alanları (yayınlar) Yayınları:

A. Uluslararası Hakemli Dergilerde Yayımlanan Makaleler:

A1. Gökçearsan Çıfci, E., Göker, M., Yüceer Kardeş, T. (2016). 3th International Turkish Migration Conference- Suriyeli genç sığınmacıların gelecek beklentileri ve sosyal destek algıları. *Journal of Sociology and Social Work*, 4(2): 92-97.

B. Uluslararası Bilimsel Toplantılarda Sunulan ve Bildiri Kitabında Basılan Bildiriler:

B1. Duyan, V., Yüceer, K. T., Göker, M. (2016). Somalili sığınmacılara yönelik esnaf tutumları. *Turkish Migration Conference Selected Papers*. London: TPL.

B2. Özdemir, B., Göker, M. (2016). Isparta'daki Somalili sığınmacı kadınların kültürel uyum süreçleri. *Turkish Migration Conference Selected Papers*. London: TPL.

C. Ulusal Hakemli Dergilerde Yayımlanan Makaleler:

C1. Eryalçın, M., Demirel, S., Duyan, V. (2020). Kadına Yönelik Şiddetin Düzeyi Ölçeği'nin Türkçeye Uyarlama Çalışması. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 1: 33-40.

C2. Eryalçın, M. ve Duyan, V. (2020). Perceived Social Support of Juvenile Delinquents and Young Offenders on Probation, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(1), s.1-21.

C3. Eryalçın, M., Demirel, S., Duyan, V. (2017). Bireyin Çoklu Doğası: Denetimli Serbestlik Altındaki Bireylerin Yaşam Pozisyonu Üzerine Bir Değerlendirme. *Journal Of Social and Humanities Sciences Research*, 4 (7): 1564-1577.

C4. Göker, M., Duyan, V. (2015). Cezaevinde Akran Zorbalığı. *Adli Bilimler Dergisi*, 14(4): 27-33.

D. Ulusal Bilimsel Toplantılarda Sunulan ve Bildiri Kitabında Basılan Bildiriler:

D1. Özdemir, B., Göker, M. (2014). Eşi Cezaevinde Olan Kadınlar. Başkent Üniversitesi Sosyal Hizmet Sempozyumu, Türkiye.

D2. Akgül Gök, F., Göker, M. (2013). Çocuk ile Kişisel İlişkinin Kurulmasında Sosyal Hizmet Uzmanının Görevleri ve Çocuğun Durumu, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Hizmet Sempozyumu, Türkiye.

E. Uluslararası Kitap Bölümü

E1. Duyan, V., Akgül Gök, F., Özdemir Ocaklı, Arslan Özdemir, E., Eryalçın, M., Yüceer Kardeş, T. (2019). Attitudes of Social Work Students towards Syrian Refugees in Turkey. Recent Migrations and Refugees in the MENA Region, Transnational Press London.

E2. Gökçe Arslan Çifci., Göker, M., Akgül Gök, Cinsel İstismar Mağduru Çocuk ile Görüşme Teknikleri. (2014). 5th Uluslararası Risk Altında ve Korunması Gereken Çocuk Sempozyumu, Türkiye.

E3. Göker, M., Kayalar, T. (2012). Okul Sosyal Hizmeti Uygulamalarında Çocuk Katılımının Önemi. Uluslararası Çocuk Adalet Sempozyumu, Türkiye.

F. Ulusal Kitap

Eryalçın, M., Duyan, V. (2016). Suça Sürüklenen Çocuk ve Gençler: Denetimli Serbestlik Süreci ve Sosyal Destek Özellikleri. Yeni İnsan Yayıncılık: İstanbul. ISBN No: 978-605-5895-96-9

VII- Bilimsel Etkinlikleri (aldığı burslar, ödüller, projeler, verdiği konferans seminerler, katıldığı paneller (panelist olarak))

A. Projeler

A1. BİSİS- Ankara Eğitimevi ve Sincan Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda BİSİS Uygulamasının Değerlendirilmesi (Araştırmacı) (ref: pro/tura/2016-w) - Adalet Bakanlığı- UNICEF

A2. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Sosyal İçerme Politikaları Alanında Kurumsal Kapasitesinin Geliştirilmesi- Eğitim İhtiyaç Analizi- (Junior Expert) (2016- 2017)

VIII- Diğer Bilgiler

A. Katıldığı Eğitimler

A1. Yaratıcı Drama Eğitimi Liderlik Programı Çağdaş Drama Derneği, 2018- 2020, Ankara.

A2. EMDR- Göz hareketleriyle Duyarsızlaştırma Eğitimi, 1. Düzey Eğitimi (Haziran- 2017).

A3. Çankaya TODAM Halk Eğitim Merkezi İşaret Dili- Tercümanlık Eğitimi (8 Ocak- 17 Nisan 2011).

